

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TÜKETİCİNİN KORUNMASI HAKKINDA
KANUN HÜKÜMLERİNE GÖRE AYIPLI
TAŞINIR MAL SATIŞI NEDENİYLE DOĞAN
MÜTESELSİL BORÇLULUĞUN TABİ OLDUĞU
HÜKÜMLER

Çiğdem ÇİLCİ

2501130808

TEZ DANIŞMANI

Prof. Dr. Suat SARI

İSTANBUL – 2018

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS
TEZ ONAYI

ÖĞRENCİNİN;

Adı ve Soyadı : ÇİĞDEM ÇILCI Numarası : 2501130808
Anabilim Dalı / Anasanat Dalı / Programı : ÖZEL HUKUK Danışmanı : PROF.DR.SUAT SARI
Tez Savunma Tarihi : 19.07.2018 Saati : 11:00
Tez Başlığı : Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Hükümlerine Göre Ayıplı Taşınır Mal Satışı Nedeniyle Doğan Müteselsil Borçluluğun Tabi Olduğu Hükümler

TEZ SAVUNMA SINAVI, İÜ Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin 36. Maddesi uyarınca yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin **KABULÜNE OYBİRLİĞİ / OYÇOKLUĞUYLA** karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
1- PROF.DR. SUAT SARI		Kabul
2- PROF.DR.M.SERKAN ERGÜNE		Kabul
3- Dr. Öğr. ÜYESİ.SENDİ YAKUPPUR		

YEDEK JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
1- PROF.DR.EMREHAN İNAL		
2- DR.ÖĞR.ÜYESİ.CÜNEYT BELLİCAN		Kabul

ÖZ

TÜKETİCİNİN KORUNMASI HAKKINDA KANUN HÜKÜMLERİNE GÖRE AYIPLI TAŞINIR MAL SATIŞI NEDENİYLE DOĞAN MÜTESELSİL BORÇLULUĞUN TABİ OLDUĞU HÜKÜMLER

Çiğdem ÇİLCİ

Bu tezin konusunu Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Kapsamında ayıplı taşınır mal satışı nedeniyle doğan müteselsil borçluluğun tabi olduğu hükümler oluşturmaktadır. Bu doğrultuda ilk olarak, satıcı, üretici, ithalatçı ve kredi verenin sorumluluğunun kapsamı açıklanmıştır. Tezin ikinci bölümünde, müteselsil borçluluğa ilişkin genel bilgiler verilerek tüketici ve borçlular arasındaki dış ilişkide tarafların hukuki durum ve işlemleri incelenmiştir. Tezin üçüncü bölümünde, tüketiciyi tatmin eden müteselsil borçluya tanınan başvuru imkânları açıklanarak rücu hakkı ve halefiyetin koşulları ile tabi oldukları zamanaşımı süresine ilişkin detaylı bilgi verilmiştir. Tezin son bölümünde ise, rücu hakkı veya halefiyetin yanı sıra satıcı, üretici ve ithalatçının tacirler arası ticari satış sözleşmesi kapsamında zincirleme satış ilişkisinden doğan talep hakları ve bu hakkın koşulları ile tabi olduğu zamanaşımı süresi irdelenmiştir.

Tezde yer alan bölümler hazırlanırken doktrinde ileri sürülen görüşler ile ulusal ve uluslararası mevzuatta yer alan düzenlemeler, mahkeme kararları ve uygulamada karşılaşılan sorunlar dikkate alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Tüketici Satış Sözleşmesi, Ayıptan Doğan Müteselsil Borçluluk, Müteselsil Borçluluk, Tacirler Arası Ticari Satış Sözleşmesi, Rücu Hakkı, Halefiyet, Ayıplı Taşınır Mal, Tüketici, Satıcı, Üretici, İthalatçı, Kredi Veren, Seçimlik Hak.

ABSTRACT

GOVERNING PROVISIONS OF JOINT AND SEVERAL OBLIGATIONS INFLECTED DUE TO SALE OF DEFECTIVE MOVABLE GOODS IN TERMS OF CONSUMER PROTECTION LAW

Çiğdem ÇİLCİ

Governing provisions of joint and several obligations inflicted due to sale of defective movable goods in terms of consumer protection law is the subject of this dissertation. Accordingly, scope of seller, manufacturer, importer and creditor are explained in the first instance. In chapter 2 of the dissertation, general information related joint and several obligation is given therefore legal status and transactions of external relationship of consumer and debtors were examined. In chapter 3 of the dissertation, application opportunities for debtor who perform to the consumer explained, thereby detailed information is given regarding conditions of recourse and subrogation with governing time bar. In last chapter of the dissertation, besides right of recourse and subrogation, claim rights of manufacturer and importer inflicted from successive sales relationship within the scope of sale contract and conditions of claim rights with governing time bar were studied.

Doctrine observations, national and international legislations, court decisions and problems encountered in practice were considered during the preparation of chapters of dissertation.

Keywords: Sales Contract of Consumer, Joint and Several Obligations Inflicted Due to Defect, Joint and Several Obligations, Sales Contract between Traders, Right to Recourse, Subrogation, Defective Movable Goods, Consumer, Seller, Manufacturer, Importer, Creditor, Oblational Right.

ÖNSÖZ

Bu tezde, ayıplı mal nedeniyle müteselsilen sorumlu olan borçluların, tüketici ile olan dış ilişkide ve kendi aralarındaki iç ilişkide oluşan hukuki durum ve işlemlerinin detaylı olarak incelenmesi amaçlanmıştır. Özellikle seçimlik hakkını kullanan tüketiciye ifada bulunan ve dış ilişkide tüm sorumluluğu üzerinde taşıyan müteselsil borçlunun diğer borçlulara yönelik rücu hakkının koşulları incelenmiştir.

Tez konusu, temel olarak Tüketici Hukuku, Borçlar Hukuku ve Ticaret Hukuku'nun bir arada bulunduğu bir alana ilişkin olması nedeniyle hukuki yoruma açık ve tartışmalı olan pek çok husus içermektedir. Müteselsil borçlular arasındaki iç ilişki hükümleri, tüketici işlemlerinin gelişimine bağlı olarak teori ve uygulamada daha fazla ön planda olacaktır.

Tez yazım sürecimde bana daima yol gösteren, değerli fikirlerini benimle paylaşan ve tezimi büyük titizlikle okuyan ve değerlendiren tez danışmanım, kıymetli hocam Prof. Dr. Suat SARI'ya teşekkürlerimi sunarım.

Hukuki bilgi ve tecrübelerinden faydalanabildiğim, hukuki uyuşmazlıklara farklı bir bakış açısı ile bakabilen meslektaşım Av. Hasan Ali ÖZYÖRÜK'e tez yazım sürecimde gösterdiği destek için teşekkür ederim.

Son olarak her zaman her konuda yanımda olan ve eğitimim konusunda özel emek ve çaba harcayan değerli aileme teşekkür ederim.

Çiğdem ÇİLCİ

İSTANBUL, 2018

İÇİNDEKİLER

ÖZ.....	iii
ABSTRACT	iv
ÖNSÖZ.....	v
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xiii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

TÜKETİCİNİN KORUNMASI HAKKINDA KANUN KAPSAMINDA AYIPLI TAŞINIR MAL SATIŞINDAN DOĞAN MÜTESELSİL BORÇLULUK

I. Genel Olarak	3
II. Ayıplı Taşınır Mal Satışı Nedeniyle Sorumlu Tutulan Kişiler	6
A. Satıcının Sorumluluğu	6
B. Mal Sunanın Adına veya Hesabına Hareket Eden Kişilerin Sorumluluğu..	10
C. Üretici ve İthalatçının Sorumluluğu	13
D. Kredi Verenlerin Sorumluluğu	20
1. Tüketici Kredisi Sözleşmesinde Bağlı Krediler.....	20
2. Konut Finansmanı Sözleşmesinde Bağlı Krediler	22
III. Ayıplı Taşınır Mal Satışı Nedeniyle Sorumlu Tutulamayacak Kişiler .	25

İKİNCİ BÖLÜM

MÜTESELSİL BORÇLULUĞUN HÜKÜMLERİ

I. Müteselsil Borçluluğa İlişkin Genel Bilgiler	28
A. Müteselsil Borçluluk Kavramı	28
B. Müteselsil Borçluluğun Hukuki Niteliği	30
1. Teklik Görüşü	30
2. Çokluk Görüşü.....	31

C. Müteselsil Borçluluğun Kaynakları.....	33
1. Hukuki İşlemden Doğan Müteselsil Borçluluk	33
2. Kanundan Doğan Müteselsil Borçluluk.....	36
3. Borcun Niteliğinden Doğan Müteselsil Borçluluk	37
4. Mahkeme Kararı İle Kurulan Müteselsil Borçluluk	37
II. Müteselsil Borçluluğun Özellikleri	38
A. Her Bir Borçlunun Borcun Tamamından Sorumlu Olması.....	38
B. Alacaklının Dilediği Borçluya Müracaat Edebilmesi.....	39
C. İfa veya Takas Oranında Borcun Tüm Borçlular Yönünden Sona Ermesi .	41
III. Tüketici İle Borçlular Arasındaki Dış İlişkide Müteselsil Borçluluğun Hükümleri	43
A. Tüketicinin Hukuki Durum ve İşlemleri	43
1. Tüketicinin Hakları	43
a. Borcun Tamamını İsteme Hakkı	43
b. Borcun Tamamını Dilediği Borçludan İsteme Hakkı	43
c. Borçluların İflası Halinde Tüketicinin Hakları	44
1) Müteselsil Borçluların Tamamının İflası.....	44
2) Borçlulardan Birinin İflası.....	46
2. Tüketicinin Diğerlerinin Zararına Olacak Şekilde Borçlulardan Birinin Durumunu İyileştirmeme Yükümlülüğü	47
B. Borçluların Hukuki Durum ve İşlemleri	49
1. Defi ve İtirazlar	49
a. Genel Olarak	49
b. Müteselsil Borç İlişkisinde Ortak Defi ve İtirazlar	51
c. Müteselsil Borç İlişkisinde Kişisel Defi ve İtirazlar	53
d. Ortak Defi ve İtirazların İleri Sürülmemesinin Sonuçları.....	54

e. Zamanaşımı	59
1) Zamanaşımı Süresinin Tamamlanması.....	59
2) Zamanaşımı Süresinin Kesilmesi	62
3) Zamanaşımı Süresinin Durması	64
4) Zamanaşımından Feragat	65
2. Borcun İfası ve İfa Sürecinde Yaşanan Özel Durumlar	65
a. Borcun İfası.....	65
b. Alacaklı Temerrüdü	68
c. Borçlu Temerrüdü	69
3. Borcun Takası	70
4. İfa İmkânsızlığı	72
a. Borçlunun Sorumlu Olmadığı Sonraki İmkânsızlık.....	74
b. Borçlunun Sorumlu Olduğu Sonraki İmkânsızlık.....	76
5. İbra Sözleşmesi	78
6. Borcun Yenilenmesi	81
7. Alacaklı ve Borçlu Sıfatının Birleşmesi	83
8. Kesin Hüküm	85
9. TBK md. 165’te Öngörülen Haller	87

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜKETİCİYİ TATMİN EDEN MÜTESELSİL BORÇLUNUN DİĞER BORÇLULARA BAŞVURU HAKKI

I. Genel Olarak	89
II. Müteselsil Borçluya Tanınan Genel Başvuru İmkânları: Rücu Hakkı ve Halefiyet	91
A. Genel Olarak.....	91
B. Rücu Hakkı ve Halefiyet Arasındaki İlişki	93

C. Rücu Hakkı ve Halefiyetin Yarışması.....	95
D. Rücu Hakkı ve Halefiyete İlişkin Yapılacak Anlaşmalar	97
III. Rücu Hakkı	98
A. Hukuki Niteliği.....	98
B. Rücu Hakkının Kullanılması	98
1. Genel Olarak	98
2. İç İlişkide Borcun Bölünmesi	99
a. Eşit Pay Karinesi	99
b. Eşit Pay Karinesinin İstisnaları	100
1) Kanundan Doğan İstisnalar	100
2) Borçlular Arasındaki Anlaşmadan Doğan İstisna	101
3) Borçlular Arasındaki Hukuki İlişkinin Niteliğinden Doğan İstisna.....	101
C. Rücu Hakkının Koşulları	102
1. Geçerli Bir Tüketici Satış Sözleşmesinin Mevcut Olması.....	103
2. Müteselsil Borç İlişkisinin Mevcut Olması	104
3. Tüketicinin Tatmin Edilmiş Olması	105
4. Tüketicinin Sorumlu Olunan Paydan Daha Fazla Tatmin Edilmesi.....	107
5. Rücu Edilen Borçlunun İfadan Kaçınmasının Mümkün Olmaması	108
D. Müteselsil Borçlunun Rücu Hakkının Kapsamı	110
1. Sözleşme İlişkisine Dayalı Rücu Talebinde	111
2. Vekâletsiz İş Görmeye Dayalı Rücu Talebinde.....	112
a. Masraflara İlişkin Talep	116
b. Faize İlişkin Talep.....	118
c. Zarara İlişkin Talep	119
3. Sebepsiz Zenginleşmeye Dayalı Rücu Talebinde.....	119
a. Zenginleşmenin İadesini Talep	121

b. Faize İlişkin Talep.....	123
E. Rücu Hakkından Önceden Vazgeçilmesi	124
F. Rücu Hakkının Kaybedilmesi	124
1. Ortak Savunmaların İleri Sürülmemesi	125
2. Borçluların İfadan Haberdar Edilmemesi	126
G. Borçlulardan Birinin Aczinin Rücu Hakkına Etkisi.....	127
H. Rücu Hakkının Tabi Olduğu Zamanaşımı.....	129
1. Sözleşme İlişkisinde Zamanaşımı.....	129
2. Vekâletsiz İş Görmede Zamanaşımı	131
3. Sebepsiz Zenginleşmede Zamanaşımı	132
IV. Halefiyet	133
A. Hukuki Niteliği.....	134
B. Halefiyetin Koşulları	135
1. Rücu Hakkının Mevcut Olması	135
2. Tüketicinin Sorumlu Olunan Paydan Daha Fazla Tatmin Edilmesi.....	136
C. Halefiyetten Önceden Vazgeçilmesi	137
D. Halefiyetin Tabi Olduğu Zamanaşımı	137

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

MÜTESELSİL BORÇLULAR ARASINDAKİ TİCARİ SATIŞ SÖZLEŞMESİNE GÖRE BAŞVURU HAKKI

I. Genel Olarak	142
II. Tacirler Arası Ticari Satış Sözleşmesi	143
III. Tacirler Arası Ticari Satış Sözleşmesi Kapsamında Rücu Hakkının Koşulları	144
A. Satılanın Zilyetliğini Devir ve Mülkiyetini Geçirme Borcu Yerine Getirilmiş Olmalıdır.....	145

B. Satılan Mal Ayıplı Olmalıdır.....	145
1. Nitelik Vaadi.....	147
2. Gerekli Nitelik Eksikliği.....	150
3. Üretilen veya İthal Edilen Malın Montaj Talimatının Yanlış Olması ...	152
C. Alıcı Ayıbı Bilmemelidir.....	153
1. Alıcı Tarafından Bilinen Ayıplar.....	153
2. Olağan Bir İnceleme İle Görülecek Ayıplar	154
D. Ayıp Hasarın Geçtiği Anda Mevcut Olmalıdır	155
E. Ayıptan Doğan Sorumluluk Sınırlanmış veya Kaldırılmış Olmamalıdır ..	156
1. Genel Olarak.....	156
2. Sorumsuzluk Kayıtlarının Yorumlanması	157
3. Sorumsuzluk Kayıtlarının Kanuni Sınırları	158
IV. Rücu Hakkının İleri Sürülebilmesi İçin Yerine Getirilmesi Gereken	
Külfetler	160
A. Genel Olarak.....	160
B. Muayene Külfeti.....	161
1. Muayenenin Hukuki Niteliği	161
2. Muayenenin Yapılacağı Zaman	161
a. Teslim Sırasında Açıkça Belli Olan Ayıplar.....	161
b. Teslim Sırasında Açıkça Belli Olmayan Ayıplar.....	162
c. Teslim Sırasında Açıkça Belli Olmayan ve Olağan bir Muayene Sonucu Ortaya Çıkmayan Ayıplar.....	163
3. Muayenenin Şekli ve Kapsamı	164
a. Muayene Kapsamının Sınırlanması	165
1) Toplu Olarak Teslim Edilen Çok Sayıda Mal	165
2) Orijinal Ambalajında Satılan Mallar	167

3) Sağlamlık Ve Dayanıklılık Garantisi İle Teslim Edilen Mallar	168
b. Muayene Kapsamının Genişletilmesi	168
C. İhbar Kulfeti	169
1. İhbarın Hukuki Niteliği.....	170
2. İhbar Süresi	171
a. Teslim Sırasında Açıkça Belli Olan Ayıplar.....	171
b. Teslim Sırasında Açıkça Belli Olmayan Ayıplar.....	172
c. Teslim Sırasında Açıkça Belli Olmayan ve Olağan bir Muayene Sonucu Ortaya Çıkmayan Ayıplar.....	172
3. İhbarın Şekli ve İçeriği	173
V. Alıcının Rücu Kapsamında Tercih Edebileceği Seçimlik Haklar.....	175
A. Genel Olarak.....	175
B. Tüketicinin Dönme veya Ayıpsız Misli İle Değişim Hakkını Kullanması Halinde.....	176
C. Tüketicinin Ücretsiz Onarım veya Bedel İndirimi Hakkını Kullanması Halinde.....	178
VI. Rücu Hakkının Tâbi Olduğu Zamanaşımı Süresi.....	179
SONUÇ.....	182
KAYNAKÇA	190

KISALTMALAR LİSTESİ

AB	: Avrupa Birliği
ABAD	: Avrupa Birliği Adalet Divanı
A.e.	: Aynı eser/yer
a.g.e.	: Adı geçen eser
AÜHF	: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi
BATİDER	: Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi
Bkz.	: Bakınız
Bkz. aş.	: Eserin kendi içinde aşağıya atıf
Bkz. yuk.	: Eserin kendi içinde yukarıya atıf
bs.	: Basım
bsk.	: Baskı
c.	: Cümle
C.	: Cilt
Çev.	: Çeviren
Der.	: Derleyen
Dn.	: Dipnot
E.	: Esas
Ed.	: Editör
EBK	: Mülga 818 sayılı Borçlar Kanunu
ETKHK	: Mülga 4077 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun
ETTK	: Mülga 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu
Haz.	: Hazırlayan
HD	: Hukuk Dairesi
HÜ	: Hacettepe Üniversitesi
HMK	: Hukuk Muhakemeleri Kanunu
İBK	: İsviçre Borçlar Kanunu
İİK	: İcra ve İflas Kanunu
İ.İ.T.İ.A	: İstanbul İktisadî ve Ticarî İlimler Akademisi
İÜHF	: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi

İÜHFM	: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası
K.	: Karar
L	: Legislation
md.	: Madde
RG.	: Resmi Gazete
s.	: Sayfa
S.	: Sayı
T.	: Tarih
TBK	: Türk Borçlar Kanunu
TKHK	: Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun
TL	: Türk Lirası
TMK	: Türk Medeni Kanunu
TTK	: Türk Ticaret Kanunu
UK	: United Kingdom
vb.	: Ve benzeri
vd.	: Ve devamı
Yarg.	: Yargıtay
YHGK	: Yargıtay Hukuk Genel Kurulu
y.y	: yayımcı yok

GİRİŞ

Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun’da ayıplı mal satışı nedeniyle tercih edilebilecek seçimlik hakların ifasında müteselsil sorumluluk düzenlemesi yapılmıştır. Bu düzenleme sayesinde tüketiciler, seçimlik hakkın ifasına en kolay ve hızlı şekilde ulaşabileceği müteselsil borçluya başvurarak alacağını güvence altına almaktadır.

Ayıplı taşınır mal satışı nedeniyle müteselsilen sorumlu olan kişilerin belirlenmesi, rücu hakkı açısından önem taşımaktadır. Satıcı, tüketicinin tercih edebileceği tüm seçimlik haklardan sorumlu tutulmuştur. Üretici ve ithalatçının satıcı ile müteselsilen sorumlu olduğu seçimlik haklar ise ücretsiz onarım ve ayıpsız misli ile değişimdir. Malın hammaddesini veya ara mallarını üretenlerin veya ithal edenlerin ayıp nedeniyle sorumlu tutulup tutulmayacağı hususunun belirlenmesi de önem taşımaktadır. Ayıplı taşınır mal satışı nedeniyle tercih edilebilecek seçimlik haklar ve bu seçimlik haklardan sorumlu olan borçlular ayrı başlıklar altında incelenecektir. Bu inceleme yapılırken Malların Satışı ve Garantileri Hakkında 1999/44/EC sayılı Avrupa Birliği Direktifi’nde yer alan düzenlemelere de yer verilecektir.

Tüketici ile borçlular arasındaki dış ilişkide, borçluların hukuki durum ve işlemlerinin neticelerinin incelenmesi gerekmektedir. Zira borcun ifa veya takas neticesinde sona ermesi, borçlulardan birinin ibra edilmesi, ortak defî ve itirazların ileri sürülmemesi, zamanaşımı süresinin borçlulardan biri için tamamlanması vb. hukuki durum ve işlemler müteselsil borçluların iç ve dış ilişkideki sorumluluğuna etki etmektedir.

Tüketicinin tatmin edilmesi ile birlikte iç ilişki hükümleri gündeme gelmektedir. Müteselsil borçluların, dış ilişkide tüketiciye karşı borcun tamamından sorumlu olması iç ilişkide sorumlu olduğu paydan daha fazla ifada bulunmasına neden olabilmektedir. İç ilişkide sorumlu olduğu paydan daha fazla ifada bulunan müteselsil borçluya tanınan başvuru imkânları rücu hakkı ve halefiyettir. Müteselsil borçlu, bu iki yola da başvurabileceği için rücu hakkı ve haefiyet arasındaki hukuki ilişkinin incelenmesi gerekmektedir.

Müteselsil borçlu, rücu talebini kanunda öngörülen rücu hakkına veya müteselsil borçlular arasındaki hukuki ilişkiye dayandırabilecektir. Türk Borçlar Kanunu md. 167/2 düzenlemesi ile müteselsil borçlulara kanundan doğan bir rücu hakkı tanınmıştır.

Müteselsil borçlular arasında, sözleşmeden, vekâletsiz iş görmeden veya sebepsiz zenginleşmeden doğan bir hukuki ilişkisi söz konusu olabilir. Satıcı ile üretici veya ithalatçı arasında bir sözleşme ilişkisi bulunmadığı hallerde rücu hakkı vekâletsiz iş görme veya sebepsiz zenginleşme talep temeline dayandırılabilir. Bu nedenle vekâletsiz iş görme ve sebepsiz zenginleşmeye dayalı rücu talebinde rücu hakkının kapsamı ayrıca incelenecektir.

Tüketiciyi tatmin eden müteselsil borçlu, daha sonra kendisi ile sözleşme ilişkisi içinde olan satıcıya rücu edebileceğinden tacirler arası ticari satış sözleşmesinden doğan rücu hakkı da inceleme konusu yapılacaktır. Zira tüketiciye ulaşan mal, çoğu zaman üretici veya ithalatçı tarafından nihai satıcıya ayıplı halde satılmaktadır. Satıcı da ayıplı malı tüketiciye satılmaktadır. Bazı durumlarda da mal, üretici veya ithalatçı tarafından satıcıya ayıpsız olarak satılmasına rağmen satıcı, bu malı tüketiciye ayıplı olarak satmaktadır.

Nihai satıcı ile tüketici ile arasında tüketici satış sözleşmesi kurulmakta iken üretici, ithalatçı veya ara satıcı ile nihai satıcı arasında ticari satış sözleşmesi kurulmaktadır. Her iki sözleşmeye uygulanacak sorumluluk hükümleri farklılaşabileceğinden ayıp kavramı ve ayıptan doğan sorumluluğun şartları karşılaştırmalı olarak açıklanacaktır. Tacir olan alıcının, ayıp nedeniyle tercih edebileceği seçimlik haklar ise tüketicinin kullandığı seçimlik hakka göre incelenecektir.

Yukarıda değinilen ve tez kapsamında yer alan diğer konular, doktrinde ileri sürülen görüşler, ulusal ve uluslararası mevzuatta yer alan düzenlemeler, mahkeme kararları ve uygulamada karşılaşılan sorunlar ışığında incelenerek ulaştığımız sonuca da yer verilecektir.

BİRİNCİ BÖLÜM

TÜKETİCİNİN KORUNMASI HAKKINDA KANUN KAPSAMINDA AYIPLI TAŞINIR MAL SATIŞINDAN DOĞAN MÜTESELSİL BORÇLULUK

I. Genel Olarak

Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun¹'da yer alan düzenlemelerin öncelikli amacı, tüketici konumunda olan kişilerin korunmasıdır². Tüketicilerin, satıcı, ithalatçı, üretici ve kredi verene karşı bilgi ve ekonomik yönden zayıf konumda olması özel düzenlemelere gidilmesini zorunlu kılmıştır³. TKHK md. 1'e göre;

“Bu Kanunun amacı; kamu yararına uygun olarak tüketicinin sağlık ve güvenliği ile ekonomik çıkarlarını koruyucu, zararlarını tazmin edici, çevresel tehlikelerden korunmasını sağlayıcı, tüketiciyi aydınlatıcı ve bilinçlendirici önlemleri almak, tüketicilerin kendilerini koruyucu

¹ RG. T. 28.11.2013, S. 28835

² Aydın Zevkliler, Çağlar Özel, **Tüketicinin Korunması Hukuku**, Ankara, Seçkin, 2016, s. 38, Tüketici Hukuku'nun ana fikrinin tüketicilerin korunması olduğuna ilişkin açıklamalar için bkz. **Ian Ramsay, Consumer Law and Policy: Text and Materials on Regulating Consumer Markets**, 3. bs, UK, Hart Publishing, 2012, s. 33, Hasan Seçkin Ozanoğlu, “Mukayeseli Hukuk Ve Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Açısından Tüketiciyi Koruyan Düzenlemelerin Kişi Bakımından Uygulanma Alanı: Tüketici Kavramına Mukayeseli Bir Yaklaşım”, **Prof. Dr. Kemal Oğuzman'ın Anısına Armağan**, Haz. Nami Barlas, İlhan Ulusan, Suat Sarı, İstanbul, Beta, 2000, s. 663 vd., Çağlar Özel, “Tüketicinin Korunması Açısından Ayıplı Maldan Doğan Sorumluluk Kapsamında Yapımcının Sorumluluğu Sorunu”, **Prof. Dr. Kemal Oğuzman'ın Anısına Armağan**, Haz. Nami Barlas, İlhan Ulusan, Suat Sarı, İstanbul, Beta, 2000, s. 771 vd., Cevdet Yavuz, “Tüketicinin Ayıplı Mal Ve Hizmetlere Karşı Korunması: TKHK M. 4”, **Prof. Dr. Kemal Oğuzman'ın Anısına Armağan**, Haz. Nami Barlas, İlhan Ulusan, Suat Sarı, İstanbul, Beta, 2000, s. 1293 vd., Emrah Kulaklı, “Avrupa Birliği Ürün Sorumluluğu Konsey Yönergesi ve Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'a Göre Ayıp Kavramının Karşılaştırılması”, (Çevrimiçi), <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tarama.jsp>, 06.02.2018, s. 5, Murat Aydoğdu, “6502 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un Getirdiği Yeniliklere Genel Bakış, Sözleşmeye Aykırılık, Ayıplı İfa Kavramlarına Getirdiği Farklı Yaklaşım ve Bu Konudaki Önerilerimiz”, (Çevrimiçi), <http://hukuk.deu.edu.tr/dosyalar/dergiler/dergimiz-15-2/murataydogdu.pdf>, 06.02.2018, s. 2, Lâle Sirmen, “Tüketici Hukukunun Amacı ve Özellikleri”, (Çevrimiçi), <https://journal.yasar.edu.tr/wp-content/uploads/2014/01/8-Lale-S%C4%B0RMEN.pdf>, 06.02.2018, s. 2466

³ Çağlar Özel, “Hukuksal Açıdan Tüketicinin Korunması ve Tüketicinin Korunma Gerekliliğine İlişkin Bir Değerlendirme”, **HÜ İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi**, C. 26, S. 1, 2008, s. 292, Murat Aydoğdu, **Tüketici Hukuku Dersleri**, Ankara, Adalet Yayınevi, 2015, s. 20, Geoffrey Samuel, **Law of Obligations**, UK, Edward Elgar Publishing, 2015, s. 84, Ewan McKendrick, **Contract Law: Text, Cases and Materials**, 2. bs., USA, Oxford University Press, 2005, s. 502

girişimlerini özendirmek ve bu konulardaki politikaların oluşturulmasında gönüllü örgütlenmeleri teşvik etmeye ilişkin hususları düzenlemektir.”

TKHK md. 11 kapsamında, ayıplı mal satışı nedeniyle kimi seçimlik haklar yönünden müteselsil sorumluluk esası kabul edilmekle tüketicinin hukuki yönden daha fazla korunması ve avantajlı hale getirilmesi amaçlanmıştır. Tüketici, müteselsil sorumluluk esası sayesinde, seçimlik hakkın ifasına en iyi şekilde ulaşacağı müteselsil borçluya başvurarak alacağını teminat almış olacaktır. Müteselsil sorumluluk esasının kabul edilmesi ile amaçlanan, tüketiciye kişisel teminat sağlamaktır⁴. Tüketici, sözleşmenin tarafı olan satıcı dışında müteselsilen sorumlu başka kişilere de aralarında bir sözleşme ilişkisi varmış gibi başvurabilecektir⁵.

TKHK’da kusursuz sorumluluğa ilişkin açık bir düzenleme bulunmasa dahi ayıptan doğan sorumluluk, kusurdan bağımsız bir sorumluluktur. Bu sonuca, TKHK md. 83/1’de yer alan atıf nedeniyle Türk Borçlar Kanunu⁶ md. 219/2 hükmünün kıyasen uygulanması neticesinde varılmaktadır. TBK md. 219/2’ye göre, “*Satıcı, bu ayıpların varlığını bilmeseyse bile onlardan sorumludur.*” Satıcı, ayıptan doğan sorumluluğunu, kendisine bir kusurun isnat edilemeyeceğini ileri sürmekle bertaraf etme imkânına sahip değildir⁷.

TKHK, tüketicinin taraf olduğu işlemlerde uygulama alanı bulan özel bir kanundur. TKHK’da ayıplı maldan doğan sorumluluğa ilişkin birtakım düzenlemeler yapılmasına rağmen temerrüdün sonuçları, borç ilişkisinde defi ve itirazlar, kesin hükmün diğer borçlulara sirayeti, borçluların iflası halinde tüketicinin hakları gibi hususlara yer verilmemiştir. Bu nedenle TKHK’da hüküm bulunmayan hallerde hangi hükümlerin uygulanacağı md. 83 ile hüküm altına alınmıştır. Anılan maddeye göre;

⁴ Ayşenur Şahin Caner, **Türk Borçlar Kanununda Müteselsil Borçluluk**, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, 2017, s. 76, Kadir Berk Kapancı, **6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu Açısından Satış Hukukunda Ayıptan Doğan Sorumluluk ve Sözleşmesel Garanti Taahhütleri**, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, 2012, s. 69 vd.

⁵ TKHK md. 11’de yer alan müteselsil sorumluluk düzenlemesinin hukuki temeli ve doğrudan talep hakkı ile ilişkisi için bkz. Kapancı, **Ayıptan Doğan Sorumluluk**, s. 73 vd.

⁶ RG. T. 4.2.2011, S. 27836

⁷ Cevdet Yavuz, **Özellikle Tüketicinin Korunması Sorunu Bakımından Satıcının Satılanın (Malın) Ayıplarından Sorumluluğu**, İstanbul, Beta, 1989, s. 33, Kapancı, **Ayıptan Doğan Sorumluluk**, s. 6, Mustafa Alper Gümüş, **Borçlar Hukuku Özel Hükümler**, C. 1, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2012, s. 75,

*“(1) Bu Kanunda hüküm bulunmayan hâllerde genel hükümler uygulanır.
(2) Taraflardan birini tüketicinin oluşturduğu işlemler ile ilgili diğer kanunlarda düzenleme olması, bu işlemin tüketici işlemi sayılmasını ve bu Kanunun görev ve yetkiye ilişkin hükümlerinin uygulanmasını engellemez.”*

Genel hükümler ile kastedilen Türk Medeni Kanunu⁸ ve TBK ile bu kanunların tamamlayıcısı niteliğinde olan diğer kanunlardır. Ancak söz konusu hükümler uygulanırken tüketici hukukunun temel amacının ve özelliklerinin dikkate alınması gerekmektedir⁹.

TKHK hükümleri mutlak veya nisbi emredici nitelikte olduğundan, tarafların ayıptan doğan sorumluluğu kaldıran ya da sınırlayan sözleşmeler yapmaları mümkün değildir¹⁰. İthalatçı, satıcı, kredi veren veya üreticinin tüketici ile anlaşması sonucu ayıptan doğan sorumluluğun kaldırılması ya da sınırlandırılması olanaklı değildir. Ancak ayıptan doğan sorumluluk hükümlerinin tüketici lehine olacak şekilde değiştirilmesi mümkündür.

TBK’da olduğu gibi TKHK’da da müteselsil borçluluğun tanımı yapılmamış, tüketicinin ayıplı mal nedeniyle talep edebileceği seçimlik haklar ve bu seçimlik hakların yerine getirilmesinden sorumlu olacak kişiler belirtilmiştir. Satıcı, ithalatçı, üretici ve kredi verenin sorumlu olduğu seçimlik haklar aynı olmadığından ayıplı mal nedeniyle sorumlu tutulan kişiler ayrı başlıklar altında incelenecektir.

⁸ RG. T. 8.12.2001, S. 24607

⁹ Sezer Çabri, **6502 Sayılı Kanun’a Göre Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Şerhi**, Ankara, Adalet Yayınevi, 2016, s. 1086 vd., Sirmen, **a.g.e**, s. 2471 vd.

¹⁰ Zevkliler, Özel, **a.g.e**, s. 144, Sirmen, **a.g.e**, s. 2468 vd, Yavuz, **Tüketicinin Korunması**, s. 1299, Halit Eker, “Tüketici İlişkilerinin Hukuksal Yönetimi: BK ve 4077 Sayılı TKHK. Bağlamında Yeni Perspektifler Mümkün Mü?”, **Prof. Dr. Ali Naim İnan’a Armağan**, Ed. Mehmet Ünal, Veysel Başpınar, Hasan Seçkin Ozanoğlu, Ankara, Seçkin, 2009, s. 54 vd., Kapancı, **Ayıptan Doğan Sorumluluk**, s. 26: Yazar, sorumluluğu sınırlayan anlaşmaların tüketicileri koruma amacını boşa çıkaracağını ifade etmektedir.

II. Ayıplı Taşınır Mal Satışı Nedeniyle Sorumlu Tutulan Kişiler

A. Satıcının Sorumluluğu

Satıcı, malın mülkiyetini satış sözleşmesine uygun bir şekilde tüketiciye devretmekle yükümlüdür. Sözleşmeye konu olan malın ayıplı çıkması durumunda tüketicinin tercih edebileceği seçimlik haklar ve bu seçimlik haklardan sorumlu olan kişiler TKHK md. 11’de hüküm altına alınmıştır. TKHK md. 11/1’e göre;

“Malın ayıplı olduğunun anlaşılması durumunda tüketici; a) Satılanı geri vermeye hazır olduğunu bildirerek sözleşmeden dönme, b) Satılanı alıkoyup ayıp oranında satış bedelinden indirim isteme, c) Aşırı bir masraf gerektirmediği takdirde, bütün masrafları satıcıya ait olmak üzere satılanın ücretsiz onarılmasını isteme, ç) İmkân varsa, satılanın ayıpsız bir misli ile değiştirilmesini isteme, seçimlik haklarından birini kullanabilir. Satıcı, tüketicinin tercih ettiği bu talebi yerine getirmekle yükümlüdür.”

Anılan hükme göre, satıcı, satılanın ayıplı çıkması durumunda tüketicinin tercih edeceği seçimlik haklardan birini yerine getirmekle yükümlüdür¹¹.

TKHK md. 3/1-i’ye göre; *“Satıcı: Kamu tüzel kişileri de dâhil olmak üzere ticari veya mesleki amaçlarla tüketiciye mal sunan ya da mal sunanın adına ya da hesabına hareket eden gerçek veya tüzel kişiyi ifade eder.”* Kanuni tanımdan yola çıkarak; satıcı, ticari veya mesleki faaliyet kapsamında, tüketicilere, bir bedel karşılığında mal satan ya da mal satan adına hareket eden gerçek veya tüzel kişi olarak tanımlanabilir¹².

¹¹ TKHK md. 3/1-k’ya göre; *“Tüketici: Ticari veya mesleki olmayan amaçlarla hareket eden gerçek veya tüzel kişiyi ifade eder.”* Tüketici Hakları Hakkında 2011/83/EU sayılı Avrupa Birliği Direktifi md. 2/1’e göre; *“tüketici, bu Direktif kapsamındaki sözleşmelerde, kendi ticareti, işi, zanaatı veya mesleği dışındaki amaçlarla hareket eden herhangi bir gerçek kişiyi ifade eder.”* Anılan Direktif’te sadece gerçek kişilerin tüketici sıfatını kazanabileceği düzenlenmiş olmasına rağmen TKHK’nın anılan hükmünde gerçek kişilerle birlikte tüzel kişilerin de tüketici olabileceği kabul edilmiştir.

¹² Zevkliler, Özel, **a.g.e.**, s. 97, ETKHK’da satıcı, kamu tüzel kişileri de dâhil olmak üzere ticari veya mesleki faaliyetleri kapsamında tüketiciye mal sunan gerçek veya tüzel kişi olarak tanımlanmıştır. Yeni düzenleme ile birlikte mal sunanın adına ya da hesabına hareket eden kişiler de satıcı olarak tanımlanmıştır., TKHK md. 3’te yer alan tanımlara ilişkin detaylı bilgi için bkz. Çabri, **a.g.e.**, s. 27 vd.

Tüketicinin ayıplı maldan doğan seçimlik haklarını kullanabilmesi, satıcının kusurlu olması şartına bağlı değildir. Satıcı, ayıptan doğan sorumluluğunu bir kusurunun bulunmadığını ileri sürerek kaldıramaz¹³.

TKHK md. 11 gerekçesi incelendiğinde, ayıplı mal nedeniyle ileri sürülebilecek seçimlik haklardan öncelikli olarak satıcının sorumlu tutulmak istendiği anlaşılmaktadır¹⁴. Anılan hüküm gerekçesinde; sözleşmeye aykırılıktan sözleşmenin tarafı olan satıcının sorumlu olması gerektiği, tüketicinin; satış sözleşmesinin tarafı olmayan üreticiye ve ithalatçıya karşı bir ödeme yapmadığı, yani malı üreticiden ya da ithalatçıdan satın almadığı durumlarda sözleşmeden dönme veya ayıp oranında indirime dair taleplerini üretici ve ithalatçıya karşı kullanamayacağı, bu iki seçimlik hakkın sadece satıcıya karşı ileri sürülebileceği belirtilmiştir¹⁵.

Mülga 4077 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'da¹⁶ ise imalatçı-üretici, satıcı, bayi, acente, ithalatçı ve kredi veren ayıplı mal nedeniyle doğan seçimlik haklardan herhangi bir ayırım yapılmaksızın müteselsilen sorumlu tutulmuştur¹⁷.

¹³ Yeşim M. Atamer, Ece Baş, "Avrupa Birliği Hukuku İle Karşılaştırmalı Olarak 6502 Sayılı Yeni Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Uyarınca Satım Sözleşmesinde Ayıptan Doğan Sorumluluk", **İstanbul Barosu Dergisi**, C. 88, Özel S. 1, 2014, s. 36

¹⁴ Malı tüketiciye satan satıcı dışında, ara satıcıların da son satıcı gibi sorumlu olması gerektiği görüşü için bkz. Zevkliler, Özel, **a.g.e.**, s. 197

¹⁵ Yeşim M. Atamer, "Tüketici Satım Sözleşmelerine İlişkin TKHK M. 4 - Eleştiriler Ve Revizyon Teklifleri", **BATİDER**, C. XXIV, S. 1, 2007, s. 99: Yazar, imalatçı ile tüketici arasında bir sözleşme ilişkisi bulunmadığından, tüketicinin imalatçıya karşı dönme yenilik doğuran beyanında bulunarak satıcıya ödemiş olduğu parayı ondan geri almasının veya bedelin indirilmesini hakkını kullanarak aradaki farkı imalatçıdan geri istemesinin mümkün olmadığını ileri sürmektedir. Tüketicinin bu yenilik doğuran hakları ancak satıcıdan talep edebileceğini, buna karşılık ücretsiz onarım ile ayıpsız misli ile değişimin imalatçıdan istenebileceğini, nitekim elinde yeni mal bulunan veya o malı gereği gibi tamir edebilecek kişinin imalatçı olduğunu ifade etmektedir. Kapancı, **Ayıptan Doğan Sorumluluk**, s. 56: Yazar, dönme hakkının sadece sözleşmenin tarafı olan kişiye karşı ileri sürülebileceğini, ancak dönmenin gerçekleşmesi ile oluşan tasfiye ilişkisi kapsamındaki talep haklarının müteselsilen sorumlu olan kişilere karşı ileri sürülebileceğini belirtmektedir., Geraint Howells, Stephen Weatherill, **Consumer Protection Law**, 2. bs., UK, Ashgate Publishing, 2006, s. 213 vd.: Yazarlar 85/374/EEC sayılı Direktif açısından, Direktif'in tüketici beklentisi standartı getirdiğini, üreticinin sorumlu tutulma nedenleri içerisinde ürünü en iyi şekilde kontrol edecek ve riski garanti edecek tarafın üretici olduğunu ifade etmiştir.

¹⁶ RG. T. 8.3.1995, S. 22221

¹⁷ ETKHK md. 4/3 hükmüne göre; "İmalatçı-üretici, satıcı, bayi, acente, ithalatçı ve 10 uncu maddenin beşinci fıkrasına veya 10/B maddesinin dokuzuncu fıkrasına göre kredi veren, ayıplı maldan ve tüketicinin bu maddede yer alan seçimlik haklarından dolayı müteselsilen sorumludur. 10/B maddesinin dokuzuncu fıkrasına göre kredi veren konut finansmanı kuruluşunun sorumluluğu teslim tarihinden itibaren 1 yıl süre ve kullandığı kredi miktarı ile sınırlıdır. Konut finansmanı kuruluşları tarafından 10/B maddesinin dokuzuncu fıkrasına göre verilen kredilerin devrolması halinde dahi, kredi veren

TKHK ile birlikte sözleşmeden dönme ve bedel indirimine ilişkin seçimlik haklarda, müteselsil sorumluluğun ithalatçı ve üretici yönünden kaldırıldığı görülmektedir¹⁸. Satılan malın ayıplı çıkması nedeniyle tüketicinin tercih hakkını sözleşmeden dönme veya bedel indiriminden yana kullandığı hallerde, bu taleplerini sadece satıcıya karşı ileri sürebilecek, ithalatçı ve üreticiye karşı bu seçimlik haklarını kullanamayacaktır¹⁹.

Sözleşmeden dönme ve bedel indirimine ilişkin seçimlik haklarda ithalatçı ve üreticinin sorumluluğunun kaldırılması ile birlikte eTKHK’da yer almayan bir düzenleme yapılmıştır. TKHK md. 11/3’e göre;

“Ücretsiz onarım veya malın ayıpsız misli ile değiştirilmesinin satıcı için orantısız güçlükleri beraberinde getirecek olması hâlinde tüketici, sözleşmeden dönme veya ayıp oranında bedelden indirim haklarından birini kullanabilir. Orantısızlığın tayininde malın ayıpsız değeri, ayıbın önemi ve diğer seçimlik haklara başvurma hakkının tüketici açısından sorun teşkil edip etmeyeceği gibi hususlar dikkate alınır.”

Orantısızlığın tayininde esas alınacak kriterler, Malların Satışı ve Garantileri Hakkında 1999/44/EC sayılı Avrupa Birliği Direktifi²⁰ temel alınarak belirlenmiştir²¹.

konut finansmanı kuruluşunun sorumluluğu devam eder. Krediyi devralan kuruluş bu madde kapsamında sorumlu olmaz. Ayıplı malın neden olduğu zarardan dolayı birden fazla kimse sorumlu olduğu takdirde bunlar müteselsilen sorumludurlar. Satılan malın ayıplı olduğunun bilinmemesi bu sorumluluğu ortadan kaldırmaz.”

¹⁸ M. Kemal Oğuzman, M. Turgut Öz, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, C. 2, 11. bs., İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2014, s. 459

¹⁹ Murat Aydoğdu, **Yeniliklere Genel Bakış**, s. 10: Yazar, yeni düzenleme ile birlikte ayıplı mal nedeniyle tercih edilecek seçimlik haklardan sorumlu tutulan kişi sayısının daraltılmasının yerinde olmadığını belirtmektedir.

²⁰ Official Journal of the European Communities, 1999, L. 171/12

²¹ Atamer, Baş, **a.g.e.**, s. 38, Bu doğrultuda verilebilecek bir örnek İspanya’da meydana gelmiştir. Tüketici, aracın tavanından su aktığı gerekçesi ile satıcıya başvurmuştur. Araç tamir edilememiş tüketici sonrasında araç değişimi talep etmiştir. Satıcı tarafından talep reddedilmiş tüketici İspanya mahkemelerinde satıcı ve üretici aleyhine dava açarak sözleşmenin hükümsüzlüğünü ve satış bedelinin iadesini talep etmiştir. Mahkeme ise sorunun küçük olması nedeniyle sözleşmenin hükümsüzlüğüne karar verilemeyeceği yönünde kanaat sunmuştur. Detaylı bilgi için bkz. Francesco Paolo Patti, “The Effectiveness of Consumer Protection in Sales Contracts-Some Observations from Recent European Case Law”, (Çevrimiçi), <https://beck-online.beck.de>, 28.2.2018, s. 1 vd., Volkswagen marka araçların emisyon ölçümlerinde yapılan oynamaların onarımının çok kolay olduğunun anlaşılması nedeniyle bu durumun aracın değişimini gerektirip gerektirmediği yönünde Almanya’da yapılan tartışmalar için bkz.

Anılan hükümde, seçimlik hakkın kullanılmasının satıcı yönünden orantısızlığa neden olmasından bahsedilmiş, ancak ithalatçı ve üretici yönünden orantısızlıkla ilgili bir düzenleme yapılmamıştır. Zira ithalatçı ve üretici, ücretsiz onarım ve ayıpsız misli ile değişime ilişkin haklarda satıcı ile birlikte müteselsilen sorumludur²². Kanaatime göre; ücretsiz onarım veya ayıpsız misli ile değişim hakkının kullanılması, ithalatçı ve üretici için de orantısız güçlükleri beraberinde getirecek ise tüketici, bu halde de sözleşmeden dönme veya bedel indirim haklarından birini kullanmalıdır. Yani söz konusu hüküm, ithalatçı ve üreticiyi de kapsayacak şekilde okunmalıdır.

TKHK md. 11/3 hükmü ile birlikte, tüketicinin başvurabileceği müteselsil borçlu sayısının daraltıldığı görülmektedir. Şöyle ki; mevcut yasal düzende, sözleşmeden dönme ve bedel indirimi hakları ithalatçı ve üreticiye karşı ileri sürülememektedir²³. Bu bağlamda, tüketicinin, ithalatçı ve üreticiye yöneltebileceği iki seçimlik hakkı kalmaktadır. Bunlar, ücretsiz onarım ve ayıpsız misli ile değişimdir. Ancak ücretsiz onarım veya ayıpsız misli ile değişim hakkının kullanılması orantısız güçlükleri beraberinde getiriyor ise tüketici diğer iki seçimlik hakkından birini kullanmak zorunda kalacaktır. Sözleşmeden dönme ve bedel indirimi, üretici ve ithalatçıya ileri sürülemediğinden diğer seçimlik hakların kullanılması da orantısız güçlükleri beraberinde getiriyorsa üretici ve ithalatçıya hiçbir seçimlik hak ileri sürülemeyecektir. Bu durumda tüketici ayıplı mal nedeniyle ancak satıcıya başvurabilecektir.

99/44/EC sayılı Direktif md. 3/1'e göre; *"Satıcı, tüketiciye karşı, malların teslim edildiği tarihte varolan her türlü akde uygunluk noksanlığından sorumlu olacaktır."* Anılan maddenin devamında tüketicinin akde uygunluk noksanlığı nedeniyle tercih edebileceği seçimlik haklar düzenlenmiştir. Direktif md. 3/2'ye göre; *"Bir akde*

Thomas Riehm, Lukas Lindner, "Dieselgate and Consumer Law: Repercussions of the Volkswagen Scandal in Germany", (Çevrimiçi), <https://beck-online.beck.de>, 28.2.2018, s. 1 vd.

²² TKHK md. 11/3 hükmü hakkında yapılan bir eleştiri için bkz. Zarife Şenocak, "6502 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'a Göre Ayıplı Mal Teslimi Halinde Tüketicinin Hakları", **Terazi Aylık Hukuk Dergisi**, C. 9, Özel Sayı, 2014, s. 35: "...Her ne kadar 6502 sayılı Kanun ücretsiz onarım veya malın ayıpsız misli ile değiştirilmesinin orantısız güçlüklerle sebebiyet vermemesi halinde tüketicinin sözleşmeden dönme veya satış bedelinden indirim haklarından birini kullanacağını ifade etmekteyse de, ücretsiz onarım yerine malın ayıpsız ile değiştirilmesini talep hakkı veya malın ayıpsız ile değiştirilmesini talep hakkı yerine ücretsiz onarım hakkını da kullanabilmelidir..."

²³ Çabri, **a.g.e.**, s. 226

uygunluk noksanlığı halinde tüketici, paragraf 3 uyarınca, onarım ya da yenileme yoluyla, bedelsiz olarak malları akde uygun hale getirtme, ya da paragraf 5 ve 6 uyarınca fiyatta uygun bir indirim yaptırma ya da söz konusu mallar bakımından sözleşmeden dönme hakkına sahip olacaktır.”

TKHK'nın genel gerekçesinde, AB mevzuatı ile tam uyumun sağlanması amacıyla bir kısım direktiflerin iç hukukumuza aktarıldığı, 99/44/EC sayılı Direktif'in de bu kapsamda olduğu belirtilmiştir²⁴.

99/44/EC sayılı Direktif md. 3/1'de, seçimlik hakların yerine getirilmesinden sadece satıcının sorumlu tutulduğu, ithalatçı veya üreticinin sorumluluğuna ilişkin bir düzenleme yapılmadığı görülmektedir²⁵. Anılan Direktif md. 3/3'te, bir imkânsızlık ya da orantısızlık olmadığı sürece, tüketicinin öncelikli olarak ücretsiz onarım veya malın bedelsiz olarak yenilenmesini talep edebileceği düzenlenmiştir. Başka bir ifade ile tüketicinin talep edebileceği seçimlik haklar arasında bir kademelendirme yapılmıştır²⁶. Tüketici, sözleşmeden dönme veya bedel indirimi hakkını, ancak onarım veya yenileme talebinin satıcı tarafından yerine getirilmemesi veya getirilememesi halinde kullanabilir²⁷. TKHK'da ise bu yönde bir kademelendirme yapılmamıştır.

B. Mal Sunanın Adına veya Hesabına Hareket Eden Kişilerin Sorumluluğu

TKHK md. 3/1-i bendinde, tüketiciye mal sunanın yanı sıra mal sunanın adına veya hesabına hareket eden kişiler de satıcı olarak tanımlanmıştır. ETKHK md. 3/1-f

²⁴ 6502 sayılı TKHK Genel Gerekçe için bkz. (Çevrimiçi), <http://www2.tbmm.gov.tr/d24/1/1-0787.pdf>, 07.02.2018, Atamer, Baş, **a.g.e.**, s. 19, M. Murat İnceoğlu, “Ayıba Karşı Tekeffül ve Garanti Sorumluluğu”, **Yeni Tüketici Hukuku Konferansı**, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, Der. M. Murat İnceoğlu, On İki Levha Yayıncılık, 2015, s. 153

²⁵ Tüketici Hukuku Enstitüsü, **Tüketici Hukuku İle İlgili Avrupa Birliği Direktifleri: (Türkçe Metinleri)**, Der. Hakan Tokbaş, İstanbul, Aristo, 2015, s. 114, Tuba Kutoğlu, “Avrupa Birliği Ve Türk Hukuku Açısından Tüketim Mallarında Ayıp Ve Bu Yönden Tüketicinin Korunması”, (Çevrimiçi), <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tarama.jsp>, 07.02.2018, s. 14, Yeşim M. Atamer, M. Murat İnceoğlu, **Satım Sözleşmesinde Tüketicinin Seçimlik Hakları Ve Avrupa Birliği Hukuku İle Uyum Sorunu**, İstanbul, y.y, 2012, s. 20

²⁶ Atamer, **Eleştiriler ve Revizyon Teklifleri**, s. 90

²⁷ Nalan Kahveci, **Taşınır Satımında Ayıplı Mal Nedeniyle Tüketicinin Sözleşmeden Dönmesi**, Ankara, Adalet Yayınevi, 2014, s. 102, Atamer, **Eleştiriler ve Revizyon Teklifleri**, s. 90: Yazar, tüketicinin bedel indirimi hakkını ancak ikinci aşamada kullanabilecek olmasının amaca uygun olmadığını, zira bunu engelleyecek bir gerekçenin de Direktif'te sunulmadığını ifade etmektedir.

bendi ise “*Satıcı: Kamu tüzel kişileri de dahil olmak üzere ticari veya mesleki faaliyetleri kapsamında tüketiciye mal sunan gerçek veya tüzel kişileri ifade eder.*” şeklinde düzenlenmişti. TKHK’da, mal sunanın adına veya hesabına hareket eden kişilerin de satıcı olarak tanımlanması ile birlikte satıcı kavramı genişletilmiştir. Bu nedenle, mal sunanın adına veya hesabına hareket eden kişilerin kimler olabileceği hususunun açıklanması gerekmektedir.

Daha sonra detaylı olarak açıklanacağı üzere, üretilen bir malın tüketiciye ulaşması ile sonuçlanan sürece ara satıcılar dâhil olabilmektedir. Üretici, ürettiği malı, doğrudan tüketiciye ulaştırmak yerine ara satıcılara satmaktadır. Ara satıcılar da zincirleme satış ilişkisinde dağıtım görevini üstlenmekte olup sürecin sonunda tüketicinin taraf olduğu satış sözleşmesi nihai satıcı ile kurulmaktadır. Satış sözleşmesinde satıcı kendi adına ve hesabına hareket etmektedir. Ancak bir malın üretici veya ithalatçı tarafından tüketiciye ulaştırılmasında farklı hukuki işlemler de söz konusu olabilir. Bu durumda üretici veya ithalatçının adına veya hesabına hareket edilen hukuki işlemler gündeme gelebilir. Mal sunanın adına veya hesabına hareket edilen hukuki işlemlere örnek olarak, vekâlet sözleşmesi, komisyon sözleşmesi, simsarlık sözleşmesi vb. nitelikte sözleşmeler gösterilebilir²⁸. Üretici veya ithalatçının bir malı vekil veya komisyoncu aracılığı ile de tüketiciye ulaştırması mümkündür. Bu gibi durumlarda üretici veya ithalatçı adına veya hesabına hareket eden kişiler de satıcı olarak kabul edilecektir.

ETKHK’da imalatçı-üretici, satıcı, bayi, acente, ithalatçı ve kredi veren ayıplı mal nedeniyle doğan seçimlik haklardan herhangi bir ayırım yapılmaksızın müteselsilen sorumlu tutulmuş iken TKHK ile birlikte acentenin sorumluluğu kaldırılmıştır²⁹. Ancak acente, müvekkili adına ve hesabına hareket ettiğinden

²⁸ Anılan sözleşme türleri hakkında detaylı bilgi için bkz. Cevdet Yavuz, Faruk Acar, Burak Özen, **6098 Sayılı Türk borçlar Kanunu’na Göre Borçlar Hukuku Dersleri: Özel Hükümler**, 14. bsk., İstanbul, Beta, 2016, s. 627 vd.

²⁹ İnceoğlu, **a.g.e.**, s. 198: “...Esasen bayi ve acentenin sorumlu tutulması için hiçbir haklı gerekçe mevcut değildir. İfade etmek gerekir ki, bu yaklaşım Avrupa Birliği Satım Yönergesi’ne de daha uygundur...”, Turan Şahin, Mahmut Kızır, “6502 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanunun Genel Esaslar, Haksız Şartlar İle Ayıplı Mal Ve Hizmetler Konusunda Getirdiği Yenilikler ve Değişiklikler”, **Terazi Aylık Hukuk Dergisi**, C. 9, S. 89, 2014, s. 75: “...Ayrıca mevcut Kanunda, bayinin ve acentenin de ayıplı maldan ve tüm seçimlik haklardan dolayı müteselsilen sorumlu olduğu

acentenin TKHK md. 3/1 anlamında satıcı konumunda olup olmadığı sorusu gündeme gelmektedir. Türk Ticaret Kanunu³⁰ md. 102/1'e göre; *“Ticari mümessil, ticari vekil, satış memuru veya işletmenin çalışanı gibi işletmeye bağlı bir hukuki konuma sahip olmaksızın, bir sözleşmeye dayanarak, belirli bir yer veya bölge içinde sürekli olarak ticari bir işletmeyi ilgilendiren sözleşmelerde aracılık etmeyi veya bunları o tacir adına yapmayı meslek edinen kimseye acente denir.”*

Kanuni tanım doğrultusunda, bağımsız tacir yardımcısı olan acente, acentelik sözleşmesine istinaden ticari bir işletmeyi ilgilendiren sözleşmelerin tacir ile üçüncü kişi arasında kurulmasına aracılık eden veya bu sözleşmeleri müvekkili tacir adına ve hesabına yapan kişi olarak tanımlanabilir³¹.

Acente, müvekkili adına ve hesabına faaliyette bulunduğundan, aracılık ettiği veya kurduğu sözleşmelerin tarafı olmaz. Sözleşme yapma yetkisine sahip olan acentenin müvekkili adına ve hesabına kurduğu sözleşmelerde, sözleşmenin bir tarafını müşteri, diğer tarafını ise müvekkil oluşturur. Yani üçüncü kişi müşteri kural olarak sahip olduğu talep haklarını, acenteye değil onun müvekkiline karşı ileri sürmelidir³². Her ne kadar acente, aracılık ettiği veya kurduğu sözleşmelerin tarafı olmasa da müvekkili adına ve hesabına hareket ettiğinden TKHK kapsamında satıcı konumundadır. ETKHK'da acente olarak belirtilen kişi TKHK'da *“tüketiciye mal sunan ya da mal sunanın adına ya da hesabına hareket eden gerçek veya tüzel kişi”* olarak tanımlanmaktadır. Zira kanun koyucu mal sunan adına veya hesabına hareket eden kişileri de satıcı olarak kabul etmiştir. Bu nedenle ayıplı maldan doğan seçimlik haklar, acenteye karşı da ileri sürülebilmelidir.

ifade edilmekte iken yeni Kanunda bayiden ve acenteden bahsedilmemiştir. Bu şekilde bir düzenlemenin tüketicinin lehine bir düzenleme olmadığı kanaatindeyiz...”

³⁰ RG. T. 14.2.2011, S. 27846

³¹ Hüseyin Ülgen vd., **Ticari İşletme Hukuku**, 5. bs., İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, 2015, s. 771, Özge Ayan, “6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunun Acentelik Kısımında Getirdiği Yenilikler”, (Çevrimiçi), <http://hukuk.deu.edu.tr/dosyalar/dergiler/dergimiz12-2/ozgeayan.pdf>, 07.02.2018, s. 80, Özge Karaege, **Acentenin Ücret Hakkı**, Ankara, Adalet Yayınevi, 2016, s. 9, Yaptıkları görevler ve işler yönünden, aracılık yapan acenteler ve sözleşme yapma yetkisine sahip acenteler olarak ikiye ayrılan acente türleri hakkında detaylı bilgi bkz. Şaban Kayıhan, **Türk Hukukunda Acentelik Sözleşmesi**, İstanbul, Beta, 1999, s. 22 vd.

³² Ayan, **a.g.e.**, s. 82, Sadullah Evliyaoğlu, **Acentenin Rekabet Yasağı Anlaşması**, Ankara, Seçkin, 2017, s. 49, Kayıhan, **a.g.e.**, s. 23 vd., Karaege, **a.g.e.**, s. 19 vd.

Yasal mevzuatta tanımlanan satıcı kavramının yorumlanması konusunda Avrupa Birliği'nde tartışmalar yaşanmıştır. Avrupa Birliği Adalet Divanı bir kararında satıcı kavramını irdelenmiştir. ABAD, aracı konumunda olan kişilerin 99/44/EC sayılı Direktif'te yer alan satıcı kavramına dahil olmadığı yönünde karar vermiştir³³.

Açıklanan hususlar kapsamında, tüketici satış sözleşmelerinde mal sunanın adına veya hesabına hareket eden kişiler de satıcı olarak tanımlanacak ve ayıptan doğan sorumluluk hükümlerinden sorumlu olacaktır.

C. Üretici ve İthalatçının Sorumluluğu

TKHK md. 3/1-e'ye göre; *“İthalatçı: Kamu tüzel kişileri de dâhil olmak üzere mal veya hizmetleri ya da bu malların hammaddelerini yahut ara mallarını ticari veya mesleki amaçlarla ithal ederek satım, kira, finansal kiralama veya benzeri bir yolla piyasaya süren gerçek veya tüzel kişiyi ifade eder.”*

TKHK md. 3/1-n'ye göre; *“Üretici: Kamu tüzel kişileri de dâhil olmak üzere tüketiciye sunulmuş olan mal ya da bu malların hammaddelerini yahut ara mallarını üretenler ile mal üzerine markasını, unvanını veya herhangi bir ayırt edici işareti koyarak kendisini üretici olarak gösteren gerçek veya tüzel kişiyi ifade eder.”*

Kanuni tanımdan yola çıkarak; ithalatçı, ticari veya mesleki faaliyet kapsamında, mal veya malların hammadde ya da ara mallarını ithal ederek piyasaya sunan gerçek veya tüzel kişi olarak tanımlanabilir. Üretici ise, bir malı veya bu malın hammaddesini ya da ara mallarını üretenler ile malı üretmese bile mal üzerine markasını, unvanını

³³ 99/44/EC sayılı Direktif md. 1/2-c'ye göre; *“Satıcı: bir kontrat kapsamında, kendi zanaati, işi veya mesleğinin gidişatı içinde tüketim malları satan herhangi bir gerçek veya tüzel kişiyi ifade edecektir.”*, Tüketici Hukuku Enstitüsü, **a.g.e.**, s. 112, Sabrina Wathelet v. Garage Bietheres & Fils SPRL, Case C-149/15, 09.11.2016, (Çevrimiçi), <http://eur-lex.europa.eu>, 25.02.2018; Kararda 99/44/EC sayılı Direktif'te yer alan satıcı kavramı irdelenmiştir. Dava konusu olayda alıcı bir araba garajından ikinci el bir araba satın almıştır. Aracın motoru kısa bir süre sonra arıza yapmıştır. Alıcı, aracı garaja götürmüş ancak tamir için ücret talep edilmiştir. Alıcı, tüketici olduğunu ileri sürerek ücret talep edilemeyeceğini iddia etmiştir. Garaj sahipleri aracın üçüncü bir kişiye ait olduğunu, kendilerinin aracı konumunda olduğunu, satışı yapanın üçüncü bir gerçek kişi olduğunu, tüketici hukukunun uygulama alanı bulmayacağını iddia etmiştir. Yargılama aşamasında anılan Direktif'te yer alan satıcı kavramı ile ilgili belirsizlik ortaya çıkmış olup dosya yorum için ABAD'a gönderilmiştir. ABAD, yaptığı inceleme sonucunda garajın aracı konumunda olduğunu, Direktif'teki düzenlemenin aracıları kapsamadığını ancak aracın satışı yapılırken alıcıya bu konuda bilgilendirme yapılmaması nedeniyle garajın sorumluluğunun doğacağı yönünde karar vermiştir.

veya herhangi bir ayırt edici işaretini koyarak kendisini üretici olarak gösteren gerçek veya tüzel kişi olarak tanımlanabilir³⁴.

TKHK md. 11/3'e göre, ithalatçı ve üretici, malın ayıplı olması nedeniyle; tüketicinin tercihine bağlı olarak ücretsiz onarım veya ayıpsız misli ile değişim talebini yerine getirmekle yükümlüdür. İthalatçı ve üretici, bu seçimlik haklardan satıcı ile birlikte müteselsilen sorumludur. Daha önce de açıklandığı üzere; eTKHK'da, ithalatçı ve üretici, ayıplı mal nedeniyle doğan tüm seçimlik haklardan müteselsilen sorumlu tutulmuştu. Ancak TKHK ile birlikte, üretici ve ithalatçının müteselsilen sorumlu olduğu seçimlik haklar ücretsiz onarım ve ayıpsız misli ile değişim olarak sınırlandırılmıştır.

Doktrinde ileri sürülen bir görüşe göre; üretici veya ithalatçının, satış sözleşmesinin bir sonucu olan sözleşmeden dönme ya da bedel indiriminden sorumlu tutulması zaten isabetli değildi. Tüketicinin, aralarında satış ilişkisi bulunmayan üretici veya ithalatçıya karşı sözleşmeden dönme veya bedel indirimi seçimlik hakkını kullanması sözleşmenin nisbiliği ilkesine aykırılık teşkil etmekteydi. Bu doğrultuda, üretici ve ithalatçının sözleşmeden dönme ve bedel indiriminden sorumlu olmayacağının kabul edilmesi yerinde bir düzenlemedir³⁵.

TKHK md. 11 gerekçesinde de aynı husus ileri sürülmüş olup; ithalatçı veya üretici ile tüketici arasında bir sözleşme ilişkisi bulunmadığından sözleşmeden dönme veya bedel indirimi hakkının ithalatçı veya üreticiye karşı ileri sürülmesinin mümkün olmadığı belirtilmiştir. Ücretsiz onarım ve ayıpsız misli ile değişimin üretici veya ithalatçıdan talep edilebilmesine gerekçe olarak; yeni malı elinde bulunduran veya o malı gereği gibi onaracak kişinin ithalatçı veya üretici olduğu ifade edilmiştir. Bu

³⁴ Zevkiler, Özel, **a.g.e.**, s. 99

³⁵ İnceoğlu, **a.g.e.**, s. 194, Mustafa Alper Gümüş, **6502 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Şerhi**, C. 1, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2014, s. 113 vd., Ahmet M. Kılıçoğlu, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, 19 bs., Ankara, Turhan, 2015, s. 11: "...Borç ilişkisi sadece bunun taraflarını ilgilendiren ilişkilerdir. Bu ilişkiden doğan hak ve borçlar üçüncü kişileri etkilemezler. Bu nedenle, borç ilişkisinden doğan haklar nisbi haklar adını alırlar...", Atamer, **Eleştiriler ve Revizyon Teklifleri**, s. 99

durumda, sözleşmenin nisbiliği ilkesinin aşılması tüketiciyi doğrudan üreticiye veya ithalatçıya gidebilmesinin mümkün olduğu kabul edilmiştir³⁶.

Sözleşmeden dönme ve bedel indirimi seçimlik haklarından sadece satıcının sorumlu olması kanaatimce uygundur. Öncelikle vurgulamak gerekir ki, satış sözleşmesi tüketici ve satıcı arasında kurulmaktadır. Tüketici, satış bedelini satıcıya ödemektedir. Satıcı da bu kapsamda satılanı tüketiciye teslim etmekle yükümlüdür. Bu noktada seçimlik haklara baktığımızda bedel indirimi; satıcıya ödenen veya ödenecek olan satış bedelinden indirim talep edilmesi şeklinde tezahür eden bir haktır. Doğrudan satıcıya ödenmiş veya ödenecek olan bir bedelden indirim hakkının satıcı dışında, hukukî ilişkiye hiçbir şekilde dâhil olmayan üretici veya ithalatçıdan talep edilmesi zorlama bir durum yaratacaktır. Bu nedenle, bedel indirimi talebinin satış bedelinin ödendiği veya ödenecek olan kişiye ileri sürülmesi isabetli bir çözüm olacaktır.

Sözleşmeden dönme seçimlik hakkında da benzer bir durum söz konusudur. Zira sözleşmeden dönme ile taraflar arasındaki sözleşme ilişkisi geriye etkili olarak ortadan kalkmaktadır. Dönme, sözleşme ilişkisini ortadan kaldıran ve o ana kadar ifa edilmiş edimleri karşılıklı iade borcu doğuran tek taraflı hukuki işlemdir. Sözleşmenin tarafı olmayan üretici veya ithalatçıya karşı sözleşmeden dönme seçimlik hakkının kullanılması ortaya karmaşık bir süreç çıkaracaktır. Zira üretici ve ithalatçının sözleşme ile herhangi bir hukukî bağı bulunmamaktadır. Sözleşmeden dönmenin hukukî sonuçlarına baktığımızda da bu hususu görmek mümkündür. Sözleşmeden dönme, o ana kadar ifa edilmiş edimleri karşılıklı iade borcu doğurmaktadır. Buna göre tüketici sözleşmeden dönme sonucunda ödemiş olduğu satış bedelinin iadesini talep etme hakkına sahiptir. Satıcı ise malın iadesini talep edecektir. Tüketici satış bedelini satıcıya ödemişse, dönme sonucunda başvurması gereken taraf da satıcı olmalıdır. Bu noktada istisna olarak görülebilecek bir durum tüketicinin sözleşmeden dönme sonrasında bedeli satıcıdan iade alamamasıdır. Tüketici hukukunun temel amacı, tüketicinin korunmasıdır. Uygulamada, tüketicinin sözleşmeden dönme sonucunda satış bedelini, satıcıdan alamaması söz konusu olabilir. Bu noktada, tüketicinin

³⁶ TKHK md. 11 gerekçesi için bkz. (Çevrimiçi), <http://www2.tbmm.gov.tr/d24/1/1-0787.pdf>, 07.02.2018

korunması amacıyla, sözleşmeden dönmenin hukuki sonuçlarından bedel iadesi bakımından, satıcı, üretici ve ithalatçının müteselsilen sorumlu olduğu kabul edilebilirdi. Örneğin, sözleşmeden dönme talebinin öncelikli olarak satıcıya ileri sürülmesi gerektiği, tüketicinin satıcıdan olumlu bir sonuç alamadığı durumlarda bedel iadesi bakımından üretici veya ithalatçıya da başvurabileceği yönünde kademeli bir düzenleme yapılabilirdi.

Ayıpsız misli ile değişim ve ücretsiz onarım seçimlik haklarından satıcı, üretici ve ithalatçı müteselsilen sorumlu tutulmuştur. Bu iki seçimlik hakkın üretici ve ithalatçıya karşı kullanılmasında da sözleşmenin nisbiliği ilkesine müdahale olduğu açıktır. Ancak kanaatime göre, sözleşmeden dönme ve bedel indirimi seçimlik haklarına nazaran bu iki seçimlik hakta sözleşmenin nisbiliği ilkesine müdahale daha kabul edilebilir niteliktedir.

Ayıpsız misli ile değişiminde, tüketici malın ayıpsız mislini talep etmekle ayıplı olan malı satıcıya iade etmek istemektedir. Malın ayıpsız mislinin, üretici ve ithalatçı elinde olması mümkündür. Bu seçimlik hak bakımından satıcı yanında üretici veya ithalatçıya da talepte bulunulması makul bir çözümdür. Ancak uygulamada, ayıpsız misli ile değişim hakkının kullanılmasında bazı sorunlarla karşılaşilmektedir. Özellikle otomobil satışlarında, gizli ayıp nedeniyle misli ile değişimin talep edildiği hallerde aracın aynı modelinin bulunması mümkün olmayabilmektedir. Zira gizli ayıplar, olağan bir muayene neticesinde ortaya çıkmayan, malın kullanılması ile birlikte daha sonra ortaya çıkan ayıplardır³⁷. Yargıtay kararlarında, ayıpsız misli ile değişim taleplerinde değişimin malın aynı modeli üzerinden yapılması gerektiğine karar verilmektedir³⁸. Çoğu zaman değişimi talep edilen model, seri üretiminin durdurulması, stokta bulunmaması vb. nedenlerle ithalatçı veya üretici tarafından temin edilememektedir. Bu gibi hallerde, ithalatçı veya üreticiye başvurulması mümkün olmayacaktır. Zira TKHK md. 11/1-ç'ye göre, tüketici imkân varsa satılanın ayıpsız bir misli ile değiştirilmesini talep edebilir. Netice itibarıyla, malın ayıpsız

³⁷ Detaylı bilgi için bkz. aş. s. 165

³⁸ Bkz. aş. s. 67, dn. 150

mislinin temin edilmesi mümkün değil ise tüketicinin üretici ve ithalatçıya başvurabileceği seçimlik haklardan biri ortadan kalkacaktır.

Yargıtay'ın eTKHK dönemine ilişkin kararlarında, satışa konu malın seri üretimden kalkmasının veya stoklarda bulunmamasının ayıpsız misli ile değişim hakkının kullanılmasına engel olmayacağı, bu gibi durumlarda İcra ve İflas Kanunu³⁹ md. 24/4 doğrultusunda işlem yapılmasının mümkün olduğu yönünde karar verildiği görülmektedir⁴⁰. İİK md. 24/4'e göre;

“Yedinde bulunmazsa ilamda yazılı değeri alınır. Vermezse ayrıca icra emri tebliğine hacet kalmaksızın haciz yoluyla tahsil olunur. Taşınır malın değeri, ilamda yazılı olmadığı veya ihtilaflı bulunduğu takdirde, icra memuru tarafından haczin yapıldığı tarihteki rayice göre takdir olunur.”

Kanaatime göre; ayıpsız misli ile değişimde imkânsızlığın meydana gelmesinden borçlu sorumlu ise tüketicinin bu seçimlik hakkı kullanması engellenmemelidir. Zira borçlunun imkânsızlıktan sorumlu olduğu hallerde seçim hakkı kendisinde olan alacaklı, dilerse imkânsızlaşan edimi seçerek borçludan bunun yerine tazminat talep edebilir veya dilerse imkânsızlaşmamış edimlerden birini talep edebilir⁴¹. Tüketici imkânsızlaşan edimi seçerek borçludan tazminat talep edebilmeli ve bu durumda borçlu, TBK md. 112 hükmü kapsamında tüketicinin zararını tazminle yükümlü olmalıdır.

Ücretsiz onarım bakımından, satıcı yanında üretici ve ithalatçıya da başvurulabilmesi kanaatimce uygundur. Özellikle üretici, malı üreten olarak onarımını da en iyi şekilde yapabilecek taraftır. Hatta bu seçimlik hakkın ifası bakımından

³⁹ RG. T. 19.06.1932, S. 2128

⁴⁰ İnceoğlu, **a.g.e.**, s. 180, Yarg. 13. HD. E. 2007/11592 K. 2008/1274, T. 04.02.2008, (Çevrimiçi), www.hukukturk.com, 03.06.2017, Yarg. 12. HD. E. 2008/18559 K. 2008/22119 T. 16.12.2008, (Çevrimiçi), www.hukukturk.com, 03.06.2017, Yarg. 12. HD. E. 2007/22579 K. 2008/728 T. 21.01.2008, (Çevrimiçi), www.hukukturk.com, 03.06.2017, YHGK. E. 2009/4-11 K. 2009/99 T. 04.03.2009, (Çevrimiçi), www.hukukturk.com, 03.06.2017, Şenocak, **a.g.e.**, s. 35, Yarg. 13. HD. E. 2012/23313, K. 2012/2288, T. 05.02.2013, Özlem Tüzüner, Hakan Tokbaş, **6502 Sayılı Kanun Kapsamında Otomotiv Hukuku: Güncelliğini Koruyan Yargıtay Kararları Derlemesi**, İstanbul, Aristo, 2017, 2. bs., s. 163 vd.

⁴¹ M. Kemal Oğuzman, M. Turgut Öz, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, C. 1, 12. bs., İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2014, s. 294 vd.

satıcıdan daha yetkin konumda olması beklenir. Bu durumda ücretsiz onarım yönünden satıcı, üretici ve ithalatçının müteselsilen sorumlu olduğunun kabul edilmesi isabetli bir çözümdür.

TKHK ile getirilen bir yeni düzenleme ise, üretici ve ithalatçıya, ayıbın; malın kendisi tarafından piyasaya sürülmesinden sonra doğduğunu ispatlamak şartıyla sorumluluktan kurtulma hakkı tanınmasıdır⁴². Satılndaki ayıp, malın piyasaya sürülmesinden önce doğan bir ayıp ise üretici ve ithalatçının sorumluluğu devam edecektir. Bu nedenle, satılndaki ayıbın kaynağının ve ne zaman doğduğunun belirlenmesi önem taşımaktadır. İthalatçı veya üreticinin, maldaki ayıbın, malın kendisi tarafından piyasaya sürülmesinden sonra oluştuğunu ispat edebildiği hallerde sorumluluğu doğmayacaktır⁴³.

TKHK md. 56/3'e göre;

“Tüketici bu Kanunun 11 inci maddesinde belirtilen seçimlik haklarından onarım hakkını kullanmışsa, malın garanti süresi içinde tekrar arızalanması veya tamiri için gereken azami sürenin aşılması veya tamirinin mümkün bulunmadığının anlaşılması hâllerinde 11 inci maddede yer alan diğer seçimlik haklarını kullanabilir. Satıcı tüketicinin talebini reddedemez. Bu talebin yerine getirilmemesi durumunda satıcı, üretici ve ithalatçı müteselsilen sorumludur.”

Tüketici, ücretsiz onarım hakkı kullanılmış olmasına rağmen mal, azami tamir süresi içerisinde tamir edilmez ise veya tamir edilen mal garanti süresi içerisinde tekrar arızalanırsa veya garanti süresi içerisinde kullanıcı hataları hariç olmak üzere malın tamirinin mümkün olmadığı anlaşılırsa tüketici, ayıpsız misli ile değişim, sözleşmeden dönme veya ayıp oranında indirim hakkını kullanmakta serbesttir. Bu hüküm, garanti belgesi ile satılmak zorunda olan malları kapsamaktadır. Zira TKHK md. 56, zorunlu garanti belgesine ilişkin esasları hüküm altına almaktadır⁴⁴.

⁴² Zevkliler, Özel, **a.g.e.**, s. 181

⁴³ Şenocak, **a.g.e.**, s. 36, Zevkliler, Özel, **a.g.e.**, s. 98

⁴⁴ Aydoğdu, **Tüketici Hukuku**, s. 98, İlhan Kara, **Yeni Kanuna Göre Tüketici Hukuku**, Ankara, Engin, 2015, s. 170

Anılan hükme göre, ücretsiz onarım hakkı kullanılmış olmasına rağmen mal, azami tamir süresi içerisinde tamir edilmez ise veya tamir edilen mal garanti süresi içerisinde tekrar arızalanırsa veya garanti süresi içerisinde kullanıcı hataları hariç olmak üzere malın tamirinin mümkün olmadığı anlaşırsa tüketici, ayıpsız misli ile değişim, sözleşmeden dönme ve bedel indirim hakkını kullanmakta serbesttir. Satıcı, tüketicinin tercih ettiği talebi yerine getirmek zorunda olup, tüketicinin tercih ettiği seçimlik hak yerine getirilmez ise satıcı ile birlikte üretici veya ithalatçı da tüketiciye karşı müteselsilen sorumlu olmaktadır. Tüketici bu durumda tercih ettiği seçimlik hakkın yerine getirilmesi için üretici veya ithalatçıya da başvurabilecektir⁴⁵. Üretici ve ithalatçı, bir sınırlama söz konusu olmaksızın tüm seçimlik hakların ifasından satıcı ile müteselsilen sorumlu olmaktadır. Oysa TKHK md. 11/2’de, üretici ve ithalatçı, sadece ücretsiz onarım ve ayıpsız misli ile değişim haklarından satıcı ile birlikte müteselsilen sorumlu tutulmaktadır⁴⁶.

Doktrinde ileri sürülen ve bizim de katıldığımız bir görüşe göre, bu hüküm TKHK md. 11 ile birlikte okunmalı ve anlamlandırılmalıdır. Tüketici, ücretsiz onarım hakkını kullanmış ancak bir sonuç alamamış ise bu sefer üreticiye karşı ancak ayıpsız misli ile değişim hakkını kullanabilir. Zira eTKHK’da olduğu gibi, tüketicinin üreticiye karşı dört seçimlik hakkını kullanması TKHK md. 11 kapsamında mümkün değildir. Dolayısıyla zorunlu garantinin içeriği de buna uygun olmalıdır. Tüketici, sözleşmeden dönme ve ayıp oranında indirim haklarını ancak satıcıya karşı kullanabilmelidir⁴⁷.

99/44/EC Sayılı Direktif’te ise malın ayıplı çıkması nedeniyle tüketicinin tercih edeceği seçimlik haklardan sadece satıcı sorumlu tutulmuş olmakla üretici ve ithalatçının seçimlik haklardan sorumluluğuna ilişkin herhangi bir düzenleme yapılmamıştır⁴⁸.

⁴⁵ TKHK md. 11 gerekçesi için bkz. (Çevrimiçi), <http://www2.tbmm.gov.tr/d24/1/1-0787.pdf> , 07.02.2018

⁴⁶ Aydoğdu, **Tüketici Hukuku**, s. 101

⁴⁷ Atamer, Baş, **a.g.e.**, s. 55 vd. Aksi yönde görüş için bkz. Kara, **a.g.e.**, s. 176

⁴⁸ Kahveci, **a.g.e.**, s. 78

Netice itibariyle, TKHK ile birlikte ithalatçı ve üreticinin müteselsilen sorumlu olduğu seçimlik haklar sınırlanmış, ancak satıcının sorumluluğunun kapsamında bir değişiklik olmamıştır. Satıcı, ithalatçı ve üretici; malın ayıplı olması nedeniyle talep edilebilecek ücretsiz onarım veya ayıpsız misli ile değişimden müteselsilen sorumlu olacaktır. Tüketicinin tercih edebileceği diğer iki seçimlik hak olan sözleşmeden dönme veya bedel indirimi ise sadece satıcıya karşı ileri sürülebilecektir. Tüketici, malı ithalatçı veya üreticiden satın almış ise sözleşmeden dönme veya bedel indirimine ilişkin taleplerini ithalatçı veya üreticiye de ileri sürebilecektir. Zira bu durumda ithalatçı ve üretici satıcı konumunda olmaktadır.

D. Kredi Verenlerin Sorumluluğu

Ayıplı mal nedeniyle sorumluluğun düzenlendiği TKHK md. 11’de kredi verenlere ilişkin bir düzenleme yapılmamış ise de kredi verenlerin sorumluluğu 6502 sayılı TKHK döneminde de devam etmektedir. TKHK’nın tüketici kredileri ve konut finansmanı sözleşmelerinde bağlı kredileri düzenleyen maddelerinde kredi verenlerin sorumluluğuna ilişkin düzenlemeler yapılmıştır⁴⁹.

Bağlı krediler, tüketici kredilerinde bağlı krediler ve konut finansmanı sözleşmelerinde bağlı krediler olmak üzere ikili bir ayırım ile düzenlenmiştir⁵⁰. Bu nedenle, kredi verenlerin ayıplı mal nedeniyle doğan sorumluluğu ayrı başlıklar altında incelenecektir.

1. Tüketici Kredisi Sözleşmesinde Bağlı Krediler

TKHK md. 30/1’e göre; “*Bağlı kredi sözleşmesi; tüketici kredisinin münhasıran belirli bir malın veya hizmetin tedarikine ilişkin bir sözleşmenin finansmanı için verildiği ve bu iki sözleşmenin objektif açıdan ekonomik birlik oluşturduğu sözleşmedir.*”

TKHK md. 30/4-c.1’e göre; “*Bağlı kredilerde, mal veya hizmet hiç ya da gereği gibi teslim veya ifa edilmez ise satıcı, sağlayıcı ve kredi veren, tüketicinin satış*

⁴⁹ İnceoğlu, **a.g.e.**, s. 196, Şenocak, **a.g.e.**, s. 33.

⁵⁰ H. Tamer İnal, **Tüketici Hukuku**, 3. bsk., Ankara, Seçkin, 2014, s. 152

*sözleşmesinden dönme veya bedelden indirim hakkını kullanması hâlinde müteselsilen sorumludur*⁵¹. ”

Kredi veren, malın ayıplı olması nedeniyle tercih edilebilecek tüm seçimlik haklardan sorumlu tutulmamıştır. Kredi veren sadece, sadece sözleşmeden dönme veya bedel indirimden sorumludur. Tüketici dönme hakkını yine satıcıya kullanacaktır. Ancak dönme hakkının kullanılması halinde satış bedelinin iadesinden kredi veren de müteselsilen sorumlu olacaktır⁵².

Tüketici, malın ayıplı olması nedeniyle kullanabileceği ücretsiz onarım veya ayıpsız misli ile değişim talebini kredi verene karşı kullanamaz. Bu nedenle kredi verenin, üretici veya ithalatçı ile müteselsilen sorumlu olması kanunen mümkün değildir⁵³. Zira sözleşmeden dönme veya bedel indirim hakkının üretici veya ithalatçıya karşı ileri sürülmesi mümkün değildir.

Kredi verenin sorumluluğu, süre ve kullanılan kredi miktarı bakımından da sınırlandırılmıştır. Kredi verenin sorumluluğu, malın teslim edilmediği durumlarda satış sözleşmesinde veya bağlı kredi sözleşmesinde belirtilen malın teslim edilme tarihinden, malın teslim edildiği durumlarda ise malın teslim edildiği tarihten itibaren kullanılan kredi miktarı ile sınırlı olmak üzere bir yıldır⁵⁴.

Daha sonra detaylı olarak açıklanacağı üzere, tüketici satış sözleşmelerinde ayıplı maldan doğan sorumluluk; taraflarca daha uzun bir süre belirlenmemiş veya ayıp ağır kusur veya hile ile gizlenmemiş ise malın teslim edildiği tarihten itibaren iki yıldır. Kredi veren, satıcı ile birlikte sadece bir yıl ve kullanılan kredi miktarı ile sınırlı olmak üzere müteselsilen sorumlu olacaktır.

⁵¹ TKHK md. 3/1-ı'ya göre; “Sağlayıcı: Kamu tüzel kişileri de dâhil olmak üzere ticari veya mesleki amaçlarla tüketiciye hizmet sunan ya da hizmet sunanın adına ya da hesabına hareket eden gerçek veya tüzel kişiyi ifade eder.”

⁵² Çabri, **a.g.e.**, s. 226

⁵³ İncoğlu, **a.g.e.**, s. 196

⁵⁴ **A.e.**, s. 197: “...Ancak aşağıda zamanaşımı bahsinde de belirtileceği üzere ayıba karşı tekeffül sorumluluğunda zamanaşımı süresi en az iki yılken, bağlı kredilerde kredi verenin sorumluluğunun bir yıl ile sınırlandırılmış olmasının nedenini anlamak güçtür...”

TKHK md. 30 gerekçesinde; kredi verenin sorumluluğunun parasal talepler çerçevesinde belirlendiği ifade edilmiştir. Alınan kredi ile bir satış sözleşmesi finanse edilmiş ancak mal ayıplı çıkmışsa, tüketicinin satıcıya karşı ileri süreceği haklarına bağlı olarak kredi verene de başvurusunun mümkün olduğu belirtilmiştir. Malın bedeli taksitle ödeneceğinden, tüketicinin bedel indirimi veya sözleşmeden dönme seçimlik hakkını kullanması durumunda kredi verene de başvurabilmesi menfaatine olacaktır. Tüketici bu taleplerini kredi verene ileri süremez ise satış sözleşmesine konu mal ayıplı olmasına rağmen kredi taksitlerini ödemeye devam etmek ve ödediği parayı bu sefer satıcıdan geri almaya çalışmak zorunda kalacaktır. Bu hususa ek olarak, satıcının iflas etme riskini de tüketici taşıyacaktır. Tüm bu hususlar kapsamında tüketicinin menfaatine uygun olarak paranın tüketiciye iade edilmesi konusunda satıcı ve kredi veren müteselsilen sorumlu tutulmuştur⁵⁵.

Kredi verenin müteselsilen sorumlu tutulabilmesi için, kullanılan kredinin bağlı kredi olması gerekmektedir. Kredi veren ile satıcı arasında belirli bir malın tedarikine ilişkin bir sözleşme olmaksızın, tüketicinin kendisi tarafından belirlenen malın bedelinin kredi veren tarafından ödenmesi suretiyle kullanılan krediler bağlı kredi sayılmaz. Bu tür kredilerde ayıplı mal nedeniyle doğan seçimlik hakların kredi verene karşı kullanılamayacağı açıktır⁵⁶.

2. Konut Finansmanı Sözleşmesinde Bağlı Krediler

TKHK md. 35/1'e göre; *"Bağlı kredi sözleşmesi; konut finansmanı kredisinin münhasıran belirli bir konutun satın alınması durumunda bir sözleşmenin finansmanı için verildiği ve bu iki sözleşmenin objektif açıdan ekonomik bir birlik oluşturduğu sözleşmedir."*

TKHK md. 35/2'ye göre;

⁵⁵ TKHK md. 30 gerekçesi için bkz. (Çevrimiçi), <http://www2.tbmm.gov.tr/d24/1/1-0787.pdf> , 07.02.2018

⁵⁶ İnal, a.g.e., s. 982 vd.: *"...Ancak çeşitli üye işyerlerinin, sadece kendilerinden yapılacak alışlarda kullanılmak üzere, sayılı müşterilerine dağıttıkları müşteri kartlarında (carte de client, LCC Art. 1/ 2-b) ve münhasıran bu işyerinde geçerli olan kredi kartları ile yapılan satışlardan doğan sonuçlardan, kredi veren bankanın da ayıp nedeniyle müştereken ve müteselsilen sorumlu olması ileri sürülebilecektir..."*

“Bağlı kredilerde, konutun hiç ya da gereği gibi teslim edilmemesi nedeniyle tüketicinin bu Kanunun 11 inci maddesinde belirtilen seçimlik haklarından birini kullanması hâlinde, satıcı ve konut finansmanı kuruluşu müteselsilen sorumludur. Ancak, konut finansmanı kuruluşunun sorumluluğu; konutun teslim edilmemesi durumunda konut satış sözleşmesinde veya bağlı kredi sözleşmesinde belirtilen konut teslim tarihinden, konutun teslim edilmesi durumunda konutun teslim edildiği tarihten itibaren, kullanılan kredi miktarı ile sınırlı olmak üzere bir yıldır.”

Bu düzenleme ile konutun ayıplı çıkmasına veya teslim edilmemiş olmasına rağmen tüketicinin kredi taksitlerini ödemeye devam etmesi ve ödediği parayı satıcıdan geri almaya çalışması nedeniyle meydana gelen zorluğun engellenmesi amaçlanmaktadır⁵⁷.

Anılan hükme göre, konut finansmanı kuruluşu ayıplı mal nedeniyle doğan tüm seçimlik haklardan satıcı ile müteselsilen sorumludur⁵⁸. Konut finansmanı kuruluşunun sorumlu olduğu seçimlik haklara ilişkin bir sınırlama yapılmamıştır. Hükümde, bir ayrıma gidilmeksizin konut finansmanı kuruluşunun TKHK md. 11’de belirtilen seçimlik haklarından birinin kullanılması halinde satıcı ile müteselsilen sorumlu olacağı düzenlenmiştir.

Her ne kadar hükümde, konut finansmanının tüm seçimlik haklardan sorumlu olacağı düzenlenmiş ise de madde gerekçesinde konut finansmanının sorumlu olduğu hakların sınırlı olduğu belirtilmiştir. Gerekçede, konut finansmanının, sadece sözleşmeden dönme veya bedel indiriminden sorumlu olduğu belirtilmiştir. Doktrinde ileri sürülen bir görüşe göre, gerekçede belirtildiği gibi tüketici, satıcıdan ücretsiz onarım veya ayıpsız misli ile değişim talebinde bulunmuşsa bu talebini konut finansmanı kuruluşuna ileri süremez⁵⁹. Kanunun hazırlık çalışmaları, bu bağlamda

⁵⁷ TKHK md. 35 gerekçesi için bkz. (Çevrimiçi), <http://www2.tbmm.gov.tr/d24/1/1-0787.pdf> , 07.02.2018, Zevkliler, Özel, **a.g.e**, s. 275

⁵⁸ Aydoğdu, **Tüketici Hukuku**, s. 76, Zevkliler, Özel, **a.g.e**, s. 275

⁵⁹ **A.e.**

gerekçeler, kanunun ruhunun tespit edilmesine yardımcı olan unsurlardandır⁶⁰. Kanun koyucunun, kredi vereni sorumlu tutmasındaki temel amacı, tüketicinin, seçimlik hakkını kullanmasına rağmen kredi verene ödeme yapmaya devam etmesine engel olmaktır. Bu ihtimal, sözleşmeden dönme veya bedel indirimi hakkının kullanılmasında söz konusu olacağından kredi verenin ücretsiz onarım veya ayıpsız misli ile değişimden sorumlu tutulması düzenlemenin ruhuna uygun değildir. Bu nedenle TKHK md. 35/2 düzenlemesi, gerekçe ile birlikte okunmalı ve konut finansmanı kuruluşunun sadece sözleşmeden dönme veya bedel indiriminden sorumlu olduğu kabul edilmelidir.

Tüketici kredisi sözleşmesinde kredi verenlerin sorumluluğu gibi konut finansmanı kuruluşunun sorumluluğu da, süre ve kullanılan kredi miktarı bakımından sınırlandırılmıştır. Konut finansmanı kuruluşunun sorumluluğu; konutun teslim edilmemesi durumunda konut satış sözleşmesinde veya bağlı kredi sözleşmesinde belirtilen konut teslim tarihinden, konutun teslim edilmesi durumunda konutun teslim edildiği tarihten itibaren, kullanılan kredi miktarı ile sınırlı olmak üzere bir yıldır. TKHK md. 12/1-c.2'ye göre, tüketici satış sözleşmelerinde, konut veya tatil amaçlı taşınmaz mallarda ayıplı mal nedeniyle doğan seçimlik haklardan sorumluluk; taraflarca daha uzun bir süre belirlenmemişse veya ayıp, ağır kusur veya hile ile gizlenmemiş ise taşınmazın teslim edildiği tarihten itibaren beş yıldır. Konut finansmanı kuruluşu, satıcı ile kullanılan kredi miktarı ile sınırlı olmak üzere bir yıl süre ile müteselsilen sorumlu olacaktır.

Konut finansmanı kuruluşunun sorumlu tutulabilmesi için, kullanılan kredinin bağlı kredi olması gerekmektedir. TKHK md. 35/4'e göre, konut finansmanı kuruluşu ile satıcı arasında belirli bir konutun tedarikine ilişkin bir sözleşme olmaksızın, tüketicinin kendisi tarafından belirlenen konutun bedelinin, kredi veren konut finansmanı kuruluşu tarafından ödenmesi suretiyle kullanılan krediler bağlı kredi sayılmaz. Bu tür kredilerde ayıplı mal nedeniyle doğan seçimlik hakların konut finansmanı kuruluşuna karşı kullanılamayacağı açıktır.

⁶⁰ M. Kemal Oğuzman, Nami Barlas, **Medeni Hukuk: Giriş, Kaynaklar, Temel Kavramlar**, 21. bs. İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2015, s. 74

III. Ayıplı Taşınır Mal Satışı Nedeniyle Sorumlu Tutulamayacak Kişiler

ETKHK’da ayıplı mal nedeniyle doğan seçimlik haklardan bayi ve acente; üretici, satıcı ve ithalatçı ile müteselsilen sorumlu tutulmuş iken TKHK ile bayi ve acentenin sorumluluğu kaldırılmıştır⁶¹.

Her ne kadar doktrinde bayinin sorumluluğunun tamamen kaldırıldığı ileri sürülmekte ise de bayinin sorumluluğunun ikili bir ayırım ile incelenmesi gerekmektedir. Bayinin son satıcı olduğu, yani malı tüketiciye satan taraf olduğu durumlarda maldaki ayıp nedeniyle bayinin sorumluluğuna gidilebilecektir⁶². Zira bayi, satış sözleşmesinin tarafı olmakla aynı zamanda satıcı sıfatını kazanmaktadır. Ancak bayinin son satıcı olmadığı, ara satıcı olduğu durumlarda sorumluluğuna gidilemeyecektir. TKHK’da ara satıcıların sorumluluğuna ilişkin bir düzenleme yapılmamıştır. ETKHK’da, bayinin, ayıplı mal nedeniyle sorumlu tutulabilmesi için malı tüketiciye satan taraf olması gerekli değildi. Diğer bir ifade ile bayi ile tüketici arasında bir satış ilişkisinin bulunması gerekli değildi. Tüketici, malı farklı bir satıcıdan satın almış olsa dahi doğrudan bayinin sorumluluğuna gidebilmekteydi⁶³. Yeni düzenleme ile birlikte satış sözleşmesinin tarafı olmayan bayinin, ayıplı mal nedeniyle doğan sorumluluğu kaldırılmıştır.

Tüketicinin, ayıptan doğan sorumluluk hükümleri doğrultusunda malın hammaddesini veya ara mallarını üretenlere veya ithal edenlere başvurup başvuramayacağı hususu tartışmalıdır. Doktrinde, hammadde ve ara malları üreten

⁶¹ Acentenin satıcı sıfatını kazanması halinde ayıplı maldan sorumlu tutulacağına ilişkin açıklamalar için bkz. yuk. s. 11 vd., İncoğlu, **a.g.e.**, s. 198: “...Esasen bayi ve acentenin sorumlu tutulması için hiçbir haklı gerekçe mevcut değildir. İfade etmek gerekir ki, bu yaklaşım Avrupa Birliği Satım Yönergesi’ne de daha uygundur...”, Şahin, Kızır, **a.g.e.**, s. 75, Canan Dokutan, “Tüketici Hukuku Bakımından Ayıplı İfa Çerçevesinde Bayi ve Servisin Sorumluluğu”, (Çevrimiçi), <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tarama.jsp>, 06.02.2018, s. 24

⁶² Bayilik sözleşmesi tanımı için bkz. A. Nilay Şenol, **Bayilik Sözleşmesi Sona Ermesi ve Sonuçları**, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2011, s. 11

⁶³ Dokutan, **a.g.e.**, s. 24, Aydoğdu, **Yeniliklere Genel Bakış**, s. 10, Aksi yönde görüş için bkz. Atamer, İncoğlu, **a.g.e.**, s. 51 vd.: Yazar, tüketicinin, satış zincirinde yer alan herkese başvurabilmesinin amacı aşan bir yorum olduğunu, düzenlemenin daraltıcı yoruma tabi tutulması gerektiğini, bu nedenle sorumluların sadece satıcı, ithalatçı ve üretici olmasını gerektiğini ve bayi ve acente ile kastedilenin aslında nihai satıcı halkası olduğunu ileri sürmektedir.

veya ithal eden kişilerin maldaki ayıp nedeniyle sorumlu tutulup tutulamayacaklarına ilişkin farklı görüşler ileri sürülmüştür.

Bir görüşe göre; ayıplı malın üretiminde kullanılan hammaddeleri veya ara maddeleri üreten veya ithal edenlerin ayıptan sorumluluk hükümleri kapsamında sorumlu tutulmamaları gerekir⁶⁴. Malın hammaddesini veya ara malını üretenler veya ithal edenler, üretici veya ithalatçı sıfatını haiz olsalar da tüketiciye karşı satıcının yanında müteselsilen sorumlu olmaz. Zira TKHK md. 11/2-c.3 anlamında malın kendileri tarafından piyasaya sürülmesi mümkün değildir⁶⁵.

Aksi görüşe göre; tüketici, ayıplı maldan doğan haklarını, satılan malın hammaddesini veya ara malını üreten kişilere karşı da ileri sürebilir. Ancak hammaddeyi veya ara malı üreten kişinin sorumluluğuna gidilebilmesi için, söz konusu ayıp ile sorumluluğuna başvurulacak üreticinin üretim faaliyeti arasında uygun bir illiyet bağının mevcut olması gerekmektedir. Bu doğrultuda kullanılan hammaddedeki ayıp, daha sonraki üretim aşamalarını etkileyerek ve malın bütününe yansyarak malın ayıplı hale gelmesinin temel nedenini oluşturuyorsa illiyet bağının mevcut olduğu söylenebilecektir⁶⁶. Malın hammaddesini veya ara malını üreten kişilerin de üretici sayılması, tüketicinin korunması bakımından önem taşır. Bu şekilde tüketiciye karşı sorumlu olacak kişiler genişletilmiştir. Ara maddenin üretiminde kullanılan hammadde ayıplı olup, bu ayıp ara mal ile üretilen malın tamamına yansımış ise artık malın tamamının ya da ara malın veya hammaddenin üreticilerinden herhangi birine başvurmak mümkündür⁶⁷.

Ürün Sorumluluğu Hakkında 85/374/EEC sayılı Avrupa Birliği Direktifi⁶⁸ md. 3/1'e göre; *“Üretici, nihai bir ürünün imalatçısını, herhangi bir ham maddenin üreticisini veya bir bileşen parçasının imalatçısını ve ismini, ticari markasını ya da diğer ayırt edici özelliğini ürün üzerinde belirtmek suretiyle kendini ürünün üreticisi*

⁶⁴ İncoğlu, **a.g.e.**, s. 199

⁶⁵ Gümü, **TKHK Şerhi**, s. 123, Kahveci, **a.g.e.**, s. 97: Yazar, TKHK md. 11/2 hükmü gereği maldaki ayıp ara üründeki bir sebepten kaynaklanmamışsa ara ürünün üreticisinin ayıptan sorumluluk hükümleri çerçevesinde sorumlu tutulamayacağını ileri sürmektedir.

⁶⁶ İnal, **a.g.e.**, s. 1034 vd., Zevkliler, Özel, **a.g.e.**, s. 98 vd.

⁶⁷ Aydoğdu, **Tüketici Hukuku**, s. 71

⁶⁸ Official Journal of the European Communities, 1985, L. 210/30

*olarak tanıtan herhangi bir kişiyi ifade eder*⁶⁹.” Maldaki hatanın neden olduğu zararlardan sorumlu olan kişi, nihai malın üreticisidir. Zarar görenlere daha etkin bir koruma sağlamak amacıyla üretici kavramının geniş anlaşılması, nihai malı üreten dışında onun hammaddesini veya bileşen parçasını üreten kişinin de üretici sayılması gerekmektedir. Bu nedenle anılan hükümde, üretici kavramı tutulmuştur⁷⁰.

Kanaatime göre, malın hammaddesini veya ara malını üreten kişilerin sorumluluğuna gidilebilmesi için, maldaki ayıp ile üreticilerin üretim faaliyeti arasında bir nedensellik bağının bulunması gerekir. Aksi halde hammaddeyi veya ara malı üreten kişinin sorumluluğuna gidilmemelidir.

⁶⁹ Tüketici Hukuku Enstitüsü, **a.g.e.**, s. 17

⁷⁰ Stephen Weatherill, **EU Consumer Law and Policy**, 2. bs., UK, Edward Elgar Publishing, 2013, s. 175, Ayşe Havutçu, **Türk Hukukunda Örtülü Bir Boşluk: Üreticinin Sorumluluğu**, Ankara, Seçkin, 2005, s. 89, P. S. Atiyah, John N. Adams, Hector Macqueen, **The Sale Of Goods**, 11. bs., Great Britain, Pearson-Longman, 2005, s. 283

İKİNCİ BÖLÜM

MÜTESELSİL BORÇLULUĞUN HÜKÜMLERİ

I. Müteselsil Borçluluğa İlişkin Genel Bilgiler

A. Müteselsil Borçluluk Kavramı

Müteselsil borçluluk, TBK md. 162 ve devamında “*Borç İlişkilerinde Özel Durumlar*” başlığı altında düzenlenmiştir. TBK’da müteselsil borçluluğun tanımı yapılmamış, müteselsil borçluluğun tanımı doktrinde ileri sürülen görüşler kapsamında şekillenmiştir¹. TBK md. 162’ye göre;

“Birden çok borçludan her biri, alacaklıya karşı borcun tamamından sorumlu olmayı kabul ettiğini bildirirse, müteselsil borçluluk doğar. Böyle bir bildirim yoksa, müteselsil borçluluk ancak kanunda öngörülen hâllerde doğar.”

Borç ilişkilerinde, borçlu tarafın birden fazla kişiden meydana gelmesi mümkündür. Müteselsil borçluluk, borçlu tarafın birden fazla kişiden oluştuğu borç ilişkilerinden bir tanesidir. Müteselsil borçluluk ancak TBK’nın 162. maddesinde sayılan hallerde meydana gelebilir. Bu istisnai haller söz konusu değil ise, birden fazla borçludan her biri borcun sadece belli bir kısmından sorumlu olur. Türk Hukukunda,

¹ Nurcihan Dalcı Özdoğan, **Müteselsil Sorumluluk**, Ankara, Seçkin, 2015, s. 26: “...Öte yandan hem öğretide hem de buna uygun olarak TBK’da, birden fazla kişinin haksız fiilden sorumlu olduğu durumlarda müteselsil sorumluluk (TBK md. 61), birden fazla kişinin kendi arasında anlaşarak alacaklıya karşı müteselsilen sorumlu olmayı kabul ettikleri durumlarda da müteselsil borçluluk (TBK md. 162) kavramları kullanılmaktadır. Esasında haksız fiillerde yer alan durum da müteselsil borç ilişkisinin kanun tarafından düzenlenmiş halidir. Bir diğer ifadeyle sözleşme hukuku dışında yer alan müteselsil borçluluk durumlarından biridir. Bu nedenle sde her iki hukuki kurum nitelik itibariyle aynı olmakla birlikte, sözleşme hukuku ve haksız fiil hukuku farklı amaçlara hizmet ettiği için, kullanılan kavramlar da değişiklik göstermektedir...”, Söz konusu çalışma, TKHK md. 11 hükmü nedeniyle doğan müteselsil sorumluluğa ilişkin hükümleri konu edindiğinden çalışma kapsamında müteselsil borçluluk kavramı kullanılacaktır, Oğuzman, Öz, **Cilt 2**, s. 450: “...Müteselsil borçluluk TBK. M. 162-168 hükümlerinde düzenlenmiştir. Ancak, bunlar müteselsil borçluluğun doğumuna ve sonuçlarına ilişkin genel hükümleridir...”

borçlu tarafın birden fazla kişiden meydana geldiği durumlarda, asıl olan kısmi borçluluk istisna olan ise müteselsil borçluluktur².

Müteselsil borç ilişkisi, bir bütün olarak alacaklı ile borçlular arasındaki dış ilişkiden ve borçluların kendi aralarındaki iç ilişkiden oluşmaktadır³.

Dış ilişki, alacaklı ve borçluların hukuki durum ve işlemlerini içermektedir. İç ilişki ise, borçluların birbirlerine olan rücu hakkını konu edinmektedir⁴. Borçlular, dış ilişkide borcun tamamından sorumlu ise de iç ilişkide, aksi yönde bir belirleme yapılmadıkça borçtan eşit paylarla sorumludur. Zira müteselsil sorumluluk sadece dış ilişkide söz konusu olduğundan, borçluların kendi aralarındaki ilişkide kural olarak teselsül hükümleri uygulanmaz⁵. İç ilişkide sorumlu olduğu paydan daha fazla ifada bulunan borçlu diğer borçlulara rücu imkânına sahiptir.

Müteselsil borçluluk, diğer birlikte borçluluk türlerine kıyasla alacaklının hukuki durumunun daha avantajlı olduğu bir borçluluk türüdür. Bu yönüyle müteselsil borçluluğun bir çeşit kişisel teminat ilişkisi oluşturduğu da söylenebilir⁶. Birden fazla borçlunun, borç sona erinceye kadar borcun tamamından aslen sorumlu olması alacaklının alacağına ulaşma olasılığını yükseltmektedir. Alacaklı bu imkân sayesinde, alacağına en iyi şekilde ulaşacağı müteselsil borçluya başvurarak alacağını teminat altına almış olmaktadır⁷.

² Mustafa Alper Gümüş, **Türk-İsviçre Borçlar Hukukunda İbra Sözleşmesi**, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2015, s. 261, Kılıçoğlu, **Genel Hükümler**, s. 756: Yazar, müteselsil borçluluğun borçlular açısından oldukça riskli olduğunu, bu nedenle müteselsil borçluluğun istisnai bir borçluluk türü olarak düzenlendiğini belirtmektedir, Çiğdem Kırca, “6098 Sayılı Borçlar Kanunu ile Müteselsil Sorumluluk Konusunda Getirilen Yenilikler”, **Yeni Türk Borçlar Kanunu ve Yeni Türk Ticaret Kanunu Sempozyumu**, Der. Çiğdem Kırca, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2013, s. 24, Ekrem Edgü, **Borçlar Hukuku Umumî Hükümler**, İstanbul, İ.İ.T.İ.A Yayınları, 1978, s.106, Selahattin Sulhi Tekinay, “Borçlular Arasında Akdî Teselsül”, İstanbul, y.y, 1956, s. 43

³ Murat Canyürek, **Müteselsil Borçlulukta İç Ve Dış İlişkiler**, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2003, s. 23,

⁴ Yarg. 10. HD., E. 2014/6079, K. 2015/6347, T. 02.04.2015, (Çevrimiçi), www.hukukturk.com, 18.03.2016 “...Müteselsil borçlulukta iç ilişki; borçlular arasındaki, teselsüle vücut veren veya teselsülden meydana gelen hukukî ilişkilerin bütünü olarak tanımlanmaktadır...”

⁵ Hüseyin Hatemi, K. Emre Gökyayla, **Borçlar Hukuku Genel Hüküm**, 3. bs., İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2015, s. 342

⁶ Kadir Berk Kapancı, **Birlikte Borçlulukta Borçlular Arası İlişkiler**, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2014, s. 24, Turgut Akıntürk, **Müteselsil Borçluluk**, Ankara, Sevinç Matbaası, 1971, s. 153

⁷ Caner, **a.g.e.**, s. 76, Yaşar Karayalçın, “İsviçre Hukukunda Müteselsil Sorumluluk Konusunda Tartışmalar ve Yasal Gelişmeler”, **Bilgi Toplumunda Hukuk: Ünal Tekinalp’e Armağan**, C. 2, İstanbul, Beta, 2003, s. 654

Müteselsil borç ilişkisi, borçlulardan her birinin borcun tamamından sorumlu olduğu, alacaklının dilediği borçluya başvurarak borcun tamamını veya bir kısmını talep edebildiği ve borç sona erinceye kadar her bir borçlunun sorumluluğunun devam ettiği borç ilişkisi olarak tanımlanabilir⁸.

B. Müteselsil Borçluluğun Hukuki Niteliği

Müteselsil borçluluğun birden fazla borçludan oluşması nedeniyle borç ilişkisinin hukuki niteliğinin açıklanmasında farklı görüşler ileri sürülmüştür. Bu görüşlerin temelinde, alacaklı ve borçlular arasında tek bir borç ilişkisinin mi, yoksa birden fazla borç ilişkisinin mi bulunduğu tartışması yer almaktadır⁹.

1. Teklik Görüşü

Teklik görüşünün temelini borç konusunda teklik, hukuki bağlarda ise çokluk fikri oluşturmaktadır. Müteselsil borçlular, alacaklıya karşı tek ve aynı borcu borçlanmaktadır¹⁰.

Bu görüşü ileri sürenler gerekçe olarak; alacaklının, borcun tamamını tek bir borçludan talep edebilmesini, borçlulardan birinin ifasıyla borcun tamamen veya kısmen sona ermesini ve bütün borçluların ortak defî ve itirazları ileri sürebilmesini göstermektedir¹¹. Alacaklıyı tatmin eden borçlu, diğer borçluları da borçtan kurtarma amacıyla olmasa dahi borç, tek ve aynı olduğu için tüm borçlular yönünden sona ermektedir¹².

⁸ Özdoğan, **a.g.e.**, s. 25, Oğuzman, Öz, **Cilt 2**, s. 452, Akıntürk, **a.g.e.**, s. 35, Kapancı, **Borçlular Arası İlişkiler**, s. 24, Andreas von Tuhr, **Borçlar Hukukunun Umumi Kısım**, Çev. Cevat Edege, C. 1-2, Ankara, Yargıtay Yayınları, 1983, s. 785, Ferit H. Saymen, **Borçlar Hukuku Dersleri Umumi Hükümler**, C. 1, İstanbul, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Yayınları, 1950, s. 520

⁹ Müteselsil borçluluğun hukuki niteliğine ilişkin olarak teklik ve çokluk görüşü dışında ileri sürülen karşılıklı temsil görüşü için bkz. Kapancı, **Borçlular Arası İlişkiler**, s. 26, Caner, **a.g.e.**, s. 38, Ahmet Hakan Dağdelen, **818 ve 6098 Sayılı Borçlar Kanunlarında Borçlular Arasında Teselsül**, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, 2011, s. 12, Akıntürk, **a.g.e.**, s. 54, Tekinay, **Akdi Teselsül**, s. 19

¹⁰ Saymen, **a.g.e.**, s. 521: “...Yani edimlerde bir ayniyet bulunmasına mukabil taahhütlerde bir istiklâl vardır...”, Caner, **a.g.e.**, s. 37, Dağdelen, **a.g.e.**, s. 11, Oğuzman, Öz, **Cilt 2**, s. 452

¹¹ Kapancı, **Borçlular Arası İlişkiler**, s. 26, Faruk Acar, **Türk – İsviçre Medeni Hukukunda Alacaklılar Arası Teselsül**, Ankara, Seçkin, 2003, s. 96, Akıntürk, **a.g.e.**, s. 48

¹² Caner, **a.g.e.**, s. 37, Saymen, **a.g.e.**, s. 522

Borçluların alacaklıya karşı tek ve aynı borcu borçlanmış olması, alacaklı ve borçlular arasında birbirinden bağımsız ve birden çok hukuki bağın mevcut olmasını engellememektedir¹³. Zira birden fazla borçlu bulunması bu neticeyi beraberinde getirmektedir. Borçluların tümü borcun tamamından sorumlu ise de her bir borçlu ile alacaklı arasındaki hukuki ilişki farklı özellikler içerebilir. Netice olarak, borçlular, alacaklıya aynı borcu borçlanmalarına rağmen aynı hukuki bağlarla bağlanmak zorunda değildir¹⁴.

Doktrinde hâkim olan görüşe göre, teklik görüşünün Türk Hukuk sistemi açısından kabul edilmesi mümkün değildir. TBK md. 162 ve devamında yer alan düzenlemelerde, borçluların tek ve aynı borcu borçlanmak zorunda olduklarına ilişkin bir ifade yer almamaktadır¹⁵.

2. Çokluk Görüşü

Çokluk görüşüne göre; müteselsil borçlulukta borçlu sayısı kadar birden fazla ve birbirinden bağımsız borç ilişkisi bulunmaktadır. Teklik görüşünün aksine borçlular alacaklıya karşı tek ve aynı borcu borçlanmak zorunda değildir¹⁶. TBK md. 162 düzenlemesi kapsamında, müteselsil borçluluğun doğabilmesi için borçlulardan her birinin borcun tamamından sorumlu olmayı kabul etmesi koşulundan borçluların mutlaka aynı şeyi borçlanacakları anlamı çıkarılamaz¹⁷.

Bu görüşün en önemli sonucu, müteselsil borçlulardan her birinin borçtan farklı hükümler çerçevesinde sorumlu olmasıdır. Borçluların ifa zamanı veya yeri birbirinden farklı olabileceği gibi borçluların tabi olacağı zamanaşımı süreleri de farklı olabilir. Alacaklı ve borçluların, borcun tabi olduğu hükümlere ilişkin değişiklik yapmaları mümkündür¹⁸.

¹³ Caner, **a.g.e.**, s. 38, Kapancı, **Borçlular Arası İlişkiler**, s. 28: Yazar, teklik görüşü kapsamında, alacaklı ve borçlular arasında birbirinden bağımsız ve birden çok hukuki bağın mevcut olduğunun kabulü halinde, teklik teorisi ile çokluk teorisinin aynı hale geldiğini, iki görüş arasında tek bir farklılık kaldığını, bu farklılığın da borçlanılan edimin tekliği olduğunu ifade etmektedir.

¹⁴ Dağdelen, **a.g.e.**, s. 12, Saymen, **a.g.e.**, s. 523 vd.

¹⁵ Dağdelen, **a.g.e.**, s. 12, Caner, **a.g.e.**, s. 39, Tekinay, **Akdi Teselsül**, s. 15 vd.

¹⁶ Caner, **a.g.e.**, s. 40, Kapancı, **Borçlular Arası İlişkiler**, s. 28, Dağdelen, **a.g.e.**, s. 14

¹⁷ Tekinay, **Akdi Teselsül**, s. 15

¹⁸ Oğuzman, Öz, **Cilt 2**, s. 452, Kapancı, **Borçlular Arası İlişkiler**, s. 26, Caner, **a.g.e.**, s. 41

Müteselsil borçlulukta birden fazla borç ilişkisi bulunsa da bu borçlar birbirinden tamamen bağımsız değildir. Alacaklı, borçlulardan her birine karşı ayrı ayrı talep edebileceği birden çok alacağa sahip ise de bu alacaklar sadece bir kez ifa edilecek borca ilişkin olup birbirleriyle yarış halindedir¹⁹. Zira müteselsil borçluların ortak amacı alacaklının tatmin edilmesi olup alacaklının tatmin edildiği oranda diğer borçlular da borçtan kurtulmaktadır.

Doktrinde hâkim olan görüş çokluk görüşü olup bu görüşü benimseyenler, TBK'nın müteselsil borçluluğa ilişkin hükümlerinden kanun koyucunun çokluk görüşünü benimsediğini ileri sürmektedir. TBK md. 166/2 kapsamında, alacaklıya ifada bulunmaksızın borçtan kurtulan borçlunun durumundan diğer borçluların durumun veya borcun niteliğinin elverdiği ölçüde yararlanabilmesi, TBK md. 164/1 kapsamında kişisel savunmaların alacaklıya karşı ileri sürülebilmesi ve TBK md. 165 kapsamında borçlulardan birinin kendi davranışıyla diğer borçluların durumunu ağırlaştıramamasına ilişkin düzenlemelerden kanun koyucunun çokluk görüşünü benimsediği söylenebilir²⁰.

TBK md. 155/1'e göre; *“Zamanaşımı müteselsil borçlulardan veya bölünemeyen borcun borçlularından birine karşı kesilince, diğerlerine karşı da kesilmiş olur.”* Bu düzenlemenin çokluk görüşüne aykırı nitelikte olduğu ve müteselsil borçluluğun yapısı ile bağdaşmadığı ileri sürülmektedir²¹.

Kanaatime göre, TBK'nın müteselsil borçluluğa ilişkin hükümleri, ağırlıklı olarak çokluk görüşü ilkeleri çerçevesinde şekillenmiştir. Borçlulardan her birinin alacaklıya karşı kişisel savunmaları ileri sürebilmesi, kural olarak borçluların bireysel davranışları ile diğer borçluların durumunu ağırlaştıramaması, alacaklı ile borçluların borcun tabi olduğu hükümlere ilişkin değişiklik yapabilmesi ve bu yönde değerlendirilebilecek benzer hükümler, müteselsil borç ilişkisinde borçlu sayısı kadar

¹⁹ Kapancı, **Borçlular Arası İlişkiler**, s. 29, Akıntürk, **a.g.e.**, s. 70

²⁰ Oğuzman, Öz, **Cilt 2**, s. 453, Acar, **a.g.e.**, s. 97, Akıntürk, **a.g.e.**, s. 70, Kapancı, **Borçlular Arası İlişkiler**, s. 31, Dağdelen, **a.g.e.**, s. 16, Caner, **a.g.e.**, s. 42

²¹ Akıntürk, **a.g.e.**, s. 203, Fikret Eren, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, 20. bsk., Ankara, Yetkin, 2016, s. 1233, Kırca, **a.g.e.**, s. 45, Selahattin Sulhi Tekinay, “Müteselsil Borçlarda Zamanaşımının Rolü”, **İstanbul Barosu Dergisi**, C. 38, S. 1-4, 1964, s. 168, dn. 1, 2 ve 3'te yer alan yazarlar

ve birbirinden bağımsız borç ilişkisinin bulunduğu görüşünün kabul edildiğini göstermektedir.

C. Müteselsil Borçluluğun Kaynakları

Müteselsil borçluluğun hangi hallerde doğacağı TBK md. 162 ile hüküm altına alınmıştır. Bu hükme göre, müteselsil borçluluğun kanundan veya hukuki işlemten doğabileceği söylenebilir.

Müteselsil borçluluğun kanun veya hukuki işlem dışında mahkeme kararı ile de kurulabileceği kabul edilmektedir²².

1. Hukuki İşlemden Doğan Müteselsil Borçluluk

Müteselsil borçluluğun kaynağı, tek taraflı veya çok taraflı hukuki işlemlerden oluşabilir²³. TBK md. 162'ye göre;

“Birden çok borçludan her biri, alacaklıya karşı borcun tamamından sorumlu olmayı kabul ettiğini bildirirse, müteselsil borçluluk doğar. Böyle bir bildirim yoksa, müteselsil borçluluk ancak kanunda öngörülen hâllerde doğar.”

Tek taraflı hukuki işlemten doğan müteselsil borçluluğa örnek olarak, bir kimsenin, birden çok kişiye vasiyet yolu ile kazandırmada bulunarak bu kişilerin bir borcun yerine getirilmesinden müteselsilen sorumlu olacaklarına ilişkin vasiyete hüküm koyması verilebilir²⁴.

Çok taraflı hukuki işlemten doğan müteselsil borçluluk ise alacaklı ile borçlular arasında borçluların borcun tamamından sorumlu olacağının kararlaştırılması ile kurulmaktadır²⁵. Müteselsil borçlular, borçtan müteselsilen sorumlu olacaklarını kendi

²² Kılıçoğlu, **Genel Hükümler**, s. 758, Oğuzman, Öz, **Cilt 2**, s. 455

²³ Hukuki işlem tanımı için bkz. Oğuzman, Barlas, **a.g.e.**, s. 172 vd.

²⁴ Caner, **a.g.e.**, s. 70, Dağdelen, **a.g.e.**, s. 17

²⁵ Oğuzman, Öz, **Cilt 2**, s. 455

aralarında kararlaştırmış olmalarına rağmen bunu alacaklıya bildirmemişlerse müteselsil borçluluk doğmaz²⁶.

Daha önce de ifade edildiği üzere, Türk Hukukunda borçlu tarafın birden fazla kişiden oluştuğu durumlarda kural olan kısmi borçluluk, istisna olan ise müteselsil borçluluktur²⁷. Müteselsil borçluluğun bir hukuki işlemten meydana geldiği durumlarda, borçtan müteselsilen sorumlu olunacağına ilişkin iradenin açık bir şekilde beyan edilmesinin gerekip gerekmediği tartışmalıdır. Borçlular, müteselsilen, müteselsil borçlu olarak veya borcun tamamından sorumlu veya muadil diğer tabirler kullandığında iradenin açık olduğu söylenebilir²⁸.

Doktrinde ileri sürülen bir görüşe göre, müteselsil borçluluğun doğabilmesi için borçluların borcun tamamından sorumlu olduklarına ilişkin iradelerini açık bir şekilde beyan etmeleri gerekir. Zira müteselsil borçluluk istisna olup, bu iradenin sözleşmeden açık bir şekilde anlaşılamadığı durumlarda borçluların borçtan kısmen sorumlu olduğu kabul edilmelidir²⁹.

Aksi yöndeki görüşe göre, borçluların, borçtan müteselsilen sorumlu olduklarını açıkça beyan etmeleri zorunlu değildir. Müteselsil borçluluğun zımni irade beyanı ile oluşması mümkündür. Zira kanun koyucu, bu iradenin mutlaka açık bir şekilde beyan edileceğini gösteren bir imada bulunmamıştır³⁰.

Kanaatime göre, müteselsil borçluluğun doğabilmesi için borçluların borçtan müteselsilen sorumlu olduklarına ilişkin iradelerini açık bir şekilde beyan etmeleri gerekir. Türk Hukukunda birlikte borçluluğun söz konusu olduğu hallerde asıl olan kısmi borçluluktur. Müteselsil borçluluk, bir çeşit kişisel teminat ilişkisi oluşturduğundan bu iradenin sözleşmeden açık bir şekilde anlaşılamadığı durumlarda

²⁶ Saymen, **a.g.e.**, s. 521

²⁷ Kılıçoğlu, **Genel Hükümler**, s. 756, Kırca, **a.g.e.**, s. 24

²⁸ von Tuhr, **a.g.e.**, s. 788

²⁹ Kılıçoğlu, **Genel Hükümler**, s. 758, Dağdelen, **a.g.e.**, s. 18, Edgü, **a.g.e.**, s.107

³⁰ von Tuhr, **a.g.e.**, s. 788, Akıntürk, **a.g.e.**, s. 112, Caner, **a.g.e.**, s. 72, Saymen, **a.g.e.**, 520 vd., Tekinay, **Akdi Teselsül**, s. 45

borçluların borcun tamamından sorumlu olacağının kabul edilmesi adaletsiz sonuçlar doğurabilir.

TTK'da ise farklı bir düzenleme yapılmıştır. TTK md. 7/1'e göre;

“İki veya daha fazla kişi, içlerinden yalnız biri veya hepsi için ticari niteliği haiz bir iş dolayısıyla, diğer bir kimseye karşı birlikte borç altına girerse, kanunda veya sözleşmede aksi öngörülmemişse müteselsilen sorumlu olurlar. Ancak, kefil ve kefillere, taahhüt veya ödemenin yapılmadığı veya yerine getirilmediği ihbar edilmeden temerrüt faizi yürütülemez.”

Birden fazla kişinin aynı kişi veya kişilere karşı ticari bir iş nedeniyle birlikte borçlandığı durumlarda müteselsil sorumluluğun asıl olacağı karine olarak kabul edilmiştir³¹.

Müteselsil borçluluğun, mevcut bir borca katılma yolu ile de doğması mümkündür³². TBK md. 201'e göre;

“Borca katılma, mevcut bir borca borçlunun yanında yer almak üzere, katılan ile alacaklı arasında yapılan ve katılanın, borçlu ile birlikte borçtan sorumlu olması sonucunu doğuran bir sözleşmedir. Borca katılan ile borçlu, alacaklıya karşı müteselsilen sorumlu olurlar.”

Borca katılma sözleşmesinin alacaklı ile yapılması gerekmektedir. Diğer borçluların rızası olmasa dahi alacaklı ile yapılan borca katılma sözleşmesi üzerine müteselsil borçluluk doğar³³. Sözleşmeden doğan borçlarda olduğu gibi kanundan doğan borçlara da katılmak mümkündür³⁴. Tüketici satış sözleşmeleri açısından, üretici veya ithalatçının, ayıplı mal nedeniyle sorumluluğunun söz konusu olmadığı

³¹ Oğuzman, Öz, **Cilt 2**, s. 456

³² Caner, **a.g.e.**, s. 77, von Tuhr, **a.g.e.**, s. 790

³³ Oğuzman, Öz, **Cilt 2**, s. 457

³⁴ Dağdelen, **a.g.e.**, s. 21

seçimlik haklarda borca katılma sözleşmesi ile borçtan müteselsilen sorumlu hale gelmesi mümkündür.

2. Kanundan Doğan Müteselsil Borçluluk

Müteselsil borçluluk, hukuki işlem den doğabileceği gibi kanundan da doğabilir. Müteselsil borçluluğun kanundan doğmasında, üç temel hususun etkili olduğu ileri sürülmektedir. Bu etkenler, borçlular arasında menfaat ilişkisinin yoğun olması, alacaklıya teminat sağlama amacı ve bir zarardan birden fazla kimsenin sorumlu olmasıdır³⁵. Müteselsil borçluluğun kanunen öngörüldüğü durumlarda bu üç amaç ayrı ayrı veya birlikte gözetilmiş olabilir³⁶.

Kanundan doğan müteselsil borçluluğa örnek olarak; asıl işverenin alt işverenle birlikte sorumluluğu, bir malvarlığı veya işletmenin devralınmasında devreden ve devralanın birlikte sorumluluğu vb. durumlar gösterilebilir.

TKHK md. 11’de düzenlenen müteselsil sorumluluk, kanundan doğan bir müteselsil borçluluktur. Tüketicinin, malın ayıplı olması nedeniyle talep edebileceği seçimlik hakları sözleşmenin tarafı olmayan üretici veya ithalatçıya karşı ileri sürmesi kural olarak mümkün değildir. Zira üretici veya ithalatçı bu sözleşmenin tarafı değildir. Satış ilişkisi, sözleşmenin tarafı olan alıcı ve satıcıyı ilgilendirdiğinden bu ilişkiden doğan hak ve borçların başkalarına karşı ileri sürülmesi beklenemez³⁷. Kanun koyucu, tüketiciye, talep edebileceği seçimlik hakların bazılarını üretici veya ithalatçıya karşı da ileri sürme hakkı vermiştir. Bu nedenle, TKHK md. 11’de düzenlenen sorumluluğun, özellikle üretici ve ithalatçı açısından kanundan doğan bir müteselsil borçluluk olduğu söylenebilir.

Alacaklı, sözleşmeden doğan alacak hakkını bir üçüncü kişiye ancak kanundan veya sözleşmeden kaynaklanan istisnai hallerde ileri sürebilir. Tüketicinin satış sözleşmesinden doğan seçimlik haklarını sözleşmenin tarafı olmayan ithalatçı veya üreticiye karşı da ileri sürebilmesi sözleşmelerin nisbiliği ilkesinin kanuni

³⁵ Akıntürk, **a.g.e.**, s. 120

³⁶ Kapancı, **Borçlular Arası İlişkiler**, s. 51

³⁷ Kılıçoğlu, **Genel Hükümler**, s. 11, Eren, **Borçlar Genel**, s. 18

istisnalarından biridir³⁸. Tüketici, TKHK md. 11’de düzenlenen müteselsil sorumluluk esasına istinaden ücretsiz onarım veya ayıpsız misli ile değişim talebini satıcı ile birlikte satış sözleşmesinin tarafı olmayan ithalatçı veya üreticiye karşı da ileri sürebilir.

3. Borcun Niteliğinden Doğan Müteselsil Borçluluk

TBK md 85/2’ye göre; bölünmeyen borcun birden çok borçlusu var ise borçlulardan her biri borcun tamamını ifa ile yükümlüdür. Zira bölünemeyen borç söz konusu ise borçlu kısmi ifada bulunamaz. Bu konuda müteselsil borçlardaki esasların uygulanacağı kabul edilmektedir³⁹.

Bölünemeyen borçlulukta alacaklı, borçludan kısmi ifa talebinde bulunsa dahi borçlu borcun tamamını ifa etmekle yükümlü olacaktır. Borcun tamamını ifa etme zorunluluğu, borcun niteliğinden kaynaklanmaktadır.

4. Mahkeme Kararı İle Kurulan Müteselsil Borçluluk

Müteselsil borçluluk, bir davaya ilişkin yargılama giderleri hakkında mahkeme kararına dayalı olarak da kurulabilir⁴⁰. Hukuk Muhakemeleri Kanunu⁴¹ md. 326/3’e göre; “*Aleyhine hüküm verilenler birden fazla ise mahkeme yargılama giderlerini, bunlar arasında paylaştırabileceği gibi, müteselsilen sorumlu tutulmalarına da karar verebilir.*”

Anılan hüküm ile hâkime bir takdir yetkisi verilmiştir⁴². Her ne kadar mahkeme kararı ile kurulan bir müteselsil borç ilişkisi bulunsa da bu ilişki de temelde kanundan doğmaktadır. Zira kanun hükmü ile hâkime tarafların yargılama giderlerinden müteselsilen sorumlu tutulması yönünde bir yetki verilmektedir.

³⁸ Kılıçoğlu, **Genel Hükümler**, s. 12, Atamer, **Eleştiriler ve Revizyon Teklifleri**, s. 96

³⁹ Oğuzman, Öz, **Cilt 1**, s. 298, dn. 144’te yer alan yazarlar.

⁴⁰ Kapancı, **Borçlular Arası İlişkiler**, s. 52, Caner, **a.g.e.**, s. 69: Yazar, mahkeme kararı ile taraflar arasında müteselsil borçluluğun meydana gelebilmesi için bu durumun kanundan doğması gerektiğinden, mahkeme kararının da kanundan doğan müteselsil sorumluluk halleri içerisinde değerlendirilmesi gerektiğini ifade etmektedir.

⁴¹ RG. T. 04.02.2011, S. 27836

⁴² Dağdelen, **a.g.e.**, s. 78

Müteselsil borçluların ihtiyari dava arkadaşı olduğu bir davada, borçlular aleyhinde hüküm kurulur ise yargılama giderlerinden müteselsilen sorumlu olacakları yönünde karar verilebilir.

II. Müteselsil Borçluluğun Özellikleri

A. Her Bir Borçlunun Borcun Tamamından Sorumlu Olması

Müteselsil borçlulukta, her bir borçlu borcun tamamından sorumludur. Borçluların borcun tamamından sorumlu olması dış ilişkide, yani alacaklı ile borçlular arasındaki hukuki ilişkide geçerli olan bir kuraldır⁴³. Bu durum, müteselsil borçluluğun en başta gelen özelliklerinden biridir⁴⁴.

TBK md. 162’de, müteselsil borçluluğun; birden çok borçludan her birinin, alacaklıya karşı borcun tamamından sorumlu olmayı kabul ettiğini bildirmekle veya kanunda öngörülen hallerde doğacağı düzenlenmiştir.

Aksi kararlaştırılmadıkça veya borçlular arasındaki hukuki ilişkinin niteliğinden anlaşılmadıkça; iç ilişkide, yani borçlular arasındaki ilişkide, borçlulardan her biri alacaklıya yapılan ifadan birbirlerine karşı eşit paylarla sorumludur. Borçlular; iç ilişkide borçtan eşit veya farklı paylarla sorumlu olsa dahi iç ilişkiye yönelik olan bu belirleme alacaklıya karşı ileri sürülemez. Borçlular arasındaki iç ilişki alacaklıyı ilgilendirmemektedir⁴⁵. Müteselsil borçlu iç ilişkide sorumlu olduğu paydan daha fazla ifade bulunmuş ise rücu hakkını kullanabilecektir. Her bir borçlu borç sona erinceye kadar borcun tamamından sorumludur.

Müteselsil borçluların borcun tamamından sorumlu olması, alacaklının talepte bulunduğu borçludan borcun tamamını taleple mükellef olduğu anlamına gelmemektedir. Alacaklı, müteselsil borçlulardan borcun tamamını talep edebileceği gibi sadece bir kısmını da talep edebilir. Alacaklı, bu konuda seçim hakkına sahiptir⁴⁶. Ancak borçlulardan bir veya birkaçı borcun tamamından değil, sadece belirli bir

⁴³ Eren, **Borçlar Genel**, s. 839

⁴⁴ Akıntürk, **a.g.e.**, s. 36, Karayalçın, **a.g.e.**, s. 655

⁴⁵ Kapancı, **Borçlular Arası İlişkiler**, s. 141

⁴⁶ Akıntürk, **a.g.e.**, s. 37

kısımından müteselsilen sorumlu olmayı kabul etmiş ise alacaklı sorumlu olduğu miktarı aşan kısım yönünden bu borçluya başvuramaz. Bu durumda teselsül, ancak miktarı daha düşük olan borç nispetinde söz konusu olacaktır⁴⁷. Örnek olarak, A'nın B'den 1.000-TL alacağı vardır. C, A'ya, borcun 500,00-TL'lik kısmından müteselsilen sorumlu olduğunu bildirir ise A, C'den 500,00-TL'yi aşan bir talepte bulunamaz. Zira müteselsil borçluluk borcun 500,00-TL'lik kısmı için kurulmuştur⁴⁸.

TKHK kapsamında, ayıplı mal nedeniyle müteselsilen sorumlu olan borçlular, borcun tamamını ifa etmekle yükümlüdür. Kanuni düzenleme gereği, tüketicinin seçimlik hakkın ifası için başvurduğu müteselsil borçlu, iç ilişkide sorumlu olduğu paydan fazlasını ifa ile yükümlü olmadığını beyan ederek ifadan kaçınamaz. İç ilişki hükümleri tüketiciye karşı ileri sürülemez. Diğer bir ifade ile müteselsil borçluların tüketiciye karşı taksim def'i ileri sürme hakkı bulunmamaktadır⁴⁹. Her bir borçlu, borç tamamen ifa edilinceye kadar borcun tamamını ifa etmekle yükümlüdür.

B. Alacaklının Dilediği Borçluya Müracaat Edebilmesi

Müteselsil borçlulukta alacaklı, borcun ifasını dilediği borçludan talep edebilir⁵⁰. TBK md. 163/1'e göre, *"Alacaklı, borcun tamamının veya bir kısmının ifasını, dilerse borçluların hepsinden, dilerse yalnız birinden isteyebilir."* Zira müteselsil borçlulardan her biri borç sona erinceye kadar borcun tamamından sorumludur⁵¹.

⁴⁷ von Tuhr, **a.g.e.**, s. 786

⁴⁸ Kapancı, **Borçlular Arası İlişkiler**, s. 143

⁴⁹ Akıntürk, **a.g.e.**, s. 163, Kapancı, **Borçlular Arası İlişkiler**, s. 141

⁵⁰ Karayalçın, **a.g.e.**, s. 655

⁵¹ Yarg. 3. HD. E. 2014/20262, K. 2014/17137, T. 24.12.2014, (Çevrimiçi), www.hukukturk.com, 26.05.2016 : *"...Müteselsil (dayanışmalı) sorumluluk kuralına göre, olayda kusurlu olanların her biri, zararın oluşmasına birleşen veya bağımsız hareket eden davranışları ile katkıda bulunduklarından, meydana gelen zararın tamamından müteselsil olarak sorumludurlar. 6098 Sayılı Türk Borçlar Kanununun 163. maddesi (818 Sayılı Borçlar Kanunun 142. maddesi) gereğince müteselsil sorumlulukta zarar görenin dilediği borçluya başvurma hakkı vardır. Dilerse sorumlulardan birine, dilerse hepsine veya bir kısmına karşı dava açabilir. Somut olayda hükme esas alınan bilirkişi raporuna bakıldığında; davalı .. EDAS'ın %30, dava dışı kamyon şoförünün %20, müteveffanın ise %50 oranında kusurlu olduklarının tespit edildiği görülmektedir. Mahkeme ise hükümde tespit edilen maddi tazminat miktarından davalının kusuru oranında tahsiline karar vermiştir. Oysa, 6098 sayılı TBK.nun 61. ve 62. (818 sayılı BK.nun 50 ve 51.) maddelerine göre davalı idarenin müteselsil sorumluluk ilkesi gereği zararın tamamından sorumlu olması gerekir..."*

Müteselsil borçlulukta, alacaklının borcun ifası için müracaat edeceği borçluyu seçebilmesi, müteselsil borçluluğun alacaklıya teminat sağlama özelliğinin bir görünümüdür⁵².

Alacaklı hangi borçludan ya da borçlulardan talepte bulunacağı veya borcun tamamını mı yoksa bir kısmını mı talep edeceği konusunda karar vermekte serbesttir. Alacaklı, müteselsil borçlulardan borcun tamamının ifasını talep edebileceği gibi kısmi ifa talebinde de bulunabilir⁵³. Alacaklının bu seçim hakkını kısıtlayan anlaşmalar yapılabilir. Örnek olarak, alacaklının tüm borçlulara aynı anda başvuru yapamayacağı veya başvurduğu borçludan borcun tamamını talep etmekle sorumlu olacağı yönünde anlaşmalar yapılabilir⁵⁴.

Tüketici satış sözleşmeleri açısından, tüketicinin tüm borçlulara aynı anda başvuru yapamayacağına ilişkin anlaşma, tüketicinin aleyhine sonuçlar doğurabileceğinden bu yönde bir anlaşma kesin hükümsüz olmalıdır. Zira TKHK hükümleri emredici nitelikte olduğundan, tarafların ayıptan doğan sorumluluğu kaldıran ya da sınırlayan sözleşmeler yapmaları mümkün değildir⁵⁵. Tüm borçlulara aynı anda başvuru yapılamayacağına ilişkin anlaşma, sorumluluğu sınırlayan nitelikte bir anlaşmadır.

Borcun tamamen ifasına kadar bütün borçlular borcun tamamından sorumlu olacağından, alacaklı bir borçluya başvuruda bulunup alacağını tahsil edemezse diğer borçlulara da başvuruda bulunabilir. Alacaklı, borçlulardan yalnız birinden talepte bulunmakla diğer borçlulara ilişkin dava hakkından feragat etmiş sayılmaz⁵⁶.

Müteselsil borçlulukta, borçlu sayısı kadar birbirinden bağımsız borç ilişkisinin bulunduğunu açıklamıştık. Bu doğrultuda alacaklı ile her bir borçlu arasındaki hukuki ilişkinin özellikleri ve koşulları değişebilecektir. Alacaklının dilediği borçluya başvurabilmesi için o borçlu yönünden borcun talep edilebilir nitelikte olması gerekir.

⁵² Canyürek, **a.g.e.**, s. 27, Hatemi, Gökyayla, **a.g.e.**, s. 341

⁵³ von Tuhr, **a.g.e.**, s. 794, Özdoğan, **a.g.e.**, s. 51

⁵⁴ Akıntürk, **a.g.e.**, s. 39

⁵⁵ Zevkliler, Özel, **a.g.e.**, s. 144, Yavuz, **Tüketicinin Korunması**, s. 1299, Eker, **a.g.e.**, s. 54 vd., Kapancı, **Ayıptan Doğan Sorumluluk**, s. 26

⁵⁶ Akıntürk, **a.g.e.**, s. 39

Her bir borçlu için farklı vadeler kararlaştırılmış olabilir. Aynı şekilde kimi borçlular yönünden borcun ifası geciktirici şarta bağlanmış olabilir. Bu gibi durumlarda alacaklının alacağını talep edebilmesi için borcun talep edilebilir hale gelmesi gerekmektedir. Alacaklı, ancak hakkında borcun talep edilebilmesi için gereken şartlar tamamlanan borçlulara başvurabilir⁵⁷.

Tüketici satış sözleşmelerinde de tüketicinin borcun ifasını dilediği borçludan talep edebilmesi, tüketiciye tercih imkânı ve bir tür teminat sağlamaktadır. Tüketiciler, bazı hallerde seçimlik hakkı belirli bir muhataba yöneltmekte çeşitli sorunlarla karşılaşmaktadır. Bu da tüketicinin dilediği borçluya başvurma imkânını sınırlayabilmektedir. Üreticinin yurtdışında faaliyet gösterdiği durumlarda, üreticiye ulaşmak imkânsız veya masraflı olabilmektedir. Tüketicinin korunması hususunda sınır ötesi işlemlerin doğurduğu hukukî sorunlar AB bünyesinde de tartışılmıştır⁵⁸. Tüketici tarafından ikame edilen davalarda üreticiye tebligat yapılamadığı için yargılamanın sürüncemede kaldığı durumlara rastlanmaktadır. Tüketicilerin; bu gibi sebeplerle taleplerini satıcı veya ithalatçıya yönelttiği, üreticiye karşı yasal yollara başvurmadığı görülmektedir.

C. İfa veya Takas Oranında Borcun Tüm Borçlular Yönünden Sona Ermesi

TBK md. 166/1'e göre; *"Borçlulardan biri, ifa veya takasla borcun tamamını veya bir kısmını sona erdirmişse, bu oranda diğer borçluları da borçtan kurtarmış olur."* Anılan hükme göre, ifa veya takas yolu ile borç tamamen veya kısmen sona ermiş ise diğer borçlular da bu oranda borçtan kurtulur. Aksi olasılık mükerrer ifaya neden olacağından, bu durum müteselsil borçluluğun yapısı ile bağdaşmaz⁵⁹.

⁵⁷ Kapancı, **Borçlular Arası İlişkiler**, s. 143

⁵⁸ Paolise Nebbia, Tony Askham, **EU Consumer Law**, UK, Richmond, 2004, s. 16 vd.: Yazarlar, tüketicilerin yerleşik olarak bulundukları ülkeler dışında yaptıkları işlemlerde yaşanan hukukî sorunları incelemiştir. Teknolojinin geliştiği günümüzde internetin de etkisiyle başka ülkelerden alışveriş yapabileceği olanakları artmıştır. Tüketici haklarının korunması bakımından sınır ötesi işlemlerdeki hukukî sorunların çözülmesi Avrupa Birliği'nde tartışılmıştır. Bu konuda gerek sorumluluk gerekse de hukukî yollara başvuru kolaylığı yönünden düzenlemeler gerçekleştirilmiştir.

⁵⁹ Akıntürk, **a.g.e.**, s. 41

Tüketici, ifa veya takas neticesinde sona eren borç miktarı yönünden aynı hukuki nedene dayanarak diğer borçlulara başvuramaz⁶⁰. Ancak daha önce de ifade edildiği üzere, TKHK md. 56/3 kapsamında zorunlu garanti belgesi ile satılan mallar yönünden tüketici, ücretsiz onarım hakkı kullanılmış olmasına rağmen mal, azami tamir süresi içerisinde tamir edilmez ise veya tamir edilen mal garanti süresi içerisinde tekrar arızalanırsa veya garanti süresi içerisinde kullanıcı hataları hariç olmak üzere malın tamirinin mümkün olmadığı anlaşılırsa, ayıpsız misli ile değişim, sözleşmeden dönme veya ayıp oranında indirim hakkını tekrar kullanabilir.

Borçlulardan biri, ifada bulunmaksızın borçtan kurtulmuş ise bu durumun diğer borçluları ne yönde etkileyeceği TBK md. 166/2 kapsamında belirlenecektir. TBK md. 166/2'ye göre; *“Borçlulardan biri, alacaklıya ifada bulunmaksızın borçtan kurtulmuşsa, diğer borçlular bundan, ancak durumun veya borcun niteliğinin elverdiği ölçüde yararlanabilirler.”* Anılan maddede ibraya ilişkin ayrı bir düzenleme yapılmıştır. TBK md. 166/3'e göre; *“Alacaklının borçlulardan biriyle yaptığı ibra sözleşmesi, diğer borçluları da ibra edilen borçlunun iç ilişkideki borca katılma payı oranında borçtan kurtarır.”*

Borcun ifa veya takas dışında sona erdiği hallerde, bu durumun diğer borçluları ne yönde etkileyeceği daha sonra incelenecektir.

⁶⁰ Kapancı, **Borçlular Arası İlişkiler**, s. 29

III. Tüketici İle Borçlular Arasındaki Dış İlişkide Müteselsil Borçluluğun Hükümleri

A. Tüketicinin Hukuki Durum ve İşlemleri

1. Tüketicinin Hakları

a. Borcun Tamamını İsteme Hakkı

TBK md. 163/1'e göre; *"Alacaklı, borcun tamamının veya bir kısmının ifasını, dilerse borçluların hepsinden, dilerse yalnız birinden isteyebilir."* Anılan hükme göre; borçlulardan her biri, tamamen ifa edilene kadar borçtan müteselsilen sorumludur.

TKHK'nın ayıplı mala ilişkin hükümleri incelendiğinde müteselsil borçlulukta borcun tamamını isteme hakkı yönünden TBK'ya nazaran farklı bir düzenleme bulunmadığı görülmektedir. Tüketici, müteselsil borçlulardan borcun tamamının veya bir kısmının ifasını talep edebilir. Müteselsil borç ilişkisinde, borçlulardan her biri borç bölünebilir olsun veya olmasın borcun tamamını ifa etmekle yükümlüdür, ancak bölünemeyen borç söz konusu ise borçlu kısmi ifada bulunamaz.

Alacaklının borcun tamamını talep etme hakkına sahip olmasından, başvuru borçludan borcun tamamını istemek zorunda olduğu anlamı çıkarılmamalıdır⁶¹. Alacaklı borçlulardan, borcun tamamının veya bir kısmının ifasını isteyebilir.

b. Borcun Tamamını Dilediği Borçludan İsteme Hakkı

Tüketici, borcun ifasını dilediği borçludan talep edebilir. Tüketici, ifa için talepte bulunacağı borçluyu seçme hakkına sahiptir. Borcun tamamını veya bir kısmını, borçluların tamamından, bir kısmından veya bir tanesinden talep edebilir. Tüketici borcun ifasını, her bir borçludan art arda veya aynı zamanda talep edebilir⁶². Bu durum, müteselsil borçluluğun alacaklıya teminat sağlama özelliğinin bir görünümüdür⁶³.

⁶¹ Caner, **a.g.e.**, s. 194

⁶² **A.e.**, s. 195

⁶³ Canyürek, **a.g.e.**, s. 27

Alacaklının başvuracağı borçlu açısından borcun talep edilebilir nitelikte olması gerekir. Daha önce de açıklandığı üzere, müteselsil borç ilişkisinde her bir borçlu ile alacaklı arasındaki hukuki ilişki farklı hükümlere tabi olabilir. Borcun talep edilebilir olmadığı durumlarda, borçlular ortak veya kişisel savunmaları ileri sürebilir.

Tüketicinin, borçlulardan biri aleyhinde dava açması veya icra takibinde bulunması, diğer borçlulara başvuru hakkını ortadan kaldırmaz⁶⁴.

TKHK md. 11/3'e göre, ithalatçı ve üretici, malın ayıplı olması nedeniyle; tüketicinin tercihinine bağlı olarak ücretsiz onarım veya ayıpsız misli ile değişim talebini yerine getirmekle yükümlüdür. İthalatçı ve üretici, bu seçimlik haklardan satıcı ile birlikte müteselsilen sorumludur. Tüketici, söz konusu seçimlik hakların hangi müteselsil borçludan talep edileceğine ilişkin herhangi bir sıra ile bağlı değildir. Ancak diğer seçimlik haklar yönünden satıcı tek başına sorumlu tutulduğundan bu haklar ancak satıcıya karşı ileri sürülebilir.

c. Borçluların İflası Halinde Tüketicinin Hakları

1) Müteselsil Borçluların Tamamının İflası

Müteselsil borçluların tamamının iflas etmiş olması halinde, alacaklının sahip olduğu haklar İİK'da özel olarak düzenlenmiştir⁶⁵. İİK md. 203'e göre;

“Bir borcu birlikte taahhüt edenlerin iflas muameleleri bir zamana tesadüf ederse alacaklı alacağının tamamını müflislerin her birinin masasından istiyebilir. Toplanan hisseler alacak yekûnundan fazla ise bu fazla müşterek borçlusuna karşı mükellef olduğu hisseden ziyade ödemede bulunmuş olan masalara intikal eder. Ödedikleri hisselerin mecmuu alacak miktarını geçmedikçe masaların yekdiğerine rücu hakları yoktur.”

⁶⁴ Caner, **a.g.e.**, s. 196

⁶⁵ Akıntürk, **a.g.e.**, s. 155

Söz konusu hükümde geçen müşterek borçlular kavramına müteselsil borçlular da dâhildir⁶⁶.

Anılan hükmün uygulanabilmesi için, müteselsil borçluların aynı zamanda iflas etmiş olması gerekmektedir. Aynı zamanda iflas etmiş olmakla kastedilen, borçluların iflasına aynı günde ve aynı anda karar verilmiş olması değildir. Müteselsil borçlulardan birinin iflas masasının tasfiyesi neticesinde henüz kesin dağıtım yapılmadan diğer müteselsil borçluların da iflasına karar verilirse borçlular aynı zamanda iflas etmiş sayılır. Ancak, müteselsil borçlulardan birinin iflas masası kesin dağıtım yaptıktan sonra diğer müteselsil borçlu iflas ederse anılan hüküm değil İİK md. 204 hükmü uygulama alanı bulacaktır⁶⁷.

Alacaklı, müteselsil borçlular aynı anda iflas ederse alacağının tamamını müteselsil borçlu müflislerden her birinin masasından isteyebilir; ancak buna mecbur değildir. İİK md. 203 düzenlemesi ile amaçlanan alacaklının korunmasıdır. Müflislerden her birinin masasına alacağını kaydettiren alacaklı, böylelikle bir kayba uğramayacak ya da kaybını en aza indirecektir⁶⁸.

Alacaklının, alacağın tamamını müflislerin her birinin masasından talep edebilmesi, asıl alacağından daha fazla bir miktarı elde etmesi sonucunu doğurabilir. Bu durumda, fazla miktar İİK md. 203/2 hükmü gereği, hissesinden fazla ödemede bulunan masalara intikal edecektir. Ancak masaların alacaklıya ödediği toplam miktar alacağın tutarını aşmıyorsa İİK md. 203/3 hükmü gereği, masalardan biri kendi hissesinden fazla bir ödemede bulunmuş olsa dahi masaların birbirlerine rücu hakkı yoktur⁶⁹.

TKHK'nın ayıplı mal satışına ilişkin hükümlerinde, müteselsil borçluların tümünün iflas etmesine ilişkin farklı bir düzenleme yapılmadığından değinilen İİK hükümleri tüketici satış sözleşmelerine de uygulanacaktır.

⁶⁶ Caner, **a.g.e.**, s. 197, Mahmut Coşkun, **Açıklamalı - İctihatlı İcra Ve İflas Kanunu**, C. 3, 5. bsk., s. 4046, Baki Kuru, **İcra ve İflas Hukuku El Kitabı**, 2. bsk., Ankara, Adalet Yayınevi, 2013, s. 1264

⁶⁷ Canyürek, **a.g.e.**, s. 31, Akıntürk, **a.g.e.**, s. 155, Coşkun, **a.g.e.**, s. 4046, Kuru, **El Kitabı**, s. 1264

⁶⁸ Caner, **a.g.e.**, s. 198, Canyürek, **a.g.e.**, s. 31, Akıntürk, **a.g.e.**, s. 155, Kuru, **El Kitabı**, s. 1264

⁶⁹ Akıntürk, **a.g.e.**, s. 156 vd., Kuru, **El Kitabı**, s. 1265

2) Borçlulardan Birinin İflası

Borçlulardan biri veya birkaçının iflas ettiği hallerde alacaklının ne gibi haklara sahip olduğu İİK md. 204'te hüküm altına alınmıştır⁷⁰. İİK md. 204'e göre;

“Alacaklı müflisle birlikte borçlu olandan alacağının bir kısmını almış ise müşterek borçlunun müflise rücu hakkı olsun olmasın borcun tamamı masaya kaydolunur. İflas masasına kaydolunmak hakkı alacaklının ve müşterek borçlunundur. Alacaklı masaca yapılan taksimde alacağının tamamına düşen hisseden alacağını tamamlayacak kadarını alır; geriye kalan paradan müşterek borçluya, rücu hakkı olduğu miktara düşen hisse verilir. Artan para da masaya kalır.”

Bu düzenleme ile de amaçlanan alacaklının korunmasıdır⁷¹. Anılan hükme göre alacaklı, alacağının bir kısmını elde etmiş olmasına rağmen diğer borçlulardan biri iflas ederse alacaklı alacağının tamamını müflisin iflas masasına kaydettirebilir⁷². Kısmi ifanın, iflasın açılmasından önce veya sonra yapılması önemli değildir⁷³.

Alacağın tamamını müflisin masasına kaydettirme yetkisi, alacaklı ile beraber kısmi ifada bulunan müteselsil borçluya da tanınmıştır. Borcu kısmen ödeyen müteselsil borçlu alacağın tamamını kendi adına değil, alacaklı adına iflas masasına yazdırır⁷⁴.

Aynı şekilde TKHK'nın ayıplı mal satışına ilişkin hükümlerinde, müteselsil borçlulardan birinin iflas etmesine ilişkin farklı bir düzenleme yapılmadığından değinilen İİK hükümleri tüketici satış sözleşmelerine de uygulanacaktır.

⁷⁰ Akıntürk, **a.g.e.**, s. 157

⁷¹ Coşkun, **a.g.e.**, s. 4048

⁷² Akıntürk, **a.g.e.**, s. 158, Kuru, **El Kitabı**, s. 1266

⁷³ Caner, **a.g.e.**, s. 199, Akıntürk, **a.g.e.**, s. 158

⁷⁴ Caner, **a.g.e.**, s. 199, Akıntürk, **a.g.e.**, s. 158, Coşkun, **a.g.e.**, s. 4049, Kuru, **El Kitabı**, s. 1266

2. Tüketicinin Diğerlerinin Zararına Olacak Şekilde Borçlulardan Birinin Durumunu İyileştirmeme Yükümlülüğü

Müteselsil borç ilişkisinde, alacaklıya birtakım haklar tanınmakla birlikte diğerlerinin zararına olarak borçlulardan birinin durumunu iyileştirmeme yükümlülüğü de getirilmiştir.

TBK md. 168/2'ye göre; *“Alacaklı diğerlerinin zararına olarak borçlulardan birinin durumunu iyileştirirse, bunun sonuçlarına katlanır.”* Anılan hüküm doğrultusunda; alacaklı, bir borçlunun durumunu diğerlerinin aleyhine olacak şekilde iyileştiremez. Borçluların, bir borçlu lehine yapılan işlem nedeniyle zarar görmeleri, borcun ifasından sonra diğer borçlulara rücu etme imkânının sınırlanması veya kalkması şeklinde gerçekleşebilir⁷⁵. Borçlunun, rücu imkânının sınırlanması veya ortadan kalkması borçlu tarafından verilen teminatın o borçluya iade edilmesi durumunda meydana gelebilir⁷⁶.

Alacaklının, rücu hakkına sahip olan borçlunun alacaklının haklarına halef olmasını engelleyen veya zorlaştıran fillerden kaçınması gerekmektedir⁷⁷. Bu kapsamda seçimlik hakkını kullanan ve bu hakkını teminat altına alan tüketicinin ifada bulunan müteselsil borçluya karşı teminatın devamını sağlama yükümlülüğü bulunmaktadır. Tüketicinin bu yükümlülüğe aykırı davranması, yapılan işlemleri geçersiz hale getirmemekte ancak alacaklının sorumluluğuna gidilmesine neden olmaktadır⁷⁸.

⁷⁵ Oğuzman, Öz, **Cilt 2**, s. 224

⁷⁶ Kenan Tunçomağ, **Borçlar Hukuku: Genel Hükümler**, C. 1, 5. bs., İstanbul, İÜHF Yayınları, 1972, s. 638

⁷⁷ Yarg. 3. HD. E. 2014/9412, K. 2015/2427, T. 17.02.2015, (Çevrimiçi), www.hukukturk.com , 18.03.2016: *“...Her ne kadar; müteselsil borçluluk alacaklıların yararına olarak düzenlenmiş hukuki müesseselerden ise de, kanun koyucu alacaklıya müteselsil borçluların iç ilişkisine müdahale etme yetkisi tanımamıştır. Dahası müteselsil borcun alacaklısına, borçlulardan biri veya bir kısmıyla anlaşmak suretiyle, diğer borçluların zararına olarak bunların durumunu iyileştirmeme yükümlülüğü yüklemiştir. Başka bir ifadeyle alacaklı, rücu hakkından yararlanacak olan müteselsil borçlunun alacaklının haklarına halef olmasını engelleyen ve zorlaştıran davranışlardan kaçınmak zorundadır...”*

⁷⁸ Dağdelen, **a.g.e.**, s. 89

Doktrinde ifade edilen bir görüşe göre bu hükmün amacı, alacaklının kendi fiil veya işlemleriyle, borçlular arasındaki ilişkiye müdahalesinin önüne geçmek ve ifada bulunan borçlunun rücu hakkını tehlikeye düşürmesini önlemektir⁷⁹. Örneğin, tüketici, borçlulardan biri tarafından borcun teminatı olarak verilen ipoteği o borçluya iade ederse diğerlerinin zararına olarak ipoteği veren borçlunun durumunu iyileştirmiş olabilir. Rücu hakkına sahip olan borçlu, ifada bulunduğu fazla pay için bu borçluya başvurduğunda alacağını tahsil edemez ise zarara uğrar. Tüketici, borcun teminatı için verilen ipoteği borçluya iade etmese idi alacaklının haklarına halef olan rücu alacaklısı, bu ipoteğe başvurarak alacağını tahsil edebilecekti.

Tüketicinin, borçlulardan birinin durumu iyileştirmesi nedeniyle sorumluluğuna gidilebilmesi için ifada bulunan borçlunun zarara uğraması ve bununla birlikte rücu hakkına sahip olması gerekmektedir⁸⁰. Borçlunun bir zararı veya rücu hakkı mevcut değilse tüketicinin sorumluluğuna gidilemez.

Anılan düzenleme kapsamına, alacaklının ancak borçlu tarafından verilen rehin veya kefalet gibi teminatları iade etmesi nedeniyle diğer borçluların uğradığı zararların girdiği ileri sürülmektedir⁸¹. Bunun dışında kalan hallerin, örnek olarak, kefilin ibra edilmesi veya üçüncü kişiler tarafından verilen ipoteğin iade edilmesinin girmeyeceği ileri sürülmektedir. Bu gibi hallerde, alacaklı müteselsil borçlulardan birinin değil bu ilişki dışındaki bir kişinin durumunu iyileştirmektedir⁸².

Alacaklının, bu durumun sonuçlarına katlanacağı düzenlenmiş ise de sorumluluğun ne şekilde olacağına ilişkin bir açıklama yapılmamıştır. Alacaklının,

⁷⁹ Akıntürk, **a.g.e.**, s. 160, Canyürek, **a.g.e.**, s. 33, Aksi yönde görüşler için bkz. Dağdelen, **a.g.e.**, s. 89: Yazara göre, alacaklı zaten tarafı olmadığı borçluların kendi aralarındaki ilişkiye doğrudan müdahale edemez. Bu düzenlemenin amacı, rücu edilen borçlunun menfaatine oranla, ifada bulunan borçlunun daha fazla korunmaya değer menfaatinin bulunmasıdır., Tunçomağ, **Genel Hükümler Cilt 1**, s. 638

⁸⁰ Dağdelen, **a.g.e.**, s. 90

⁸¹ Canyürek, **a.g.e.**, s. 34, Akıntürk, **a.g.e.**, s. 160, Dağdelen, **a.g.e.**, s. 91: Yazar, söz konusu hükümde her ne kadar alacaklının fiili aranmakta ise de bu hükmün borçlulardan birinin borcunun zamanaşımına uğradığı durumlarda da uygulama alanı bulabilir. İfade bulunan borçlu, alacaklının haklarına halef olarak hakkında zamanaşımı işlemiş borçluya başvurduğunda zamanaşımı def'i ile karşı karşıya gelebileceğinden alacağını tahsil edemeyebilir. Borçlu, bu durumda alacaklıdan kaynaklanan bir nedenle zarara uğramaktadır. Alacaklı, zamanında hakkında zamanaşımı süresi dolan borçluya gitmeyerek o borçlunun durumunu iyileştirirken, diğer borçluların durumunu kötüleştirmektedir. Bu nedenle, alacaklıya borcunu ifa eden borçlunun bir zararı söz konusu ise, hakkında zamanaşımı işlemiş borçlunun iç ilişkide sorumlu olduğu pay oranında sorumlu olmalıdır.

⁸² **A.e**

zarara uğrayan borçludan olan alacağının, bu borçlunun rücu hakkından tam anlamıyla yararlanamamasından dolayı maruz kaldığı zarar oranında azalacağı ileri sürülmektedir⁸³.

B. Borçluların Hukuki Durum ve İşlemleri

1. Defi ve İtirazlar

a. Genel Olarak

Müteselsil borçlular, sorumlu oldukları seçimlik haklar yönünden borcun tamamını yerine getirmekle yükümlü olsalar da tüketiciye karşı birtakım savunma imkânlarına sahiptir⁸⁴. TBK md 164'e göre;

“Müteselsil borçlulardan biri, alacaklıya karşı, ancak onunla kendi arasındaki kişisel ilişkilerden veya müteselsil borcun sebep ya da konusundan doğan def'i ve itirazları ileri sürebilir. Müteselsil borçlulardan biri ortak def'i ve itirazları ileri sürmezse, diğerlerine karşı sorumlu olur.”

Anılan hükme göre; ortak defi ve itirazların ileri sürülmesi müteselsil borçlular için bir hak olmakla birlikte aynı zamanda bir külfettir. Ortak defi ve itirazları ileri sürmeyen borçlu, diğer borçlulara karşı sorumlu olacaktır⁸⁵.

Yargılama aşamasında davalı taraf, davacının dayandığı olguların doğru olmadığını veya ileri sürülen olguların davayı haklı kılmayacağını ileri sürebileceği gibi, başka olgular veya hukuki sebeplere de dayanabilir. Davalının, davacının ileri sürdüğü olguları veya dava sebebini inkâr etmeyip, savunmasını yeni olgulara veya hukuki sebeplere dayandırması usul hukuku veya maddi hukuktan kaynaklanabilir⁸⁶.

⁸³ Akıntürk, **a.g.e.**, s. 160, Oğuzman, Öz, **Cilt 2**, s. 474

⁸⁴ Akıntürk, **a.g.e.**, s. 164

⁸⁵ Kılıçoğlu, **Genel Hükümler**, s. 764

⁸⁶ Oğuzman, Barlas, **a.g.e.**, s. 323

Maddi hukuka dayanan savunma imkânları iki gruba ayrılmaktadır. Bunlar defi ve itirazlardır⁸⁷.

Defi, borçluya; borcun ifasından kaçınma hakkı veren maddi hukuka ilişkin bir savunma, karşı haktır⁸⁸. Defilere örnek olarak zamanaşımı defi, ödemezlik defi, satış bedelinin indirilmesi defi, bağışlayanın defi, ödünç verenin defi, kefilin tartışma defi verilebilir. Defilerin yargılama aşamasında davalı tarafından açıkça ileri sürülmesi gerekmektedir. Hâkim, davalı tarafından ileri sürülmeyen defileri kendiliğinden dikkate alamaz⁸⁹. Definin ileri sürülmesi, talebin dayanağı olan hakkı ortadan kaldırmamakla birlikte talebe dayalı sonuçların gerçekleşmesine engel olur⁹⁰.

İtiraz, bir hakkın doğumuna engel olan veya hakkı sona erdiren olgulardır. İtiraza örnek olarak, borcun ödenmiş olması, sözleşmenin kanuni şartlara uygun olarak kurulmamış olması, borçlunun ibra edilmiş olması vb. durumlar gösterilebilir. İtiraz, davalı tarafından ileri sürülmese dahi dava dosyası kapsamında yer alan bilgi ve belgelerden tespit edilebiliyorsa hâkim tarafından kendiliğinden dikkate alınır. Ancak dava dosyasından anlaşılmayan hususlar hâkim tarafından kendiliğinden araştırma konusu yapılamaz⁹¹. İtirazlar kural olarak, alacağı ve talebi ortadan kaldırııcı etkiye sahiptir⁹².

İtiraz ve defiler, ortak ve şahsi olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Müteselsil borç ilişkisinde ortak ve şahsi defi ve itirazlar ile bunların ileri sürülmemesinin sonuçları ayrı ayrı incelenecektir.

⁸⁷ Bilge Öztan, **Medeni Hukuk'un Temel Kavramları**, 33. bs., Ankara, Turhan, 2010, s. 205

⁸⁸ Neslihan Çukadar, **Borç İlişkilerinde Def'i Hakkı ve İtirazlar**, Ankara, Yetkin, 2014, s. 47: "...Doktrinde, def'ilerin maddi hukuka ilişkin bir savunma vasıtası olduğu görüşünün aksine, usûl hukukuna ilişkin bir savunma vasıtası olduğu görüşü de savunulmuştur. Bu görüşteki yazarlara göre, def'ilerin esas etkisi, yani def'ilerin ileri sürülmesi ile davanın reddilmesi, def'i ileri sürüldükten sonra ortaya çıkar..."", Vedat Buz, **Medeni Hukukta Yenilik Doğuran Haklar**, Ankara, Yetkin, 2005, s. 90

⁸⁹ Baki Kuru, **Medenî Usul Hukuku Ders Kitabı**, İstanbul, Legal, 2015, s. 172

⁹⁰ Kapancı, **Borçlular Arası İlişkiler**, s. 168

⁹¹ Oğuzman, Barlas, **a.g.e.**, s. 325, Yargılamaya hakim olan ilkeler için bkz. Baki Kuru, **İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medenî Usul Hukuku**, İstanbul, Legal, 2016, s. 296 vd.

⁹² Çukadar, **a.g.e.**, s. 48 "...Bununla birlikte, itirazların alacağın ve dolayısıyla talebin tüm işlevlerini ortadan kaldırdığı yönündeki genel kuralın iki istisnası söz konusudur: Bunlar; hakkı engelleyici itiraz kategorisinde bulunan ve alacağı ortadan kaldırmayıp sadece talebin kabul ettirilebilirliğini engelleyen kumar ve bahis itirazı ve etkisizleştirme itirazıdır..."

b. Müteselsil Borç İlişkisinde Ortak Defi ve İtirazlar

Ortak defi ve itirazlar, müteselsil borçlulardan her birinin ileri sürebileceği savunma nedenleridir. Bu durumun nedeni, hukuki sebebin tüm borçlular için bir ve tek olmasıdır⁹³. Ortak defi ve itirazların ileri sürülmesi borçlulara tanınan bir hak olmakla birlikte aynı zamanda bir külfettir.

Borçluların, ortak savunmaları ileri sürmemesi halinde TBK md. 164/2 hükmü kapsamında diğer borçlulara karşı sorumlu olacağı düzenlenmiştir. Doktrinde hâkim olan görüşe göre, ortak savunmaları ileri sürmeyen borçlunun sorumluluğunun belirlenmesinde, TBK'nın kefalet sözleşmesine ilişkin hükümleri uygulanmalı ve ortak savunmaları ileri sürmeyen borçlu rücu hakkını kaybetmelidir. Bu görüş doğrultusunda, ortak savunmaların ileri sürülmesinin müteselsil borçlular için bir külfet olduğu söylenebilir. Külfet, bir gerekli davranıştır ve kanun tarafından kendisine yüklenen gerekli davranışı yerine getirmeyen kişi, yine kanun tarafından kendisine tanınan hakları tamamen veya kısmen kaybetmektedir. Külfete konu davranışı yapmayan kişiden bu davranışı yerine getirilmesi istenemeyeceği gibi doğan zararın karşılanması da istenemez⁹⁴.

Ortak defi ve itirazlar, borcun hiç veya geçerli olarak doğmamış olduğuna, borcun talep edilemeyeceğine veya borcun sona erdiğine ilişkin olabilir⁹⁵.

Tüketicinin bizzat şahsından kaynaklanan nedenler de ortak savunma nedenlerini oluşturabilir. Müteselsil borç ilişkisinde, birden çok borçlu bulunsa dahi tüm borçlular aynı tüketici ile hukuki ilişki içerisinde. Tüketicinin şahsından kaynaklanan ortak savunma nedenlerine örnek olarak ehliyetsizlik verilebilir. Ayırt etme gücüne sahip olmayan bir kişi ile yapılan hukuki işlem kesin hükümsüz

⁹³ Kapancı, **Borçlular Arası İlişkiler**, s. 171

⁹⁴ İpek Yücer Aktürk, **Satım ve Eser Sözleşmelerinde Gözden Geçirme ve Bildirim Külfetleri**, Ankara, Yetkin, 2012, s. 67 vd.

⁹⁵ Kapancı, **Borçlular Arası İlişkiler**, s. 172

olacağından borçlulardan her biri tüketicinin ayırt etme gücünü haiz olmadığına ilişkin itirazı ileri sürebilecektir⁹⁶.

Tüketicinin, yargılama dışında seçimlik hakkın ifasını talep etmesi halinde, ortak defi ve itirazların ileri sürülmesinin gerekip gerekmediği sorusu gündeme gelmektedir. Bu durumda, borçluların ortak savunmaları ileri sürmekle külfetli olup olmadığı ikili bir ayırım ile açıklanmalıdır.

İlk olarak borçlu, yargılama dışında borcu ifa edecek ise ortak defi ve itirazları ileri sürmelidir. Örneğin, tüketici, borçlulardan birini ibra etmiş ise diğer borçlular da ibra edilen borçlunun iç ilişkideki payı oranında borçtan kurtulacağı için borçlunun bu savunma nedenini ileri sürerek ifada bulunması gerekmektedir. Aksi durumda, ortak savunma nedenlerini ileri sürmeyen borçlu diğer borçlulara rücu hakkını kaybedecektir⁹⁷.

Diğer bir durum ise; borçlunun borcu ifa etmeme halidir. Tüketici, seçimlik hakkını yargılama dışında ileri sürmüş ise borçlu savunmalarını açıkça ileri sürebileceği gibi bu hususta herhangi bir beyanda bulunmayıp sessiz de kalabilir. Borçlunun ortak defi ve itirazları ileri sürmemesi yargılama aşamasında aleyhine kullanılamaz⁹⁸. Borçlunun, yargılama dışında ortak defi ve itirazları ileri sürmekle yükümlü olduğuna ilişkin bir düzenleme bulunmamaktadır.

Defi ve itirazların, ortak veya kişisel bir savunma olması hususu mutlak değildir. Bu bağlamda somut olaya göre bir belirleme yapılması gerekmektedir. Örneğin, zamanaşımı süresi, TBK 149/1 hükmü doğrultusunda kural olarak borcun muaccel olduğu tarih itibarıyla işlemeye başlayacağından zamanaşımı duruma göre ortak veya kişisel defi olarak ileri sürülebilecektir. Her bir borçlu yönünden farklı vadeler belirlenmiş ise zamanaşımı defi kişisel defi niteliği kazanacaktır.

⁹⁶ Mustafa Dural, Tufan Ögüz, **Kişiler Hukuku**, C. 2, 8. bs.,s. 65, İstanbul, Filiz Kitabevi, 2006: “...Ayırtım gücüne sahip olmama bir itiraz olduğu için, hâkim bunu re’sen göz önüne alacağı gibi, fiil ehliyetin kazandıktan sonra işlemi yaparken tam ehliyetsiz olan kişi, kanunî temsilcisi ya da ilgililer tarafından da ileri sürülebilir, meğer ki kesin hükümsüzlüğü ileri sürme hakkın kötüye kullanılması sayılsın...”

⁹⁷ von Tuhr, **a.g.e.**, s. 796, Akıntürk, **a.g.e.**, s. 166

⁹⁸ Çukadar, **a.g.e.**, s. 97

Borçluların ifa veya takas neticesinde borçtan kurtulması nedeniyle ifa veya takas mutlak ortak savunmadır⁹⁹.

ETKHK’da, tüketicinin açık ayıplarda, ayıbı, teslim tarihinden itibaren otuz gün içerisinde satıcıya bildirmekle külfetli olduğu düzenlenmişti¹⁰⁰. TKHK’da ise ihbar külfeti tamamen kaldırılmıştır. Zira tüketici, ayıptan doğan sorumluluk hükümleri kapsamında seçimlik hakkını kullanırken maldaki ayıbı da talepte bulunduğu tarafa bildirmektedir. Bu nedenle tüketicinin ayrı bir ihbarda bulunması gerekmemektedir¹⁰¹. Bu yönü ile düzenlemenin 99/44/EC sayılı Direktif ile uyum içerisinde olduğu söylenebilir¹⁰². TKHK ile birlikte müteselsil borçlular ihbar külfetinin yerine getirilmediğine ilişkin bir savunma ileri süremeyecektir.

c. Müteselsil Borç İlişkisinde Kişisel Defi ve İtirazlar

Alacaklı ve borçlu arasındaki hukuki ilişkiden doğan kişisel savunmalar da alacaklıya karşı ileri sürülebilir¹⁰³. Ancak ortak savunmalardan farklı olarak kişisel savunmaların ileri sürülmesi borçlu için bir külfet değildir. Borçlu, kişisel savunmaları ileri sürmeden ifada bulunmuş olsa dahi diğer borçlulara yönelik rücu hakkını kaybetmez.

⁹⁹ Ahmet İyimaya, **Sorumluluk ve Tazminat Hukuku Sorunları**, Ankara, y.y, 1990, s. 137

¹⁰⁰ ETKHK md. 4/2: “Tüketici, malın teslimi tarihinden itibaren otuz gün içerisinde ayıbı satıcıya bildirmekle yükümlüdür. Tüketici bu durumda, bedel iadesini de içeren sözleşmeden dönme, malın ayıpsız misliyle değiştirilmesi veya ayıp oranında bedel indirimi ya da ücretsiz onarım isteme haklarına sahiptir. Satıcı, tüketicinin tercih ettiği bu talebi yerine getirmekle yükümlüdür. Tüketici bu seçimlik haklarından biri ile birlikte ayıplı malın neden olduğu ölüm ve/veya yaralanmaya yol açan ve/veya kullanımdaki diğer mallarda zarara neden olan hallerde imalatçı-üreticiden tazminat isteme hakkına da sahiptir.”, Kapancı, **Ayıptan Doğan Sorumluluk**, s. 40, Yılmaz Aslan, **6502 Sayılı Kanuna Göre Tüketici Hukuku**, 4. bsk.,Bursa, Ekin, 2014, s. 137 vd., Atamer, İncoğlu, **a.g.e.**, s. 48

¹⁰¹ Zevkliler, Özel, **a.g.e.**, s. 169, Aslan, **a.g.e.**, s. 139

¹⁰² Atamer, Baş, **a.g.e.**, s. 32, 99/44/EC sayılı Direktif md. 4 düzenlemesi ile tüketicilerin, ayıbın tespit edildiği tarihten itibaren iki aylık bir süre içerisinde ayıbı satıcıya bildirmesi gerektiğinin üye ülkeler tarafından hükme bağlanabileceği kabul edilmiş, bu konuya ilişkin düzenleme yapılması üye ülkelerin takdirine bırakılmıştır.

¹⁰³ Saymen, **a.g.e.**, s. 526

Kişisel savunmalar tüm borçlular tarafından değil, ancak ilgilisi tarafından ileri sürülebilir. Bir müteselsil borçlu tarafından ileri sürülen kişisel savunmalardan diğer borçlular faydalanamaz¹⁰⁴.

Tüketici satış sözleşmeleri açısından da aynı husus geçerlidir. Müteselsil borçlulardan biri yönünden söz konusu olan kişisel savunma nedeni diğer borçlulara etki etmez. Tüketici ile borçlular arasındaki ilişkide, hukuki işlemin geçerliliği için aranan şartlar kişisel savunma sebeplerini oluşturabilir¹⁰⁵. Kişisel savunmalara örnek olarak, irade bozuklukları, borçlunun ehliyetsiz olması vb. hususlar verilebilir.

Kişisel savunmalar bazı durumlarda ortak savunma niteliği de kazanabilir. Borçlulardan birinin ibra edilmesi neticesinde diğer borçlular da TBK md. 166 gereği ibra edilen borçlunun iç ilişkideki payı oranında borçtan kurtulur. Borçlulardan birinin taraf olduğu ibra sözleşmesi, ibra edilen borçlu için kişisel bir savunma sebebi oluşturmakta iken anılan hüküm nedeniyle ortak savunma niteliği kazanmaktadır. İbra edilmeyen borçlular, ibra edilen borçlunun iç ilişkide sorumlu olduğu pay oranında borçtan kurtulduğu için bu savunmayı tüketiciye karşı ileri sürebilir. Kaldı ki, ibra sözleşmesi ortak savunma niteliği kazandığından ibra edilmeyen borçlular bu savunmayı ileri sürmekle külfetlidir.

d. Ortak Defi ve İtirazların İleri Sürülmemesinin Sonuçları

TBK'da ortak defi ve itirazları ileri sürmeyen borçluların diğer borçlulara karşı sorumlu olacağı belirtilmiş ise de bu sorumluluğun ne olduğuna ilişkin özel bir düzenleme yapılmamıştır¹⁰⁶. İç ilişkide sorumlu olduğu paydan fazla ifade bulunan

¹⁰⁴ Kapancı, **Borçlular Arası İlişkiler**, s. 175, Yarg. 10. HD. E. 1981/1732, K. 1981/2974, T. 07.05.1981, (Çevrimiçi), www.sinerjimevzuat.com.tr, 07.11.2016: "...Olayda uygulanması gereken yasal hükümler BK.nun 51.maddesi ile bunun yollamada bulunduğu aynı Yasanın 50. maddesi ve benzetme kıyas yoluyla uygulanacak 141. madde ile ardından gelen maddelerdir. Alacaklının, dayanışmalı müteselsil borçluların tümünden, ya da birinden borcun tamamının veya bir kesiminin yerine getirilmesini isteyebileceği 142. maddenin açık hükmü gereğidir. Davalılardan birinin terekisinin borca batık olduğu definin zamanaşımı def'i gibi-kişisel bir def'i olduğu açıktır. Kişisel def'ilerin ise, diğer borçlular tarafından ileri sürülmesi olanağı bulunmamaktadır..."

¹⁰⁵ Oğuzman, Barlas, **a.g.e.**, s. 201: "...Hukukî işlemlerin geçerliliği aranan şartları da iki grupta toplayabiliriz. Bunlardan bazıları, her türlü hukukî işlem için aranan temel (standart) geçerlilik şartlarıdır. Bazıları ise her hukukî işlem için değil sadece belirli işlemler için, standart geçerlilik şartlarına ek olarak aranan geçerlilik şartı durumundadır..."

¹⁰⁶ Dağdelen, **a.g.e.**, s. 103

borçlu, diğer borçlulara rücu edebileceğinden ortak defi ve itirazların ileri sürülmemesinin borçlunun rücu hakkını ne yönde etkileyeceğinin belirlenmesi gerekmektedir. TKHK’da, ortak savunmaların ileri sürülmemesinin hukukî sonuçlarına ilişkin bir düzenleme bulunmamaktadır. Bu itibarla, TBK’da yer alan düzenlemeler tüketici satış sözleşmelerine de uygulanacaktır.

Doktrinde hâkim olan görüşe göre, ortak defi ve itirazları ileri sürmeyen borçlunun sorumluluğunun belirlenmesinde TBK’nın kefalet sözleşmesine ilişkin hükümleri uygulanmalıdır¹⁰⁷. TBK’nın kefalet sözleşmesinde defileri düzenleyen md. 591/3 hükmüne göre;

“Kefil, asıl borçluya ait def’ilerin varlığını bilmeksizin ödemede bulunursa, rücu hakkına sahip olur. Buna karşılık asıl borçlu, kefilin bu def’ileri bildiğini veya bilmesi gerektiğini ispat ederse kefil, bunlar ileri sürülmüş olsaydı ödemeden kurtulacağı ölçüde rücu hakkını kaybeder.”

Anılan hüküm kıyasen müteselsil borçluluğa uygulandığında, ortak savunmaları ileri sürmeden ifade bulunan borçlu rücu hakkını kaybedecektir. Borçlu, ortak savunmaları ileri sürmek suretiyle kendini borçtan kurtaracağı oranda diğer borçlulara rücu hakkını kaybeder. Ancak ortak savunmaları ileri sürmeyen borçlunun sorumluluğuna gidilebilmesi için borçlunun kusurlu olması gerekmektedir. Ortak savunmalardan haberi olan ya da olması gereken borçlu, bu savunmaları yapmaksızın ifade bulunur ise diğer borçlulara yönelik rücu hakkını kaybeder¹⁰⁸. Kimi hallerde borçlunun ortak defi ve itirazlardan haberdar olması kendisinden beklenemez. Örnek olarak, borçlulardan birinin tüketiciye ifade bulunduğu ya da ibra edildiği durumlar

¹⁰⁷ von Tuhr, **a.g.e.**, s. 796, Akıntürk, **a.g.e.**, s. 166, Kapancı, **Borçlular Arası İlişkiler**, s. 182, Emine Koçano Rodoslu, **Rücu Hakkı**, Ankara, Turhan, 2016, s. 86, İdil Zeynep Öztürk, “Kişisel Teminat Sözleşmelerinde Rücu İlişkileri”, (Çevrimiçi), <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tarama.jsp>, 06.02.2018, s. 130: “...Kefilden asıl borçlu veya mirasçıları tarafından yapılacak savunmaları ileri sürmesini beklemek, kefilin sorumluluğunun fer’î niteliğinin doğal neticesi olup, bu savunmaları ileri sürmek kefil için hem bir hak hem de yükümlülüktür. Eğer kefil alacaklıya ödeme yapmış ve bu ödemeyi söz konusu def’ileri bildiği veya bilmesi gerektiği halde ileri sürmediyse, bu hususun asıl borçlu tarafından ispat edilmesi durumunda rücu hakkını, def’ileri ileri sürmediği oranda kaybedecektir...”, Tunçomağ, **Genel Hükümler Cilt 1**, s. 627, Caner, **a.g.e.**, s. 272

¹⁰⁸ von Tuhr, **a.g.e.**, s. 796, İyimaya, **a.g.e.**, s. 137 vd.: “...Müşterek def’ilerin her borçlu tarafından ileri sürülmesi, sorumluluğu doğuran bir yükümlülüktür (BK. 143/son cümle). Bu def’inin ileri sürülmemesi, ileri sürmeyen borçlu için, rücu hakkını ortadan kaldırır. Sorumluluğun kapsamı, rücu hakkını yitirmesiyle sınırlıdır...”, Akıntürk, **a.g.e.**, s. 166,

gösterilebilir. İbra edilen ya da ifada bulunan borçlunun diğer borçlulara bildirimde bulunmaması olasılığında tüketiciyi tatmin eden borçlu rücu hakkını kullanabilmelidir. Bu olasılıkta borçlunun kusuru bulunmamaktadır¹⁰⁹.

Borcun tamamını ifa etmek isteyen borçlunun, borcu ifa etmeden önce TMK md. 2 düzenlemesi gereği diğer borçlulardan borcu ödeyip ödemediklerini öğrenmesi gerektiği de ileri sürülmektedir. Her borçlu özenle hareket etmeli ve diğer borçlulardan ileri sürebilecekleri bir savunmaları bulunup bulunmadığını öğrenmelidir. Borçlu müşterek savunmaları ileri sürmekte ihmal gösterirse diğerlerine karşı sorumlu olur¹¹⁰. Ancak borçlunun, haciz tehdidi altında ödeme yaptığı hallerde diğer borçlulardan borcu ödeyip ödemediklerini öğrenmesi mümkün olmayabilir. Bu gibi durumlarda, borcun tamamını ifa eden borçlunun diğer borçlulara rücu edebilmesi mümkün olmalıdır.

Bir başka husus ise müteselsil borçluların tamamının taraf olduğu davada ortak savunmaların sadece bir borçlu tarafından ileri sürülmesi halinde diğer borçluların ortak savunmalardan yararlanıp yararlanamayacakları sorunudur.

İhtiyari dava arkadaşlığında, birden fazla kişi birlikte dava açmakta ya da birden fazla kişiye birlikte dava açılmaktadır. Mecburi dava arkadaşlığından farklı olarak ihtiyari dava arkadaşlığında davaların birlikte açılması zorunlu değildir¹¹¹. Müteselsil borçluların borcu, ortak olduğundan borçlulara karşı birlikte dava açılabilir¹¹². Zira

¹⁰⁹ Kapancı, **Borçlular Arası İlişkiler**, s. 182, Dağdelen, **a.g.e.**, s.102, Akıntürk, **a.g.e.**, s. 166: “...Ancak, aynı hüküm gereğince, borçlunun bu defilere kendi kusuru olmaksızın vakıf olmadığı sabit olduğu takdirde, örneğin borçlunun borcun borçlulardan biri tarafından evvelce ifa edilmiş olduğunu bilmemesi sebebiyle tekrar ifa edilmiş olması halinde, onun rücu hakkını kaybetmeyeceği kabul edilmelidir...” , Rodoslu, **a.g.e.**, s. 84: Yazara göre, alacaklıyı tatmin eden kişi, bu durumu asıl borçluya ihbar etme yükümü altındadır. Aksi takdirde, bundan haberdar olmayan diğer bir borçlunun alacaklıya ikinci defa ifada bulunmasına neden olursa ilk ifada bulunan kişi rücu hakkını kaybeder.

¹¹⁰ Kenan Tunçomağ, **Borçlar Hukuku Dersleri**, C. 1, İstanbul, Menteş Kitabevi, 1961, s. 629, dn. 22’de yer alan yazar, Edgü, **a.g.e.**, s. 108, İyimaya, **a.g.e.**, s. 138: “...Borçluların alacaklı ile uzlaşma yapmadan, herhangi bir ödemede bulunmadan önce, bağlantı kurabilmek durumunda oldukları diğer borçlularla görüşüp kendilerince ödeme veya başka bir durumun olup olmadığını araştırma yükümleri vardır. Bu yüküm, ilişkinin bünyesinden kaynaklandığı gibi, MK. 2’den de kaynaklanabilir. Aksi durumda, Bk. 143’teki rücu hakkını yitirme sonucu doğabilir...”

¹¹¹ Hakan Pekcanitez, **Medenî Usûl Hukuku**, Ed. Muhammet Özkes, Mine Akkan, Hülya Taş Korkmaz, C. 1, 15. bs., İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, 2017, s. 687

¹¹² HMK md. 57: “(1) Birden çok kişi, aşağıdaki hâllerde birlikte dava açabilecekleri gibi aleyhlerine de birlikte dava açılabilir: a) Davacılar veya davalılar arasında dava konusu olan hak veya borcun, elbirliği ile mülkiyet dışındaki bir sebeple ortak olması. b) Ortak bir işlemle hepsinin yararına bir hak

alacaklı borcun ifasını dilerse borçluların tümünden dilerse yalnız birinden talep edebilir.

HMK md. 58'e göre; "*İhtiyari dava arkadaşlığı söz konusu olacağından davalar birbirinden bağımsız olacaktır.*" Anılan hükme göre, müteselsil borçlulara karşı birlikte dava açıldığında borçlular arasında ihtiyari dava arkadaşlığı söz konusu olacağından her bir dava temelde birbirinden bağımsız olacaktır. Bunun sonucu olarak, her bir borçlu diğer borçlulardan bağımsız olarak kişisel veya ortak savunmaları ileri sürebilir¹¹³.

Ortak savunma nedenleri, defi ve itirazlardan oluştuğu için sorunun ikili bir ayrım ile açıklanması gerekmektedir. Ortak savunma bir itiraza ilişkin ise borçlulardan biri tarafından ileri sürülen itiraz diğer borçluları da etkileyecektir. Nitekim itirazlar doğrudan ileri sürülme dahi dosya kapsamından anlaşılabiliriyorsa hâkim tarafından kendiliğinden dikkate alınır¹¹⁴. Bu bağlamda itirazı ileri sürmeyen borçlu da bu itirazın neticelerinden faydalanmalıdır.

Ortak savunma bir defîye ilişkin ise durum farklıdır. Zira itirazdan farklı olarak defi, hâkim tarafından kendiliğinden dikkate alınamaz. Doktrinde ileri sürülen bir görüşe göre, müteselsil borçlular aleyhinde ikame edilen davada borçlulardan biri tarafından ileri sürülen ortak defiden bu defiyi ileri sürmeyen diğer borçlular yararlanamaz. Defilerin ileri sürülmesinde diğer borçlulara sirayet kuralı bulunmamaktadır¹¹⁵. Örneğin, zamanaşımı ortak defi niteliğinde ise her bir borçlu tarafından ayrı ayrı, birbirinden bağımsız bir şekilde ileri sürülmelidir. Zamanaşımı defiyi ileri sürmeyen borçlu, diğer borçlular tarafından ileri sürülen zamanaşımı savunmasından yararlanamaz. Ortak defiyi ileri sürmeyen borçlu, diğer borçlular tarafından ileri sürülen savunma nedenlerinden yararlanamayacağı gibi iç ilişkide

doğmuş olması veya kendilerinin bu şekilde yükümlülük altına girmeleri. c) Davaların temelini oluşturan vakıaların ve hukuki sebeplerin aynı veya birbirine benzer olması."

¹¹³ Pekcantez, **Cilt 1**, s. 697

¹¹⁴ Kuru, **İstinaf Sistemine Göre Medeni Usul**, s. 252

¹¹⁵ Kuru, **Ders Kitabı**, s. 173: "*Aralarında teselsül bulunsa bile, davalılardan biri tarafından ileri sürülen zamanaşımı def'inden (zamanaşımı def'inde bulunmamış olan) diğer davalılar (müteselsil borçlular) yararlanamaz.*", İyimaya, **a.g.e.**, s. 138: "*...Müşterek borçlulardan biri tarafından ileri sürülen def'iden, öbür borçlu yararlanamaz. Def'ilerin dermeyerinde öbür borçlulara sirayet kuralı yoktur...*", Kapancı, **Borçlular Arası İlişkiler**, s. 265, Pekcantez, **Cilt 1**, s. 697

sorumlu olduğu paydan daha fazla ifada bulunmuş olsa dahi diğer borçlulara rücu hakkını kaybedecektir.

Aksi yönde görüşe göre; mahkemede ortak defiyi ileri süren davalı, bu nedenle borcu ifa etmekten kurtulacak ise ortak defiyi ileri sürmeyen davalılar TBK md. 166/2'ye göre, durumun veya borcun niteliğinin elverdiği ölçüde bu kurtuluştan yararlanmalıdır¹¹⁶. Bu yararlanma, ortak defiyi ileri süren borçlunun iç ilişkide sorumlu olduğu pay ile sınırlı olacaktır. Davaya aktif olarak katılan borçlular, diğer borçlu tarafından ileri sürülen zamanaşımı defiden faydalanabilmek için zamanaşımı define ortak olduklarını ileri sürmeleri gerekir¹¹⁷.

Kanaatime göre, müteselsil borçlular aleyhinde ikame edilen davada borçlulardan biri tarafından ileri sürülen ortak defiden bu defiyi ileri sürmeyen diğer borçlular yararlanamamalıdır. Borçlular arasında ihtiyari dava arkadaşlığı söz konusu olacağından her dava temelde birbirinden bağımsız olacaktır. Bu nedenle, ortak defiden yararlanmak isteyen borçlunun bu savunmayı ileri sürmesi gerekmektedir.

Yargıtay'ın bir kısım kararlarında, TBK md. 164 doğrultusunda borçlulardan biri tarafından ileri sürülen zamanaşımı defiden diğer borçluların da yararlanabileceği belirtilmektedir¹¹⁸. Aksi yönde kararlarında ise, zamanaşımı definin kişisel savunma olması ve ileri sürülmediği takdirde mahkemece kendiliğinden dikkate alınamayacağı

¹¹⁶ Selahattin Sulhi Tekinay vd., **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, Haz. Sermet Akman, Haluk Burcuoğlu, Atilla Altop, İstanbul, Filiz Kitabevi, 1993, s. 310: "...Birlikte dava edilen borçlulardan yalnız birinin ileri sürdüğü müşterek defi, borçtan kurtarıcı mahiyette olmadıkça diğer borçlulara sirayet etmez...", Akıntürk, **a.g.e.**, s. 168, Canyürek, **a.g.e.**, s. 64

¹¹⁷ Zamanaşımı defi özelinde bkz Tekinay, **Zamanaşımının Rolü**, s. 176,

¹¹⁸ Yarg. 9. HD. E. 2009/43835, K. 2012/6406, T. 29.02.2012, (Çevrimiçi), www.sinerjimevzuat.com.tr, 16.11.2017: "...4857 Sayılı Kanunun 2/7 maddesindeki sözü edilen hukuki ilişki işçiyi koruyucu amacıyla ortaya konduğu için normun amacını (ratio legis) göz önünde tutan klasik teselsül anlayışından farklı kendine özgü (sui generis) bir teselsül söz konusudur. Normatif dayanağı Borçlar Kanunu madde 141 dir. Böyle hallerde müteselsil borçlulardan biri tarafından ileri sürülen zamanaşımı definden diğer borçluda yararlanabilir. Yine 01.07.2012 tarihinde yürürlüğe girecek olan 6098 sayılı Borçlar Kanunun 164. maddesinde <Müteselsil borçlulardan biri, alacaklıya karşı, ancak onunla kendi arasındaki kişisel ilişkilerden veya müteselsil borcun sebep ya da konusundan doğan def'i ve itirazları ileri sürebilir.> hükmü yer almaktadır. Bu hüküm uyarınca müteselsil borçlulardan biri tarafından ileri sürülen zamanaşımı definden diğer borçluda yararlanabilir..."

gerekçesi ile zamanaşımı defini ileri sürmeyen davalının bu defiden yararlanamayacağı belirtilmektedir¹¹⁹.

e. Zamanaşımı

Alacaklı ve borçlular arasındaki dış ilişkide, bir borçlu yönünden zamanaşımı süresinin tamamlanması, kesilmesi ve durması ile zamanaşımından feragatin diğer borçluları ne yönde etkileyeceği aşağıda ayrı başlıklar altında incelenecektir.

Borçlular arasındaki iç ilişkinin tabi olduğu zamanaşımı hükümleri ise daha sonra inceleme konusu yapılacaktır.

1) Zamanaşımı Süresinin Tamamlanması

Zamanaşımı süresinin tamamlanması, borcu gerçek anlamda sona erdiren bir neden değildir. Belirli bir zamanın geçmesi borcu doğrudan doğruya sona erdirmez. Ancak borçlu istemediği takdirde alacağın dava ve takip edilme hakkını ortadan kaldırır¹²⁰.

Zamanaşımı süresi tamamlanmış olsa dahi borçlu borcunu ifa edebilir. Bu doğrultuda zamanaşımı def'i, alacaklının alacağını süresi içerisinde talep etmemesi nedeniyle borçlunun ifadan kaçınma hakkı olarak tanımlanabilir¹²¹.

¹¹⁹ Yarg. 15. HD. E. 2013/2574, K. 2013/5339, T. 02.10.2013, (Çevrimiçi), www.lexpera.com.tr , 09.08.2016: "...Aralarında müteselsil sorumluluk bulunsa dahi davalılardan bazıları tarafından ileri sürülen zamanaşımı definden bu def'i ileri sürmeyen diğer davalılar yararlanamaz (Prof. Dr. Baki Kuru Hukuk Muhakemeleri Usulü 2001 Bask. Sayfa 1767, Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun 19.11.1958 gün, T/50-48 Esas, 1959/134 Karar sayılı, Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun 22.02.1971 gün, 4/125-538 E.K sayılı, Yargıtay 2. Hukuk Dairesi'nin 03.03.1981 gün, 1349-1566 E-K sayılı, Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun 07.03.1986 gün 1984/10-250 Esas, 1986/205 Karar sayılı ilâmi ile Yargıtay 21. Hukuk Dairesi'nin 02.04.2013 gün, 2013/428-6461 E.K sayılı ilâmları). Çünkü zamanaşımı def'i kişisel savunmalardan olup öteki savunma ve itirazlardan farklı olarak savunulmadığı takdirde, mahkemece doğrudan doğruya gözetilemez. Bu savunma her borçluya ayrıca tanınmış bir haktır. Zamanaşımı, alacak hakkını sona erdirmeyip alacaklının alacağını, borçlunun rızasına aykırı olarak ödetilmesinin mahkemeden isteyebilme hakkını sona erdirir..." , Yarg. 4. HD. E. 2016/661, K. 2016/6995 T. 26.5.2016, (Çevrimiçi), www.lexpera.com.tr , 26.02.2017

¹²⁰ Eren, **Borçlar Genel** s. 1307, Kılıçoğlu, **Genel Hükümler**, s. 883

¹²¹ Oğuzman, Öz, **Cilt 1**, s. 600, Kapancı, **Borçlular Arası İlişkiler**, s. 260, Çukadar, **a.g.e.**, s. 53: "...Zamanaşımı def'i, uygulamada en çok karşılaşılan sürekli def'i örneğidir..."

Zamanaşımı süresi, müteselsil borç ilişkisinde, alacaklı ile her bir borçlu arasındaki ilişki bakımından ayrı ayrı değerlendirilmesi gereken bir süredir¹²². TKHK md. 12/1'e göre;

“Kanunlarda veya taraflar arasındaki sözleşmede daha uzun bir süre belirlenmediği takdirde, ayıplı maldan sorumluluk, ayıp daha sonra ortaya çıkmış olsa bile, malın tüketiciye teslim tarihinden itibaren iki yıllık zamanaşımına tabidir. Bu süre konut veya tatil amaçlı taşınmaz mallarda taşınmazın teslim tarihinden itibaren beş yıldır.”

Söz konusu hükme göre; tüketici satış sözleşmelerinde zamanaşımı süresi, malın tüketiciye teslim edildiği tarih itibariyle işlemeye başlamaktadır. Zamanaşımı süresi, malın tüketiciye teslim edildiği tarih itibariyle işlemeye başlayacağından borçlular için ortak savunma nedeni oluşturmaktadır. Bu nedenle her bir borçlu, zamanaşımı defini ileri sürerek borcun ifasından kaçınabilir. Ancak borçlular sonradan tüketici ile anlaşarak daha uzun bir zamanaşımı süresinden sorumlu olmayı kararlaştırabilir. Bu durumda zamanaşımı defi, borçlular için kişisel defi niteliğinde olacağından her bir borçlu bakımından ayrı ayrı değerlendirilmelidir.

Zamanaşımı defi, borçlular için ortak defi niteliğinde ise her bir borçlu zamanaşımı defini ileri sürerek borcun ifasından kaçınabilir. Kaldı ki, ortak savunmaların ileri sürülmesi müteselsil borçlular için bir külfettir.

Borçlulardan biri için borç zamanaşımına uğramış ve borçlu zamanaşımı defini ileri sürerek ifadan kaçınmış ise bu durumun diğer borçluları ne yönde etkileyeceği konusunda farklı görüşler ileri sürülmektedir¹²³. Zira TBK'da teselsül ile ilgili ayrımda zamanaşımı süresinin tamamlanmasının diğer borçlulara etkisine ilişkin özel bir düzenleme bulunmamaktadır. Doktrinde ileri sürülen bir görüşe göre, zamanaşımı defi hangi borçlunun şahsında doğmuş ise o borçlu hakkında sonuç doğurur, diğer borçlular bu durumdan etkilenmez¹²⁴. Zira zamanaşımı süresinin tamamlanması, borcu sona erdiren nedenlerden biri değildir. TBK md. 166 hükmü, borcun sona erdiği durumları

¹²² Kapancı, **Borçlular Arası İlişkiler**, s. 262

¹²³ **A.e.**, s. 263 vd.

¹²⁴ Akıntürk, **a.g.e.**, s. 188, dn. 71'de yer alan yazarlar, İymaya, **a.g.e.**, s. 141

düzenlemekte olup zamanaşımı defini ileri sürerek borcun ifasından kaçınma bu madde kapsamına girmemektedir. Hakkında zamanaşımı süresi tamamlanmayan borçlu, herhangi bir indirim söz konusu olmadan borcu alacaklıya ifa etmelidir. Ancak ifada bulunan borçlu, hakkında zamanaşımı süresi dolan borçluya başvurup alacağını elde edemez ise TBK md. 168/2 kapsamında uğramış olduğu zararı alacaklıdan talep edebilmelidir. Bu hükme göre, *“Alacaklı diğerlerinin zararına olarak borçlulardan birinin durumunu iyileştirirse, bunun sonuçlarına katlanır.”* Zamanaşımı süresinin tamamlanmasına neden olan alacaklının bu davranışı söz konusu hüküm kapsamında değerlendirilmelidir. Bu sayede alacaklıya ifada bulunan borçlu, uğramış olduğu zararı alacaklıdan talep edebilmelidir. Alacaklının sorumluluğu, borçlunun alacağını hakkında zamanaşımı süresi dolan borçludan elde edememesinden sonra söz konusu olmalıdır¹²⁵.

İkinci ve bizim de katıldığımız bir görüşe göre, borçlulardan birinin borcu zamanaşımına uğradığında, diğer borçluların borcunda, bu borçlunun iç ilişkide sorumlu olduğu pay oranında indirime gidilmesi gerekmektedir. Zira alacaklı, alacağını süresi içinde talep etmeyip zamanaşımı süresinin tamamlanmasına neden olduğu için kusurludur. Bu nedenle diğer borçlulardan borcun tamamını isteyememelidir¹²⁶.

Tüketici satış sözleşmelerinde ise zamanaşımı, malın tüketiciye teslim edildiği tarih itibariyle işlemeye başlayacağından zamanaşımı süresi tüm borçlular için aynı anda tamamlanacaktır. Bu nedenle, her bir borçlu ortak defî olan zamanaşımı defini ileri sürerek borcun ifasından kaçınabilecektir. Ancak borçlular sonradan tüketici ile anlaşarak daha uzun bir zamanaşımı süresinden sorumlu olmayı kararlaştırabilir. TBK md. 165 kapsamında borçlulardan biri kendi davranışıyla diğer borçluların durumunu ağırlaştıramayacağından daha uzun zamanaşımı süresinden sorumlu olmayı kabul eden müteselsil borçlu, diğer borçluların borcu zamanaşımına uğramış olsa bile

¹²⁵ Dağdelen, **a.g.e.**, s. 112 vd.

¹²⁶ Tekinay vd., **a.g.e.**, s. 307, Canbolat, **a.g.e.**, s. 77, Canyürek, **a.g.e.**, s. 60, Kapancı, **Borçlular Arası İlişkiler**, s. 263 vd.: Yazar, borcun ilk borçlunun iç ilişkideki payı oranında diğerlerinden talep edilemez olduğu savunulursa, zamanaşımı define hak sahibi ilk müteselsil borçlu bakımından yarattığı etkinin de ötesinde bir itiraz etkisi yüklenmiş olacağı gerekçesiyle zamanaşımının bir kişisel defî olduğu durumda sadece ilgili borçluyu ilgilendirdiğini, diğer borçlulara herhangi bir etkisinin olmayacağını savunmaktadır.

herhangi bir indirim söz konusu olmaksızın borcun tamamını ifa etmekle yükümlü olacaktır.

2) Zamanaşımı Süresinin Kesilmesi

Zamanaşımı süresinin kesilmesi, TBK md. 154'te sayılan hallerden birinin gerçekleşmesi durumunda o zamana kadar işleyen sürenin ortadan kalkması ve sürenin yeni baştan işlemeye başlamasıdır. Bir alacağa ilişkin zamanaşımı süresi, borçlunun veya alacaklının işlemleri ile kesilebilir¹²⁷.

TBK md. 155/1'e göre; *“Zamanaşımı müteselsil borçlulardan veya bölünemeyen borcun borçlularından birine karşı kesilince, diğerlerine karşı da kesilmiş olur.”* Anılan hükme göre borçlulardan birine karşı kesilen zamanaşımı, diğer borçluları da etkilemekte ve onlara karşı da zamanaşımı süresinin kesilmesine neden olmaktadır. Bu düzenleme, TBK md. 165'te düzenlenen borçlulardan birinin kendi davranışıyla diğerlerinin de durumunu ağırlaştıramayacağı kuralının bir istisnasıdır¹²⁸. Zira hükümde, borçlunun veya alacaklının işlemlerine ilişkin bir ayırım yapılmaksızın borçlulardan birine karşı kesilen zamanaşımının diğer borçlular hakkında da sonuç doğuracağı düzenlenmiştir.

Daha önce de ifade edildiği üzere, TBK md. 155/1 hükmünün çokluk görüşüne aykırı nitelikte olduğu ve müteselsil borçluluğun yapısı ile bağdaşmadığı ileri sürülmektedir¹²⁹. Müteselsil borçlulardan birinin borcu ikrar etmesi, zamanaşımının diğer borçlular için de kesilmesine neden oluyorsa TBK md. 155/1 hükmü ağır ve isabetsiz bir hükümdür¹³⁰.

¹²⁷ Özdoğan, **a.g.e.**, s. 203, Canyürek, **a.g.e.**, s. 101, TBK md. 154: *“Aşağıdaki durumlarda zamanaşımı kesilir: 1. Borçlu borcu ikrar etmişse, özellikle faiz ödemiş veya kısmen ifada bulunmuşsa ya da rehin vermiş veya kefil göstermişse. 2. Alacaklı, dava veya def'i yoluyla mahkemeye veya hakeme başvurmuşsa, icra takibinde bulunmuşsa ya da iflas masasına başvurmuşsa.”*

¹²⁸ Dağdelen, **a.g.e.**, s. 152

¹²⁹ Akıntürk, **a.g.e.**, s. 203, Eren, **Borçlar Genel**, s. 1233, Özdoğan **a.g.e.**, s. 202, Kırca, **a.g.e.**, s. 45: Yazar, borçlulardan biri açısından kesilen zamanaşımının diğer borçlular açısından da kesilmiş sayılmasının, ayrı ve birden çok borç bulunduğu ilkesi bağdaşmayacağını ve bu itibarla çokluk görüşüne açık ve ağır bir aykırılık oluşturduğunu ileri sürmektedir.

¹³⁰ Tekinay, **Zamanaşımının Rolü**, s. 168 vd.

Doktrinde ileri sürülen bir görüşe göre, TBK md. 155/1 düzenlemesi dar anlamda yorumlanmalı ve maddenin uygulama alanı sadece alacaklının yaptığı işlemler neticesinde kesilen zamanaşımına hasredilmelidir. Müteselsil borçlunun zamanaşımı süresinin kesilmesine yönelik yaptığı işlemler diğer borçluları etkilememelidir. Alacaklı tarafından ikame edilen dava veya takiple kesilen zamanaşımının diğer borçlulara sirayetinde ise bir isabetsizlik bulunmamaktadır¹³¹. Bu görüş doğrultusunda, zamanaşımı, borçlulardan birinin ikrarı veya kısmi ifası neticesinde kesilmiş ise diğer borçlular bu durumdan etkilenmez, zamanaşımı süresi diğer borçlular yönünden kesilmez. Ancak alacaklının bir işlemi neticesinde kesilen zamanaşımı tüm borçluları etkiler, zamanaşımı süresi tüm borçlular yönünden kesilir.

Bir başka görüşe göre; TBK md. 155/1 ve md. 165 arasında bir çatışma söz konusudur. Anılan düzenlemeler eş değer nitelikte normlar olduğundan genel çözüme gidilmelidir. Bu durumda, bir hukuk boşluğu meydana geleceğinden bu boşluğun hâkim tarafından müteselsil borçluluğun amacına uygun olarak doldurulması gerekir¹³².

Borçlulardan birine karşı kesilen zamanaşımının diğer borçluları etkileyebilmesi için zamanaşımının ortak defi niteliğinde olması gerekmektedir. Borçlulardan her biri için ayrı bir zamanaşımı işlemekte ise artık bu definin ortak defi niteliğinde olması söz konusu olamaz. Özellikle borca katılma yolu ile oluşan müteselsil borçlulukta, borçlulardan her biri için ayrı bir zamanaşımının işlemesi mümkündür¹³³.

Tüketici tarafından seçimlik hakların ifası amacıyla borçlulardan biri aleyhinde ikame edilen dava veya takip, TBK md. 155/1 hükmü nedeniyle diğer borçlular açısından da zamanaşımı süresinin kesilmesi sonucunu doğuracaktır. Zira zamanaşımı süresi, malın tüketiciye teslim edildiği tarih itibariyle işlemeye başlayacağından

¹³¹ Tekinay vd., **a.g.e.**, s. 1058, Aksi yönde görüşler için bkz. Dağdelen, **a.g.e.**, s. 153, Eren, **Borçlar Genel**, s. 1233: Yazar, TBK md. 155/1 hükmünde zamanaşımını kesen nedenler arasında bir ayırım yapılmadığı için, borçlulardan biri kendi fiili ile zamanaşımı keserek diğer borçluların durumunu ağırlaştırırsa bile zamanaşımı onlara karşı da kesilmiş olmalıdır görüşünü ileri sürmektedir, Tekinay, **Zamanaşımının Rolü**, s. 170

¹³² İyimaya, **a.g.e.**, s. 143: Ancak, yazar sonuç olarak alacaklının fiili neticesinde kesilen zamanaşımında, müteselsil borçlulara sirayet ilkesinin uygulanmayacağını düşünölebileceğini ileri sürmektedir.

¹³³ Tekinay, **Zamanaşımının Rolü**, s. 172

borçlular için ortak savunma nedeni oluşturmaktadır. Zamanaşımının borçlulardan birinin işlemleri neticesinde kesilmesi durumunda ise diğer borçlular bu durumdan etkilenmemelidir. TBK md. 165 kapsamında borçlulardan biri kendi davranışıyla diğer borçluların durumunu ağırlaştıramayacağından zamanaşımının kesilmesi ancak bu duruma neden olan borçlu açısından hüküm doğurmalıdır.

Zamanaşımı kesildikten sonra işlemeye başlayan yeni süre, kural olarak kesilen ilk süre ile aynıdır¹³⁴. Ancak TBK md. 156/2'ye göre; *“Borç bir senetle ikrar edilmiş veya bir mahkeme ya da hakem kararına bağlanmış ise, yeni süre her zaman on yıldır.”* Örnek olarak; tüketici, satıcı aleyhinde ayıpsız misli ile değişim talepli bir dava ikame ettiğinde zamanaşımı satıcı, üretici ve ithalatçı yönünden kesilmiş olmaktadır. Üretici ve ithalatçı, bu davanın tarafı olmasa dahi TBK md. 155/1 düzenlemesi gereği zamanaşımı onlara yönelik olarak da kesilecektir. Ancak mahkeme tarafından ayıpsız misli ile değişime karar verildiğinde, satıcı için işlemeye başlayacak yeni zamanaşımı süresi on yıl olmakta iken üretici ve ithalatçı açısından işleyecek olan yeni süre kesilen ilk süre kadar olacaktır. Zira üretici ve ithalatçı ikame edilen davanın tarafı değildir.

3) Zamanaşımı Süresinin Durması

Zamanaşımı süresinin hangi hallerde işlemeyeceği, işlemeye başlamış ise duracağı TBK md. 153'te sayılmıştır¹³⁵. Anılan hükümde sayılan nedenlerin ortadan kalktığı günün bitiminde, zamanaşımı işlemeye başlar veya daha önce işlemeye başlayan ancak duran zamanaşımı süresi kaldığı yerden işlemeye devam eder.

Borçlulardan biri için zamanaşımını durduran nedenlerden birinin bulunması diğer borçluları etkilemez¹³⁶. Zira zamanaşımının durmasını gerektiren nedenler her bir borçlunun şahsından kaynaklanmaktadır. Bu doğrultuda, zamanaşımının durmasını

¹³⁴ Eren, **Borçlar Genel**, s. 1318

¹³⁵ TBK md. 153/1: *“Aşağıdaki durumlarda zamanaşımı işlemeye başlamaz, başlamışsa durur: 1. Velayet süresince, çocukların ana ve babalarından olan alacakları için. 2. Vesayet süresince, vesayet altında bulunanların vasiden veya vesayet işlemleri sebebiyle Devletten olan alacakları için. 3. Evlilik devam ettiği sürece, eşlerin diğerinden olan alacakları için. 4. Hizmet ilişkisi süresince, ev hizmetlilerinin onları çalıştıranlardan olan alacakları için. 5. Borçlu, alacak üzerinde intifa hakkına sahip olduğu sürece. 6. Alacağı, Türk mahkemelerinde ileri sürme imkânının bulunmadığı sürece. 7. Alacaklı ve borçlu sıfatının aynı kişide birleşmesinde, birleşmenin ileride geçmişe etkili olarak ortadan kalkması durumunda, bu durumun ortaya çıkmasına kadar geçecek sürece.”*

¹³⁶ Dağdelen, **a.g.e.**, s. 95, Canyürek, **a.g.e.**, s. 46, Tekinay, **Zamanaşımının Rolü**, s. 174

gerektiren neden şahsında doğan borçlu yönünden zamanaşımı süresi duracak, diğer borçlular yönünden ise zamanaşımı süresi işlemeye devam edecektir. Tüketici satış sözleşmeleri bakımından, zamanaşımını durduran nedenler her bir borçlu açısından ayrı ayrı incelenmelidir. Zamanaşımını durduran nedenler şahsında gerçekleşen borçlu bakımından zamanaşımı süresi duracaktır. Diğer borçlular yönünden ise zamanaşımı süresi işlemeye devam edecektir.

4) Zamanaşımından Feragat

TBK md. 160/2'ye göre; “Müteselsil borçlulardan birinin feragat etmiş olması, diğerlerine karşı ileri sürülemez.” Bu hükme göre, müteselsil borçlulardan birinin zamanaşımından feragat etmiş olması diğer borçlulara karşı ileri sürülemez. Bu düzenleme, borçlulardan birinin kendi davranışı ile diğer borçluların durumunu ağırlaştıramayacağı kuralı ile uyum içerisindedir¹³⁷.

Tüketici satış sözleşmeleri açısından da tüketici, borçlulardan birinin zamanaşımından feragat etmesini diğer borçlulara karşı ileri süremez.

2. Borcun İfası ve İfa Sürecinde Yaşanan Özel Durumlar

a. Borcun İfası

İfa, borcu sona erdiren nedenlerden biridir¹³⁸. Borçlanılan edimin tam ve gereği gibi yerine getirilmesi ile borç sona ermekte olup, ifa alacaklının tatmin edilmesi suretiyle borcu sona erdirmektedir¹³⁹.

TBK md. 166/1'e göre; “Borçlulardan biri, ifa veya takasla borcun tamamını veya bir kısmını sona erdirmişse, bu oranda diğer borçluları da borçtan kurtarmış olur.” Anılan hükme göre, borcun tamamı ifa edildiğinde borç tüm borçlular yönünden

¹³⁷ Özdoğan, a.g.e., s. 210

¹³⁸ Ferhat Canbolat, “Müteselsil Borcun Sona Erme Nedenleri: Borçlar Kanunu Tasarısı'ndaki İlgili Hükümlerin Kısa Değerlendirmesi İle Birlikte”, (Çevrimiçi), <http://www.ankarabarusu.org.tr/siteler/ankarabarusu/tekmakale/2008-3/5.pdf>, 11.02.2018, s. 69

¹³⁹ Rona Serozan, **Borçlar Hukuku Genel Bölüm: İfa, İfa Engelleri, Haksız Zenginleşme**, C. 3, 7. bs., İstanbul, Filiz Kitabevi, 2016, s. 7: “...İfa, bir yandan alacaklıyı hak ettiği edim alacağına kavuşturmakla onu tatmin eder, öte yandan da borçluyu yüklenmiş olduğu edim yükümünden kurtarmakla onun borcunu söndürüp düşürmekle onu rahatlatır...”, Oğuzman, Öz, **Cilt 1**, s. 257, Caner, a.g.e., s. 202

sona erer. Borcun ifa ile sona ermesi, diğer borçluların durumunu mutlak olarak etkileyen sona erme nedenlerinden biridir¹⁴⁰. Borç, müteselsil borçlular dışında bir üçüncü kişi tarafından ifa edildiğinde de tüm borçlular borçtan kurtulur¹⁴¹.

Kısmi ifa söz konusu ise diğer borçlular da kısmi ifa oranında borçtan kurtulur¹⁴². Ancak borçlu, kural olarak borcu bütün olarak ifa etmek zorundadır¹⁴³. TBK md. 84/1'e göre; "*Borcun tamamı belli ve muaccel ise, alacaklı kısmen ifayı reddedebilir.*" Borcun tamamı belli ve muaccel ise, bölünebilir borç olsa dahi alacaklı kısmi ifayı reddedebilir. Borcun sona erebilmesi için alacaklının kısmi ifayı kabul etmesi gerekmektedir. Borç niteliği itibarıyla bölünebilir bir borç değil ise borçlu kısmi ifada bulunamaz¹⁴⁴. Ancak bazı durumlarda alacaklı kısmi ifayı kabul etmeye mecburdur. Sözleşme ile borçluya kısmi ifa yetkisi verildiği, borç taksitlere bağlanmış olup henüz taksitlerin tamamının muaccel olmadığı, kısmi ifayı reddetmenin dürüstlük kuralına aykırılık teşkil ettiği, alacağın bir kısmının tartışmalı olduğu durumlarda ve kanunlarda hüküm bulunan hallerde alacaklı kısmi ifayı kabul etmekle yükümlüdür¹⁴⁵.

Sözleşmeden dönme ve bedel indiriminde, tüketicinin kabulüne bağlı olarak kısmi ifada bulunulabilir. Aynen ifaya yönelik talepler olan ücretsiz onarım veya ayıpsız misli ile değişimde ise kısmi ifa mümkün olmayabilir¹⁴⁶. Ayıpsız misli ile

¹⁴⁰ A.e

¹⁴¹ A.e., s. 203, Akıntürk, a.g.e., s. 172

¹⁴² Oğuzman, Öz, **Cilt 2**, s. 467: "...İfa yerini tutan eda veya alacalı temerrüdü üzerine tevdiye de ifaya ilişkin sonuçlar meydana gelmektedir..."

¹⁴³ Eren, **Borçlar Genel**, s. 943: "...TBK. md. 84, "kısmi ifa"yı düzenlemekte ise de, bunun içine "kısmi ödeme" de girer. Hiç şüphesiz, kısmi ifa kavramı, daha geniş bir kavram olduğu için, kısmi ödemeyi de içerir. Bu madde, yalnız kısmi ifada değil, "kısmi ifa ikameleri"nde de geçerlidir..."

¹⁴⁴ Oğuzman, Öz, **Cilt 2**, s. 284

¹⁴⁵ Eren, **Borçlar Genel**, s. 943 vd., Oğuzman, Öz, **Cilt 2**, s. 287 vd., Hatemi, Gökyayla, a.g.e., s. 233, Nami Barlas, "Dürüstlük Kuralı ve Hakkın Kötüye Kullanılması Yasağının Alman Medenî Kanunundaki Düzenleme Tarzı ve Eleştirisi", (Çevrimiçi), <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/95787>, 11.02.2018, s. 196: "...Ödemezlik define ilişkin BGB § 320nin 2. fıkrasında belirli bir açıdan dürüstlük kuralına yer verilmiştir. Söz konusu fıkra hükmü şu şekildedir: "Taraflardan birince kısmi ifada bulunulmuşsa, diğer tarafın direnmesi olayın somut şartlarına göre, özellikle henüz ifa edilmeyen kısmın nisbeten düşük miktarda olması sebebiyle doğruluk ve dürüstlüğe aykırılık teşkil ettiği takdirde karşı edimin ifasından kaçınılamaz." Anılan hüküm karşılıklı akitlerde ifa sırası ilkelerinde bir değişiklik yapmış değildir. Gerçekten, burada, edimin tam olarak ifa edilmemesi halinde karşı tarafa kendi edimini tümüyle ifadan kaçınma hakkı prensip itibarıyla tanınmakta, sadece bu hakkın kullanılmasının dürüstlük kuralı ile bağdaşmadığı istisnâî hallerde ödemezlik defi yolu kapatılmaktadır..."", Serozan, a.g.e., s. 66, Kapancı, **Borçlular Arası İlişkiler**, s. 206

¹⁴⁶ Kapancı, **Ayıptan Doğan Sorumluluk**, s. 45, Yapmama borçları ile bir eser meydana getirme şeklindeki yapma borçlarının bölünemeyeceği yönündeki açıklama için bkz. Oğuzman, Öz, **Cilt 2**, s. 285, Atamer, Baş, a.g.e., s. 35, Atamer, İncoğlu, a.g.e., s. 14

değişime konu mal, niteliği itibariyle bölünemeyen bir edim ise borçlu borcunu kısmen ifa edemez. Örneğin, değişime konu mal bir otomobil ise edimin niteliği gereği borcun bir bütün olarak ifa edilmesi gerekmektedir¹⁴⁷. Ücretsiz onarım borcunda da borcun niteliği kısmi ifaya elverişli değildir.

Kısmi ifayı kabul eden tüketici, kalan kısmın ifasını tüm borçlulardan talep edebilir. Zira müteselsil borçlulardan her biri borç tamamen sona erinceye kadar borcun tamamından sorumludur.

Borçlu, neyi borçlanmış ise tüketiciye onu ifa etmekle yükümlüdür. Buna, ifanın edime uygun olması prensibi adı verilmektedir. Ancak taraflar anlaşarak borcun, borçlanılan edimden farklı bir şeyle ifa edilmesini kararlaştırabilir¹⁴⁸. İfa yerini tutan eda anlaşmasında taraflar, ifanın borçlanılan edimden başka bir şeyle gerçekleşmesini kararlaştırmaktadır. Kararlaştırılan yeni edimin ifa edilmesi ile birlikte borç sona ermektedir.

Müteselsil borçlulardan birinin tüketici ile yapacağı ifa yerini tutan eda anlaşması ile borcun sona ermesi durumunda diğer borçlular da borçtan kurtulacaktır¹⁴⁹. Örneğin, tüketicinin ayıpsız misli ile değişim talebinde bulunması halinde, tüketici ve satıcının, ifanın, değişimi talep edilen malın farklı bir modeli ile yapılmasını kararlaştırması halinde ifa yerini tutan eda söz konusu olur. Yargıtay kararlarında da belirtildiği üzere, ayıpsız misli ile değişim taleplerinde değişimin malın aynı modeli üzerinden yapılması gerekmektedir¹⁵⁰. Çoğu zaman, değişimi talep edilen model, seri üretiminin durdurulması, stokta bulunmaması vb. nedenlerle nedenlerle satıcı, ithalatçı veya üreticinin elinde bulunmamaktadır. Bu sebeple, mal, ayıpsız misli ile değiştirilememektedir. İfa yerini tutan eda anlaşması ile tüketici ve satıcının veya diğer borçluların malın farklı bir modeli ile değişiminin yapılmasını kararlaştırması mümkündür. Kararlaştırılan yeni edimin ifa edilmesi ile birlikte diğer borçlular da borçtan kurtulacaktır.

¹⁴⁷ Oğuzman, Öz, **Cilt 2**, s. 285

¹⁴⁸ Kapancı, **Borçlular Arası İlişkiler**, s. 215

¹⁴⁹ Oğuzman, Öz, **Cilt 2**, s. 281, Kapancı, **Borçlular Arası İlişkiler**, s. 215, Caner, **a.g.e.**, s. 202, Akıntürk, **a.g.e.**, s. 171

¹⁵⁰ Yarg. 13. HD. E. 2012/23313, K. 2012/2288, T. 05.02.2013, Tüzüner, Tokbaş, **a.g.e.**, s. 163 vd.

b. Alacaklı Temerrüdü

Alacaklı, kendisine gereği gibi sunulan edimi haklı bir neden olmaksızın kabulden kaçınır veya borcun ifa edilebilmesi için kendisi tarafından yapılması gereken hazırlık fiillerinden imtina ederse temerrüde düşer¹⁵¹.

Alacaklının müteselsil borçlulardan birine karşı temerrüde düşmesi durumunda diğer borçluların bu durumdan ne yönde etkileneceği TBK md. 106/2’de hükme bağlanmıştır. Anılan hükme göre; *“Alacaklı, müteselsil borçlulardan birine karşı temerrüde düşer, diğerlerine karşı da temerrüde düşmüş olur.”* Bu düzenlemeye göre, alacaklının, müteselsil borçlulardan birine karşı temerrüde düşmesi diğer borçlulara karşı da temerrüde düşmesine neden olmaktadır¹⁵². Tüketici satış sözleşmelerinde tüketici, gereği gibi sunulan edimi haklı bir neden olmaksızın kabulden kaçınırsa veya borcun ifası için kendisi tarafından yapılması gereken hazırlık fiillerinden imtina ederse müteselsil borçluların tamamına karşı temerrüde düşmüş olacaktır.

TBK’da alacaklının temerrüdü halinde borçluya üç imkân tanınmış olup bunlar malın tevdi, satış bedelinin tevdi ve sözleşmeden dönmedir. TBK md. 107/1’e göre, *“Alacaklının temerrüde düşmesi durumunda borçlu, hasar ve giderleri alacaklıya ait olmak üzere, teslim edeceği şeyi tevdi ederek borcundan kurtulabilir.”* Borçlu, bir şeyin teslimine ilişkin borçlarda, yani konusu maddi bir mal olan borçlarda, borç konusu malı bir yere tevdi ederek borçtan kurtulabilir¹⁵³. Müteselsil borçlulardan birinin malı bir yere tevdi etmesi neticesinde, diğer borçlular da borçtan kurtulacaktır¹⁵⁴. Zira alacaklı temerrüdünde, borçlunun borç konusu malı tevdi etmesi borcu sona erdiren nedenlerden biridir¹⁵⁵. Tüketici satış sözleşmelerinde, tüketici ayıpsız misli ile değişim hakkını kullanmış olmasına rağmen edimi haklı bir neden

¹⁵¹ Eren, **Borçlar Genel**, s. 1032, Caner, **a.g.e.**, s. 215

¹⁵² TBK md. 106/2 gerekçesi, (Çevrimiçi), <http://www2.tbmm.gov.tr/d23/1/1-0499.pdf> , 11.02.2018, *“Maddenin ikinci fıkrası, 818 sayılı Borçlar Kanunu’nda yer verilmeyen, yeni bir hükümdür. Fıkraya göre, alacaklının müteselsil borçlulardan birine karşı temerrüde düşmesi, diğerlerine karşı da temerrüde düşmüş olması sonucunu doğurur. Böylece, müteselsil borçlulardan birinin usulüne uygun bir ifa önerisi, haklı bir sebep olmaksızın alacaklı tarafından reddedilirse, diğer müteselsil borçluların da aynı edimi alacaklıya yeniden ifa önerisinde bulunmaktan kurtarılımları amaçlanmıştır.”*, Tunçomağ, **Borçlar Hukuku Dersleri**, s. 632

¹⁵³ Eren, **Borçlar Genel**, s. 1042

¹⁵⁴ Caner, **a.g.e.**, s. 216,

¹⁵⁵ Eren, **Borçlar Genel**, s. 1283

olmaksızın kabulden kaçınırsa veya ifa için kendisi tarafından yapılması gereken hazırlık fillerinden imtina ederse müteselsil borçlu malı tevdi ederek borcu sona erdirebilir. TBK md. 108/1 kapsamında, sözleşme konusu malın niteliği veya işin türü tevdiye elverişli değil ise borçlu, alacaklıya önceden ihtarda bulunmak şartıyla, hâkimin izni ile malı sattırıp bedelini tevdi edebilir¹⁵⁶.

Ücretsiz onarım borcu ise bir yapma borcudur. Bu nedenle, ayıplı mal onarım için borçluya bırakılmamış ise bu borcun tevdi edilmesi mümkün değildir. Alacaklı temerrüdünde, borcun konusunun bir şeyin teslimini gerektirmediği hallerde borçluya tanınan imkân TBK md. 110'da hüküm altına alınmıştır. Bu maddeye göre; *“Borcun konusu bir şeyin teslimini gerektirmiyorsa, alacaklının temerrüdü hâlinde borçlu, borçlunun temerrüdüne ilişkin hükümlere göre sözleşmeden dönebilir.”* Bu doğrultuda, tüketici ücretsiz onarım borcunda temerrüde düşerse sözleşmenin tarafı olan müteselsil borçlu sözleşmeden dönme hakkını kullanabilir¹⁵⁷.

c. Borçlu Temerrüdü

TBK'da teselsül ile ilgili ayırmada, müteselsil borçlulardan birinin temerrüde düşmesinin diğer borçluları ne yönde etkileyeceği özel olarak düzenlenmemiştir.

Kural olarak, muaccel bir borcun borçlusu alacaklının ihtarıyla temerrüde düşer. Müteselsil borçlulukta, borçluların borcu birbirinden bağımsız olduğundan her bir borcun muaccel olduğu tarih ve buna bağlı olarak temerrüt tarihi de farklılaşabilecektir.

Doktrinde hâkim olan görüşe göre; alacaklının borçlulardan birini temerrüde düşürmesi durumunda, temerrüdün sonuçları yalnız temerrüde düşen borçlu bakımından sonuç doğurur. Bu durum, borçlulardan birinin kendi davranışları ile diğer borçluların durumunu ağırlaştıramayacağı kuralının bir sonucudur¹⁵⁸. Bu halde

¹⁵⁶ Oğuzman, Öz, **Cilt 1**, s. 372

¹⁵⁷ **A.e.**, s. 374 vd.

¹⁵⁸ Feyzi Necmeddin Feyzioğlu, **Borçlar Hukuku Umumî Hükümler**, C. 2, İstanbul, İÜHF Yayınları, 1969, s. 263, Caner, **a.g.e.** s. 244, Akıntürk, **a.g.e.**, s. 199, Kemaleddin Birsan, **Borçlar Hukuku Dersleri: Borçların Genel Hükümleri**, 4. bs., İstanbul, İÜHF Yayınları, 1967, s. 421 vd., Edgü, **a.g.e.**, s. 109, Saymen, **a.g.e.**, s. 526, Tunçomağ, **Borçlar Hukuku Dersleri**, s. 629

gecikme tazminatı ile beklenmedik hal nedeniyle doğan zarardan sadece temerrüde borçlu sorumlu olacaktır. Borcun konusunu, para borcu oluşturuyorsa temerrüt faizinden de sadece temerrüde düşen borçlu sorumlu olacaktır¹⁵⁹.

Alacaklının borçluyu temerrüde düşürmesi için ihtarda bulunması gereken durumlarda, ihtar, yalnız kendisine ihtarda bulunulan borçlu bakımından hüküm ifade eder. Bu sebeple borçluların tamamını temerrüde düşürmek isteyen alacaklı, borçluların tamamına ihtarda bulunmalıdır¹⁶⁰. Tüketici satış sözleşmelerinde, borçluların tamamını temerrüde düşürmek isteyen tüketici borçluların tamamına ihtarda bulunmalıdır. Aksi halde temerrüde düşmeyen borçlulardan temerrüdün sonuçlarına ilişkin talepte bulunamaz.

3. Borcun Takası

İfa gibi takas da borcu sona erdiren nedenlerden biridir. TBK md 139/1'e göre; *"İki kişi, karşılıklı olarak bir miktar para veya özdeş diğer edimleri birbirine borçlu oldukları takdirde, her iki borç muaccel ise her biri alacağını borcuyla takas edebilir."* Takas, borçluların durumunu mutlak olarak etkileyen sona erme nedenlerinden biridir.

Borcun takas yoluyla sona erdirilebilmesi için gereken şartlara değinmek gerekir ise; taraflar birbirinden alacaklı olmalı, alacakların konusu aynı türden olmalı, takas yapmak isteyen alacağının ifası istenebilir ve borcu da ifa edilebilir olmalı ve son olarak da takastan feragat edilmemiş olmalıdır¹⁶¹. Şartlar gerçekleşmiş olsa bile takas beyanında bulunulmadıkça takas kendiliğinden gerçekleşmez¹⁶².

Müteselsil borçlulardan biri, müşterek borcu alacaklıdaki bir alacağı ile takas ederse, takas edilmiş olan miktar oranında bütün müteselsil borçlular borçtan kurtulur¹⁶³.

¹⁵⁹ Borçlu temerrüdünün genel sonuçları için bkz. Oğuzman, Öz, **Cilt 1**, s. 496 vd., Canyürek, **a.g.e.**, s. 41

¹⁶⁰ Caner, **a.g.e.**, s. 245, Canyürek, **a.g.e.**, s. 41

¹⁶¹ Oğuzman, Öz, **Cilt 1**, s. 586 vd.

¹⁶² Dağdelen, **a.g.e.**, s.147

¹⁶³ Canbolat, **a.g.e.**, s. 72

Takas ileri sürme hakkı, borçlunun kendi şahsında doğan bir hak olup diğer borçlular tarafından ileri sürülemez. Bu hak borçlu ile alacaklı arasındaki ilişkiden doğmaktadır. Borçlu takas hakkını kullanmak ile yükümlü değildir. Müteselsil borçlular alacaklıya karşı kişisel savunmaları ileri sürmek mecburiyetinde değildir¹⁶⁴. Bu itibarla, borçlulardan biri, takas hakkı şahsında doğan borçluyu takas dermeyer etmeye zorlayamaz¹⁶⁵.

Müteselsil borçlular, alacaklıya karşı hep birlikte bir alacağa sahip ise borçluların takas hakkını nasıl kullanacağı ikili bir ayırım ile belirlenmelidir. Birinci ihtimalde, müteselsil borçlular kısmi alacaklı ise borçlular, müteselsil borcu, ancak alacaklının kendisine olan borcu oranında takas edebilir. Borçlular arasında müteselsil alacaklılık söz konusu ise, borçlulardan her biri borcu, alacak ile takas etme hakkına sahiptir¹⁶⁶. Zira TBK md. 169/1'e göre, müteselsil alacaklılardan her biri borçludan alacağın tamamını talep etme hakkına sahiptir.

TBK md. 144'te ancak alacaklının rızası ile takas edilebilecek alacaklar düzenlenmiştir¹⁶⁷. Konu tüketici satış sözleşmeleri açısından değerlendirildiğinde; TKHK kapsamında takasa ilişkin özel bir düzenleme bulunmadığından, müteselsil borçlular tüketicinin rızası aranmaksızın takas beyanında bulunabilir. Bununla birlikte, ayıpsız misli ile değişim borcunun takas yolu ile sona erdirilmesi çok ender görülebilecek bir durumdur. Ücretsiz onarım borcunda ise borcun takas yolu ile sona erdirilmesine alacakların konusunun aynı tür olması şartı engeldir.

¹⁶⁴ Akıntürk, **a.g.e.**, s. 173

¹⁶⁵ Canyürek, **a.g.e.**, s. 74

¹⁶⁶ Akıntürk, **a.g.e.**, s. 174, Caner, **a.g.e.**, s. 207

¹⁶⁷ TBK md 144: "Aşağıdaki alacaklar takas haklarının doğumundan sonra, ancak alacaklıların rızasıyla takas edilebilir: 1. Tevdi edilmiş eşyanın geri verilmesine veya bedeline ilişkin alacaklar. 2. Haksız olarak alınmış veya aldatma sonucunda alıkonulmuş eşyanın geri verilmesine veya bedeline ilişkin alacaklar. 3. Nafaka ve işçi ücreti gibi, borçlunun ve ailesinin bakımı için zorunlu olup, özel niteliği gereği, doğrudan alacaklıya verilmesi gereken alacaklar."

4. İfa İmkânsızlığı

İfa imkânsızlığı, borcun ifasının mümkün olmaması durumudur¹⁶⁸. İmkânsızlık, sözleşme konusu borcun imkânsız olduğu zamana göre başlangıçtaki ve sonraki imkânsızlık olarak ikiye ayrılmaktadır.

İmkânsızlığın türünün belirlenmesinde sözleşmenin kurulduğu an esas alınmaktadır. Edimin ifası sözleşmenin kurulduğu anda zaten imkânsız ise ya da ifanın zamanında yerine getirilemeyeceği belli ise imkânsızlık başlangıçtaki imkânsızlıktır. Bunun aksine sözleşmenin kurulduğu anda edimin ifası mümkün iken daha sonra meydana gelen bir nedenle imkânsızlaşması hali sonraki imkânsızlıktır¹⁶⁹.

İmkânsızlığın başlangıçtaki veya sonraki imkânsızlık olması farklı sonuçlar doğurmaktadır. TBK md. 27'ye göre;

“Kanunun emredici hükümlerine, ahlaka, kamu düzenine, kişilik haklarına aykırı veya konusu imkânsız olan sözleşmeler kesin olarak hükümsüzdür. Sözleşmenin içerdiği hükümlerden bir kısmının hükümsüz olması, diğerlerinin geçerliliğini etkilemez. Ancak, bu hükümler olmaksızın

¹⁶⁸ Oğuzman, Öz, **Cilt 1**, s. 568, Yarg. 9. HD. E. 2014/20151, K. 2015/32870, T. 18.11.2015, (Çevrimiçi), www.lexpera.com.tr, 12.09.2016: “...İfa imkânsızlığı, edimin içeriği değişmeksizin borcun aynen yerine getirilmesinin olanaksız hale gelmesi olarak açıklanabilir...” , Kılıçoğlu, **Genel Hükümler**, s. 684, “...Sonraki imkânsızlık, borç ilişkisi kurulduktan sonra edimin ifasının mümkün olmamasını ifade eder. Burada borç ilişkisi geçerli bir şekilde kurulmuştur. Ancak, edimin ifası sonradan imkânsız hale gelmiştir...” Yarg. 9. HD. E. 2014/20151, K. 2015/32870, T. 18.11.2015, (Çevrimiçi), www.lexpera.com.tr, 20.11.2016: “...İfa imkânsızlığı, edimin içeriği değişmeksizin borcun aynen yerine getirilmesinin olanaksız hale gelmesi olarak açıklanabilir...” , Yarg. 6. HD. E. 2014/4580, K. 2014/13609, T. 8.12.2014, (Çevrimiçi), www.lexpera.com.tr , 20.11.2016: “...Dosya içerisinde bulunan 26.01.2009 tarihli ifaiye tarafından tutulmuş yangın raporunda kiralananlarda meydana gelen yangının kendiliğinden söndüğünün davalı kiracı tarafından belirtildiği, bundan ayrı yangın sonucu mağazada bulunan bir miktar muhtelif modellerde ayakkabı, aydınlatma lambaları, sigortalar ve elektrik tesisatı yanmak, Y. K. ve V. Bank'a ait 2 adet pos makinesi ve 1 adet yazar kasanın kısmen yanmak, mağaza dahilindeki bir miktar ayakkabı, boya ve alçıpanların islenmek suretiyle zarar gördüğü tespit edilmiştir. Yangın raporunda kiralananlara ilişkin olarak aydınlatma lambaları, sigorta ve elektrik tesisatının yandığı belirtilmiş olup kiralananın ifa imkansızlığı oluşturacak şekilde tamamen yanmadığı anlaşılmaktadır. Bu durumda kiralananın ifayı imkansız kılacak şekilde tamamen yanıp, yanmadığı üzerinde durulup, gerekli araştırma yapılarak sonucuna göre karar verilmesi gerekirken eksik inceleme ile yazılı şekilde karar verilmesi doğru değildir...”

¹⁶⁹ Mustafa Dural, **Borçlunun Sorumlu Olmadığı Sonraki İmkânsızlık**, İstanbul, İÜHF yayınları, 1976, s. 75, Oğuzman, Barlas, **a.g.e.**, s. 218, Eren, **Borçlar Genel**, s. 99, Serozan, **a.g.e.**, s. 184

sözleşmenin yapılmayacağı açıkça anlaşılırsa, sözleşmenin tamamı kesin olarak hükümsüz olur.”

Anılan hüküm, başlangıçtaki imkânsızlığı konu almaktadır¹⁷⁰. Sözleşme konusu edim, başlangıçtan itibaren objektif ve sürekli olarak imkânsız ise sözleşme kesin hükümsüzdür¹⁷¹. Başlangıçtaki imkânsızlığın söz konusu olduğu hallerde, imkânsızlık her zaman herkes tarafından ileri sürülebilir. Bu imkânsızlık türü yargılama aşamasında hâkim tarafından da kendiliğinden dikkate alınır.

Sonraki imkânsızlık ise TBK’da borcu sona erdiren nedenlerinden biri olarak düzenlenmiştir. TBK md. 136/1’e göre; *“Borcun ifası borçlunun sorumlu tutulamayacağı sebeplerle imkânsızlaşırsa, borç sona erer.”* Sonraki imkânsızlık halinde, geçerli bir borç ilişkisi kurulmuşken borcun ifası bir nedenle imkânsız hale gelmektedir. Ancak ifade etmek gerekir ki, TBK md. 136’da düzenlenen imkânsızlık, borçlunun sorumlu tutulamayacağı nedenle meydana gelen imkânsızlıktır.

Başlangıçtaki imkânsızlık, sözleşmenin kurulduğu andaki imkânsızlığı konu edindiğinden konumuz ile bir ilgisi bulunmamaktadır. Bu nedenle başlangıçtaki imkânsızlık türü çalışma kapsamında incelenmeyecek, sadece sonraki imkânsızlıkla ilgili hükümler inceleme konusu yapılacaktır.

TKHK’da yer alan seçimlik haklar yönünden sonraki imkânsızlık hali özellik arz etmektedir. Tüketicinin ayıplı mal nedeniyle seçimlik haklarına başvurusu durumunda satıcı ve seçimlik hakkın türüne göre üretici ve ithalatçı borç altına girecektir. Seçimlik haklardan ayıpsız misli ile değişim ve ücretsiz onarımda sonraki imkânsızlık söz konusu olabilecektir.

Sonraki imkânsızlık hali borçlunun sorumluluğunu gerektiren ve gerektirmeyen imkânsızlık olarak ikiye ayrılmaktadır¹⁷². Bu doğrultuda, sonraki imkânsızlığın

¹⁷⁰ A.e., s. 172 : “...BK 27 I kuralının başlangıçtaki (sözleşmenin kuruluşu aşamasındaki) objektif, mutlak, temelli imkansızlığa bağladığı köktenci (radikal) butlan yaptırımı, Roma hukukunun ve Mommsen’in “olanak dışı ve dolayısıyla akıl dışı olan borçlanılmaz” (impossibilium nulla obligatio est) dogmasına dayanır...”

¹⁷¹ Eren, **Borçlar Genel**, s. 344

¹⁷² Serozan, **a.g.e.**, s. 184

borçlulardan birinin kusuru neticesinde ve kusuru olmaksızın meydana gelmesinin diğer borçluların sorumluluğunu ne yönde etkileyeceği ayrı başlıklar halinde incelenecektir.

a. Borçlunun Sorumlu Olmadığı Sonraki İmkânsızlık

TBK sistematığı incelendiğinde, sonraki imkânsızlığın neticesinin ikili bir ayrım yapılarak düzenlediği görülmektedir. Bu ayrımı belirleyen husus imkânsızlığın meydana gelmesinde borçlunun kusurlu olup olmamasıdır¹⁷³. Zira ifa imkânsızlığından sorumluluk, kural olarak kusura bağlıdır¹⁷⁴.

Borçlunun bir kusuru mevcut değil ise ifa imkânsızlığı halinde borç, TBK md. 136/1 hükmü doğrultusunda sona erer¹⁷⁵. Kusursuz imkânsızlık, alacaklı tatmin edilmeksizin borcu sona erdiren nedenlerden biridir¹⁷⁶.

Borcun ifasının imkânsız olması, objektif veya sübjektif imkânsızlık halinde söz konusu olabilir¹⁷⁷. Sonraki imkânsızlıkta, imkânsızlığın objektif ya da sübjektif olmasının bir önemi bulunmamaktadır¹⁷⁸. Önemli olan husus, imkânsızlığın meydana gelmesinde borçlunun kusurlu olup olmadığıdır¹⁷⁹. Zira TBK md. 136'da objektif veya sübjektif ayrımı yapılmaksızın ifanın imkânsızlaşması ile borcun sona ereceği düzenlenmiştir.

Borcun ifası, kusur bulunmaksızın tüm borçlular yönünden imkânsızlaşmış ise borç tamamen sona erer. Ancak müteselsil borçlulukta, borçluların hepsinin borçtan

¹⁷³ Eren, **Borçlar Genel**, s. 1325: “...Borçlunun sorumlu olmadığı sonraki imkansızlığa, doktrinde “kusursuz sonraki imkansızlık” da denilmektedir...”

¹⁷⁴ İfa imkansızlığında önemli olanın borçlunun kusuru olup olmadığı değil, borçlunun imkansızlıktan sorumlu olup olmadığına ilişkin açıklamalar için bkz. Oğuzman, Öz, **Cilt 2**, s. 467

¹⁷⁵ Serozan, **a.g.e.**, s. 187, Dağdelen, **a.g.e.**, s. 138

¹⁷⁶ Akıntürk, **a.g.e.**, s. 176

¹⁷⁷ Serozan, **a.g.e.**, s. 185: “...Sübjektif imkansızlığa gelince: Sadece borçlunun aşamayacağı, ama bir başkasının pekala aşabileceği bir ifa engelidir bu...”

¹⁷⁸ Serozan, **a.g.e.**, s. 184, Karşı görüş için bkz. Eren, **Borçlar Genel**, s.1326: Yazar, kişiye sıkı sıkıya bağlı edimlerde borçlunun edimi ifası imkansız hale gelirse, sübjektif değil, objektif imkansızlığın söz konusu olacağını kabul etmektedir., Dağdelen, **a.g.e.**, s. 138: Yazar, aynı görüşte olmakla birlikte sübjektif imkansızlık halinde, ifanın gerçekleşme ihtimali, dürüstlük kuralı uyarınca yapılacak bir değerlendirme çerçevesinde, hesaba katılamayacak kadar düşük olmadıkça imkansızlığa bağlanan sonuçların uygulanmaması gerektiğini ileri sürmektedir., Kapancı, **Borçlular Arası İlişkiler**, s. 219

¹⁷⁹ A.e.

kurtulabilmesi için imkânsızlığın objektif nitelikte olması gerekir¹⁸⁰. Borçlanılan edim borçlu dahil hiç kimse tarafından ifa edilemiyorsa objektif imkânsızlık söz konusu olur¹⁸¹. Ayıpsız misli ile değişim veya ücretsiz onarım hakkında objektif imkânsızlık söz konusu olabilir. Bu iki seçimlik hak yönünden borçlular, imkânsızlığın meydana gelmesinden sorumlu değil ise diğer edimler kendiliğinden borcun konusunu oluşturur. Böylece seçim hakkı, imkânsızlaşmayan edimler yönünden devam eder¹⁸².

Borçlulardan biri yönünden sübjektif imkânsızlık söz konusu ise borç, bu borçlu yönünden sona erer. Bu durumun diğer borçluları ne yönde etkileyeceği TBK md. 166/2'ye göre belirlenmelidir. Zira imkânsızlık şahsında meydana gelen borçlu alacaklıya ifada bulunmaksızın borçtan kurtulmaktadır. Sübjektif imkânsızlık, borçlunun şahsından kaynaklanan nedenlerden meydana gelmekte olup borçlanılan edim sadece borçlu tarafından ifa edilememektedir¹⁸³.

Sübjektif imkânsızlığın, diğer borçluları ne yönde etkileyeceğine ilişkin doktrinde farklı görüşler ileri sürülmektedir. İleri sürülen bir görüşe göre; ifa imkânsızlığı borçlulardan birinin şahsına ilişkin bir sebepten ileri geliyorsa, kusursuz olması yalnız kendisini kurtarır. Diğer borçluların borcu ise devam eder. Bütün borçlular için borcu sona erdiren imkânsızlık, doğrudan doğruya edime ilişkin olan imkânsızlıktır¹⁸⁴.

Aksi yönde bir görüşe göre; halin veya borcun mahiyetinin izin vermesi durumunda gereken ölçüde diğer borçluların borcunda bir indirimle gidilmesi gerekir¹⁸⁵.

Kanaatime göre, sübjektif imkânsızlık söz konusu ise borç, imkânsızlık şahsında meydana gelen borçlu açısından sona ermeli, diğer borçluların borcu ise devam

¹⁸⁰ Caner, **a.g.e.**, s. 216, Akıntürk, **a.g.e.**, s. 176, Oğuzman, Öz, **Cilt 2**, s. 468: Yazarlara göre, ancak bunun sadece borçlulardan birinin şahsına ilişkin bir imkansızlık olmayıp, edime ilişkin imkansızlık oluşturması gerekir. Aksi durumda, müteselsil borçluluk ifa imkansızlığı içine düşmeyen borçlular arasında devam eder.

¹⁸¹ Eren, **Borçlar Genel**, s. 1326

¹⁸² Oğuzman, Öz, **Cilt 1**, s. 294

¹⁸³ Canyürek, **a.g.e.**, s. 75, Eren, **Borçlar Genel**, s. 1326

¹⁸⁴ Tekinay vd., **a.g.e.**, s. 299, Caner, **a.g.e.**, s. 217, Akıntürk, **a.g.e.**, s. 176

¹⁸⁵ Dağdelen, **a.g.e.**, s. 138 vd.

etmelidir. Zira imkânsızlığın meydana gelmesi borçlunun kusurundan kaynaklanmamaktadır. Bu nedenle diğer borçluların borcunda bir indirime gidilmemesi gerekir. Ayıpsız misli ile değişim veya ücretsiz onarım hakkında sübjektif imkânsızlık söz konusu ise borç, imkânsızlık şahsında meydana gelen borçlu açısından sona ermeli diğer borçlular bu seçimlik haktan sorumlu olmaya devam etmelidir.

b. Borçlunun Sorumlu Olduğu Sonraki İmkânsızlık

Borçlunun sorumlu olduğu ifa imkânsızlığı, TBK’da özel olarak düzenlenmemiştir. Bu durumda, kanunda ayrıca düzenlenmemiş her türlü borca aykırılıkta alacaklının zararını tazmin yükümü getiren TBK md. 112 hükmü uygulanacaktır¹⁸⁶. TBK md. 112’ye göre; *“Borç hiç veya gereği gibi ifa edilmezse borçlu, kendisine hiçbir kusurun yüklenemeyeceğini ispat etmedikçe, alacaklının bundan doğan zararını gidermekle yükümlüdür.”*

Doktrinde hâkim olan görüşe göre, imkânsızlık, borçlunun kusuru neticesinde meydana gelmiş ise borç sona ermeyip borcun yerini alacaklının zararını tazmin yükümlülüğü alır¹⁸⁷. İmkânsızlığın meydana gelmesi borçlunun kusurundan kaynaklanıyor ise borçlu, TBK md. 112 hükmü kapsamında alacaklının zararını tazmin ile yükümlü olacaktır¹⁸⁸.

¹⁸⁶ Oğuzman, Öz, **Cilt 1**, s. 455

¹⁸⁷ Feyzioğlu, **a.g.e.**, s. 144, Aksi yönde görüşler için bkz. Oğuzman, Öz, **Cilt 1**, s. 462 vd.: Yazarlara göre, borçlunun kusuru ister bulunsun ister bulunmasın her türlü imkânsızlık borcu sona erdirir. Bu yönü ile kusurlu ve kusursuz imkânsızlık arasında fark bulunmamaktadır. Fark, kusurlu imkânsızlık yüzünden borcun düşmesi halinde borçlunun, alacaklının tazminle yükümlü olmasına karşılık, kusursuz imkânsızlıkta bu şekilde bir tazmin yükümlülüğünün söz konusu olmamasından kaynaklanır., Dağdelen, **a.g.e.**, s. 138: Yazara göre; borçlunun sorumlu olup olmamasına bakılmaksızın her türlü imkânsızlık borcu sona erdirir. Borç sona erse de borçlu TBK md. 112 kapsamında tazminle yükümlü olur. Hatemi, Gökyayla, **a.g.e.**, s. 259 vd.: Yazarlara göre, dar anlamda borç ile borç ilişkisini ayırmak gerekir. Burada dar anlamda borçtan söz edildiği için, imkânsızlık ister kusurlu ister kusursuz olsun dar anlamda borç düşer. Ancak sözleşmeden doğan, yükümlülük borç ilişkileri, edim kusurlu olarak ifa edilmediği takdirde sorumluluk borç ilişkisine dönüşür. Bu nedenle edim tazminata dönüşmüş değil, kusurlu imkansızlık dolayısı ile borç sona ermiş ve geniş anlamda borç ilişkisi devam ettiği için de giderim gerekmektedir.

¹⁸⁸ Feyzioğlu, **a.g.e.**, s. 148, Caner, **a.g.e.**, s. 242, Yarg. 3. HD. E. 2013/10595, K. 2013/12801, T. 17.9.2013, (Çevrimiçi), www.lexpera.com.tr, 21.09.2016: “...Maliki olmadığı bir taşınmazı satmış bulunan kişi aleyhine açılacak (ifa ve mülkiyetin alıcıya geçirilmesi) davasının redde müncer olması, böyle bir satışın BK’nın 20. maddesinde öngörülen afaki imkânsızlık (objektif imkânsızlık) nedeniyle geçersiz sayılmasını gerektirmez. Çünkü, böyle bir sözleşme, "borç doğuran" bir sözleşme olarak geçerlidir ve sonuçta sübjektif imkânsızlık nedeniyle tasarrufi işlemin, yani ifanın yerine getirilememesi

Müteselsil borç ilişkisinde ifa, borçluların tamamının ortak kusuru ile imkânsız hale gelmiş ise müteselsil borçluluk asli borç yükümlülüğünün yerini alan tazminat yükümlülüğü yönünden devam edecektir¹⁸⁹. Borçlular, borcun yerini alan tazminattan müteselsilen sorumlu olmaya devam edeceğinden alacaklı, zararının tazminini dilediği borçludan, borçluların birkaçından veya tamamından talep edebilecektir¹⁹⁰.

İmkânsızlık, borçlulardan birinin kusurlu davranışı nedeniyle meydana gelmiş ise bu durumun diğer borçluların ne yönde etkileneceğine ilişkin doktrinde farklı görüşler ileri sürülmüştür. Bir görüşe göre; kusurlu imkânsızlık söz konusu ise diğer borçlular TBK md. 136 kapsamında borçtan kurtulur. Farklı bir deyişle, diğer borçlular yönünden borçlunun sorumlu olmadığı sonraki imkânsızlık hali söz konusudur. İmkânsızlığa neden olan borçlu tazminat ile yükümlü olmakta iken, diğer borçlular borçtan kurtulur¹⁹¹.

İkinci bir görüşe göre, imkânsızlıktan sorumlu olmayan müteselsil borçlular, kendi borçlarının değeri ile sınırlı olmak üzere alacaklıya karşı müteselsilen sorumlu olmaya devam etmelidir. Bunu aşan tazminattan ise, sadece ifanın imkânsızlaşmasında kusuru olan müteselsil borçlu sorumlu olmalıdır. Zira kural olarak, borçlulardan biri kendi davranışıyla diğerlerinin durumunu ağırlaştıramaz. Ancak tarafların bu kuralın aksine anlaşma yapması mümkündür¹⁹².

Üçüncü bir görüşe göre; yardımcı kişilerin fillerinden sorumluluğa ilişkin TBK md. 116 düzenlemesi kapsamında, borçlulardan birinin kusurundan diğer borçlular da sorumlu olmalıdır¹⁹³.

sonunda meydana gelen zararın tazmini, BK'nın 96. maddesi gereğince satıcıdan istenebileceği gibi, eğer bir ceza şartı kararlaştırılmış ise bunun da ödetilmesi yine BK'nın 158. maddesi uyarınca alıcı tarafından istenebilir (Yargıtay HGK.'nin, 22.12.1982 T., 13-1905 E., 966 K. sayılı ilamı)...

¹⁸⁹ Kapancı, **Borçlular Arası İlişkiler**, s. 220, Canyürek, **a.g.e.**, s. 38, Dağdelen, **a.g.e.**, s. 141: Yazar, TBK md. 61 hükmüne istinaden, kusurları ile ifanın imkânsızlaşmasına neden olan borçluların alacaklının zararından müteselsilen sorumlu olmaları gerektiğini ifade etmektedir. Yani bu sorumluluğun nedeni, önceki borçtan da müteselsilen sorumlu olmaları değildir.

¹⁹⁰ Caner, **a.g.e.**, s. 243

¹⁹¹ Feyzioğlu, **a.g.e.**, s. 263, Kapancı, **Borçlular Arası İlişkiler**, s. 221, Ayşenur, **a.g.e.**, s. 243, Dağdelen, **a.g.e.**, s. 141: "...Ancak kusurlu borçlunun, alacaklının uğramış olduğu zararı tazmin etmek üzere yeni bir borcu doğar..." , Oğuzman, Öz, **Cilt 2**, s. 468

¹⁹² Canyürek **a.g.e.**, s. 39, Birsen, **a.g.e.**, s. 421 vd.

¹⁹³ Canyürek, **a.g.e.**, s. 143: Yazar, müteselsil borçlulardan her birinin alacaklı karşısında asli borçlu sıfatı ile sorumlu olduğu gerekçesiyle bu görüşe katılmamaktadır, Kılıçoğlu, **Genel Hükümler**, s. 770:

İmkânsızlıktan borçlunun sorumlu olduğu hallerde seçim hakkı kendisinde olan alacaklı, dilerse imkânsızlaşan edimi seçerek borçludan bunun yerine tazminat talep edebilir veya dilerse imkânsızlaşmamış edimlerden birini talep edebilir¹⁹⁴. Bu doğrultuda, değerlendirme ikili bir ayrıma göre yapılmalıdır. Zira malın ayıplı çıkması durumunda başvurulacak seçimlik hakkı seçme hakkı tüketiciye tanınmıştır.

Kanaatime göre ilk durumda, tüketici imkânsızlaşan edimi seçerek borçludan bunun yerine tazminat talep ederse borç, diğer borçlular yönünden sona ermelidir. Kusuru bulunmayan borçlular yönünden bu durum, borçlunun sorumlu olmadığı sonraki imkânsızlık hali teşkil etmektedir. İmkânsızlığa kusuru ile neden olan borçlu ise, TBK md. 112 hükmü doğrultusunda alacaklının zararını karşılamakla sorumlu olmaya devam edecektir. İkinci durumda, tüketici, imkânsızlaşmamış edimlerden birini talep ederse diğer borçluların borcunda bir indirimle gidilmeksizin tüm borçlular borçtan sorumlu olmaya devam etmelidir.

5. İbra Sözleşmesi

İbra, borç ifa edilmeksizin borcu sona erdiren nedenlerden biridir¹⁹⁵. TBK md. 132' ye göre; *"Borcu doğuran işlem kanunen veya taraflarca belli bir şekle bağlı tutulmuş olsa bile borç, tarafların şekle bağlı olmaksızın yapacakları ibra sözleşmesiyle tamamen veya kısmen ortadan kaldırılabilir."* İbranın herhangi bir şekil şartına bağlı olmaması nedeniyle, borç açık veya örtülü irade beyanı ya da iradeyi açıklayan bir davranış ile sona erdirilebilir¹⁹⁶.

Mülga 818 sayılı Borçlar Kanunu'nda¹⁹⁷ ibraya ilişkin bir düzenleme mevcut değildi. Alacaklının müteselsil borçlulardan birini ibra etmesi halinde diğer borçluların

Yazara göre, borçlulardan biri kusuruyla edimin ifasını imkânsız hale getirdiğinde TBK md. 112 gereğince alacaklı karşısında sorumlu olur. Bu durumda diğer borçlular için edimin ifası kusursuz olarak imkânsız hale gelerek TBK md. 136 kapsamında borç sona erer. Ancak, taraflar arasında TBK md. 165 kapsamında bir anlaşma mevcut değil ise, TBK md. 116 gereğince borçlulardan her birinin diğerinin ifa yardımcısı olması nedeniyle sorumlu tutulmasının da mümkün olacağını ileri sürmektedir.

¹⁹⁴ Oğuzman, Öz, **Cilt 1**, s. 294 vd.

¹⁹⁵ Dağdelen, **a.g.e.**, s. 116: *"...Bu bakımdan alacaklı ile borçlu anlaşıp ivazlı yahut ivazsız ibra anlaşması yapabilir..."*, Hasan Ali Özyörük, **İkale Sözleşmesi**, Ankara, Seçkin, 2017, s. 52, Oğuzman, Öz, **Cilt 1**, s. 554

¹⁹⁶ Kapancı, **Borçlular Arası İlişkiler**, s. 228

¹⁹⁷ RG. T. 29.04.1926, S. 359

bu durumdan nasıl etkileneceği tartışma konusu yapılmaktaydı¹⁹⁸. Doktrinde ileri sürülen tartışmalar dikkate alınarak borçlulardan birinin ibra edilmesinin diğer borçluları ne yönde etkileyeceği TBK’da özel olarak düzenlenmiştir¹⁹⁹.

TBK md. 166/3’e göre; “*Alacaklının borçlulardan biriyle yaptığı ibra sözleşmesi, diğer borçluları da ibra edilen borçlunun iç ilişkideki borca katılma payı oranında borçtan kurtarır.*” Anılan hükme göre, borçlulardan biri ile yapılan ibra sözleşmesi, diğer borçluları da ibra edilen borçlunun iç ilişkideki payı oranında borçtan kurtarmaktadır.

Doktrinde yer alan bir görüşe göre; TBK md. 166/3 düzenlemesi alacaklının, borçlulardan birini ibra ederken diğer borçluları da ibra etmek istediğinin, durumdan veya borcun niteliğinden anlaşılamadığı durumlarda uygulama alanı bulması gereken bir hükümdür. Bu hüküm doğrultusunda ibra edilmeyen borçlular, ibra edilen borçlunun iç ilişkide sorumlu olduğu pay oranında borçtan kurtulacaktır. Ancak alacaklının, borçlulardan birini ibra ederken, diğer borçluları veya sadece birkaçını da borcun tamamından ibra etmek istediği durumdan veya borcun niteliğinden anlaşıyor ise ibranın diğer borçlulara etkisinde TBK md. 166/3 hükmü değil, TBK md. 166/2 hükmü uygulanacaktır. Bu durumda, borçluların kabulüne bağlı olarak hepsi veya sadece birkaçı borçtan tamamen kurtulabilecektir²⁰⁰.

Müteselsil borçluların tümüyle birden ibra anlaşması yapılması halinde, bütün borçlular, ibra anlaşmasında öngörüldüğü şekilde borçtan kurtulur²⁰¹.

¹⁹⁸ Akıntürk, **a.g.e.**, s. 177, Kırca, **a.g.e.**, s. 46

¹⁹⁹ TBK md 166 gerekçesi için bkz. (Çevrimiçi), <http://www2.tbmm.gov.tr/d23/1/1-0499.pdf> , 07.02.2018

²⁰⁰ Gümüş, **İbra Sözleşmesi**, s. 267 vd.: Yazara göre, TBK md. 166/3’ün uygulama alanı, somut olayda teselsülün kabulünü gerektiren nedene göre belirlenmelidir. Kanuni teselsül alacaklıya, teminat sağlamak amacı ile kabul edilmişse veya teselsül ilişkisi iradi olarak doğmuşsa, ibranın subjektif etkisi kabul edilmeli ve ibra sadece ibra edilen borçlu için hüküm ve sonuç doğurmalı ve alacaklı diğer müteselsil borçlulardan alacağın tamamını isteyebilmelidir. Ancak TBK md. 166/3 hükmünün lafzı her durumda objektif görüşün uygulama alana bulacağı ve diğer borçluların da ibra edilen borçlunun iç ilişkideki borca katılma payı oranında borçtan kurtulacağı sonucu ortaya koymaktadır. Kapancı, **Borçlular Arası İlişkiler**, s. 228 vd., Kırca, **a.g.e.**, s. 47 vd.: Yazar, bu düzenlemenin isabetli olmadığını, alacaklının sadece borçlulardan birini kurtarmak istemesinin, diğer borçlulara yansıtılmasının alacaklının aleyhine ve iradesine aykırı bir durum olduğunu ileri sürmektedir.

²⁰¹ Kapancı, **Borçlular Arası İlişkiler**, s. 228

Müteselsil borçlulardan birinin ibra edildiği durumlarda, diğer borçluların ibra sözleşmesinden ne yönde etkileneceği TKHK’da düzenlenen seçimlik haklar bazında incelenmelidir.

Ayıpsız misli ile değişim ve ücretsiz onarım borcu, niteliği itibariyle bölünmeye elverişli olmayabilir. Bölünemeyen borç söz konusu ise borcun niteliği itibariyle kısmi ifa mümkün olmamaktadır. Bu nedenle, ibra edilmeyen borçlular, ibra edilen borçlunun iç ilişkide sorumlu olduğu pay oranında borçtan kurtulmasına rağmen yine de borcun tamamını ifa etmek zorunda kalacaktır. Doktrinde ileri sürülen bir görüşe göre, bölünemeyen borçlulukta borçlulardan birisi için gerçekleşen ibra, diğer borçluları da iradeleri aksi yönde olsa bile borçtan kurtarır²⁰². Farklı bir görüşe göre; bölünemeyen borçlulukta, geniş anlamda borç ilişkisi üzerinde tasarruf edilmesine ilişkin yetkinin bölünebilir olduğu düşünülecek olursa TBK md. 166/3 kıyasen uygulanabilir. İbra edilen borçlu iç ilişkideki payı oranında borçtan kurtulur. Ancak bu durum diğer borçlulara doğrudan yansıtılamayacağından, ibra edilen borçlunun diğer borçlulara bu oranda denkleştirme ödemesinde bulunması gerekecektir. Bu ödeme yapılmazsa diğer borçlular aralarında bir sözleşme ilişkisi mevcut ise bu sözleşmeye dayanarak TBK md. 112 kapsamında tazminat talebinde bulunabilir²⁰³.

Kanaatime göre, bölünemeyen borçta borçlulardan birini ibra eden tüketici, diğer borçluların bu nedenle uğradığı zararı karşılamalıdır. Zira diğer borçlular, ibra edilen borçlunun iç ilişkide sorumlu olduğu pay oranında borçtan kurtulduğu için ibra edilen borçluya rücu edemeyecektir. Ancak borçtan kurtulma diğer borçlulara doğrudan yansıtılamayacağından borçluların bir zararı meydana gelecektir. Daha önce de ifade edildiği üzere TBK md. 168/2 kapsamında alacaklı, bir borçlunun durumunu diğerlerinin aleyhine olacak şekilde iyileştirmemekle yükümlüdür. Anılan hüküm, tüketicinin borçlulardan birini ibra ettiği hallerde de uygulanmalıdır. Borçluların bir borçlu lehine yapılan işlem nedeniyle zarar görmeleri, borcun ifasından sonra diğer borçlulara rücu etme imkânının sınırlanması veya kalkması şeklinde gerçekleşebilir. Borçluların, ibra edilen borçluya yönelik rücu imkânı ortadan kalktığı için tüketicinin

²⁰² Gümüş, **İbra Sözleşmesi**, s. 269

²⁰³ Kapancı, **Borçlular Arası İlişkiler**, s. 233 vd.

sorumluluğuna gidilmelidir. Bu nedenle tüketici, ibra edilmeyen borçlunun rücu hakkından yararlanamaması nedeniyle doğan zararını karşılamalıdır.

6. Borcun Yenilenmesi

Yenileme, taraflar arasında mevcut olan borcun onun yerini alacak yeni bir borç yaratılmak suretiyle sona erdirilmesidir. Yenileme, eski borcu sona erdirir ve yenisini meydana getirir²⁰⁴. TBK md. 133/1'e göre; *“Yeni bir borçla mevcut borcun sona erdirilmesi, ancak tarafların bu yöndeki açık iradesi ile olur.”* Anılan düzenlemeye göre; bir borçta yapılan değişikliğin yenileme olarak kabul edilmesi için tarafların bu yöndeki iradesinin açık ve anlaşılabilir olması gerekir. Aksi olasılıkta tarafların arasında mevcut olan borcun sona ermediği ve bu borcun yapılan değişikliklerle devam ettiği kabul edilmelidir²⁰⁵.

TBK'da teselsül ile ilgili ayrımda yenileme işlemine ilişkin özel bir düzenleme bulunmadığından yenilemenin diğer borçluları ne yönde etkileyeceğinin TBK md. 166/2 hükmü kapsamında belirlenmesi gerekmektedir.

Müteselsil borçluların tümü yenileme sözleşmesine taraf ise borç tüm borçlular yönünden sona erer. Müteselsil borçlular bu durumda birlikte hareket ettiğinden gerek dar anlamda borç ilişkisi bakımından bireysel olarak, gerekse de geniş anlamda borç ilişkisinin tamamı bakımından hep beraber tasarruf yetkisine sahiptir²⁰⁶.

Müteselsil borçlulardan biri ile yapılan yenileme işleminin diğer borçluları ne yönde etkileyeceğine ilişkin doktrinde farklı görüşler ileri sürülmüştür.

Bir görüşe göre, alacaklı ile yenilemeyi yapan borçlunun borcu sona erer, diğer borçluların borcu ise devam eder. Yenileme sözleşmesinde aksi belirtilmedikçe, yenileme sadece bu sözleşmeye taraf olan borçlunun borcunu sona erdirir. Ancak taraflar yenileme sözleşmesinde, yeni borcun bütün borçluların önceki borçlarının

²⁰⁴ Oğuzman, Öz, **Cilt 1**, s. 559, dn. 27'de yer alan yazarlar, Birsen, **a.g.e.**, s. 528

²⁰⁵ Oğuzman, Öz, **Cilt 1**, s. 561, Dağdelen, **a.g.e.**, s. 133, Kapancı, **Borçlular Arası İlişkiler**, s. 250

²⁰⁶ **A.e.**, s. 251

yerine geçeceğini kararlaştırmışlar ise tüm borçlular borçtan kurtulur²⁰⁷. Alacaklı ile müteselsil borçlulardan biri ile yapılan yenileme sözleşmesi diğer borçluların borcunu etkilememelidir. Yenileme sözleşmesi ile ortadan kalkan borcun yerini yeni bir borç aldığından, ibraya ilişkin hükümlerin kıyasen uygulanması mümkün değildir²⁰⁸.

İkinci bir görüşe göre yenileme, sözleşmenin tarafı olmayan diğer borçluları kısmen etkiler. TBK md. 166/3 düzenlemesinin kıyasen uygulanması ile diğer borçlular yenileme sözleşmesinin tarafı olan borçlunun iç ilişkideki payı oranında borçtan kurtulur. Borçlulardan biri ile yapılan yenileme işlemi, kısmi sirayet etkisine sahiptir. Borçlu yenileme sözleşmesine istinaden iç ilişkide sorumlu olduğu paydan daha fazla ifada bulunur ise bu fazla kısım için diğer borçlulara rücu edebilir. Zira yenileme işlemine rağmen borçlular arasındaki bağ tamamen kopmuş değildir. Borçlu, yeni borcu ifa ettiğinde diğer borçluları borçtan tamamen kurtaracağından iç ilişkide payını aşan miktar diğer borçlulara rücu edebilir²⁰⁹.

²⁰⁷ Eren, **Borçlar Genel**, s. 1239, Tunçomağ, **Genel Hükümler Cilt 1**, s. 631: Yazar, yenileme işlemi ile alacaklı tatmin edilmediğinden yenileme sözleşmesinin kural olarak sübjektif etkili olması gerektiğini, yenilemenin objektif hüküm doğurması için tarafların, yeni borcun bütün müteselsil borçluların önceki borçlarının yerine geçeceğini kararlaştırmaları gerektiğini ileri sürmektedir. Kapancı, **Borçlular Arası İlişkiler**, s. 252: Yazar, yenileme anlaşmasının sadece bu sözleşmeye taraf olan borçlunun borcunu sona erdireceğini, diğer borçluların eski borçlarından aynı şekilde sorumlu olmaya devam edeceğini ve yenileme sözleşmesinin tarafı olan borçlunun yenilenmiş borcu ile diğer borçlularla müteselsilen sorumlu olacağını ileri sürmektedir. Ancak alacaklının iradesi diğer borçluların da yenileme sözleşmesinden faydalanması yönünde olsa dahi sözleşmeye taraf olmayan borçluların bu sözleşmeden tamamıyla etkilenemeyeceğini, diğer borçluların iradesinin bulunup bulunmadığı tartışmasının yanı sıra TBK md. 133/1 kapsamında yenileme iradesinin açık olarak ileri sürülmesi gerektiğini ifade etmektedir.

²⁰⁸ Rodoslu, **a.g.e.**, s. 78, Kapancı, **Borçlular Arası İlişkiler**, s. 254

²⁰⁹ Canyürek, **a.g.e.**, s. 60, Canbolat, **a.g.e.**, s. 76, Tekinay vd., **a.g.e.**, s. 307, Yenileme sözleşmesine taraf olan ve olmayan borçluların birbirlerine rücu edemeyeceği görüşü için bkz. Dağdelen, **a.g.e.**, s. 135: “...Yenileme borcu sona erdirir, ilgili borçluyu teselsül dışına çıkarır. Meydana gelen yeni borç bağımsız bir borç olarak arz-ı endam eder. Bu bakımdan, yenileme sözleşmesinin tarafı olan borçlunun alacaklıya yapacağı ifa, teselsül içerisinde borçlu olarak kalmaya devam eden diğer borçluların var olan borçlarını sona erdirmez. Aynı zamanda, diğer borçlulardan birinin alacaklıya yapacağı ifa da, bu yenileme sözleşmesinin tarafı olan borçlunun borcunu sona erdirmez. Zira yenileme sonucunda doğan borç, tamamen bağımsız, yeni bir borçtur. Bundan böyle, yenileme sözleşmesinin tarafı borçlu borcunu ifa ettiğinde diğer borçlulara rücu edemez, aynı şekilde teselsül içinde kalan borçlular da, alacaklıya ifada bulundukları takdirde, bu borçluya rücu edemezler...” Yazar, bu durumda TBK md. 166/2 uyarınca yenileme sözleşmesine taraf olan borçlunun iç ilişkide sorumlu olduğu pay oranında diğer borçluların borcundan indirimine gidilmesini kabul etmektedir.

Üçüncü görüşe göre; alacaklının borçlulardan biri ile yaptığı yenileme, sadece bu borçluyu değil diğer borçluları da borçtan kurtarır. Bu görüş, yenilemeye objektif bir etki tanınmakta ve bütün borçlular için borcun sona erdiği kabul etmektedir²¹⁰.

Kanaatime göre, ifa yerini tutan eda anlaşmasında olduğu gibi müteselsil borçlulardan birinin tüketici ile yapacağı yenileme sözleşmesi ile borcun sona ermesi durumunda diğer borçlular da borçtan kurtulmalıdır. Bununla birlikte, borçlu yenileme sözleşmesine istinaden iç ilişkide sorumlu olduğu paydan daha fazla ifada bulunmuş ise bu fazla kısım için diğer borçlulara rücu edebilmelidir.

7. Alacaklı ve Borçlu Sıfatının Birleşmesi

Alacaklı ve borçlu sıfatının aynı kişide birleşmesiyle borç sona erer²¹¹. TBK’da teselsül ile ilgili ayırmada alacaklı ve borçlu sıfatının birleşmesine ilişkin özel bir düzenleme bulunmadığından, alacaklı ve borçlu sıfatının birleşmesinin diğer borçluları ne yönde etkileyeceği TBK md. 166/2 hükmüne göre belirlenmelidir²¹².

Doktrinde ileri sürülen bir görüşe göre, alacaklı ve borçlu sıfatının birleşmesinin diğer borçluların ne yönde etkileyeceğinin tespitinde TBK md. 166/3 hükmü kıyasen uygulanabilir. Bu halde alacaklı sıfatını kazanan borçlunun iç ilişkideki payı oranında diğer borçlular da borçtan kurtulacaktır²¹³. Bu görüşe göre; alacaklı ve borçlu sıfatı şahsında birleşen kişi, ancak borçtan iç ilişkide sorumlu olduğu payı düştükten sonra geri kalan kısmı talep edebilir²¹⁴. Birleşme ortadan kalktığı takdirde borç yeniden

²¹⁰ Akıntürk, **a.g.e.**, s. 185, Birsen, **a.g.e.**, s. 529, Edgü, **a.g.e.**, s. 109: Yazar, bu sonuç için alacaklının yenileme işleminden tüm borçluların yararlanmasını amaçlaması gerektiğini belirtmektedir, Eyüp Sabri Erman, “Müşterek ve Müteselsil Borçluluk ve Borçlulardan Birinin Beraatını Gerektiren Hallerin Diğer Borçlulara Etkisi”, **Adalet Dergisi**, S. 11-12, 1968, s. 604: Yazara göre, aksi sözleşmeden anlaşılmadıkça yenileme işlemi tüm borçluları borçtan kurtarır.

²¹¹ Akıntürk, **a.g.e.**, s. 186: “...Bu birleşme, külli halefiyet yoluyla, örneğin alacaklının borçluya veya borçlunun alacaklıya mirasçı olmasıyla gerçekleşebileceği gibi cüz’i halefiyet tarikiyle, örneğin biri diğerine borçlu aynı neviden iki şirketin birleşerek yeni bir şirket kurmaları ile de vâki olabilir...”

²¹² Dağdelen, **a.g.e.**, s. 136 : “...Öğretide kabul edildiği üzere bu oran, şahsında birleşme gerçekleşen borçlunun, borçdaşları arasında üstlenmesi gereken miktar kadarıncadır...”

²¹³ Tekinay vd., **a.g.e.**, s. 307, Caner, **a.g.e.**, s. 214

²¹⁴ Akıntürk, **a.g.e.**, s. 186

doğacağından, birleşme neticesinde borçtan kısmen kurtulan diğer müteselsil borçluların borcun tamamından sorumluluğu da geri döner²¹⁵.

İkinci bir görüşe göre, borç, alacaklı ve borçlu sıfatı şahsında birleşen borçlu yönünden sona ermekte, yani birleşme sübjektif etkili olmaktadır²¹⁶. Bu görüşe göre, alacaklı ve borçlu sıfatının birleşmesi diğer borçluların borçtan kurtulmasına neden olmaz ancak rücu hakkına istinaden bir indirimle gidilmesini sağlar. Diğer borçlular ifada bulundukları takdirde alacaklı ve borçlu sıfatı şahsında birleşen borçluya rücu edebilecekleri için, ifada bulunup daha sonra rücu etmek yerine, alacaklıya kendi aralarındaki iç ilişkide düşen kısım kadar eksik ifada bulunacaktır²¹⁷.

Borçlunun alacaklıya ifada bulunmaksızın borçtan kurtulduğu hallerde, diğer borçlular bu durumdan ancak durumun veya borcun niteliği elverdiği ölçüde yararlanabileceğinden ve bu durum istisna teşkil ettiğinden böyle bir halin mevcudiyetini ispat yükü iddia eden tarafta olmalıdır²¹⁸.

Kanaatime göre, ibra sözleşmesinde olduğu gibi diğer borçlular alacaklı ve borçlu sıfatı şahsında birleşen borçlunun iç ilişkide sorumlu olduğu pay oranında borçtan kurtulmalıdır. Ancak ayıpsız misli ile değişim ve ücretsiz onarım borcu, niteliği itibariyle bölünmeye elverişli olmayacağından diğer borçlular yine de borcun tamamını ifa etmek zorunda kalacaktır. Bu halde, borcun tamamını ifa eden müteselsil borçlu, daha sonra alacaklı ve borçlu sıfatı şahsında birleşen borçluya rücu ederek malvarlığında meydana gelen eksilmeyi telafi edebilmelidir.

²¹⁵ Canyürek, **a.g.e.**, s. 57 : “...Birleşmenin sona ermesi, örneğin, alacaklının mirasçısı olmuş bulunan müteselsil borçlunun, daha sonra, miras yoluyla iktisap ettiği alacak hakkını bir üçüncü kişiye devretmesi durumunda gerçekleşebilir; yahut alacak hakkını miras yoluyla iktisap eden (borçlu) mirasçının mirası reddetmesi ihtimalinde de, alacaklı ve borçlu sıfatının birleşmesi geriye etkili olarak ortadan kalkacağından bu durumda da aynı sonuç ortaya çıkabilir...”

²¹⁶ Eren, **Borçlar Genel**, s. 1238

²¹⁷ Oğuzman, Öz, **Cilt 2**, s. 468, Dağdelen, **a.g.e.**, s. 136: Yazar, borcundan kurtulmuş bir kişiye rücu edilmesi söz konusu olamayacağından bu görüşe katılmamaktadır.

²¹⁸ Erman, **a.g.e.**, s. 604

8. Kesin Hüküm

Kesin hüküm, HMK md. 303'te hükme bağlanmıştır. HMK md. 303/1'e göre; *"Bir davaya ait şekli anlamda kesinleşmiş olan hükmün, diğer bir davada maddi anlamda kesin hüküm oluşturabilmesi için, her iki davanın taraflarının, dava sebeplerinin ve ilk davanın hüküm fıkrası ile ikinci davaya ait talep sonucunun aynı olması gerekir."* Bu hükme göre, kesin hükmün varlığı için davanın taraflarının, dava sebeplerinin ve davanın konusunun aynı olması gerekmektedir²¹⁹.

HMK md. 303/5'e göre; *"Müteselsil borçlulardan biri veya birkaçı ile alacaklı arasında yahut müteselsil alacaklılardan biri veya birkaçı ile borçlu arasında oluşan kesin hüküm, diğerleri hakkında geçerli değildir."* Bu hükme göre, müteselsil borçlulardan birine karşı açtığı davayı kazanan veya kaybeden alacaklının, diğer borçlulara karşı dava açmasına bir engel yoktur. Zira her iki davanın tarafları farklı olacaktır²²⁰.

Müteselsil borçlu hakkında ikame edilen dava, borçlunun lehine veya aleyhine sonuçlanabilir. Alacaklı, borçlulardan birine açtığı davayı kazanırsa bu konudaki kesin hükmün diğer borçlulara tesir etmeyeceği genellikle kabul edilmektedir. Bu görüş, borçlulardan birinin kendi davranışı ile diğer borçluların durumunu

²¹⁹ Hakan Pekcanitez, **Medenî Usûl Hukuku**, Ed. Muhammet Özkes, Mine Akkan, Hülya Taş Korkmaz, C. 3, 15. bs., İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, 2017, s. 2062, YHGK. E. 2012/13-369, K. 2012/748 T. 07.11.2012, (Çevrimiçi), www.sinerjimevzuat.com.tr, 27.01.2018: *"...Bu açıklamalar ışığında somut olay değerlendirildiğinde; davacının açtığı ve faiz talebi de bulunan bu davanın taraflar arasında daha önce görülüp kesinleşen İstanbul 5.Tüketici Mahkemesi ilamının hüküm fıkrasında davacının talebi kısmen 19.913,00 TL olarak kabul edilmiş ve fazlaya ilişkin talep yönünden ret hükmü kurulmuştur. Bu itibarla, hüküm fıkrasının içeriği itibarıyla belirlenen miktarı aşan talep yönünden taraflar arasındaki uyuşmazlık İstanbul 5.Tüketici Mahkemesi'nin 2006/1459 E., 2007/836 K. sayılı ilamıyla kesin olarak hükme bağlanmış olup, bu davadaki istemler arasında yer alan faizin tekrar dava konusu yapılamayacağının kabulü gereklidir..."*, Yarg. 14. HD. E. 2015/5872 K. 2015/5003 T. 04.05.2015, (Çevrimiçi), www.sinerjimevzuat.com.tr, 27.01.2018: *"...Anılan maddeye göre bir davaya ait şekli anlamda kesinleşmiş olan hükmün, diğer bir davada maddi anlamda kesin hüküm oluşturabilmesi için, her iki davanın, taraflarının, dava sebeplerinin ve ilk davanın hüküm fıkrası ile ikinci davaya ait talep sonucunun aynı olması gerekir. Somut olayda; Mahkemece tapu iptali ve tescil bakımından kesin hüküm nedeniyle davanın reddine karar verilmiş ise de her iki davanın tarafları ve dava sebepleri aynı ise de ilk davada 5 numaralı bağımsız bölümün, sonraki davada ise 6 numaralı bağımsız bölümün davalı adına olan tapu kaydının iptali ile davacı adına tescilli talep edildiğinden kesin hüküm oluşmamıştır. Bu nedenle mahkemece 6 numaralı bağımsız bölüm hakkındaki tapu iptali ve tescil davasının esasını incelenerek sonucuna göre karar verilmesi gerekirken kesin hüküm nedeniyle davanın reddine karar verilmesi doğru görülmemiştir..."*

²²⁰ Pekcanitez, **Cilt 3**, s. 2065

ağırlaştıramayacağı kuralı ile uyum içindedir. Alacaklının müteselsil borçlulardan biri aleyhinde aldığı karar, borçlunun ileri sürmüş olduğu definin ortak veya kişisel defî olduğuna bakılmaksızın diğer borçluları etkilememelidir. Aksi durumda davada dinlenmemiş olan müteselsil borçlular, hakkında dava açılan borçlunun başarılı bir şekilde sürdürmediği davanın sonuçlarına katlanmak zorunda kalacaktır²²¹.

Buna karşılık, davanın borçlu lehine sonuçlandığı durumlarda kesin hükmün diğer borçluları ne yönde etkileyeceğine ilişkin doktrinde farklı görüşler ileri sürülmüştür²²².

Bir görüşe göre, kesin hükmün yalnız davanın taraflarını etkileyeceği kuralına müteselsil borçluluk bakımından bir istisna getirmek mümkün değildir. Borçlunun ortak veya kişisel defî ileri sürerek davayı kazanması arasında sonuç itibariyle bir farklılık bulunmamaktadır. Aksi durum müteselsil borçluluğun yapısı ile de bağdaşmaz. Zira müteselsil borçlulardan her birinin borcu diğerlerinin borcundan bağımsızdır. Müteselsil borçlulukta esas olarak alacaklının menfaatinin korunması amaçlanmıştır. Bu nedenle, borçlulardan biri lehine verilen kesin hükümden diğer borçluları yararlandırmak alacaklının menfaatine aykırı olacaktır²²³.

İkinci bir görüşe göre; müteselsil borçlulardan biri hakkında ikame edilen dava, borçlunun, borçluların tümü için ortak bir savunma nedenini ileri sürmesi nedeniyle reddedilmiş ise kesin hükümden diğer borçlular da faydalanmalıdır. Alacaklı, diğer borçlular hakkında dava ikame edemeyecektir. Ancak dava, borçluların tümü için ortak olan bir savunma nedenine değil de, sadece davalıya ait bir sebebe dayanması yani kişisel savunma nedeniyle reddedilmesi durumunda kesin hüküm diğer borçluları mutlak olarak etkilemez²²⁴. Savunma nedenlerinin, ortak veya kişisel nitelikte

²²¹ Feyzioğlu, **a.g.e.**, s. 266, Tunçomağ, **Borçlar Hukuku Dersleri**, s. 627, Canyürek, **a.g.e.**, s. 94, Nevhis Deren Yıldırım, **Türk, İsviçre ve Alman Medeni Usul Hukukunda Kesin hükmün Sübjektif Sınırları**, İstanbul, Alfa, 1996, s. 133

²²² Akıntürk, **a.g.e.**, s. 250

²²³ Caner, **a.g.e.**, s. 221, dn. 116'da yer alan yazarlar, Pekcanitez, **Cilt 3**, s. 2065, Tunçomağ, **Borçlar Hukuku Dersleri**, s. 632, Yıldırım, **a.g.e.**, s. 134

²²⁴ Tekinay vd., **a.g.e.**, s. 299 vd., Feyzioğlu, **a.g.e.**, s. 269, Canyürek, **a.g.e.**, s. 98, Caner, **a.g.e.**, s. 221: Yazar, bu konuya ikili bir ayırım ile yaklaşmaktadır. Müteselsil borçlulardan biri hakkında ikame edilen dava, borçlu aleyhinde sonuçlanmış ise kesin hüküm diğer borçluları etkilememelidir. Davanın borçlu lehine sonuçlandığı durumlarda ise, hüküm ortak savunma nedenine dayanıyorsa, kesin hükümden diğer

olduğunun belirlenmesi kesin hükmün diğer borçlulara etkisi bakımından önem taşımaktadır.

Kanaatime göre, borçlulardan biri aleyhinde açılan dava ne şekilde sonuçlanırsa sonuçlansın bu konudaki kesin hüküm diğer borçlulara tesir etmemelidir. Müteselsil borçlulukta esas olan alacaklının menfaatinin korunmasıdır. Kaldı ki, müteselsil borçlulardan bir veya birkaçı ile alacaklı arasında oluşan kesin hükmün diğerlerine etki etmeyeceği HMK md. 303/5 ile hüküm altına alınmıştır. Bu nedenle, kesin hüküm yalnız davanın tarafları hakkında sonuç doğurmalıdır. Tüketici satış sözleşmeleri açısından da, tüketicinin müteselsil borçlulardan biri hakkında ikame ettiği davaya ilişkin kesin hüküm diğer borçlulara sirayet etmemelidir. Özellikle davanın borçlu lehine sonuçlandığı durumlarda kesin hükmün diğer borçlulara sirayet etmesi tüketicinin korunması ilkesine aykırılık teşkil eder niteliktedir.

9. TBK md. 165'te Öngörülen Haller

TBK md. 165'e göre; *“Kanun veya sözleşme ile aksi belirlenmedikçe, borçlulardan biri kendi davranışıyla diğer borçluların durumunu ağırlaştıramaz.”* Anılan hüküm, borçluların bireysel davranışlarının diğer borçlulara etkisini düzenlenmektedir²²⁵.

Borçlular, müteselsil borç ilişkisi kurulduktan sonra tüketici ile kendi sorumluluğunu ağırlaştıran, ek yükümlülükler getiren anlaşmalar yapabilir. Örneğin, borçlulardan biri tüketici ile anlaşarak ceza koşulu kabul edebilir veya vadeyi öne alarak sorumluluğunu ağırlaştırabilir. Ancak ağırlaşan bu sorumluluk, sadece ilgilisi hakkında sonuç doğurur. Diğer borçlular ağırlaşan bu durumdan etkilenmez²²⁶.

TBK md. 155/1 hükmünün, borçlulardan birinin kendi davranışları ile diğer borçluların durumunu ağırlaştıramayacağı kuralının istisnası olduğunu açıklamıştık.

borçlular da yararlanmalı, hüküm kişisel savunma nedenine dayanıyorsa kesin hüküm diğer borçluları etkilememelidir.

²²⁵ Kapancı, **Borçlular Arası İlişkiler**, s. 153, Borçlulardan her biri ile alacaklı arasındaki hukuki ilişki birbirinden bağımsız nitelikte olduğundan TBK md. 165 düzenlemesinin Kanun metninden çıkarılması gerektiği görüşü için bkz. Caner, **a.g.e.**, s. 248

²²⁶ Oğuzman, Öz, **Cilt 2**, s. 471, Tekinay vd., **a.g.e.**, s. 312, Eren, **Borçlar Genel**, s. 1232, Hatemi, Gökyayla, **a.g.e.**, s. 347, Kılıçoğlu, **Genel Hükümler**, s. 769

Zira hükümde, borçlunun veya alacaklının işlemlerine ilişkin bir ayırım yapılmaksızın borçlulardan birine karşı kesilen zamanaşımının diğer borçlular hakkında da sonuç doğuracağı düzenlenmiştir. Ancak daha önce de ifade ettiğimiz üzere, TBK md. 165 düzenlemesi gereği zamanaşımının borçlulardan birinin işlemleri neticesinde kesilmesi durumunda diğer borçlular bu durumdan etkilenmemelidir. Zamanaşımının kesilmesi ancak bu duruma neden olan borçlu açısından hüküm doğurmalıdır²²⁷.

TBK md. 165 hükmü emredici nitelikte bir hüküm olmadığından tarafların borç ilişkisi kurulurken bu kuralın aksine anlaşma yapmaları mümkündür.

²²⁷ Bkz. yuk. s. 32

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜKETİCİYİ TATMİN EDEN MÜTESELSİL BORÇLUNUN DİĞER BORÇLULARA BAŞVURU HAKKI

I. Genel Olarak

Müteselsil borçlular arasındaki iç ilişki, borçluların, alacaklı tatmin edildikten sonra borçtan ne oranda sorumlu olacaklarını konu edinmektedir. Borçluların borçtan ne oranda sorumlu olacakları iç ilişki hükümlerine göre tespit edilir¹.

Müteselsil borçluların dış ilişkide borcun tamamından sorumlu olması, iç ilişkide sorumlu olduğu paydan daha fazla ifade bulunmasına neden olabilmektedir. İç ilişkide sorumlu olduğu paydan daha fazla ifade bulunan borçlu kanun veya taraflar arasındaki anlaşma hükümleri doğrultusunda diğer borçlulara başvurabilir. Müteselsil borçlulukta borçlular, çoğu zaman aralarında daha önceden var olan bir hukuki ilişki nedeniyle bir araya gelmekte veya borçlular arasında bir menfaat ilişkisi bulunmaktadır². Kanun koyucu, TBK'nın rücu ile ilgili düzenlemelerinde birden fazla sorumlu şahıs arasında bir menfaat ortaklığının bulunduğu fikrinden hareket etmektedir³.

TKHK kapsamında sorumlu olan müteselsil borçlular yönünden iki ihtimal söz konusu olabilir. Bunlardan birincisinde, müteselsil borçlular arasında bir sözleşme ilişkisi bulunmaktadır. Buna göre; üretilen mal, üretici veya ithalatçı tarafından satıcıya satılmakta, aynı mal daha sonra satıcı tarafından tüketiciye satılmaktadır. Bu doğrultuda üretici, ithalatçı ve satıcı arasında bir satış sözleşmesi kurulmaktadır. İkinci ihtimalde ise, müteselsil borçlular arasında bir sözleşme ilişkisi bulunmamaktadır. Üretilen bir malın tüketiciye ulaşması ile sonuçlanan sürece ara satıcılar dâhil olabilmektedir. Üretici, ürettiği malı, doğrudan tüketiciye ulaştırmak yerine bayi, tek satıcı gibi ara satıcılara satmaktadır. Ara satıcılar da zincirleme satış ilişkisinde dağıtım

¹ Caner, **a.g.e.**, s. 252

² **A.e.**, s. 253

³ Abdurrahim Karşı, **Usul Hukuku Rücu Davası**, İstanbul, y.y, 1994, s. 46

görevini üstlenmektedir. Bu sürecin sonunda tüketicinin taraf olduğu satış sözleşmesi nihai satıcı ile kurulmaktadır⁴. Bu şekilde malı tüketiciye satan nihai satıcı, TKHK hükümleri doğrultusunda ayıplı mal nedeniyle iç ilişkide sorumlu olduğu paydan daha fazla ifade bulunmuş ise bu fazla pay için kanunen sorumlu olan diğer borçlulara başvurabilecektir.

TKHK’da, tüketiciyi tatmin eden borçlunun diğer borçlulara başvuru imkânına ilişkin özel bir düzenleme yapılmadığından bu konuda yukarıda belirtilen iki ihtimalin taşıdığı özellikler dikkate alınarak TBK’nın ilgili hükümleri uygulama alanı bulacaktır. TBK md. 167’ye göre;

“Aksi kararlaştırılmadıkça veya borçlular arasındaki hukuki ilişkinin niteliğinden anlaşılmadıkça, borçlulardan her biri, alacaklıya yapılan ifadan, birbirlerine karşı eşit paylarla sorumludurlar. Kendisine düşen paydan fazla ifade bulunan borçlunun, ödediği fazla miktarı diğer borçlulardan isteme hakkı vardır. Bu durumda borçlu, her bir borçluya ancak payı oranında rücu edebilir. Borçlulardan birinden alınamayan miktarı, diğer borçlular eşit olarak üstlenmekle yükümlüdürler.”

Anılan hükme göre; borçluların kendi aralarında farklı bir taksim şekli kararlaştırmadığı, kanunda hüküm bulunmadığı veya borçlular arasındaki hukuki ilişkinin niteliğinden aksinin anlaşılmadığı durumlarda müteselsil borçlular iç ilişkide borçtan eşit paylarla sorumlu olacaktır. Bu doğrultuda, TKHK kapsamında ayıplı mal nedeniyle sorumlu olan borçlular kural olarak iç ilişkide borçtan eşit paylarla sorumlu olacaktır.

⁴ Salih Şahin, **Tacirler Arası Ticari Satımlarda Satıcının Ayıplı İfadan (Ayıplı Mal Tesliminden) Sorumluluğu**, Ankara, Seçkin, 2008, s. 174, Yavuz, **Satılanın Ayıplarından Sorumluluğu**, s. 197, Atamer, Baş, **a.g.e.**, s. 51, Bilge Öztan, **İmalâtçının Sorumluluğu**, Ankara, Turhan, 1982, s. 40

II. Mütteselsil Borçluya Tanınan Genel Başvuru İmkânları: Rücu Hakkı ve Halefiyet

A. Genel Olarak

TBK’da genel olarak mütteselsil borçluya tanınan başvuru imkânları, rücu hakkı ve halefiyettir.

Mütteselsil borçluların, dış ilişkide tüketiciye karşı borcun tamamından sorumlu olması iç ilişkide sorumlu olduğu paydan daha fazla ifada bulunmasına neden olabilmektedir. Ayıpsız misli ile değişim veya ücretsiz onarım borcunu ifa eden borçlu, iç ilişkide sorumlu olduğu paydan daha fazla ifada bulunmuş ise bu fazla payı diğer borçlulardan iç ilişkide sorumlu oldukları pay oranında talep edebilecektir. Ayıpsız misli ile değişim veya ücretsiz onarım borcu kısmi ifaya elverişli olmadığından borçlu borcun tamamını ifa etmek durumunda kalacaktır. Bu nedenle borçlu iç ilişkide borcun tamamından sorumlu değil ise ifada bulunduğu fazla pay için diğer borçlulara rücu hakkı ve halefiyete istinaden başvurabilecektir.

Farklı kavramlar olan rücu ve halefiyeti birbirinden kesin olarak ayırmak gerekir⁵.

Rücu, genel ifade ile başkasına ait borcu ifa eden kişinin bunu asıl borçludan talep edebilmesine yönelik bir başvuru hakkıdır. Ancak rücu hakkı, borçtan bizzat sorumlu olan borçlunun kendi payından fazla ifada bulunması neticesinde de doğabilir. Bu duruma örnek olarak, mütteselsil borçluluk gösterilebilir. Mütteselsil borçlulukta rücu, alacaklı tatmin edildikten sonra iç ilişkide sorumlu olduğu paydan daha fazla ifada bulunan borçlunun diğer borçlulara sorumlu oldukları pay oranında başvurusunu sağlayan bir haktır⁶. Rücu hakkının doğabilmesi için ilk olarak borçlunun iç ilişkide sorumlu olduğu paydan daha fazla ifada bulunması gerekmektedir.

⁵ Caner, **a.g.e.**, s. 253, Ahmet M. Kılıçoğlu, “Özel ve Sosyal Sigortalarda Halefiyet ve Rücu”, (Çevrimiçi), <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/38/312/3010.pdf>, 12.02.2018, s. 397

⁶ Özdoğan, **a.g.e.**, s. 87, Akıntürk, **a.g.e.**, s. 207

Borcun tamamından sorumlu olan borçlunun iç ilişkide sorumlu olduğu paydan fazlasını ifa etmesi neticesinde borçlunun malvarlığında meydana gelen eksilme rücu kurumu ile telafi edilmektedir⁷.

Müteselsil borçluya tanınan bir diğer başvuru imkânı ise halefiyettir. TBK md. 168/1'e göre; *"Diğerlerine rücu hakkına sahip olan borçlulardan her biri, ifa ettiği miktar oranında alacaklının haklarına halef olur."* Anılan hüküm kapsamında; rücu hakkına sahip olan müteselsil borçlu aynı zamanda alacaklıya halef olmaktadır⁸.

Halefiyet, başkasına veya şahsına ait borcu yerine getiren kişinin kanuni düzenlemeye istinaden alacaklının yerine geçmesi olarak tanımlanabilir⁹. Alacaklıya ifada bulunan üçüncü kişinin hangi hallerde alacaklıya halef olacağı TBK md. 127'de hükme bağlanmıştır. Bu hükme göre;

"Alacaklıya ifada bulunan üçüncü kişi, aşağıdaki hâllerde ifası ölçüsünde alacaklının haklarına halef olur: 1. Başkasının borcu için rehnedilen bir şeyi rehinden kurtardığı ve bu şey üzerinde mülkiyet veya başka bir ayni hakkı bulunduğu takdirde. 2. Alacaklıya ifada bulunan üçüncü kişinin ona halef olacağı, borçlu tarafından ifadan önce alacaklıya bildirildiği takdirde. Diğer halefiyet hâllerine ilişkin kanun hükümleri saklıdır."

Tüketiciyi tatmin eden müteselsil borçlu, iç ilişkide sorumlu olduğu payı aşan oran için diğer borçlulara rücu etme ve bu oranda tüketiciye halef olma imkânına sahip olacaktır.

⁷ Özdoğan, **a.g.e.**, s. 87, Kapancı, **Borçlular Arası İlişkiler**, s. 358, Canyürek, Özdoğan, **a.g.e.**, s. 108

⁸ Kapancı, **Borçlular Arası İlişkiler**, s. 356. *"...Rücu hakkı, iç ilişkiye dayanan özel rücu hakkı ve kanunda sadece özel bazı hallerde öngörülmüş olan genel rücu hakkı, yani halefiyet olmak üzere ikiye ayrılmaktadır..."*, Özdoğan, **a.g.e.**, s. 97 vd.: *"...Denkleştirme alacağına sahip olan müteselsil borçluya kanun koyucu tarafından iki ayrı hukuki imkan tanınmıştır...Bunlar TBK md. 167 kapsamında rücu ve md. 168 kapsamında halefiyet alacağıdır..."*

⁹ Ahmet M. Kılıçoğlu, **Türk Borçlar Hukukunda Kanunî Halefiyet**, Ankara, AÜHF Yayınları, 1979, s. 3, Özdoğan, **a.g.e.**, s. 92, Rodoslu, **a.g.e.**, s. 9: Yazar, rücu hakkını, basit rücu hakkı ve halefiyete dayalı rücu hakkı olarak ikiye ayırmaktadır.

B. Rücu Hakkı ve Halefiyet Arasındaki İlişki

Rücu hakkı ve halefiyet, temelde aynı amaca hizmet eden iki farklı hukuki kurumdur¹⁰. Her iki kurumda da başkasına ait borcu ifa eden kişinin asıl borçluya karşı bir alacak hakkı kazanması ve bu alacağı borçludan talep etmesi söz konusudur¹¹. Neticede borcu ifa eden borçlunun malvarlığında meydana gelen azalma rücu ve halefiyet kurumu ile giderilmektedir¹².

Rücu hakkı ve halefiyet, aynı amaca hizmet etmesinin yanı sıra birtakım farklılıklar da içermektedir.

Rücu hakkı, borcu ifa eden kişinin şahsında doğan yeni bir haktır. Bunun sonucu olarak, bu hakka sahip olan kişinin şahsında doğmakla muaccel hale gelmekte ve doğduğu andan itibaren yeni bir zamanaşımı süresi işlemeye başlamaktadır. Rücu hakkı açısından işleyecek olan zamanaşımı süresi, rücu hakkının dayandığı hukuki ilişkinin niteliğine göre belirlenecek yeni ve bağımsız bir zamanaşımı süresidir¹³. Rücu hakkı yeni bir hak olduğundan, alacağa bağlı feri haklar rücu hakkı sahibine geçmemektedir¹⁴.

Halefiyette ise alacaklıya halef olan kişinin şahsında yeni bir hak doğmamakta, halef, alacaklının sahip olduğu hakkı kanunen devralmaktadır¹⁵. Alacaklının tatmin edilmesi ile birlikte, alacağa bağlı olan bütün feri haklar da halefe geçmektedir¹⁶.

Rücu hakkı, alacaklıyı tatmin eden borçlu ile diğer borçlular arasında, halefiyet ise alacaklı ile onu tatmin eden borçlu arasındaki bir ilişkidir¹⁷.

¹⁰ Caner, **a.g.e.**, s. 253, YHGK. E. 2010/10-20, K. 2010/58, T. 03.02.2010, (Çevrimiçi), www.sinerjimevzuat.com.tr, 17.07.2017: “...Gerçekte de; halefiyet ve rücu, aynı amaca, zarar görenin (alacaklının) tatmin edilmesine yönelik birbiri ile, çok yakından ilgili iki hukuksal kurum olarak görülmektedir. Nitekim; her ikisinde de, başkalarına ait borcu yerine getiren kişinin, asıl borçluya karşı bir alacak elde etmesi ve bu hakka dayanarak borçludan bir istemde bulunması bu sonucu doğrulamaktadır...”

¹¹ Kılıçoğlu, **Halefiyet**, s. 13

¹² Rodoslu, **a.g.e.**, s. 14

¹³ Kapancı, **Borçlular Arası İlişkiler**, s. 540

¹⁴ Karşı, **a.g.e.**, s. 49

¹⁵ Kılıçoğlu, **Halefiyet**, s. 13

¹⁶ Karşı, **a.g.e.**, s. 49

¹⁷ Kılıçoğlu, **Halefiyet**, s. 14

Kanun koyucu tarafından, iç ilişkide sorumlu olduğu paydan daha fazla ifade bulunan müteselsil borçlunun, diğer borçlulara rücu edebileceği ve bunun yanı sıra alacaklıya halef olacağı düzenlemiştir. Müteselsil borçlulukta, rücu hakkı ve halefiyet birlikte ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle rücu hakkı ve halefiyetin birbirine olan etkisi değerlendirilmelidir.

Bir görüşe göre; halefiyet temelde bir rücu hakkına dayanıyor ise rücu hakkının feri niteliğindedir ve rücu hakkının gerçekleşmesine hizmet eder. Bu nedenle, halefiyetin ileri sürülebilmesi için borcu ifa eden kişinin rücu hakkına sahip olması gerekmektedir. Zira halefiyet, rücu hakkının feri niteliğinde olup rücu hakkının kaybı halefiyetin de kaybına neden olmaktadır¹⁸. Halefiyet, temelde bir rücu hakkına dayanıyor ise halefiyet rücu hakkının feri niteliğindedir ancak bir rücu hakkına dayanmıyor ise rücu, halefiyetin bir sonucudur¹⁹.

İkinci bir görüşe göre; halefiyet kurumu rücu hakkının yardımcısı olup bu hakkı güçlendirmeyi, hakkın kullanılabilmesini kolaylaştırmayı amaçlar²⁰. Rücu hakkının halefiyet ile güçlendirildiği hallerde, birbiriyle yarışan iki alacak hakkı söz konusu olur²¹. Kanun koyucu halefiyeti öngördüğü hallerde borçluyu daha fazla korumak

¹⁸ Akıntürk, **a.g.e.**, s. 223, Kılıçoğlu, **Halefiyet**, s. 33 vd., Kapancı, **Borçlular Arası İlişkiler**, s. 540

¹⁹ Rodoslu, **a.g.e.**, s. 15

²⁰ Tekinay vd., **a.g.e.**, s. 320 vd., Haluk N. Nomer, “Halefiyet İle Rücu Hakkı Arasındaki İlişki, Özellikle Sosyal Sigortalar İle Özel Sigortaların Rücu Hakları Bakımından Halefiyetin Rolü”, **İÜHF**, C. 55, S. 3, 1997, s. 249, Kılıçoğlu, **Halefiyet**, s. 15, Eren, **Borçlar Genel**, s. 1236, Canyürek, **a.g.e.**, s. 108, Dağdelen, **a.g.e.**, s. 187 vd: Yazar, alacaklıya ifade bulunan müteselsil borçlunun, diğer borçlulara başvurmak üzere TBK md. 168’e dayanan ve kendisine has yapısı olan tek bir hakkının mevcut olduğunu ileri sürmektedir. İfade bulunan borçlu lehine rücu hakkı ile yarışan ikinci bir dava hakkının doğduğu kabul edilmemelidir. Halefiyet ve rücu hakkının iç içe geçmesi ile oluşan tek bir dava hakkı söz konusudur. Rücu ve halefiyet, müteselsil borçluya tanınan iki ayrı başvuru imkânı olduğundan bu görüşe katılmak mümkün değildir. Kefalet sözleşmesi özelinde bkz. Burak Özen, **6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu Çerçevesinde Kefalet Sözleşmesi**, 4. bs. İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2017, s. 472 vd., Seza Reisoğlu, **Türk Kefalet Hukuku**, Ankara, AÜHF Yayınları, 1964, s. 217 vd, Mustafa Alper Gümüş, **Borçlar Hukuku Özel Hükümler**, C. 2, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2010, s. 639, Kırca, **a.g.e.**, s. 37, von Tuhr, **a.g.e.**, s. 809, Yarg. 17. HD, E. 2013/2309, K. 2013/10154, T. 27.06.2013, (Çevrimiçi), www.sinerjimevzuat.com.tr, 17.07.2017: “...Yasa koyucu kendi payından fazla ödemede bulunan bir borçluya tanıdığı rücu hakkını kuvvetlendirmek amacıyla (B.K.146/1 madde halefiyete de yer vermiştir...”

²¹ Efe Can Yıldırım, “Birlikte Kefalet”, İstanbul, y.y, 2013, s. 138, Nomer, **Halefiyetin Rolü**, s. 250, Vedat Buz, “Müteselsil Sorumluluktaki Rücu İlişkisinde Sigortacının Hukuki Konumu”, **BATİDER**, C. 28, S. 3, 2012, s. 11

istemektedir. Bu durumda rücu hakkına sahip olan borçlu, talep ederse alacağa bağlı haklardan, özellikle teminatlardan yararlanabilir²².

Üçüncü bir görüşe göre ise; rücu ve halefiyet, iki ayrı, farklı hukuki temelleri olan haklardır. Her iki kurum da aynı değerde olup birbirinden bağımsız ve yarış halinde birbirini destekler niteliktedir. Bu nedenle halefiyetin sadece rücu alacağının varlığının güvence altına alınmasına hizmet ettiği ve bundan dolayı rücu hakkının feri niteliğinde olduğu kabul edilemez²³.

Kanaatime göre, rücu hakkı ve halefiyetin bir arada düzenlendiği hallerde, halefiyet, rücu hakkını güçlendirmeyi amaçlamaktadır. Müteselsil borçlulukta, rücu hakkına sahip olan borçlunun aynı zamanda alacaklıya halef olması ile amaçlanan, borçlunun alacağa bağlı teminatlarından yararlanabilmesidir. Rücu hakkı ve halefiyet, aynı amaca hizmet eden ve birbiriyle yarışan iki farklı başvuru imkânıdır. Bu nedenle, halefiyetin rücu hakkının feri nitelikte olduğu kabul edilemez.

C. Rücu Hakkı ve Halefiyetin Yarışması

Kanun koyucu tarafından, iç ilişkide sorumlu olduğu paydan daha fazla ifade bulunan müteselsil borçlunun, diğer borçlulara rücu edebileceği ve bunun yanı sıra alacaklıya halef olacağı düzenlemiştir.

Müteselsil borçlulukta rücu hakkı ve halefiyet birlikte ortaya çıktığından alacaklıya ifade bulunan borçlu, rücu hakkına veya halefiyete dayanarak diğer borçlulara başvurabilir. İç ilişkide sorumlu olduğu paydan daha fazla ifade bulunan müteselsil borçlu, diğer borçlulara başvuruda hem rücu hakkına hem de halefiyete dayanabileceği için bu taleplerin yarışması söz konusu olacaktır²⁴.

Daha sonra detaylı açıklanacağı üzere, borçlu rücu talebini kanunda öngörülen rücu hakkına veya müteselsil borçlular arasındaki hukuki ilişkiye dayandırabilir. Müteselsil borçlular arasındaki hukuki ilişki, sözleşme, vekâletsiz iş görme veya

²² A. Özge Yenice, **Teminat Sözleşmelerinde Rücu İlişkileri**, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, 2009, s. 64, Kapancı, **Borçlular Arası İlişkiler**, s. 365, von Tuhr, **a.g.e.**, s. 809

²³ Özdoğan, **a.g.e.**, s. 99

²⁴ Rodoslu, **a.g.e.**, s. 16

sebepsiz zenginleşme olabilir²⁵. Rücu talebinin sebepsiz zenginleşme talep temeline dayandığı durumlarda, halefiyet sebepsiz zenginleşme ile yarışamaz. Halefiyette, borçlu borçtan kurtulmamakta yeni alacaklıya karşı sorumlu olmaya devam etmektedir. Borçlu borçtan kurtulmadığından onun sebepsiz yere zenginleşmiş olduğundan bahsedilemez. Bu nedenle, alacaklıyı tatmin eden borçlunun onun haklarına halef olarak diğer borçluya rücu imkânına sahip olduğu hallerde, bir de sebepsiz zenginleşme talep temeline dayanan bir rücu hakkına sahip değildir²⁶.

Rücu hakkı ve halefiyetin birlikte ortaya çıktığı durumlarda, borçlu bu imkânlardan herhangi birine bir sıraya bağlı olmaksızın başvurabilir. Talebinin dayanağını belirleyecek olan kişi, rücu alacaklısı olan borçludur²⁷.

Rücu hakkının ve halefiyetin birlikte yer aldığı ve kapsamlarının örtüştüğü olasılıklarda, rücu alacaklısının önce rücu hakkına sonra da halefiyete dayanarak iki kez rücu talebinde bulunması söz konusu olamaz. Rücu hakkı ve halefiyet, kapsam itibariyle örtüşmekte ise birbirlerini dışta bırakır. Ancak iki talebin kapsamı farklı ise, bu taleplerin kaynaştırılarak ileri sürülmesi mümkündür. Aynı şey, taleplerin kapsamlarının örtüştüğü durumlarda kısmen ileri sürülmeleri bakımından da söz konusu olabilir. Müteselsil borçlu, her iki talebin faydalarını ve sakıncalarını göz önüne alarak talebinin dayanağını belirleyecektir. Ancak her bir olasılıkta, üst sınırı rücu hakkı belirleyecektir. Müteselsil borçluların, kendi aralarındaki ilişkide kararlaştırdıklarının ötesinde bir sonuca kavuşmaları uygun bir çözüm olamaz²⁸.

Müteselsil borçlunun tüketicinin haklarına halef olarak diğer borçlulara rücu edebilmesi için tüketiciyi tatmin ettiğini ispat etmesi yeterli olup haleften ayrıca rücu sebebini ispat etmesi istenemez. Ancak rücu hakkına istinaden diğer borçlulara

²⁵ Haluk N. Nomer, “Rücu İstemine İlişkin Zamanaşımı”, **Prof. Dr. Cevdet Yavuz’a Armağan**, 2011, (Çevrimiçi), <http://hukuk.marmara.edu.tr/yayinlar/sempozyum-yayinlari/prof-dr-cevdet-yavuz-a-armagan/>, 16.02.2018, s. 250, Kılıçoğlu, **Halefiyet**, s. 16 vd., Rodoslu, **a.g.e.**, s. 21, Kefalet sözleşmesi özelinde bkz. Burak Özen, “Kefilin Özel Rücu Talebi ve Bu Talebin Halefiyete Dayanan (Genel) Rücu Talebiyle İlişkisi”, **Prof. Dr. Rona Serozan’a Armağan**, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, 2010, s. 1469, Seza Reisoğlu, **Türk Hukukunda ve Bankacılık Uygulamasında Kefalet**, Ankara, y.y, 1992, s. 210, Aksi yönde görüş için bkz. Dağdelen, **a.g.e.**, s. 187 vd.

²⁶ Kılıçoğlu, **Halefiyet**, s. 17

²⁷ Kapancı, **Borçlular Arası İlişkiler**, s. 366

²⁸ **A.e.**, s. 368, Kefalet sözleşmesi özelinde bkz. Reisoğlu, **Bankacılık Uygulamasında Kefalet**, s. 213, Reisoğlu, **Kefalet Hukuku**, s. 219 vd., Özen, **Kefalet Sözleşmesi**, s. 482 vd.

başvuracak olan müteselsil borçlu, tüketiciyi tatmin etmesinin yanı sıra rücu sebebinin de ispat etmek zorundadır. Bu yönü ile halefiyet müteselsil borçlu açısından büyük bir kolaylık sağlamaktadır²⁹.

D. Rücu Hakkı ve Halefiyete İlişkin Yapılacak Anlaşmalar

TBK md. 167/1'e göre; *“Aksi kararlaştırılmadıkça veya borçlular arasındaki hukuki ilişkinin niteliğinden anlaşılmadıkça, borçlulardan her biri, alacaklıya yapılan ifadan, birbirlerine karşı eşit paylarla sorumludurlar.”*

Anılan maddede geçen *“aksi kararlaştırılmadıkça”* ifadesinden anlaşıldığı üzere; müteselsil borçlular, rücu hakkı ve halefiyetin kapsamını daraltan ya da genişleten anlaşmalar yapabilir³⁰.

Müteselsil borçlular, sadece rücu yoluna başvuracakları, buna karşılık halefiyetten yararlanmayacakları yönünde de bir anlaşma yapabilir³¹. Müteselsil borçlulukta halefiyeti düzenleyen TBK md. 168/1 hükmünün emredici nitelikte olmadığı ileri sürülmektedir³². Bu olasılıkta borçlu, payından fazla ifade bulunmuş ise diğer borçlulara karşı ancak rücu hakkına dayalı olarak başvuruda bulunabilecektir.

Müteselsil borçlular, alacaklıyı tatmin eden borçlunun, iç ilişkide hiçbir şekilde diğer borçlulara başvuruda bulunmayacağını da kararlaştırabilir. Bu durumda müteselsil borçlular, alacaklının seçimine bağlı olarak borcun nihai yükünü üzerine almaktadır. Ancak dikkat edilmesi gereken husus, rücu hakkına yönelik yapılan anlaşmaların halefiyeti de etkileyecek olmasıdır. Rücu hakkından vazgeçilmesi halefiyete giden yolu da kapayacaktır³³.

²⁹ Kılıçoğlu, **Halefiyet**, s. 18, von Tuhr, **a.g.e.**, s. 809

³⁰ Kapancı, **Borçlular Arası İlişkiler**, s. 381

³¹ **A.e.**, Eren, **Borçlar Genel**, s. 1236

³² Kılıçoğlu, **Halefiyet**, s. 10.

³³ Kapancı, **Borçlular Arası İlişkiler**, s. 381

III. Rücu Hakkı

A. Hukuki Niteliği

Rücu hakkı, iç ilişkide sorumlu olduğu paydan daha fazla ifada bulunan müteselsil borçlunun diğer borçlulara sorumlu oldukları pay oranında başvurmasına imkân veren bir haktır³⁴. Alacaklının alacağını tek bir borçludan talep etmesi neticesinde dış ilişkide meydana gelen hakkaniyetsiz durum rücu kurumu ile giderilmektedir³⁵.

Doktrinde, rücu hakkının, kendisine düşen paydan fazla ifada bulunan borçlunun malvarlığındaki eksilmeyi gidermeye yönelik tazminat niteliğinde bir talep hakkı olduğu ileri sürülmektedir³⁶. Yargıtay'ın çeşitli kararlarında da, rücu hakkının başkasına ait borcu yerine getiren kişinin malvarlığında meydana gelen kaybı gidermeyi amaçlayan tazminat niteliğinde bir talep hakkı olduğu ifade edilmektedir³⁷.

Rücu hakkı, ifa edilen borçtan bağımsız bir talep olup rücu edenle edilen arasındaki iç ilişkiye dayanmaktadır. Rücu hakkı, alacaklının tatmin edilmesiyle müteselsil borçlunun şahsında doğan, ifa edilen alacaktan bağımsız yeni bir haktır³⁸.

B. Rücu Hakkının Kullanılması

1. Genel Olarak

Müteselsil borçlulukta borçlulardan her biri, alacaklıya karşı borcun tamamından sorumludur. Bu durum edimin mahiyetinden değil, borç ilişkisinin yapısından kaynaklanmaktadır. Edim bölünebilir nitelikte olsa dahi borçlular borcun

³⁴ A.e., s. 355, Özdoğan, a.g.e., s. 87, Akıntürk, a.g.e., s. 207, Kırca, a.g.e., s. 36

³⁵ Özdoğan, a.g.e., s. 87

³⁶ Rodoslu a.g.e., s. 7, Kılıçoğlu, Halefiyet, s. 13, Karşı, a.g.e., s. 9

³⁷ YHGK. E. 2013/1559, K. 2013/1461, T. 9.10.2013, (Çevrimiçi), www.lexpera.com.tr, 31.12.2016, YHGK. E. 2012/4-426, K. 2012/639, T. 28.09.2012, (Çevrimiçi), www.sinerjimevzuat.com.tr, 18.07.2017, YHGK. E.2010/10-20, K. 2010/58, T. 03.02.2010, (Çevrimiçi), www.sinerjimevzuat.com.tr, 17.07.2017

³⁸ Kapancı, Borçlular Arası İlişkiler, s. 480, Nomer, Halefiyetin Rolü, s. 248, Kılıçoğlu, Halefiyet ve Rücu, s. 398

tamamını ifa etmekte yükümlüdür. Buna karşılık, iç ilişkide aynı esas geçerli değildir. Borçluların kendi aralarındaki ilişkide teselsül hükümleri uygulanmaz³⁹.

Tüketiciyi tatmin eden müteselsil borçlu da, diğer borçlulara ancak başvurduğu borçlunun iç ilişkide sorumlu olduğu pay oranında rücu edebilir. Bu nedenle, borçluların iç ilişkide borçtan ne oranda sorumlu olduğunun tespit edilmesi rücu alacağının miktarı açısından önem taşımaktadır.

İç ilişkide kısmi borçluluk kural olmakla birlikte, borçluların iç ilişkide de borçtan müteselsilen sorumlu olacaklarını kararlaştırmaları mümkündür⁴⁰.

2. İç İlişkide Borcun Bölünmesi

Dış ilişkide tüketicinin seçimine bağlı olarak borcun tamamını ifa eden müteselsil borçlu, iç ilişkide sorumlu olduğu paydan daha fazla ifada bulunmuş ise bu payı aşan oran için diğer borçlulara rücu edecektir. Bu nedenle öncelikli olarak borçluların iç ilişkide borçtan ne oranda sorumlu olduklarının belirlenmesi gerekmektedir.

a. Eşit Pay Karinesi

TBK md. 167/1'e göre; *“Aksi kararlaştırılmadıkça veya borçlular arasındaki hukuki ilişkinin niteliğinden anlaşılmadıkça, borçlulardan her biri, alacaklıya yapılan ifadan, birbirlerine karşı eşit paylarla sorumludurlar.”*

Eşit pay karinesi, borçluların kendi aralarındaki anlaşmayla farklı bir taksim şekli kararlaştırmadıkları, kanunda hüküm bulunmadığı veya borçlular arasındaki hukuki ilişkinin niteliğinden aksinin anlaşılmadığı durumlarda uygulama alanı bulan bir karinedir⁴¹. Bu karine, kural olarak, müteselsil borçluların iç ilişkide borcu eşit miktarlarda paylaşarak yüklenecekleri anlamı taşır.

³⁹ Hatemi, Gökyayla, **a.g.e.**, s. 342

⁴⁰ Caner, **a.g.e.**, s. 256

⁴¹ **A.e.**, s. 258, Akıntürk, **a.g.e.**, s. 209, Canyürek, **a.g.e.**, s. 114

b. Eşit Pay Karinesinin İstisnaları

Eşit pay karinesinin geçerli olmayacağı haller, kanundan, anlaşmadan veya müteselsil borçlular arasındaki hukuki ilişkinin mahiyetinden doğabilir⁴².

1) Kanundan Doğan İstisnalar

Müteselsil borç ilişkisinde eşit pay karinesinin geçerli olmadığı kanundan doğan istisnalara örnek olarak; TMK md. 628 hükmü verilebilir. Bu hükme göre;

“Paylaşma sözleşmesinde ödenmesi kendisine yükletilmemiş olan bir tereke borcunu veya üzerine aldığı miktardan fazlasını ödeyen mirasçı, diğer mirasçılara rücu edebilir. Rücu hakkı, ilk önce, ödenmiş olan borcu paylaşma sözleşmesiyle üstlenmiş bulunan mirasçıya karşı kullanılır. Diğer hâllerde, aksi kararlaştırılmış olmadıkça, mirasçılardan her biri terekedeki borçları miras payı oranında ödemekle yükümlüdür.”

Mirasçıların sorumluluğu eşit pay kuralına göre değil, miras paylarına göre belirlenmektedir.

Bir başka örnek olarak, haksız fiil sorumluluğunda hâkimin zarardan sorumlu olan borçluların tazminattan ne oranda sorumlu olacaklarını takdir etmesine ilişkin düzenleme gösterilebilir. TBK md. 62/1'e göre, tazminatın müteselsil borçlular arasında paylaştırılmasında, bütün durum ve koşullar, özellikle onlardan her birine yüklenebilecek kusurun ağırlığı ve yarattıkları tehlikenin yoğunluğu göz önünde tutulmaktadır.

TKHK'da ise ayıplı mal nedeniyle doğan müteselsil sorumlulukta iç ilişkinin tabi olduğu hükümlere ilişkin özel bir düzenleme yapılmamıştır. Bu nedenle aksi kararlaştırılmadıkça veya borçlular arasındaki hukuki ilişkinin niteliğinden farklı bir durum ortaya çıkmadıkça, eşit pay karinesi tüketici satış sözleşmeleri yönünden de

⁴² Ahmet Ayar, Hande Engin, “Teselsülde Rücu”, Prof. Dr. Ali Güzel'e Armağan, C. 2, İstanbul, Beta, 2010, s. 1295, Akıntürk, a.g.e., s. 209

uygulanacak olup borçlular karine olarak iç ilişkide borçtan eşit paylarla sorumlu olacaktır.

2) Borçlular Arasındaki Anlaşmadan Doğan İstisna

TKHK kapsamında ayıp mal nedeniyle müteselsilen sorumlu olan borçlular, iç ilişkide borçtan ne oranda sorumlu olacaklarını kararlaştırabilir. Eşit pay kuralının aksine belirleme yapılan durumlarda taraflar arasındaki anlaşma hükümleri uygulanacaktır.

Borçlular, borçtan ne oranda sorumlu olacaklarını borç doğmadan önce, borcun doğumu sırasında veya borcun muaccel olduğu tarihi ile ifa tarihi arasında kalan bir zamanda kararlaştırabilir⁴³.

Müteselsil borçlular, iç ilişkide tüm sorumluluğun satıcı, üretici veya ithalatçıda olduğunu belirleyebilir. Bu durumda tüketiciyi tatmin eden müteselsil borçlu, iç ilişkide asıl olarak sorumlu olan borçluya rücu edecektir. Tüketiciyi tatmin eden müteselsil borçlu, iç ilişkide borcun tamamından sorumlu ise diğer borçlulara rücu edemeyecektir.

Müteselsil borçlular, alacaklıyı tatmin eden borçlunun iç ilişkide hiçbir şekilde diğer borçlulara başvuruda bulunmayacağını da kararlaştırabilir. Bu durumda borçlular, alacaklının seçimine bağlı olarak borcun nihai yükünü üzerine almaktadır⁴⁴.

3) Borçlular Arasındaki Hukuki İlişkinin Niteliğinden Doğan İstisna

Borçlular arasındaki hukuki ilişkinin niteliği de eşit pay kuralının uygulanmasına engel olabilir. Müteselsil borçlulardan bir veya birkaçının iç ilişki kapsamında müteselsilen borç altına girmesinde hiçbir yararı yoksa ya da borçlulardan

⁴³ Caner, **a.g.e.**, s. 261, Ayar, Engin, **a.g.e.**, s. 1296, Canyürek, **a.g.e.**, s. 113, Akıntürk, **a.g.e.**, s. 210

⁴⁴ Kapancı, **Borçlular Arası İlişkiler**, s. 381

biri edimden tek başına veya diğer borçlulardan daha fazla yararlanıyorsa bu halde eşit pay kuralının uygulanması taraflar arasındaki iç ilişkiye aykırı olabilir⁴⁵.

Maldaki ayıp üretim aşamasında meydana gelen bir ayıp ise bu ayıptan satıcı ile üretici veya ithalatçının eşit olarak sorumlu tutulması taraflar arasındaki hukuki ilişkinin niteliğine aykırı olur. Bu çerçevede eşit pay ilkesi değil ayıptan buna sebebiyet veren üretici veya ithalatçının sorumluluğu gündeme geldiğinden üretici veya ithalatçı iç ilişkide borcun tamamından sorumlu olmalıdır.

Üretim aşamasında meydana gelen bir ayıp nedeniyle ayıpsız misli ile değişim veya ücretsiz onarım borcunu ifa eden satıcı, üretici veya ithalatçıya rücu edebilecektir. Buna karşılık üretici veya ithalatçı bu tür bir ayıp nedeniyle tüketiciye ifada bulunmuş ise satıcıya rücu edemeyecektir. Bunun nedeni, taşınırı ayıplı bir şekilde piyasaya süren üretici veya ithalatçının bu ayıptan sorumlu olmasıdır. Bu doğrultuda rücu, sadece satıcının tüketiciye ifada bulunduğu hallerde gündeme gelecektir.

Açıklanan hususlar kapsamında, maldaki ayıbın hangi evrede oluştuğu iç ilişkideki sorumluluğun kapsamının belirlenmesi açısından önem taşımaktadır.

TKHK'dan doğan müteselsil sorumlulukta, taraflar arasındaki hukuki ilişkiler eşit pay karinesinin uygulanmasını önemli ölçüde sınırlayabilecektir. Özellikle de taraflar arasındaki sözleşme ilişkisinden doğan sorumluluk eşit pay karinesinin uygulanmasına engel teşkil edebilecektir. Bu duruma ilişkin özelliklere yeri geldikçe değinilecektir.

C. Rücu Hakkının Koşulları

Tüketiciyi tatmin eden müteselsil borçlunun, rücu hakkını kullanabilmesi için birtakım koşulların gerçekleşmesi gerekir. TBK md. 167/2'ye göre;

⁴⁵ Canyürek, **a.g.e.**, s. 114, Akıntürk, **a.g.e.**, s. 212

“Kendisine düşen paydan fazla ifada bulunan borçlunun, ödediği fazla miktarı diğer borçlulardan isteme hakkı vardır. Bu durumda borçlu, her bir borçluya ancak payı oranında rücu edebilir.”

Bu hükme göre, borçlunun öncelikli olarak iç ilişkide sorumlu olduğu paydan daha fazla ifada bulunması gerekir. İç ilişkide sorumlu olduğu pay kadar veya bu paydan daha az ifada bulunan müteselsil borçlu diğer borçlulara rücu edemez.

Tüketiciyi tatmin eden borçlunun, diğer borçlulara başvurabilmesi için aranan şartlar ayrı başlıklar altında incelenecektir.

1. Geçerli Bir Tüketici Satış Sözleşmesinin Mevcut Olması

Tüketici işlemi, TKHK md. 3/1-l’de tanımlanmıştır. Bu hükme göre tüketici işlemi, *“Mal veya hizmet piyasalarında kamu tüzel kişileri de dâhil olmak üzere ticari veya mesleki amaçlarla hareket eden veya onun adına ya da hesabına hareket eden gerçek veya tüzel kişiler ile tüketiciler arasında kurulan, eser, taşıma, simsarlık, sigorta, vekâlet, bankacılık ve benzeri sözleşmeler de dâhil olmak üzere her türlü sözleşme ve hukuki işlemi ifade eder.”*

Bir hukuki işlemin tüketici işlemi olarak nitelendirilmesindeki en önemli ölçüt, sözleşmenin kimler arasında yapıldığıdır⁴⁶. Anılan hüküm kapsamında, satış sözleşmesinin tüketici işlemi olarak nitelendirilebilmesi için sözleşmenin ticari veya mesleki amaçlarla hareket eden veya onun adına ya da hesabına hareket eden gerçek veya tüzel kişilerle tüketiciler arasında kurulması gerekmektedir.

TKHK md. 3/1-k’ya göre tüketici, *“Ticari veya mesleki olmayan amaçlarla hareket eden gerçek veya tüzel”* kişidir. Bir kişinin tüketici olarak nitelendirilebilmesi için kazanç elde etme amacı olmaksızın hareket etmesi gerekmektedir⁴⁷. Tüketicinin, malı ne amaçla satın aldığı sözleşmenin kurulduğu ana göre belirlenir⁴⁸. Taraflar

⁴⁶ Çabri, **a.g.e.**, s. 16

⁴⁷ **A.e.**, s. 51

⁴⁸ Yeşim M. Atamer, **Uluslararası Satım Sözleşmelerine İlişkin Birleşmiş Milletler Anlaşması (CISG) Uyarınca Satıcının Yükümlülükleri ve Sözleşmeye Aykırılığın Sonuçları**, İstanbul, Beta, 2005, s. 41

arasındaki sözleşme, tüketici satış sözleşmesi olarak nitelendirilemiyorsa TKHK'nın ayıplı maldan sorumluluğa ilişkin hükümlerinin ve dolayısıyla müteselsil borçluluğa ilişkin hükümlerin uygulanması mümkün değildir. Örnek olarak, üretici ve satıcı arasında kurulan satış sözleşmesine konu olan malın ayıplı çıkması durumunda TKHK'da yer alan hükümlere başvurulamaz. Nitekim her iki taraf da kazanç elde etme amacı ile hareket etmektedir.

Rücu hakkının doğması için, tüketici ile borçlu arasında geçerli bir satış sözleşmesinin bulunması ve ayıpsız misli ile değişim veya ücretsiz onarım hakkının bu sözleşmeye istinaden yerine getirilmesi gerekmektedir⁴⁹.

2. Müteselsil Borç İlişisinin Mevcut Olması

Tüketiciyi tatmin eden müteselsil borçlunun rücu hakkını kullanabilmesi için birlikte borçlular arasında müteselsil borç ilişkisinin mevcut olması gerekmektedir.

TKHK md. 11 düzenlemesi doğrultusunda üretici ve ithalatçının, sözleşmeden dönme ve bedel indirimi seçimlik haklarından sorumlu olmadığını açıklamıştı⁵⁰. Bu nedenle, anılan bu iki seçimlik hak yönünden üretici ve ithalatçının satıcı ile birlikte müteselsilen sorumlu tutulması mümkün değildir. Satıcı, tüketiciyi bu iki seçimlik haktan biri ile tatmin etmiş ise üretici ve ithalatçıya müteselsil sorumluluk hükümleri çerçevesinde rücu edemeyecektir. Zira kanun koyucu, üretici ve ithalatçının bu iki seçimlik haktan sorumlu olmasını kabul etmemiştir. Ancak satıcının, üretici veya ithalatçıya aralarındaki hukuki ilişkiye istinaden rücu etmesi mümkündür. Satıcı, üretici ve ithalatçı, ayıplı mal nedeniyle tercih edilebilecek seçimlik hakların tümünden müteselsilen sorumlu olmayı kabul etmiş olabilir.

TKHK md. 11/2-c.3'ye göre; *“Üretici veya ithalatçı, malın kendisi tarafından piyasaya sürülmesinden sonra ayıbın doğduğunu ispat ettiği takdirde sorumlu tutulmaz.”* Anılan düzenleme kapsamında üretici ve ithalatçının; ayıbın, malın kendisi tarafından piyasaya sürülmesinden sonra doğduğunu ispatladığı hallerde sorumluluğu

⁴⁹ Kılıçoğlu, **Halefiyet**, s. 24

⁵⁰ Ayıplı taşınır mal satışı nedeniyle sorumlu tutulan kişilere ilişkin açıklamalar için bkz. yuk. s. 6 vd.

söz konusu olmayacaktır. Satılndaki ayıp, mal piyasaya sürülmeden önce doğan bir ayıp ise üretici ve ithalatçının müteselsil sorumluluğu devam edecektir. Bu nedenle, satılndaki ayıbın kaynağının ve ne zaman doğduğunun belirlenmesi önem taşımaktadır.

Netice itibariyle, ayıpsız misli ile değişim ve ücretsiz onarım borcunu yerine getiren satıcı, üretici veya ithalatçıya rücu edebilecektir. Zira bu seçimlik haklar yönünden satıcı, üretici ve ithalatçı müteselsilen sorumludur. Ancak üretici ve ithalatçının, ayıbın, malın kendisi tarafından piyasaya sürülmesinden sonra doğduğunu ispatladığı hallerde ayıplı mal nedeniyle sorumluluğuna gidilemeyecektir. Kredi verenlerin, ayıplı mal nedeniyle müteselsilen sorumlu olduğu hallerde bu kişilere de rücu edilebilecektir.

3. Tüketicinin Tatmin Edilmiş Olması

Müteselsil borçlunun rücu hakkını kullanılabilmesi için tüketicinin tatmin edilmiş olması gerekmektedir. Alacaklının tatmin edilmesinin yaygın hali ifa veya takas yolu ile borcun tamamen veya kısmen sona ermesidir⁵¹. Taraflar anlaşarak borcun, borçlanılan edimden farklı bir şeyle de ifa edilmesini kararlaştırabilir.

Borçlulardan birinin tüketiciyi tatmin etmesi durumunda tüm borçlular borçtan kurtulmaktadır. Ancak tüketiciye ifada bulunmayan borçlular, ifada bulunan borçluya karşı iç ilişkide sorumlu olmaya devam etmektedir. Borçtan kurtulan borçluların, ifada bulunan borçluya karşı sorumluluğu ancak o borçluyu tatmin etmeleri neticesinde sona ermektedir⁵².

Müteselsil borçlulukta alacaklı kısmen tatmin edilmiş olmasına rağmen borçlu, iç ilişkide sorumlu olduğu paydan daha fazla ifada bulunmuş ise diğer borçlulara rücu edebilir. Rücu hakkının doğması için borcun tamamen sona ermiş olması gerekmemektedir. Ancak daha önce de ifade edildiği üzere, ayıpsız misli ile değişim

⁵¹ Takas da ifa ile aynı sonucu doğurmakla birlikte daha önce de ifade edildiği üzere, ayıpsız misli ile değişim borcunun takas yolu ile sona erdirilmesi çok ender görülebilecek bir durumdur. Ücretsiz onarım borcunda ise borcun takas yolu ile sona erdirilmesine alacaklının konusunun aynı tür olması şartı engel olacaktır., Ayar, Engin, **a.g.e.**, s. 1296, Rodoslu, **a.g.e.**, s. 66 vd.

⁵² Caner, **a.g.e.**, s. 264

ve ücretsiz onarım borcunda borcun niteliği gereği kısmi ifa mümkün olmamaktadır. Bu nedenle müteselsil borçlu ancak borcun tamamını ifa ettikten sonra diğer borçlulara rücu edebilecektir.

Tüketicinin tercih ettiği seçimlik hakkın borçluya yöneltilmiş olması, rücu hakkının doğumu için yeterli olmayıp seçimlik hakkın yerine getirilmesi yani tüketicinin tatmin edilmiş olması şarttır⁵³. Borçlu iç ilişkide sorumlu olduğu pay kadar veya bu paydan daha az ifada bulunmuş ya da hiç ifada bulunmadan borç sona ermiş ise rücu hakkı söz konusu olmayacaktır⁵⁴.

Müteselsil borçlulardan birinin borcu ifa etmeden borçtan kurtulduğu hallerde, borçtan kurtulan borçluya rücu edilip edilemeyeceği borcun sona erme haline göre belirlenmelidir.

TBK md. 166/3 hükmü doğrultusunda, ibra edilmeyen borçlular, ibra edilen borçlunun iç ilişkide sorumlu olduğu pay oranında borçtan kurtulmaktadır. Bu nedenle diğer borçluların ibra edilen borçluya rücu etmesine gerek kalmamaktadır. İbra edilmeyen borçlular hâlihazırda ibra edilen borçlunun iç ilişkideki payı oranında borçtan kurtulmakta olup ibra edilen borçlunun bu durumdan diğer borçluları haberdar etmesi gerekmektedir⁵⁵. Nitekim borçluların ibradan haberdar edilmemesi, borcun tamamının ifasına neden olabilir. Ancak bu durum ayıpsız misli ile değişim ve ücretsiz onarım borcu açısından bir önem taşımamaktadır. Zira ayıpsız misli ile değişim ve ücretsiz onarım borcu niteliği itibarıyla bölünmeye elverişli olmadığından diğer borçluların ibradan haberdar edilmemesi borcun tamamının ifasına engel olmayacaktır. Ayıpsız misli ile değişim ve ücretsiz onarım borcunun söz konusu olduğu hallerde borçlulardan birinin ibra edilmesi, diğer borçluların ibra edilen borçluya yönelik rücu imkânını ortadan kaldırdığı için tüketicinin sorumluluğuna gidilmelidir. Bu nedenle tüketici, ibra edilmeyen borçlunun rücu hakkından yararlanamaması nedeniyle doğan zararını karşılamalıdır⁵⁶. Ayıpsız misli ile değişim

⁵³ Rodoslu, **a.g.e.**, s. 67

⁵⁴ **A.e.**, s. 69

⁵⁵ **A.e.**, s. 74

⁵⁶ Borçlulardan birinin ibra edilmesinin diğer borçlulara etkisine ilişkin açıklamalar için bkz. yuk. s. 78 vd.

veya ücretsiz onarım borcunda ibra edilen borçluya iç ilişkide düşen pay borcun para değeri üzerinden belirlenecektir⁵⁷.

Yenileme sözleşmesine konu borcun ifa edilmesi ile birlikte diğer borçlular da borçtan kurtulacaktır. Bu nedenle, yenileme sözleşmesinin tarafı olan borçlu bu sözleşmeye istinaden iç ilişkide sorumlu olduğu paydan daha fazla ifada bulunmuş ise bu fazla kısım için diğer borçlulara rücu edebilecektir.

Borçlunun sorumlu olmadığı sonraki imkânsızlıkta, sübjektif imkânsızlık söz konusu ise borç, imkânsızlık şahsında meydana gelen borçlu açısından sona ermekte diğer borçluların borcu ise devam etmektedir. İmkânsızlığın meydana gelmesi borçlunun kusurundan kaynaklanmadığı için tüketiciye ifada bulunan borçlular imkânsızlık şahsında meydana gelen borçluya rücu edememelidir.

Borçlunun sorumlu olduğu sonraki imkânsızlıkta, tüketici imkânsızlaşan edimi seçerek imkânsızlıktan sorumlu borçludan tazminat talep ederse diğer borçlular yönünden borç sona ereceğinden tüketicinin zararının tazmin eden borçlu diğer borçlulara rücu edememelidir. Ancak tüketici, imkânsızlaşmamış edimlerden birini talep ederse diğer borçluların borcunda bir indirimle gidilmeksizin tüm borçlular borçtan sorumlu olmaya devam edeceğinden ifada bulunan borçlu diğer borçlulara rücu edebilmelidir.

4. Tüketicinin Sorumlu Olunan Paydan Daha Fazla Tatmin Edilmesi

Tüketiciyi tatmin eden borçlunun diğer borçlulara rücu edebilmesi için iç ilişkide sorumlu olduğu paydan daha fazla ifada bulunması gerekmektedir. Borçlu, iç ilişkide sorumlu olduğu pay kadar veya bu paydan daha az ifada bulunmuş ya da hiç ifada bulunmadan borç sona ermiş ise rücu hakkı söz konusu olmaz⁵⁸.

Müteselsil borçlular, kendi aralarındaki anlaşmayla farklı bir taksim şekli kararlaştırmadığı sürece eşit pay karinesi gereği iç ilişkide borçtan eşit paylarla

⁵⁷ Oğuzman, Öz, **Cilt 2**, s. 395

⁵⁸ Rodoslu, **a.g.e.**, s. 69

sorumlu olacaktır. Müteselsil borçlular, farklı bir taksim şekli kararlaştırmış ise iç ilişkide borçtan ne oranda sorumlu olacakları bu anlaşma hükümlerine göre belirlenecektir. Bununla birlikte, TKHK'dan doğan müteselsil sorumlulukta taraflar arasındaki hukuki ilişkiler eşit pay karinesinin uygulanmasını önemli ölçüde sınırlayabilecektir.

Tüketiciyi tatmin eden borçlunun rücu hakkına sahip olması için borcun tamamını ifa etmesi zorunlu değildir. Müteselsil borçlu, borcun tamamını değil ancak iç ilişkide payına düşenden daha fazlasını ifa etmiş ise diğer borçlulara rücu edebilecektir⁵⁹. Ayıpsız misli ile değişim ve ücretsiz onarım borcunda borcun niteliği gereği kısmi ifa mümkün olmadığından müteselsil borçlu ancak borcun tamamını ifa ettikten sonra diğer borçlulara rücu edebilecektir.

5. Rücu Edilen Borçlunun İfadan Kaçınmasının Mümkün Olmaması

Müteselsil borçlunun rücu hakkını kullanabilmesi için, rücu edilen borçlunun ifadan kaçınma imkânı bulunmamalıdır. Bu konuda değerlendirilmesi gereken ilk husus, kendisine rücu edilen borçlunun alacaklıya karşı sahip olduğu savunma imkânlarını rücu hakkını kullanan borçluya da ileri sürüp süremeyeceğidir. Borçlunun, müteselsil borç ilişkisi kurulduktan sonra tüketiciden elde ettiği özel savunma imkânlarını kendisine rücu eden borçluya ileri sürememelidir. Aksi durum, TBK md. 168/2 düzenlemesinin dolaylı olarak ihlaline neden olur. Ancak borç ilişkisi kurulurken borçlulardan sadece birinin elde ettiği savunma imkânları iç ilişkide de etkili olur⁶⁰.

Tüketici tarafından ikame edilen davada ifaya mahkûm edilen borçlunun, diğer borçlulara rücu edebilmesi için aleyhinde ikame edilen davayı diğer borçlulara ihbar etmesinin zorunlu olup olmadığı hususu tartışmalıdır. HMK md. 61/1'e göre; *“Taraflardan biri davayı kaybettiği takdirde, üçüncü kişiye veya üçüncü kişinin kendisine rücu edeceğini düşünüyorsa, tahkikat sonuçlanıncaya kadar davayı üçüncü*

⁵⁹ Ayar, Engin, **a.g.e.**, s.1297

⁶⁰ Tekinay vd., **a.g.e.**, s. 316 vd., Ayar, Engin, **a.g.e.**, s. 1298, Caner, **a.g.e.**, s. 266

kişiyi ihbar edebilir.” Davanın ihbarı, davanın kaybedilmesi halinde üçüncü kişiye rücu hakkının söz konusu olduğu veya üçüncü kişinin davayı kaybedene karşı bir dava açma olasılığının bulunduğu hallerde söz konusu olur⁶¹. Bu nedenle davanın ihbarı, müteselsil borçluluk bakımından önem taşımaktadır.

Bir görüşe göre, hakkında dava ikame edilen borçlu bu davayı diğer borçlulara ihbar etmese bile rücu hakkını kullanabilir⁶².

Konu ile ilgili ileri sürülen farklı bir görüşe göre, hakkında dava açılan borçlunun rücu hakkının kaybetmemesi için davayı diğer borçlulara ihbar etmesi gerekmektedir. İhbardan sonra davayı kaybeden borçlunun davanın kaybedilmesine hilesi veya ağır ihmali ile neden olmadıkça diğer borçlulara rücu edebilmelidir⁶³.

Üçüncü bir görüşe göre, borçlu, bu davayı diğer borçlulara ihbar etmezse rücu hakkını kaybetmez. Ancak bu davada ileri sürülmesi gereken ortak savunmalardan birini hafif kusur ile dahi olsa ileri sürmezse, diğer borçlulara yönelik rücu hakkını kaybeder. İhbar yapılmış ise; davalı borçlu, alacaklıya karşı ortak savunmalardan birini ileri sürmediği için davayı kaybederse, ağır kusuru olmadıkça, diğer borçlulara rücu edebilir. Ancak kendisine rücu edilen borçlu, kişisel bir nedenle alacaklıya karşı ifadan kaçınabilecek durumda ise ikame edilen dava kendisine ihbar edilse dahi kişisel savunmasını ileri sürebilir⁶⁴.

Kanaatime göre, hakkında dava ikame edilen borçlunun bu davayı diğer borçlulara ihbar etmemesi rücu hakkının kaybına neden olmamalıdır. Hakkında dava ikame edilen borçlu açısından önemli olan husus, ortak savunmaların yargılama aşamasında ileri sürülmesidir. Zira ortak savunmaların ileri sürülmesi borçlular için bir külfettir. Ortak savunmaları ileri sürmeyen borçlu, rücu hakkını kaybetmektedir.

⁶¹ Pekcanitez, **Cilt 1**, s. 738

⁶² Caner, **a.g.e.**, s. 266, dn. 264’te yer alan yazar, Akıntürk, **a.g.e.**, s. 219, dn. 26’da yer alan yazar.

⁶³ Caner, **a.g.e.**, s. 267, dn. 266’da yer alan yazarlar, Akıntürk, **a.g.e.**, s. 219, dn. 27’de yer alan yazarlar.

⁶⁴ Tekinay vd., **a.g.e.**, 317, Canyürek, **a.g.e.**, s. 120 vd., Caner, **a.g.e.**, s. 267: Yazara göre, dava edilen müteselsil borçlu, bu davayı diğer borçlulara ihbar etmez ise kural olarak rücu hakkını kaybetmez ancak ortak savunmalardan birini hafif kusur ile dahi olsa ileri sürmez ise sorumlu olacaktır. Davanın açıldığını diğer borçlulara ihbar eden müteselsil borçlu ise, ortak savunmaları ağır kusuru ile ileri sürmedikçe diğer borçlulara rücu hakkını kullanabilecektir.

Bu nedenle, hakkında dava ikame edilen borçlu davayı ihbar etmese bile ortak savunmaları ileri sürmelidir.

D. Müteselsil Borçlunun Rücu Hakkının Kapsamı

İç ilişkide sorumlu olduğu paydan daha fazla ifada bulunan borçlu, rücu talebini, kanunda öngörülen rücu hakkına veya müteselsil borçlular arasındaki hukuki ilişkiye dayandırabilir⁶⁵.

TBK md. 167/2 düzenlemesi ile müteselsil borçlulara kanundan doğan bir rücu hakkı tanınmıştır⁶⁶. Hükümde yer alan rücu hakkının, kanundan doğduğunun kabul edilmesinin isabetli olmadığı da ileri sürülmektedir⁶⁷.

Başkasına ait bir borcu ifa eden borçlu, diğer borçlulara değişik hukuki sebeplere istinaden başvurabilir. Müteselsil borçlular arasındaki hukuki ilişki, sözleşme, vekâletsiz iş görme veya sebepsiz zenginleşme olabilir⁶⁸.

Müteselsil borçlular arasında bir sözleşme ilişkisi mevcut ise borçlular rücu talebini bu sözleşmeye dayandırabilir. Ancak borçlular arasında bir sözleşme ilişkisi her zaman mevcut olmayabilir. Kanundan doğan müteselsil borçluluk halleri bu duruma örnek gösterilebilir.

Üretici, ürettiği bir malı, doğrudan tüketiciye ulaştırmak yerine bayi, tek satıcı gibi ara satıcılara satmaktadır⁶⁹. Bu nedenle satış zincirine birden fazla ara satıcının dâhil olması mümkündür. Bu sürecin sonunda tüketicinin taraf olduğu satış sözleşmesi nihai satıcı ile kurulmaktadır. Nihai satıcı malı, üretici veya ithalatçıdan satın almamış ise taraflar arasında bir sözleşme ilişkisi kurulmamaktadır. Nihai satıcı, maldaki ayıp

⁶⁵ Rodoslu, **a.g.e.**, s. 21

⁶⁶ Eren, **Borçlar Genel**, s. 1234

⁶⁷ Kapancı, **Borçlular Arası İlişkiler**, s. 533: Yazara; bu düzenleme olmasaydı dahi, duruma göre adi ortaklık veya vekalet sözleşmesine ilişkin hükümlere başvurulabileceğini ancak bu durumda, diğer borçlulara yapılacak rücu başvurularında mutlaka iç ilişkinin ispat edilmesi gerekeceğini, halbuki TBK md. 167 ile borçluya genel olarak bir kolaylıktan yararlanma şansı tanındığını ifade etmektedir.

⁶⁸ Nomer, **Zamanaşımı**, s. 250, Kılıçoğlu, **Halefiyet**, s. 16 vd., Rodoslu, **a.g.e.**, s. 21, Kefalet sözleşmesi özelinde bkz. Özen, **Özel Rücu Talebi**, s. 1469, Reisoğlu, **Bankacılık Uygulaması Kefalet**, s. 210

⁶⁹ Şahiniz, **a.g.e.**, s. 174, Yavuz, **Satılanın Ayıplarından Sorumluluğu**, s. 197, Atamer, Baş, **a.g.e.**, s. 51, Öztan, **İmalâtının Sorumluluğu**, s. 40, Atamer, İnceoğlu, **a.g.e.**, s. 20

nedeniyle tüketiciye ifada bulunduktan sonra üretici veya ithalatçıya rücu etmek istediğinde rücu talebini kanunda öngörülen rücu hakkına veya vekâletsiz iş görme ya da sebepsiz zenginleşme hükümlerine dayandırabilir⁷⁰. Zira satıcı ile üretici veya ithalatçı arasında bir sözleşme ilişkisi bulunmamasına rağmen üretici ve ithalatçı ayıp nedeniyle doğan kimi seçimlik haklardan satıcı ile müteselsilen sorumlu olmaktadır.

Müteselsil borçlular arasında bir sözleşme ilişkisi mevcut değil ise borçlular rücu taleplerini, kanunda öngörülen rücu hakkına veya vekâletsiz iş görme ya da sebepsiz zenginleşme hükümlerine dayandırabilir.

1. Sözleşme İlişkisine Dayalı Rücu Talebinde

Müteselsil borçlular arasında bir sözleşme ilişkisi mevcut ise taraflar rücu talebini bu sözleşmeye dayandırabilir. Tarafların sözleşme özgürlüğü kapsamında atipik sözleşme yapıları içinde bir araya gelmeleri de mümkündür⁷¹. Müteselsil borçlular, iç ilişkide borçtan ne oranda sorumlu olacaklarını belirleyecekleri gibi rücu yoluna başvurmayacakları yönünde bir anlaşma da yapabilir.

Müteselsil borçlular, borç ilişkisi kapsamında doğabilecek başka talepleri de rücu kapsamına dâhil edebilir. Örneğin, borçlular, yargılama giderlerinden müteselsilen sorumlu olacakları yönünde bir anlaşma yapabilir. TBK’da, vekâlet sözleşmesinde vekilin yaptığı masrafları müvekkilden, adi ortaklık sözleşmesinde de ortağın yaptığı masrafları diğer ortaklardan talep edebileceği özel olarak düzenlenmiştir.

Müteselsil borçlular arasında bir vekâlet sözleşmesi mevcut ise vekil yaptığı masrafları ve sözleşmenin ifası sırasında uğradığı zararları müvekkilden talep edebilir. TBK md. 510’a göre;

“Vekâlet veren, vekâletin gereği gibi ifası için vekilin yaptığı giderleri ve verdiği avansları faiziyle birlikte ödemek ve yüklendiği borçlardan onu kurtarmakla yükümlüdür. Vekil, vekâletin ifası sebebiyle uğradığı zararın

⁷⁰ Kapancı, **Borçlular Arası İlişkiler**, s. 481,

⁷¹ A.e., s. 482

giderilmesini vekâlet verenden isteyebilir. Ancak vekâlet veren, kusuru bulunmadığını ispat ederek bu sorumluluktan kurtulabilir.”

Müteselsil borçlular arasında adi ortaklık ilişkisi de söz konusu olabilir. Adi ortaklık, her türlü amaç için herhangi bir geçerlilik şekline tabi olmadan kurulabilir⁷². Ortaklar, yaptıkları masraflar, bunlar için işleyecek masraflar ve işin görülmesi esnasında uğradıkları zararları talep edebilir. TBK md. 627’ye göre;

“Ortaklardan birinin ortaklık işleri için yaptığı giderlerden veya üstlendiği borçlardan dolayı diğer ortaklar, ona karşı sorumlu olurlar; bu ortağın, yönetim işleri yüzünden doğrudan doğruya uğradığı zararlar ile ortaklığın yönetiminden kaynaklanan tehlikeler sonucunda doğan zararları, diğer ortaklar gidermekle yükümlüdürler. Ortaklığa avans olarak para veren ortak, verdiği günden başlamak üzere faiz isteyebilir. Yükümlü olmadığı hâlde ortaklık işleri için emek sarfetmiş olan bir ortak, hakkaniyetin gerektirdiği bir karşılık ödenmesini isteyebilir.”

Çalışma kapsamında, tacirler arası ticari satış sözleşmesinden doğan rücu hakkı aşağıda ayrı bir başlık altında incelenecektir. Bu kapsamda borçlular arasında söz konusu olabilecek diğer sözleşme türlerine yer verilmeyecektir. Ayrıca müteselsil borçluların tümü arasında bir sözleşme ilişkisinin bulunmaması durumu dikkate alınarak borçluların rücu taleplerini dayandırabileceği vekâletsiz iş görme ve sebepsiz zenginleşme hükümlerine de yer verilecektir. Özellikle yargılama gideri, seçimlik hakkın kullanılması nedeniyle ortaya çıkan nakliye, posta vb. masraflarda diğer borçlulara yapılacak rücu talebinin dayanağı önem taşımaktadır.

2. Vekâletsiz İş Görmeye Dayalı Rücu Talebinde

Vekâletsiz iş görme, gerçek vekâletsiz iş görme ve gerçek olmayan vekâletsiz iş görme olarak ikiye ayrılmaktadır. Vekâletsiz iş görme de bir borç kaynağı olup, taraflar arasında kanuni bir borç ilişkisi kurulmaktadır⁷³.

⁷² A.e., s. 492

⁷³ Fikret Eren, **Borçlar Hukuku Özel Hükümler**, 2. bsk., Ankara, Yetkin, 2015, s. 829, Gümüş, **Borçlar Özel Cilt 2**, s. 435

Gerçek olmayan vekâletsiz iş görmede, iş gören, bir başkasının işini haksız ve kötü niyetli olarak kendi menfaatine görmektedir⁷⁴. Gerçek olmayan vekâletsiz iş görme; hakları, haksız ve kötü niyetli olarak kullanılan bir kişinin taleplerini konu edindiğinden konumuz ile bir ilgisi bulunmamaktadır⁷⁵. Bu nedenle gerçek olmayan vekâletsiz iş görme hükümleri çalışma kapsamında incelenmeyecek, gerçek vekâletsiz iş görme ile ilgili hükümler inceleme konusu yapılacaktır.

Gerçek vekâletsiz iş görmede ise iş gören, başkasının işini onun menfaatine ve varsayılan iradesine uygun olarak görmektedir⁷⁶. Kanundan doğan veya borca katılma ile oluşan müteselsil borçluluk hallerinde, borçlular arasında herhangi bir sözleşme ilişkisi bulunmadığında borçlu, rücu talebini vekâletsiz iş görme hükümlerine dayandırabilir⁷⁷. TKHK’da ayıplı mal nedeniyle düzenlenen müteselsil sorumluluk kanundan doğan bir müteselsil borçluluk hali olduğundan, borçlular arasında bir sözleşme ilişkisi bulunmadığı hallerde tüketiciyi tatmin eden müteselsil borçlu, rücu talebini vekâletsiz iş görme talep temeline dayandırabilir.

Vekâletsiz iş görmeye dayalı rücu talebi, daha çok ücretsiz onarım borcunda gündeme gelecektir. Üretici veya ithalatçının nihai satıcı ile olmasa da yaptığı ilk satış sözleşmesi kapsamında ayıbı giderme borcu olduğu için nihai satıcı üretici veya ithalatçının bir işini görmektedir.

Gerçek vekâletsiz iş görmenin unsurları, bir işin görülmesi, bu işin başkasına ait olması, işi görülen kişinin vekâletinin bulunmaması ve iş görmenin iş sahibi için zorunlu olmasıdır⁷⁸. İş görmenin konusu, maddi fiiller, hukuki fiiller veya hukuki işlemlerden oluşabilir⁷⁹.

⁷⁴ Eren, **Borçlar Özel**, s. 841, Halûk Tandoğan, **Mukayeseli Hukuk ve Hususiyle Türk – İsviçre Hukuku Bakımından Vekâletsiz İş Görme**, İstanbul, AÜHF Yayınları, 1957, s. 60

⁷⁵ Kapancı, **Borçlular Arası İlişkiler**, s. 506

⁷⁶ Eren, **Borçlar Özel**, s. 831, Rodoslu, **a.g.e.**, s. 30, Tandoğan, **Vekâletsiz İş Görme**, s. 66: Yazara göre, bir kimsenin kendi menfaatine başkasının işini görmesi de gerçek anlamda vekâletsiz iş görmedir.

⁷⁷ Kapancı, **Borçlular Arası İlişkiler**, s. 506, Gümüş, **Borçlar Özel Cilt 2**, s. 447

⁷⁸ Kapancı, **Borçlular Arası İlişkiler**, s. 506 vd., Eren, **Borçlar Özel**, s. 831 vd., Tandoğan, **Vekâletsiz İş Görme**, s. 74, Gümüş, **Borçlar Özel Cilt 2**, s. 437 vd.

⁷⁹ **A.e.**, s. 438, Eren, **Borçlar Özel**, s. 832

Ayıplı mal nedeniyle sorumlu olan borçlulardan biri, ifa neticesinde borcu sona erdirdiğinde diğer borçlular da borçtan kurtulur. Gerçek vekâletsiz iş görmenin unsurlarından biri başkasına ait bir işin görülmesi olduğundan, işin başkasına ait olması unsuru müteselsil borçluluk bakımından değerlendirilmeye muhtaçtır. Zira müteselsil borçlu, ifada bulunduğu diğer borçluların borcu ile beraber kendi borcunu da ifa etmektedir. Görülen iş, diğer müteselsil borçluların menfaatini de ilgilendirmektedir⁸⁰.

Birlikte borçluların vekâletsiz iş görme talep temeline dayanıp dayanamayacağı konusunda doktrinde farklı görüşler ileri sürülmüştür. Bir görüşe göre, birlikte borçlular vekâletsiz iş görme talep temeline dayanamaz⁸¹.

İkinci bir görüşe göre, bir kişi aynı fiille hem kendi işini hem de başkasının işini görebilir⁸². Tamamen iş sahibinin işi olmasa bile, en azından iş sahibinin de işin görülmesinde bir menfaati bulunmalıdır⁸³. Ancak bu durumda bir işin görülmesinden bahsedebilmek için işin görülmesinden iş görenin sağlayacağı yararın iş sahibinin sağlayacağı yarara nazaran fazla olmaması gerekir⁸⁴. Bu doğrultuda, müteselsil borçlular ifa neticesinde vekâletsiz iş görme talep temeline dayanabilir.

Kanaatime göre, müteselsil borçlulukta her bir borçlu borçtan aslen sorumlu olduğundan borcun tamamını ifa eden borçlu, aralarında bir sözleşme ilişkisi bulunmayan borçlulara vekâletsiz iş görme talep temeline dayanarak rücu edebilmelidir. Müteselsil borçlu, borcu ifa ettiğinde hem kendi borcunu hem de diğer borçluların borcunu ifa etmektedir.

⁸⁰ Kapancı, **Borçlular Arası İlişkiler**, s. 508

⁸¹ Nami Barlas, **Türk Hukuk Sisteminde Banka Teminat Mektupları**, İstanbul, Kazancı Yayınları, 1986, s. 82: Yazar, karşı garanti alınmayan garanti niteliğindeki banka teminat mektuplarında, bankanın, vekâletsiz iş görmeye dayanarak lehara rücu edemeyeceğini, buna gerekçe olarak bankanın muhataba yapmış olduğu ödeme ile garanti niteliğindeki teminat mektubundan doğan kendi bağımsız borcunu ödediğini ileri sürmektedir. Seza Reisoğlu, **Garanti Mukavelesi**, Ankara, AÜHF Yayınları, 1963, s. 165: Yazar, garanti vereninin vekaletsiz iş görmeye dayanarak üçüncü şahsa rücu edemeyeceğini, vekâletsiz iş görmenin başkasının hesabına tasarrufta bulunma halleri için söz konusu olacağını, garanti vereninin ise kendi borcunu yerine getirdiğini ileri sürmektedir.

⁸² Kapancı, **Borçlular Arası İlişkiler**, s. 508, Tandoğan, **Vekâletsiz İş Görme**, s. 159

⁸³ Hüseyin Hatemi, Rona Serozan, Abdülkadir Arpacı, **Borçlar Hukuku Özel Bölüm**, İstanbul, Filiz Kitabevi, 1992, s. 490

⁸⁴ Gümüüş, **Borçlar Özel Cilt 2**, s. 443

Gerçek vekâletsiz iş görmenin varlığı için, işi görülen kişinin, yani iş sahibinin vekâletinin bulunmaması gerekmektedir. Müteselsil borçlu, iş görme yükümlülüğü öngören bir sözleşme ilişkisi söz konusu olmadığı sürece rücu talebini vekâletsiz iş görme hükümlerine dayandırabilir. Bu talebi kullanmak isteyen müteselsil borçlu, diğer borçluların haberi veya rızası dışında hareket etmelidir⁸⁵.

TBK md. 526'ya göre; “*Vekâleti olmaksızın başkasının hesabına işgören, o işi sahibinin menfaatine ve varsayılan iradesine uygun olarak görmekle yükümlüdür.*” Vekâletsiz iş görmede, işin, iş sahibinin varsayımlı iradesine ve menfaatine uygun olarak yapılması gerekmektedir. İşin görülmesi, iş sahibi için zorunlu olmalıdır. Zorunluluk unsuru, iş sahibinin bakış açısı ile yapılacak objektif bir değerlendirmeye göre belirlenmelidir. Zorunlu olmasından kasıt, iş görmenin iş sahibi için yararlı olmasının ötesinde gerekliliğe de vurgu yapan bir anlam içermesidir⁸⁶. İş görme, iş sahibinin menfaatine uygun ise onun iradesine de uygun olduğu karine olarak kabul edilmelidir⁸⁷. Müteselsil borçlular TKHK kapsamında, seçimlik hakkın ifasından ve borç sona erinceye kadar borcun tamamından sorumlu olduğu için ifanın borçlular için bir gereklilik olduğu söylenebilir.

Doktrinde ileri sürülen bir görüşe göre; gerçek vekâletsiz iş görmenin söz konusu olabilmesi için yukarıda açıklanan unsurlara ek olarak, iş görenin iş görmeyi yüklendiği anda başkasına ait bir işi gördüğü bilinç ve iradesiyle hareket etmesi gerekmektedir⁸⁸. Aksi yönde görüşe göre, iş gören, işin başkasına ait olduğunu bilsin veya bilmesin ve başkasının menfaatini gözetmek amacı taşıyın veya taşımasını bu durum gerçek vekâletsiz iş görme olarak nitelenmelidir⁸⁹. Tüketici satış sözleşmeleri açısından ifade bulunan müteselsil borçlu, çoğu zaman diğer borçluların iç ilişkide sorumlu oldukları miktarı da ifa ettiği bilinç ve iradesindedir.

⁸⁵ Kapancı, **Borçlular Arası İlişkiler**, s. 508, Gümüş, **Borçlar Özel Cilt 2**, s. 439

⁸⁶ Kapancı, **Borçlular Arası İlişkiler**, s. 508, Gümüş, **Borçlar Özel Cilt 2**, s. 442 Hatemi, Serozan, Arpacı, **a.g.e.**, s. 490

⁸⁷ Tandoğan, **Vekâletsiz İş Görme**, s. 238

⁸⁸ Gümüş, **Borçlar Özel Cilt 2**, s. 444 vd.

⁸⁹ Tandoğan, **Vekâletsiz İş Görme**, s. 173

a. Masraflara İlişkin Talep

Müteselsil borçlunun gerçek vekâletsiz iş görme talep temeline dayanması halinde, bu talebin kapsamının neler olduğu TBK md. 529/1’de hükme bağlanmıştır. Anılan hükme göre;

“İşsahibi, işin kendi menfaatine yapılması hâlinde, işgörenin, durumun gereğine göre zorunlu ve yararlı bulunan bütün masrafları faiziyle ödemek ve gördüğü iş dolayısıyla üstlendiği edimleri ifa etmek ve hâkimin takdir edeceği zararı gidermekle yükümlüdür. Bu hüküm, umulan sonuç gerçekleşmemiş olsa bile, işi yaparken gereken özeni göstermiş olan işgören hakkında da uygulanır.”

Bu hükümde yer alan masraf kavramı, iş görenin, başkasına ait bir işi görmesi nedeniyle kendi malvarlığında meydana gelen azalma olarak anlaşılmalıdır⁹⁰.

İş sahibi tarafından karşılanması gereken masraflar, zorunlu ve yararlı olan masraflardır⁹¹. Zorunluluk ve yararlılık unsurları, objektif kriterlere, iş sahibinin farazi iradesine ve hedeflenen sonuçlara göre değerlendirilmelidir. Zorunlu ve yararlı olmayan masrafların iş sahibi tarafından karşılanması zorunlu değildir⁹².

Masraflar, masrafın yapıldığı andaki değerine göre talep edilir. Masraf talebi, masrafın yapıldığı anda muaccel olur. Masrafa ilişkin faiz, masrafın yapıldığı andan itibaren kendiliğinden işlemeye başlar. Bu nedenle ayrıca bir temerrüt ihtarına gerek yoktur⁹³.

Ayıplı maldan sorumluluk kapsamında tüketicinin tercih ettiği seçimlik hakkı özellikle de onarım borcunu yerine getiren müteselsil borçlu, vekâletsiz iş görme talep temeline dayanarak yaptığı masrafları diğer borçlulardan talep edebilir. Masraf kavramına, borçlunun iç ilişkide sorumlu olduğu paydan daha fazla ifada bulunduğu

⁹⁰ A.e., s. 268

⁹¹ Kapancı, **Borçlular Arası İlişkiler**, s. 510

⁹² Eren, **Borçlar Özel**, s. 837, Kapancı, **Borçlular Arası İlişkiler**, s. 511, Gümüş, **Borçlar Özel Cilt 2**, s. 454 vd., Tandoğan, **Vekâletsiz İş Görme**, s. 270

⁹³ Gümüş, **Borçlar Özel Cilt 2**, s. 454 vd., Eren, **Borçlar Özel**, s. 837

miktar da dâhildir. Rücu talebi yöneltilen borçlunun ne miktarda işi görülmüş ve bu çerçevede borçlu ne kadar fayda elde etmişse bunun tamamının iadesi gerekecektir. Başka bir deyişle, rücu talebi yöneltilen borçlu iç ilişkide ne oranda sorumlu ise bu oranda iade yapılması gerekecektir. Ancak daha önce de ifade edildiği üzere, maldaki ayıp üretim aşamasında meydana gelen bir ayıp ise bu ayıptan satıcı ve üretici veya ithalatçının eşit olarak sorumlu tutulması, üretici ve ithalatçının ürettiği veya ithal ettiği malı piyasaya sunarken kurduğu satış sözleşmesi çerçevesinde ayıptan sorumlu olmasına ve satıcının bu noktada üretici veya ithalatçının işini görmesine aykırı olur. Eğer mal üretildiği veya ithal edildiği andan beri ayıplı ise, ayıbın yarattığı bütün sonuçlara üretici veya ithalatçının katlanması gerekmektedir. Böyle hallerde ayıpsız misli ile değişim veya ücretsiz onarım borcunu ifa eden satıcı, yaptığı tüm masrafları üretici veya ithalatçıdan talep edebilecektir.

Tüketiciyi tatmin eden müteselsil borçlunun diğer borçlulardan talep edebileceği miktar, tüketiciyi tatmin ederken fiilen ödemiş olduğu meblağa göre belirlenecektir⁹⁴. Bu durum özellikle borçlunun ifa yerini tutan edim ile borcu ifa etmesi halinde önem arz eder. Rücu hakkına sahip olan borçlunun tüketiciyi, asıl borcun değerinden daha düşük değerdeki ifa yerini tutan edim ile tatmin etmesi halinde, diğer borçlulara rücu ettiğinde bu düşük değer dikkate alınacaktır⁹⁵.

Rücu hakkına sahip olan borçlunun, bir dava sonucunda ifada bulunduğu durumlarda dava masraflarını da rücu kapsamında talep edip edemeyeceği sorusu gündeme gelmektedir.

Bir görüşe göre, borçlu, davayı diğer borçlulara ihbar etmiş veya ortak savunmaları davada ileri sürmesine rağmen ifaya mahkûm edilmiş ise rücunun kapsamına dava masrafları da dâhil edilebilmelidir⁹⁶. İkinci bir görüşe göre; aleyhinde

⁹⁴ Akıntürk, **a.g.e.**, s. 216, Oğuzman, Öz, **Cilt 2**, s. 478, Canyürek, **a.g.e.**, s. 123, Ayar, Engin, **a.g.e.**, s. 1300

⁹⁵ Akıntürk, **a.g.e.**, s. 216, Oğuzman, Öz, **Cilt 2**, s. 478, Canyürek, **a.g.e.**, s. 123, Tekinay vd., **a.g.e.**, s. 318, Kapanıcı, **Borçlular Arası İlişkiler**, s. 511, Tekinay, **Akdi Teselsül**, s. 166 vd.

⁹⁶ Canyürek, **a.g.e.**, s. 125, Feyzioğlu, **a.g.e.** s. 275, von Tuhr, **a.g.e.**, s. 806: Yazara göre, müteselsil borçlu, alacaklının davasına karşı bütün borçluların borçtan kurtarılmasına sağlayabilecek sebepleri ileri sürmüşse ve savunması başarı ihtimali içeriyorsa hakkaniyet gereği mahkeme masraflarını da talep edebilmelidir.

dava açılan borçlunun bu davayı diğer borçlulara ihbar etmesi, dava masraflarını da rücu kapsamında talep edebilmesini sağlar. Kendilerine ihbar yapılmasına rağmen davaya karşı çıkmayan diğer borçluların, davalı borçlunun savunmalarını kendi menfaatleri açısından uygun buldukları kabul edilmeli ve bu durumda vekâletsiz iş görmeye ilişkin hükümler kıyasen uygulanmalıdır⁹⁷. TKHK md. 11/6'ya göre;

“Seçimlik hakların kullanılması nedeniyle ortaya çıkan tüm masraflar, tüketicinin seçtiği hakkı yerine getiren tarafça karşılanır. Tüketici bu seçimlik haklarından biri ile birlikte 11/1/2011 tarihli ve 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu hükümleri uyarınca tazminat da talep edebilir.”

Anılan hüküm gerekçesinde masraflara örnek olarak, nakliye, posta, iletişim vb. nitelikteki giderler gösterilmiştir⁹⁸. Seçimlik hakkın kullanılması nedeniyle meydana gelen masrafları karşılayan borçlu, bu masrafların zorunlu ve yararlı olanlarını vekâletsiz iş görme hükümleri kapsamında diğer borçlulardan iç ilişkide sorumlu oldukları pay oranında talep edebilmelidir.

b. Faize İlişkin Talep

Tüketiciyi tatmin eden müteselsil borçlu, zorunlu ve yararlı masraflarla birlikte bu masrafların para değeri üzerinden işletilecek olan faizini de talep edebilir. Masraf, yapıldığı anda muaccel olacağından faizin başlangıç tarihi kural olarak masrafın yapıldığı tarihtir. Söz konusu faiz, bir anapara faizidir⁹⁹. Masraf yapılan şeyden borçlu bizzat yararlanıyor ise faiz, bu yararlanmanın ortadan kalktığı tarihten itibaren işlemeye başlar¹⁰⁰.

⁹⁷ Tekinay vd., **a.g.e.**, s. 319, Eren, **Borçlar Genel**, s. 1235: Yazar, diğer borçluların ifada bulunan borçlunun yapmış olduğu ek ve haklı giderlerden de sorumlu olduğunu ve bu konuda TBK md. 510 ve 529 hükümlerinin kıyas yolu ile uygulanması gerektiğini ileri sürmektedir., Caner, **a.g.e.**, s. 270: Yazara göre, borçlulardan biri, alacaklıyı tatmin etmek amacıyla yaptığı masrafları rücu kapsamında diğer borçlulardan talep edebilir. Bu durumda vekâletsiz iş görmeye ilişkin hükümler uygulanmalı ve alacaklıyı tatmin eden müteselsil borçlunun yapmış olduğu ilave ve haklı giderleri rücu kapsamında talep etmesi mümkün olmalıdır.

⁹⁸ TKHK md. 11 gerekçesi için bkz. (Çevrimiçi), <http://www2.tbmm.gov.tr/d24/1/1-0787.pdf>, 07.02.2018

⁹⁹ Kapancı, **Borçlular Arası İlişkiler**, s. 512, Tandoğan, **Vekâletsiz İş Görme**, s. 272 vd., Tekinay, **Akdi Teselsül**, s. 167

¹⁰⁰ Tandoğan, **Vekâletsiz İş Görme**, s. 273

c. Zarara İlişkin Talep

Vekâletsiz iş gören, masrafların karşılanması talebi ile birlikte bir zarara uğramış ise bu zararın karşılanmasını da talep edebilir. Zarar ve masraf, iş görenin malvarlığında bir azalmaya neden olur. Ancak masraf nedeniyle meydana gelen azalma iş görenin isteğine bağlı olarak oluşmakta iken zarar nedeniyle meydana gelen azalma ise iş görenin isteği dışındadır¹⁰¹.

İş sahibinin zarar nedeniyle doğan sorumluluğu bir kusursuz sorumluluktur. Sorumluluğun temeli sadece işin görülmesinin neden olacağı tehlikedir¹⁰².

İş görenin zararın karşılanmasını talep edebilmesi için, işin görülmesi, zararın doğması ve işin görülmesi ile zarar arasında bir illiyet bağının mevcut olması gerekmektedir¹⁰³. İş görenin zarara uğramasında kusurlu olmasının illiyet bağıni kestiği durumlarda tazminat talebi reddedilebileceği gibi, iş görenin kusuru tazminattan indirim sebebi oluşturacaktır¹⁰⁴.

3. Sebepsiz Zenginleşmeye Dayalı Rücu Talebinde

Sebepsiz zenginleşme, edimden ötürü zenginleşme ve edim dışı zenginleşme olarak ikiye ayrılmaktadır. Sebepsiz zenginleşme de bir borç kaynağı olup, taraflar arasında kanuni bir borç ilişkisi kurulmaktadır¹⁰⁵.

Edim dışı zenginleşme de kendi içinde üç alt başlığa ayrılmakta olup, bunlar müdahaleden ötürü zenginleşme, masraftan kurtulmadan ötürü zenginleşme ve borçtan kurtulmadan ötürü zenginleşmedir¹⁰⁶. Müdahaleden ötürü zenginleşme ve masraftan kurtulmadan ötürü zenginleşme, konumuz ile ilgili olmadığından çalışma kapsamında

¹⁰¹ Tandoğan, **Vekâletsiz İş Görme**, s. 269, Gümüş, **Borçlar Özel Cilt 2**, s. 456

¹⁰² **A.e.**, s. 435

¹⁰³ Kapancı, **Borçlular Arası İlişkiler**, s. 512

¹⁰⁴ Gümüş, **Borçlar Özel Cilt 2**, s. 435

¹⁰⁵ Edimden ötürü zenginleşme ve edim dışı zenginleşme hakkında detaylı bilgi için bkz. Serozan, **a.g.e.**, s. 326 vd., Turgut Öz, **Öğreti Ve Uygulamada Sebepsiz Zenginleşme: Borçlar Kanunu 61-66 Maddelerine İlişkin İçtihatlar İle**, İstanbul, Kazancı Yayınları, 1990, s. 7

¹⁰⁶ Serozan, **a.g.e.**, s. 329, Öz, **a.g.e.**, s. 132

sadece borçtan kurtulmadan ötürü sebepsiz zenginleşme ile ilgili hükümler incelenecektir.

Müteselsil borçlulukta söz konusu olabilecek rücu hakkı, edim dışı sebepsiz zenginleşme talep temeline dayanabilir¹⁰⁷. Bu talep temeli, müteselsil borçlunun başvurabileceği başka bir rücu yolu söz konusu olmadığında gündeme gelecektir. Taraflar arasında sözleşme ilişkisine veya vekâletsiz iş görmeye dayalı bir rücu imkânı mevcut ise, bu durum sebepsiz zenginleşmenin oluşmasını engeller¹⁰⁸. Müteselsil borçlu, diğer borçluların menfaatine ve varsayıli iradesine göre ifade bulunmuş ise gerçek vekâletsiz iş görme hükümleri uygulama alanı bulur. Borçlu, diğer borçluların menfaatine hareket iradesi olmaksızın tüketiciyi tatmin etmiş ise vekâletsiz iş görme talep temeline dayanamaz. Bu takdirde borçlu, diğer borçlulara ancak sebepsiz zenginleşme hükümlerine göre başvurabilir¹⁰⁹. Müteselsil borçlunun, cebri icra tehdidi altında ifade bulunduğu durumlarda diğer borçluların menfaatine hareket iradesinin bulunmadığı kabul edilebilir.

Borçtan kurtulmadan ötürü sebepsiz zenginleşmede, müteselsil borçlu, bir başkasını borç yükünden kurtarmak suretiyle zenginleştirmektedir. Borçtan kurtulmadan ötürü zenginleşme, rücu hakkı veren zenginleşme olarak da adlandırılmaktadır. Bu zenginleşmenin tasfiyesi, sebepsiz zenginleşmeye dayalı iade talebiyle sağlanmakta olup müteselsil borçlu zenginleştirdiği borçluya rücu ederek iade talebini yöneltmektedir¹¹⁰.

Rücu hakkı veren zenginleşmeden ötürü yapılacak iade talebinin kapsamı, tüm ödemelerin kurtarılabildiği vekâletsiz iş görme talep temelinden farklı olarak, yalnız objektif zenginleşme tutarını kapsamaktadır. Bu nedenle, vekâletsiz iş görmeye dayalı talebin sebepsiz zenginleşmeye dayalı talepten daha avantajlı olduğu ileri sürülebilir¹¹¹.

¹⁰⁷ Kapancı, **Borçlular Arası İlişkiler**, s. 514

¹⁰⁸ Öz, **a.g.e.**, s. 133

¹⁰⁹ Eren, **Borçlar Genel**, s. 873

¹¹⁰ Kapancı, **Borçlular Arası İlişkiler**, s. 514, Serozan, **a.g.e.**, s. 329, İlhan Uluslan, **İyiniyetli Sebepsiz Zenginleşenin İade Borcunun Sınırlanması Sorunu**, İstanbul, Kazancı Yayınları, 1984, s. 13 vd., Öz, **a.g.e.**, s. 132

¹¹¹ Serozan, **a.g.e.**, s. 367, Rodoslu, **a.g.e.**, s. 28

Tüketicinin tercih ettiği seçimlik hakkı yerine getiren ve iç ilişkide sorumlu olduğu paydan daha fazla ifade bulunan müteselsil borçlu, rücu hakkı veren zenginleşme talep temeline dayanarak aralarında bir sözleşme ilişkisi bulunmayan borçlulara rücu edebilmelidir. Sebepsiz zenginleşmenin kanunda ayrı bir borç kaynağı olarak düzenlenmesinin temelinde hakkaniyet düşüncesi yer almaktadır. Hukuken geçerli bir nedene dayanmaksızın bir başkasının malvarlığından yararlanarak kendi malvarlığını zenginleştiren kişi, bu kazanımı geri vermek zorundadır¹¹².

Sebepsiz zenginleşmenin şartları, zenginleşme ve fakirleşme olgusunun gerçekleşmesi, zenginleşmenin geçerli bir nedene dayanmaması ve zenginleşme ve fakirleşme olguları arasında bir neden sonuç ilişkisinin bulunmasıdır¹¹³.

Müteselsil borçlulukta, borcun ifa edilmesi ile birlikte, ifade bulunan borçlu fakirleşmekte, diğer borçlular ise zenginleşmektedir. Tüketiciyi tatmin eden müteselsil borçlunun malvarlığındaki aktif azalmakta iken diğer borçluların malvarlığındaki pasif azalmaktadır. Kural olarak, fakirleşmenin iradi olması iade talebine engel olur. Ancak müteselsil borç ilişkisinde, her bir borçlu borçtan aslen sorumlu olup bu sorumluluk borç tamamen sona erinceye kadar devam etmektedir. Müteselsil borçlu, borcun tamamını ifa ederken daha sonra rücu talebinde bulunma amacıyla hareket etmektedir¹¹⁴. Müteselsil borçlulukta meydana gelen zenginleşme, bir kazandırma amacı ile hareket edilmediği için daima sebepsiz olacaktır¹¹⁵. Sebepsiz zenginleşmeye dayalı rücu talebi, daha çok ayıpsız misli ile değişim borcunda gündeme gelecektir.

a. Zenginleşmenin İadesini Talep

TBK md. 77/1'e göre; *"Haklı bir sebep olmaksızın, bir başkasının malvarlığından veya emeğinden zenginleşen, bu zenginleşmeyi geri vermekle yükümlüdür."*

¹¹² Öz, **a.g.e.**, s. 10, Seza Reisoğlu, **Sebepsiz İktisap Davasının Genel Şartları**, Ankara, AÜHF Yayınları, 1961, s. 1, Ulusan, **a.g.e.**, s. 14 vd, Oğuzman, Öz, **Cilt 2**, s. 308 vd.

¹¹³ Kapancı, **Borçlular Arası İlişkiler**, s. 518, Oğuzman, Öz, **Cilt 2**, s. 315

¹¹⁴ Kapancı, **Borçlular Arası İlişkiler**, s. 518

¹¹⁵ **A.e.**, s. 519

Sebepsiz zenginleşmenin şartları mevcut ise, fakirleşen müteselsil borçlu zenginleşen borçludan zenginleşmenin iadesini talep edebilir. İade borcu, kural olarak aynen yapılmalı, aynen geri vermenin mümkün olmadığı hallerde zenginleşme değer üzerinden, yani para olarak geri verilmelidir. Sebepsiz zenginleşmede, gerçek bir eski hâle iade yükümlülüğünün bulunduğu söylenebilir¹¹⁶. TBK md. 79'a göre;

“Sebepsiz zenginleşen, zenginleşmenin geri istenmesi sırasında elinden çıkmış olduğunu ispat ettiği kısmın dışında kalanı geri vermekle yükümlüdür. Zenginleşen, zenginleşmeyi iyiniyetli olmaksızın elden çıkarmışsa veya elden çıkarırken ileride geri vermek zorunda kalabileceğini hesaba katması gerekiyorsa, zenginleşmenin tamamını geri vermekle yükümlüdür.”

İade borcunun içine hangi değerlerin girdiği, zenginleşenin zenginleşme anı ve sonrasında iyiniyetli veya kötünietli olmasına göre belirlenmektedir¹¹⁷. Bu ayırım, müteselsil borçlulukta, sebepsiz zenginleşme talep temeline dayanan rücu başvurusu açısından çok önemli bir netice farklılığı doğurmamaktadır. Müteselsil borçlu, borcu ifa neticesinde sona erdirdiğinde diğer borçlular da borçtan kurtulmaktadır. Fakirleşen borçlu, zenginleşen borçlulardan iyiniyetli olsun veya olmasın iade talebinde bulunabilecektir. Zira zenginleşme malvarlığındaki pasifin azalması ile meydana geldiğinden elden bir değer çıkarılması söz konusu olmamaktadır. Müteselsil borçlu, tüketiciye ifada bulunduktan sonra iç ilişkide sorumlu olduğu payı aşan tutar için diğer borçlulara sebepsiz zenginleşme talep temeline dayanarak rücu edebilmelidir. Rücu talebi yöneltilen borçlu ne miktarda sebepsiz zenginleşmiş ise bunun tamamının iadesi gerekecektir. Başka bir deyişle, rücu talebi yöneltilen borçlu iç ilişkide ne oranda sorumlu ise bu oranda iade yapılması gerekecektir.

Tüketici, seçimlik hakkını ayıpsız misli ile değişim veya ücretsiz onarımdan yana kullanmışsa iade borcu seçimlik hakkın niteliği gereği aynen ifa edilemeyebilir. Bu durumda, zenginleşme değer üzerinden, yani para olarak geri verilmelidir. Doktrinde hâkim olan görüşe göre; iadenin para ile yapılacağı durumlarda

¹¹⁶ Serozan, **a.g.e.**, s. 371 vd., Oğuzman, Öz, **Cilt 2**, s. 308 vd., Eren, **Borçlar Genel**, s. 904

¹¹⁷ Kapancı, **Borçlular Arası İlişkiler**, s 519, Oğuzman, Öz, **Cilt 2**, s. 378

zenginleşme tutarı iktisabın gerçekleştiği andaki piyasa durumuna göre belirlenmelidir¹¹⁸. Aksi görüşe göre, değerlendirmenin iadenin talep edildiği andaki piyasa durumuna göre yapılmalıdır¹¹⁹.

b. Faize İlişkin Talep

Sebepsiz zenginleşenin iade borcunun para ile ifa edileceği durumlarda temerrüt faizi ile karşılaşılabılır. Ayıpsız misli ile değişim veya ücretsiz onarım borcunun ifası nedeniyle bir sebepsiz zenginleşme talebi doğup iadenin para ile yapılacağı durumlarda faiz gündeme gelecektir. TBK md. 117/2'ye göre;

“Borcun ifa edileceği gün, birlikte belirlenmiş veya sözleşmede saklı tutulan bir hakka dayanarak taraflardan biri usulüne uygun bir bildirimde bulunmak suretiyle belirlemişse, bu günün geçmesiyle; haksız fiilde fiilin işlendiği, sebepsiz zenginleşmede ise zenginleşmenin gerçekleştiği tarihte borçlu temerrüde düşmüş olur. Ancak sebepsiz zenginleşenin iyiniyetli olduğu hallerde temerrüt için bildirim şarttır.”

Anılan hüküm doğrultusunda, iyiniyetli sebepsiz zenginleşenden iade talebinde bulunurken temerrüt faizi işletilebilmesi için bildirim gerekmede iken, kötünietli sebepsiz zenginleşene yapılacak iade talebinde faiz kendiliğinden işleyecektir¹²⁰.

Müteselsil borçlulukta, tüketiciye ifada bulunan borçlu, diğer borçluları temerrüde düşürmek istiyorsa temerrüt ihtarında bulunmalıdır. Ancak borçlular, ifadan haberdar ise veya haberdar olmaları gerekiyorsa ayrıca ihtarda bulunulmasına gerek yoktur. Borçlular, zenginleşmenin gerçekleştiği tarihte temerrüde düşecektir. İktisap anındaki piyasa değerine göre iade borcunun belirlendiği hallerde temerrüt faizi büyük önem taşımaktadır¹²¹.

¹¹⁸ Oğuzman, Öz, **Cilt 2**, s. 395, dn. 354'te yer alan yazarlar.

¹¹⁹ **A.e.**: Yazar, alacaklının enflasyondan korunması amacıyla bu görüşü ileri sürmektedir.

¹²⁰ Kapancı, **Borçlular Arası İlişkiler**, s. 521

¹²¹ Oğuzman, Öz, **Cilt 2**, s. 397 vd.

E. Rücu Hakkından Önceden Vazgeçilmesi

Müteselsil borçlulukta, rücu hakkından önceden vazgeçilmesi mümkündür. Ancak bu haktan vazgeçilmesi, rücu hakkına bağlı olan halefiyetten de vazgeçilmesine neden olur. Sadece halefiyetten faydalanılmayacağına ilişkin bir anlaşma ise rücu hakkının kullanılmasını engellemez. Alacaklıya ifade bulunan müteselsil borçlunun halefiyet alacağı, rücu hakkı sahibi olan müteselsil borçluya tanınmıştır. Bu durum, TBK md. 168/1 hükmünün lafzından anlaşılmaktadır. Anılan hükümde, alacaklıya ifade bulunan müteselsil borçlunun TBK md. 167 kapsamında rücu hakkına sahip olması gerektiği belirtilmiştir¹²².

Müteselsil borçluların tamamı rücu hakkından vazgeçtiğinde, borçlular, alacaklının seçimine bağlı olarak borcun tüm yükünü taşıma riski altındadır. Zira borçlular, dış ilişkide alacaklıya karşı borcun tamamından sorumlu olup alacaklı, hangi borçludan ya da borçlulardan talepte bulunacağı veya borcun tamamını mı yoksa bir kısmını mı talep edeceği konusunda karar vermekte serbesttir. Bu nedenle, alacaklının ifa için talepte bulunduğu borçlu, ifade bulunduğu oranda borcu yüklenmektedir.

TKHK'da, ayıplı mal nedeniyle doğan müteselsil sorumlulukta iç ilişkinin tabi olduğu hükümlere ilişkin özel bir düzenleme yapılmadığından müteselsil borçluların rücu hakkından önceden vazgeçmesi mümkündür. Zira bu durum tüketici ile müteselsil borçlular arasındaki ilişkiyi etki etmemektedir.

F. Rücu Hakkının Kaybedilmesi

Kanun koyucu, iç ilişkide sorumlu olduğu paydan fazla ifade bulunan müteselsil borçluya, ifade bulunduğu fazla pay için diğer borçlulara rücu imkânı tanımıştır. Bazı hallerde, müteselsil borçlu, sorumlu olduğu paydan daha fazla ifade bulunmasına rağmen diğer borçlulara rücu edememektedir. Müteselsil borçlu, ortak savunmaları ileri sürmeden ifade bulunduğu ve ödemedi diğer borçluları haberdar etmediği durumlarda rücu hakkını kaybetmektedir.

¹²² Kapancı, **Borçlular Arası İlişkiler**, s. 561, Özdoğan, **a.g.e.**, s. 95

1. Ortak Savunmaların İleri Sürülmemesi

Müteselsil borçlulukta, her bir borçlunun ortak savunmaları ileri sürmekle külfetli olduğunu açıklamıştık¹²³.

Doktrinde hâkim olan görüşe göre, ortak savunmaları ileri sürmeyen borçlu hakkında TBK'nın kefalet sözleşmesine ilişkin hükümleri uygulanmalıdır¹²⁴. Kefalet sözleşmesinde defileri düzenleyen TBK md. 591/3 hükmü kıyasen müteselsil borçluluğa uygulandığında, ortak savunmaları ileri sürmeden tüketiciyi tatmin eden müteselsil borçlu rücu hakkını kaybedecektir. Ancak ortak savunmaları ileri sürmeyen borçlunun sorumluluğuna gidilebilmesi için borçlunun kusurlu olması gerekmektedir¹²⁵. Müteselsil borçlu, ortak savunmaların varlığından haberdar değilse veya haberdar olması gerekmiyorsa borçlu rücu hakkını kaybetmeyecektir¹²⁶. Tüketici satış sözleşmeleri açısından, hangi savunmaların ortak savunma olduğu somut olayın özelliklerine göre belirlenmelidir.

Bazı durumlarda, borçlunun ortak savunmalardan haberdar olması kendisinden beklenemez. Örnek olarak, borçlulardan birinin alacaklıya ifada bulunduğu ya da borçlulardan birinin ibra edildiği durumlar gösterilebilir. İbra edilen ya da ifada bulunan borçlunun, diğer borçlulara bildirimde bulunmaması olasılığında alacaklıyı tatmin eden borçlu rücu hakkını kullanabilmelidir. Bu olasılıkta borçlunun kusuru bulunmamaktadır¹²⁷.

Borcun tamamını ifa etmek isteyen borçlunun, borcu ifa etmeden önce TMK md. 2 hükmü gereği diğer borçlulardan borcu ödeyip ödemediklerini öğrenmesi gerektiği de ileri sürülmektedir¹²⁸. Ancak, borçluların kişisel savunmaları ileri sürmeksizin alacaklıya ifada bulunması rücu hakkının kaybına neden olmaz¹²⁹.

¹²³ Bkz. yuk. s. 49 vd.

¹²⁴ Akıntürk, **a.g.e.**, s. 166, Tunçomağ, **Genel Hükümler Cilt 1**, s. 627, Kapancı, **Borçlular Arası İlişkiler**, s. 182, Rodoslu, **a.g.e.**, s. 86

¹²⁵ İyimaya, **a.g.e.**, s. 137, Akıntürk, **a.g.e.**, s. 166

¹²⁶ **A.e.**, s. 218

¹²⁷ Kapancı, **Borçlular Arası İlişkiler**, s.182, Dağdelen, **a.g.e.**, s.102, Akıntürk, **a.g.e.**, s. 166, Rodoslu, **a.g.e.**, s. 84

¹²⁸ Tunçomağ, **Genel Hükümler Cilt 1**, s. 628, dn. 24 'te yer alan yazar, İyimaya, **a.g.e.**, s.138.

¹²⁹ Akıntürk, **a.g.e.**, s. 218, Canyürek, **a.g.e.**, s. 126

Müteselsil borçlulukta, ortak defileri bilmediğini ve bilmesi gerekmediğini ileri süren borçlu bu iddiasını kendisi ispatlamalıdır¹³⁰.

2. Borçluların İfadan Haberdar Edilmemesi

Tüketiciyi tatmin eden müteselsil borçlunun rücu hakkının kaybına neden olan bir diğer husus, borçlunun tüketiciye ifada bulunmasına rağmen bu ödemeden diğer borçluları haberdar etmemesi ve diğer borçluların ikinci kez tüketiciye ifada bulunmasına neden olmasıdır¹³¹. Tüketiciye yapılan ikinci ifa geçersizdir, çünkü ilk ifa ile borç sona ermektedir. İkinci ifayı yapan borçlu, sebepsiz zenginleşme kurallarına dayanarak alacaklıya başvurabilir¹³².

Kanun koyucu tarafından, alacaklıya yapılan ödeme hakkında diğer borçluların bilgilendirilmesi külfetine ilişkin bir düzenleme yapılmamış ise de ifada bulunan borçlunun diğer borçluları bilgilendirmesi gerektiği TMK md. 2 düzenlemesine istinaden kabul edilmektedir¹³³.

Doktrinde hâkim olan görüşe göre TBK md. 597 hükmü, alacaklıya ödemede bulunmasına rağmen bu ödemeden diğer borçluları haberdar etmeyen ve diğer borçluların ikinci kez alacaklıya ödemede bulunmasına neden olan borçlu hakkında kıyasen uygulanmalıdır¹³⁴. TBK md. 597'ye göre;

“Borcu tamamen veya kısmen ödeyen kefil, durumu borçluya bildirmek zorundadır. Kefil, bu bildirimde bulunmazsa ve ödemeyi bilmeyen veya bilmesi gerekmeyen borçlu da alacaklıya ifada bulunursa, rücu hakkını kaybeder. Kefilin, alacaklıya karşı sebepsiz zenginleşmeden doğan dava hakkı saklıdır.”

Anılan hüküm kıyasen uygulandığında, müteselsil borçlu, ödemeden diğer borçluları haberdar etmemesi nedeniyle borçluların ikinci kez ifada bulunmasına

¹³⁰ Kapancı, **Borçlular Arası İlişkiler**, s. 183, Kılıçoğlu, **Halefiyet**, s. 76

¹³¹ Caner, **a.g.e.**, s. 272, Canyürek, **a.g.e.**, s. 126 vd., Akıntürk, **a.g.e.**, s. 219

¹³² Ayar, Engin, **a.g.e.**, s. 1298

¹³³ İyimaya, **a.g.e.**, s.138., Akıntürk, **a.g.e.**, s. 219, Canyürek, **a.g.e.**, s. 127, Ayar, Engin, **a.g.e.**, s. 1303

¹³⁴ Feyzioğlu, **a.g.e.**, s. 273 vd., Kılıçoğlu, **Halefiyet**, s. 75, Canyürek, **a.g.e.**, s. 127, Caner, **a.g.e.**, s. 273, Akıntürk, **a.g.e.**, s. 220

neden olursa rücu hakkını kaybedecektir. Bu durumda rücu hakkı, ikinci defa ifade bulunan müteselsil borçluya geçecektir¹³⁵.

G. Borçlulardan Birinin Aczinin Rücu Hakkına Etkisi

Kanun koyucu, alacaklıyı tatmin eden müteselsil borçlunun rücu alacağını diğer borçlulardan tahsil edememesinin sonuçlarına bizzat katlamasını haklı bulmadığından tahsil edilemeyen miktardan diğer borçluların eşit olarak sorumlu olmaları esasını getirmiştir. Diğer borçlular kavramına, rücu hakkını kullanan müteselsil borçlu da dâhildir¹³⁶. TKHK'da, borçlulardan birinin aczinin rücu hakkına etkisine ilişkin özel bir düzenleme yapılmadığından bu konuda TBK'nın ilgili hükümleri uygulama alanı bulacaktır.

TBK md. 167/3 hükmüne göre; *“Borçlulardan birinden alınamayan miktarı, diğer borçlular eşit olarak üstlenmekle yükümlüdürler.”* Aciz halinin ne zaman gerçekleştiği ise İİK md. 105, md. 143 ve md. 251 hükümlerine göre belirlenecektir¹³⁷.

¹³⁵ Herman Becker, **İsviçre Medeni Kanunu Şerhi: Borçlar Kanunu I. Kısım Genel Hükümler İsviçre BK. 104-150 Türk BK. 103 – 148**, Çev. Saim Özkök, Ankara, Adalet Bakanlığı Yayınları, 1972, s. 174

¹³⁶ Feyzioğlu, **a.g.e.**, s. 276

¹³⁷ Tekinalp vd., **a.g.e.**, s. 319, Canyürek, **a.g.e.**, s. 127, İİK md. 105: *“Haczi kabil mal bulunmazsa haciz tutanağı 143 üncü maddedeki aciz vesikası hükmündedir. İcraca takdir edilen kıymete göre haczi kabil malların kıfayetsizliği anlaşıldığı surette dahi tutanak muvakkat aciz vesikası yerine geçerek alacaklıya 277 nci maddede yazılı hakları verir.”*, İİK md. 143: *“Alacaklı alacağının tamamını alamamış ve aciz vesikası düzenlenmesi için gerekli şartlar yerine gelmişse, icra dairesi kalan miktar için hemen bir aciz vesikası düzenleyip alacaklıya ve bir suretini de borçluya verir; bu belgeler hiçbir harç ve vergiye tâbi değildir. Aciz vesikasının bir nüshası da her il merkezinde Adalet Bakanlığınca tespit edilen icra dairesi tarafından tutulan özel sicile kaydedilmek üzere bu icra dairesine gönderilir. Aciz vesikası sicili aleni olup ne şekilde tutulacağı ve hangi hususları içereceği Adalet Bakanlığı tarafından hazırlanan yönetmelikle belirlenir. Bu vesika ile 105 inci maddedeki vesika borcun ikrarını mutazammın senet mahiyetinde olup alacaklıya 277 nci maddede yazılı hakları verir. Alacaklı aciz vesikasını aldığı tarihten bir sene içinde takibe teşebbüs ederse yeniden ödeme emri tebliğine lüzum yoktur. Aciz vesikasında yazılı alacak miktarı için faiz istenemez. Kefiller, müşterek borçlular ve borcu tekeffül edenler bu miktar için vermeğe mecbur oldukları faizlerden dolayı borçluya rücu edemezler. Bu borç, borçluya karşı, aciz vesikasının düzenlenmesinden itibaren yirmi yıl geçmesiyle zamanaşımına uğrar. Borçlunun mirasçıları, mirasın açılmasından itibaren bir sene içinde alacaklı hakkını aramamışsa, borcun zamanaşımına uğradığını ileri sürebilirler. Borçlu, aciz vesikasını düzenlemiş olan icra dairesine borcunu işlemiş faizleriyle birlikte her zaman ödeyebilir. İcra dairesi ödenen parayı alacaklıya verir veya gerektiğinde 9 uncu madde hükümleri dahilinde bir bankaya yatırır. Borcun bu şekilde tamamının ödenmesinden sonra aciz vesikası sicilden terkin edilir ve borçluya borcunu ödeyerek aciz vesikasını sicilden terkin ettirdiğine dair bir belge verilir. Aynı şekilde, icra takibi batıl ise veya iptal edilirse yahut borçlunun borçlu olmadığı mahkeme kararıyla sabit olursa ya da alacaklı icra takibini geri alırsa, aciz vesikası sicilden terkin edilir ve borçluya buna ilişkin bir belge verilir.”*, İİK md. 251: *“İdare, paraları dağıtırken alacağının tamamını alamamış olan her alacaklıya ödenmemiş miktar için aciz vesikası verir. Vesikada müflisin alacağı kabul veya reddettiği yazılır. Kabul halinde*

TBK md. 167/3 hükmünün nasıl uygulanacağına ilişkin doktrinde farklı görüşler ileri sürülmüştür. Müteselsil borçlular, iç ilişkide borçtan eşit paylarla sorumlu ise tahsil edilmeyen borcun acze düşen borçlu dışındaki borçlular arasında eşit olarak paylaştırılmasında bir sorun bulunmamaktadır¹³⁸. Ancak borçlular borçtan farklı paylarla sorumlu ise paylaşımın ne şekilde yapılacağı önem taşımaktadır. Zira müteselsil borçlular, kendi aralarındaki anlaşmayla farklı bir taksim şekli kararlaştırabilir.

Bir görüşe göre, borçluların iç ilişkide sorumlu olduğu pay oranına bakılmaksızın tahsil edilmeyen miktar mutlak bir eşitlik içinde paylaştırılmalıdır. Müteselsil borçlulardan birinin acze düşmesi istisnai bir durumdur¹³⁹.

İkinci bir görüşe göre, borçlular iç ilişkide borçtan ne oranda sorumlu ise aciz nedeniyle tahsil edilemeyen miktar da bu orana göre paylaştırılmalıdır. Borçlular iç ilişkide borçtan eşit paylarla sorumlu olmamasına rağmen paylaşımın eşit şekilde yapılması hakkaniyete aykırı sonuçlar doğurur. Müteselsil borçlulara ancak iç ilişkide sorumlu olduğu miktar oranında rücu edilebilmesine rağmen acze düşen borçlunun payının paylaştırılmasında bu kuraldan uzaklaşılması adaletsiz sonuçlar doğurur. Bu nedenle, acze düşen borçlunun payı diğer borçlular arasında iç ilişkide sorumlu oldukları pay oranında paylaştırılmalıdır¹⁴⁰.

Kanaatime göre, müteselsil borçlular borçtan ne oranda sorumlu olacaklarını kararlaştırmış ise aciz nedeniyle tahsil edilemeyen miktar da bu orana göre paylaştırılmalıdır. Borçlular arasında bir belirleme olmasına rağmen paylaşımın eşit şekilde yapılması, borçluların iradesine aykırılık teşkil eder.

vesika 68 inci maddenin 1 inci fıkrasında yazılı senet mahiyetinde olur. 196 ncı madde hükmü saklı kalmak kaydıyla, aciz vesikası 143 üncü maddede yazılı olan hukukî sonuçları doğurur. Fakat, müflis yeni mal iktisap etmedikçe hakkında yeniden takip talebinde bulunulamaz. Müflis, bu yeni takip üzerine kendisine gönderilen ödeme emrine yeni mal iktisap etmediği yolunda itiraz ederse, ihtilaf icra mahkemesinde genel hükümler ve basit yargılama usulüne göre karara bağlanır. Müflise yeni mal iktisap etmediği itirazında bulunma imkânını sağlamak niyetiyle üçüncü kişinin hak sahibi kılındığı ama müflisin fiilen tasarruf ettiği mallar, üçüncü kişi bu durumu biliyor veya bilmesi gerekiyorsa, yeni mal sayılır.”

¹³⁸ Feyzioğlu, **a.g.e.**, s. 276

¹³⁹ Kapancı, **Borçlular Arası İlişkiler**, s. 536, Esat Arsebük, **Borçlar Hukuku**, C. 1-2, 3. bs., Ankara, y.y, 1950, s. 1026

¹⁴⁰ Tekinay vd., **a.g.e.**, s. 320, Canyürek, **a.g.e.**, s. 130, Feyzioğlu, **a.g.e.** s. 276 vd., Akıntürk, **a.g.e.**, s. 222

Borçlunun, diğer borçlulara başvurabilmesi için acze düşen müteselsil borçluyu takip etmekte bir kusurunun bulunmaması gerekmektedir. Asıl olan rücu hakkının doğduğu andaki aciz halidir. Rücu hakkı olan borçlu, rücu hakkının talebinde gecikirse bundan doğacak zarar kendisine aittir¹⁴¹. Borçlunun, takipte bir kusuru bulunmamasına rağmen takip ettiği borçlunun payı kadar veya hiç tahsilatta bulunamaması o borçlunun aciz halinde olduğunu gösterir¹⁴². Rücu eden borçlunun, acze düşen borçluyu takip etmekte bir kusuru var ise diğer borçlular aciz nedeniyle doğan zarara katılmayı reddedebilir¹⁴³.

H. Rücu Hakkının Tabi Olduğu Zamanaşımı

Rücu hakkı, borcu ifa eden kişinin şahsında doğan yeni bir haktır. Bunun sonucu olarak, bu hakka sahip olan kişinin şahsında doğmakla muaccel hale gelmekte ve doğduğu andan itibaren yeni bir zamanaşımı süresi işlemeye başlamaktadır.

Rücu hakkı açısından işleyecek olan zamanaşımı süresi, rücu hakkının dayandığı hukuki ilişkinin niteliğine göre belirlenecek yeni ve bağımsız bir zamanaşımı süresidir¹⁴⁴. Müteselsil borçlu rücu talebini, borçlular arasındaki sözleşmeye ya da vekâletsiz iş görme veya sebepsiz zenginleşme hükümlerine dayandırabilir. Bu nedenle, rücu hakkının tabi olduğu zamanaşımı süreleri ayrı başlıklar altında incelenecektir.

1. Sözleşme İlişkisinde Zamanaşımı

Müteselsil borçlular arasında bir sözleşme ilişkisi mevcut ise bu ilişkiden kaynaklanan rücu taleplerinin tabi olduğu zamanaşımı süresi, TBK md. 146 vd. yer alan hükümlere göre belirlenecektir¹⁴⁵.

¹⁴¹ Becker, I. Kısım, s. 174

¹⁴² Kapancı, **Borçlular Arası İlişkiler**, s. 536, Akıntürk, **a.g.e.**, s. 220, Canyürek, **a.g.e.**, s. 129, Ayar, **a.g.e.**, s. 1303, Feyzioğlu, **a.g.e.**, s. 276

¹⁴³ Tekinalp vd., **a.g.e.**, s. 319

¹⁴⁴ Kapancı, **Borçlular Arası İlişkiler**, s. 540

¹⁴⁵ Oğuzman, Öz, **Cilt 1**, s. 605, TBK md. 146: “Kanunda aksine bir hüküm bulunmadıkça, her alacak on yıllık zamanaşımına tabidir.” TBK md. 147: “Aşağıdaki alacaklar için beş yıllık zamanaşımı uygulanır: 1. Kira bedelleri, anapara faizleri ve ücret gibi diğer dönemsel edimler. 2. Otel, motel, pansiyon ve tatil köyü gibi yerlerdeki konaklama bedelleri ile lokanta ve benzeri yerlerdeki yeme içme bedelleri. 3. Küçük sanat işlerinden ve küçük çapta perakende satışlardan doğan alacaklar. 4. Bir

Bir görüşe göre; TBK md. 73'te hükme bağlanan zamanaşımı süresi, sözleşmeden doğan müteselsil borçlulukta da uygulanmalıdır. Zira müteselsil borçluluğun düzenlendiği TBK md. 162 ve devamında, rücu alacağının tabi olduğu zamanaşımına ilişkin özel bir düzenleme yapılmamıştır. TBK md. 73/1'e göre; "*Rücu istemi, tazminatın tamamının ödendiği ve birlikte sorumlu kişinin öğrenildiği tarihten başlayarak iki yılın ve her hâlde tazminatın tamamının ödendiği tarihten başlayarak on yılın geçmesiyle zamanaşımına uğrar.*" Haksız fiilden doğan müteselsil sorumluluk ve sözleşmeden doğan müteselsil borçlulukta söz konusu olan rücu hakkı aynı niteliktedir. Bu nedenle TBK md. 167/2'den doğan rücu hakkına, TBK md. 73'te hükme bağlanan zamanaşımı süresi uygulanmalıdır. Ancak müteselsil borçlular arasında adi ortaklık, vekâlet gibi özel bir hukuki ilişki mevcut ise zamanaşımı bakımından bu ilişkiler için öngörülen süreler uygulama alanı bulacaktır¹⁴⁶.

Borçlular arasında bir adi ortaklık ilişkisi mevcut ise bu ilişkiden doğan rücu talebi TBK md. 147/4 hükmü doğrultusunda beş yıllık zamanaşımı süresine tabi olacaktır¹⁴⁷.

Borçlular arasında bir vekâlet sözleşmesi mevcut ise bu sözleşmeden doğan masrafların karşılanması ve zararın giderilmesine ilişkin talepler TBK md. 147/5 hükmü doğrultusunda beş yıllık zamanaşımı süresine tabi olacaktır¹⁴⁸.

Rücu hakkı, borçlunun şahsında doğduğu anda muaccel hale gelmekte ve bu andan itibaren yeni bir zamanaşımı süresi işlemeye başlamaktadır. TKHK'da, ayıplı mal nedeniyle doğan müteselsil sorumlulukta iç ilişkinin tabi olduğu hükümlere ilişkin özel bir düzenleme yapılmadığından borçlular rücu talebini hangi talep temeline dayandırıyorsa zamanaşımı süresi de bu talep temeline göre belirlenecektir¹⁴⁹.

ortaklıkta, ortaklık sözleşmesinden doğan ve ortakların birbirleri veya kendileri ile ortaklık arasındaki; bir ortaklığın müdürleri, temsilcileri, denetçileri ile ortaklık veya ortaklar arasındaki alacaklar. 5. Vekâlet, komisyon ve acentalık sözleşmelerinden, ticari simsarlık ücreti alacağı dışında, simsarlık sözleşmesinden doğan alacaklar. 6. Yüklenicinin yükümlülüklerini ağır kusuruyla hiç ya da gereği gibi ifa etmemesi dışında, eser sözleşmesinden doğan alacaklar. "

¹⁴⁶ Özdoğan, **a.g.e.**, s. 223

¹⁴⁷ Kapancı, **Borçlular Arası İlişkiler** , s. 550

¹⁴⁸ **A.e.**

¹⁴⁹ Rodoslu, **a.g.e.**, s. 164

Çalışma kapsamında, tacirler arası ticari satış sözleşmesinden doğan rücu hakkı aşağıda ayrı bir başlık altında incelendiğinden ticari satış sözleşmesinden doğan rücu hakkının tabi olduğu zamanaşımı süresine ilişkin açıklamalara da ilgili başlık altında yer verilecektir.

2. Vekâletsiz İş Görmede Zamanaşımı

TBK'da, vekâletsiz iş görmeye dayanan taleplerin tabi olduğu zamanaşımı süresine ilişkin özel bir düzenleme yapılmamıştır.

Doktrinde hâkim olan görüşe göre, gerçek vekâletsiz iş görmeden doğan rücu hakkı, TBK md. 146 hükmü kapsamında on yıllık genel zamanaşımına tabidir. Burada sözleşmeye benzer bir ilişki mevcut olduğundan genel sözleşme zamanaşımı süresi vekâletsiz iş görmeye kıyasen uygulanmalıdır¹⁵⁰.

İş görmenin konusu TBK md. 147'de yer alan türde alacaklardan oluşuyor ise bu alacaklar hakkında beş yıllık zamanaşımı uygulanmalıdır. İş görme, başkasının borcunu onun yerine ifasından ibaret ise borcun zamanaşımı süresi daha kısa olsa bile iş görenin alacağı on senelik zamanaşımına tabi olmalıdır. Ancak iş gören, başkasının zamanaşımına uğrayan borcunu ifa ederse iş sahibine karşı bir talepte bulunamaz¹⁵¹. Tüketici satış sözleşmeleri açısından, ayıplı mal nedeniyle tercih edilebilecek seçimlik haklar TBK md. 147'de yer alan türde alacaklardan oluşmadığı için, hâkim görüş

¹⁵⁰ Hatemi, Serozan, Arpacı, **a.g.e.**, s. 495, Tandoğan, **Vekâletsiz İş Görme**, s. 266, Konuya ilişkin Yargıtay kararları için bkz. Turgut Uygur, **Açıklamalı İçtihatlı Borçlar Kanunu: Sorumluluk ve Tazminat Hukuku**, C. 8, 3. bsk., Ankara, Seçkin, 2010, s. 9149 vd.: Yarg. 13. HD. E. 6941, K. 976 , T. 23.02.1988: "...Davacı, davalının borçlu olduğu bonoları bankaya ödediğini öne sürerek ödetme isteğinde bulunmuştur. Mahkemece de belirtildiği gibi, burada taraflar arasındaki ilişki vekâletsiz tasarruf hükümlerinden doğmaktadır. Davacı, davalının yararına ödemede bulunmuştur. Vekâletsiz tasarruf için Borçlar Kanununda ayrı bir zaman aşımı süresi öngörülmediğinden, davada BK'nun 125. maddesindeki 10 yıllık genel zaman aşımı süresinin uygulanması gerekir..." , Yarg. 11. HD. E. 5343, K. 5722, T. 28.12.1982: "...Açıklanan şu duruma göre, sözleşmede açık bir hüküm bulunmamakla beraber, davacının ödemesi gereken kıdem tazminatının, bu tazminatı hak eden işçilere davalı şirket tarafından davacı adına ödenmesi işlemleri BK'nun 410 ve onu izleyen maddelerindeki vekâletsiz tasarruf (vekilliksiz iş görme) işlemleri niteliğindedir. Dava da davalı tarafından yapılan kıdem tazminatı hesaplama ve ödeme işlemlerinde davacı aleyhine hareket edildiği, bu nedenle rövavans ücretinden fazla mahsup edilen miktarın iadesi istendiğine göre, dava BK'nun 125. maddesindeki 10 yıllık zamanaşımı süresine tabi bulunmaktadır..." , Rodoslu, **a.g.e.**, s. 165 vd., Yavuz, Acar, Özen, **a.g.e.**, s. 753

¹⁵¹ Tandoğan, **Vekâletsiz İş Görme**, s. 266, Gümüş, **Borçlar Özel Cilt 2**, s. 459, Yavuz Acar, Özen, **a.g.e.**, s. 753

doğrultusunda vekâletsiz iş görmeden doğan rücu hakkı, TBK md. 146 hükmü kapsamında on yıllık genel zamanaşımına tabi olacaktır.

Zamanaşımı süresi, iş görenin masrafta bulunduğu veya zarara uğradığı andan itibaren işlemeye başlar¹⁵².

3. Sebepsiz Zenginleşmede Zamanaşımı

Sebepsiz zenginleşmeye dayalı taleplerin tabi olduğu zamanaşımı süresi, TBK md. 82/1’de hükme bağlanmıştır. Bu hükme göre; “*Sebepsiz zenginleşmeden doğan istem hakkı, hak sahibinin geri isteme hakkı olduğunu öğrendiği tarihten başlayarak iki yılın ve her hâlde zenginleşmenin gerçekleştiği tarihten başlayarak on yılın geçmesiyle zamanaşımına uğrar.*”

Anılan hükümde, kısa ve uzun olmak üzere iki tür zamanaşımı süresi belirlenmiştir. Bu süreler içinde dava açılmadığı takdirde sebepsiz zenginleşmeden doğan rücu hakkı eksik borç haline gelmektedir¹⁵³.

İki yıllık kısa zamanaşımı süresi, zenginleşmenin ve zenginleşenin öğrenildiği tarihten itibaren işlemeye başlamaktadır. Bu sürenin başlaması için, iade alacaklısının kendisi aleyhine zenginleşen kişiyi ve zenginleşmenin kapsamını bilmesi aranmaktadır. Bu şartlar davacı tarafından tahmini olarak değil, kesin olarak veya en azından davanın açılmasına imkân verecek ölçüde bilinmelidir¹⁵⁴.

On yıllık uzun zamanaşımı süresi ise, zenginleşmenin gerçekleştiği tarih itibariyle işlemeye başlayan bir tür çerçeve süredir. On yıllık süre mutlak bir zamanaşımı süresi olup, geri isteme hakkının doğduğu yani sebepsiz zenginleşme alacağının muaccel olduğu zamanda işlemeye başlar. Sebepsiz zenginleşmeden doğan alacak hakkı, sebepsiz zenginleşmenin gerçekleştiği tarihte muaccel olmakta ve zamanaşımı süresi de bu tarihten itibaren işlemeye başlamaktadır¹⁵⁵.

¹⁵² Tandoğan, **Vekâletsiz İş Görme**, s. 266

¹⁵³ Oğuzman, Öz, **Cilt 2**, s. 398, Eren, **Borçlar Genel**, s. 923

¹⁵⁴ Oğuzman, Öz, **Cilt 2**, s. 398, Eren, **Borçlar Genel**, s. 924

¹⁵⁵ Kapancı, **Borçlular Arası İlişkiler**, s. 551, Oğuzman, Öz, **Cilt 2**, s. 399, Eren, **Borçlar Genel**, s. 924 vd.

IV. Halefiyet

Halefiyet esas olarak TBK md. 127’de hüküm altına alınmıştır. Bu hükme göre halefiyet, üçüncü bir kişinin alacaklıya ifada bulunması ile alacaklının yerine geçmesidir¹⁵⁶.

Müteselsil borçlulukta, iç ilişkide sorumlu olduğu paydan daha fazla ifada bulunan müteselsil borçluya tanınan bir diğer başvuru imkânı halefiyettir. TBK md. 168/1’e göre; “*Diğerlerine rücu hakkına sahip olan borçlulardan her biri, ifa ettiği miktar oranında alacaklının haklarına halef olur.*” Rücu hakkına sahip borçlu, alacaklıyı tatmin ettiği oranda alacaklının haklarına halef olmaktadır¹⁵⁷.

Rücu hakkı ve halefiyetin bir arada düzenlendiği hallerde halefiyet, rücu hakkını güçlendirmektedir. Rücu hakkının halefiyet ile güçlendirildiği hallerde, birbiriyle yarışan iki alacak hakkı söz konusu olur. Rücu hakkına sahip olan borçlu, alacaklıya halef olduğunda alacağa bağlı teminatlardan faydalanabilmektedir¹⁵⁸.

Borçlunun diğer borçlulara karşı halefiyet alacağını ileri sürebilmesi için öncelikli olarak rücu hakkına sahip olması gerekmektedir. Halefiyet alacağı, rücu hakkı sahibi olan müteselsil borçluya tanınmıştır. Bu durum, TBK md. 168/1 hükmünün lafzından anlaşılmaktadır. Anılan hükümde, alacaklıya ifada bulunan müteselsil borçlunun TBK md. 167 kapsamında rücu hakkına sahip olması gerektiği belirtilmiştir. Alacaklıya ifada bulunan müteselsil borçlu, iç ilişkide sorumlu olduğu payı aşan miktar oranında alacaklıya halef olmaktadır¹⁵⁹.

¹⁵⁶ Özdoğan, **a.g.e.**, s. 92

¹⁵⁷ Kapancı, **Borçlular Arası İlişkiler**, s. 356, Özdoğan, **a.g.e.**, s. 97, Rodoslu, **a.g.e.**, s. 9

¹⁵⁸ Rücu hakkı ve halefiyet arasındaki ilişki için bkz. yuk. s. 93 vd., YHGK. E. 2000/4-103, K. 2000/124, T. 23.02.2000, (Çevrimiçi), www.sinerjimevzuat.com.tr , 30.09.2017: “...Halefiyette, rücu hakkını kullanan kişi alacaklının yerine geçer, aynen alacaklının konumuna sahip olur. Bunun sonucu olarak örneğin alacaklının elinde, alacağı garanti eden ipotek gibi bir garanti varsa, zararı tazmin eden borçlu alacaklının haklarına halef olduğundan, bundan böyle bu teminat rücu alacağını garanti eder (Örneğin BK. md. 496 da kefil lehine tanınan halefiyette durum budur)...”

¹⁵⁹ Özdoğan, **a.g.e.**, s. 94 vd., Kapancı, **Borçlular Arası İlişkiler**, s. 390, Kılıçoğlu, **Halefiyet**, s. 282, Özdoğan, **a.g.e.**, s. 282

Halefiyette, alacaklıya halef olan kişinin şahsında yeni bir hak doğmamakta, halef alacaklının sahip olduğu hakkı kanunen devralmaktadır¹⁶⁰. Alacaklının tatmin edilmesi ile birlikte, alacağa bağlı bütün ferî haklar da kendiliğinden halefe geçmektedir¹⁶¹.

Halefiyet bir kanun hükmüne istinaden meydana geliyor ise kanuni halefiyet, taraflar arasındaki sözleşmeye dayanıyor ise sözleşmeye dayalı halefiyet söz konusu olur. Türk Hukukunda sözleşmeye dayalı halefiyet haline yer verilmediğinden, halefiyet ancak kanun hükmüne istinaden doğmaktadır. Kanunda hüküm bulunan haller dışında başka halefiyet halleri yaratılamaz¹⁶². TBK md. 168 ile hükme bağlanan halefiyet bir kanuni halefiyet durumudur. Bu hali ile halefiyet, TBK md. 185 kapsamında alacağın kanunen devrine bir örnek teşkil etmektedir¹⁶³.

TKHK kapsamında seçimlik haklardan müteselsilen sorumlu olan borçlular da, iç ilişkide sorumlu oldukları paydan daha fazla ifada bulunduklarında tüketiciye halef olmaktadır. Bu doğrultuda, tüketicinin tatmin edilmesi ile birlikte alacağa bağlı ferî haklar da kendiliğinden ifada bulunan borçluya geçmektedir.

A. Hukuki Niteliği

Halefiyet, başkasına veya şahsına ait borcu yerine getiren kişinin kanuni düzenlemeye istinaden alacaklının yerine geçmesi olarak tanımlanabilir¹⁶⁴.

Halefiyet, başkasına ait borcun ifa edilmesi ile meydana gelebileceği gibi borçtan bizzat sorumlu olan borçlunun kendi borcunu ifa etmesi neticesinde de oluşabilir. Borçtan bizzat sorumlu olan borçlunun borcu ifa etmesi ile alacaklıya halef olmasına örnek olarak müteselsil borçluluk gösterilebilir¹⁶⁵. Daha önce de ifade edildiği üzere, müteselsil borçlulukta halefiyet, temelde bir rücu hakkına dayanmaktadır.

¹⁶⁰ Kılıçoğlu, **Halefiyet**, s. 13, Özdoğan, **a.g.e.**, s. 92 vd.

¹⁶¹ Karşlı, **a.g.e.**, s. 49, von Tuhr, **a.g.e.**, s. 810

¹⁶² Kılıçoğlu, **Halefiyet**, s. 4, Kılıçoğlu, **Halefiyet ve Rücu**, s. 398

¹⁶³ Özdoğan, **a.g.e.**, s. 92

¹⁶⁴ Kılıçoğlu, **Halefiyet**, s. 3

¹⁶⁵ Borçtan bizzat sorumlu olan kişinin borcu yerine getirmesi ile alacaklıya halef olmasına örnek olarak bölünemeyen borçluluk da gösterilebilir.

Halefiyetin hukuki niteliği konusunda doktrinde farklı görüşler ileri sürülmüştür. Bir görüşe göre, halefiyet hallerinde alacaklı kendisini tatmin eden kişiye alacağını satmak zorunda olup alacaklı tarafından yapılan bir mecburi satış söz konusudur¹⁶⁶. İkinci bir görüşe göre, halefiyet kanundan doğan bir temlik değil bir yenilemedir¹⁶⁷. Alacaklıyı tatmin eden kişi, bu andan itibaren kapsamı eskinin aynısı olan yeni bir alacak hakkı kazanmaktadır.

Bizim de katıldığımız üçüncü bir görüşe göre ise; halefiyet borcun ifa ile sona ermesi kuralının bir istisnasıdır. Alacaklı tatmin edilmekle borç ilişkisinin dışına çıkarılmakta, ona ait alacak hakkı ise sona ermeyip kanun hükmüne istinaden halef olan kişiye geçmektedir. Bu durum taraf iradelerine değil, bir kanun hükmüne dayandığından kanuni temlik söz konusudur¹⁶⁸.

B. Halefiyetin Koşulları

1. Rücu Hakkının Mevcut Olması

Alacaklıyı tatmin eden borçlunun, halefiyet alacağını ileri sürebilmesi için öncelikli olarak rücu hakkına sahip olması gerekmektedir. Halefiyet alacağı, rücu hakkı sahibi olan müteselsil borçluya tanınmıştır. Bu durum, TBK md. 168/1 hükmünün lafzından anlaşılmaktadır. Anılan hükümde, alacaklıya ifada bulunan müteselsil borçlunun TBK md. 167 kapsamında rücu hakkına sahip olması gerektiği belirtilmiştir.

Alacaklıyı tatmin eden müteselsil borçlu, iç ilişkide rücu hakkından faydalanamayacaksa halefiyetten de yararlanamaz. Rücu hakkı, zamanaşımına uğramış veya diğer bir nedenle sona ermiş ise borçlu diğer borçlulardan bir şey talep edemez. Aynı şekilde borçlu, alacaklıya iç ilişkide sorumlu olduğu pay oranında ifada bulunmuş ise rücu hakkı olmadığından alacaklının haklarına da halef olamaz¹⁶⁹.

¹⁶⁶ Kılıçoğlu, **Halefiyet**, s. 8, dn. 16'da yer alan yazarlar.

¹⁶⁷ **A.e.**, s. 8, dn. 19'da yer alan yazarlar.

¹⁶⁸ **A.e.**, s. 9, dn. 22'de yer alan yazar, Kılıçoğlu, halefiyet, s. 9, Kapancı, **Borçlular Arası İlişkiler**, s. 386, Özdoğan, **a.g.e.**, s. 92 vd.

¹⁶⁹ **A.e.**, s. 95, Kapancı, **Borçlular Arası İlişkiler**, s. 390 vd, Kılıçoğlu, **Halefiyet**, s. 33 vd.: Yazar, halefiyetin rücu hakkının feri olması nedeniyle halefiyetin doğumu için alacaklıyı tatmin eden

Tüketiciyi tatmin eden müteselsil borçlunun halefiyet alacağını ileri sürebilmesi için rücu hakkına sahip olması gerekmektedir.

2. Tüketicinin Sorumlu Olunan Paydan Daha Fazla Tatmin Edilmesi

Halefiyetin doğumu için borçlunun, tüketiciyi iç ilişkide sorumlu olduğu paydan daha fazla tatmin etmiş olması gerekmektedir. Rücu hakkında da olduğu gibi borçlu, iç ilişkide sorumlu olduğu pay kadar veya bu paydan daha az ifada bulunmuş ise tüketiciye halef olamaz. Ancak daha önce de ifade edildiği üzere, ayıpsız misli ile değişim ve ücretsiz onarım borcunda borcun niteliği gereği kısmi ifa mümkün olmadığından müteselsil borçlu ancak borcun tamamını ifa ettikten sonra halefiyete istinaden diğer borçlulara rücu edebilecektir.

Taraflar anlaşarak borcun, borçlanılan edimden farklı bir şeyle de ifa edilmesini kararlaştırabilir. Müteselsil borçlunun, tüketiciyi asıl borcun değerinden daha düşük değerdeki ifa yerini tutan edim ile tatmin etmesi halinde bu düşük değer oranında tüketiciye halef olacaktır¹⁷⁰.

Alacaklı, borç muaccel olmadan tatmin edilmiş ise halef olan borçlu, diğer borçlulara ancak borcun muaccel olduğu tarihte rücu edebilir. Halefiyet, henüz muaccel olmayan bir borcu muaccel hale getirmez¹⁷¹.

İç ilişkide sorumlu olduğu paydan daha fazla ifada bulunan borçlunun rücu hakkı ile birlikte halefiyet imkânına sahip olması, diğer borçlulardan iki katı talepte bulunabileceği anlamına gelmemektedir¹⁷². Daha önce de ifade edildiği üzere, müteselsil borçlulukta rücu hakkı ve halefiyet birlikte ortaya çıktığından alacaklıya ifada bulunan borçlu, rücu hakkına veya halefiyete dayanarak diğer borçlulara başvurabilir. Müteselsil borçlu, diğer borçlulara başvuruda hem rücu hakkına hem de

borçlunun rücu hakkına sahip olması gerektiğini belirtmektedir, Caner, **a.g.e.**, s. 282, Akıntürk, **a.g.e.**, s. 223

¹⁷⁰ Özdoğan, **a.g.e.**, s. 281

¹⁷¹ Kılıçoğlu, **Halefiyet**, s. 27

¹⁷² Oğuzman, Öz, **Cilt 2**, s. 481

halefiyete dayanabileceği için bu taleplerin yarışması söz konusu olacaktır¹⁷³. Talebinin dayanağını belirleyecek olan kişi, rücu alacaklısı olan borçludur¹⁷⁴. Rücu hakkı ve halefiyet, kapsam itibarıyla örtüşmekte ise birbirlerini dışta bırakır. Ancak iki talebin kapsamı farklı ise, bu taleplerin kaynaştırılarak ileri sürülmesi mümkündür. Aynı şey, taleplerin kapsamlarının örtüştüğü durumlarda kısmen ileri sürülmeleri bakımından da söz konusu olabilir. Müteselsil borçlu, her iki talebin faydalarını ve sakıncalarını göz önüne alarak talebinin dayanağını belirleyecektir¹⁷⁵.

C. Halefiyetten Önceden Vazgeçilmesi

Müteselsil borçlulukta, halefiyetten önceden vazgeçilmesi mümkündür. Borçluların tümü veya birkaçı halefiyetten vazgeçebilir. Halefiyet hakkından vazgeçen müteselsil borçlu, rücu hakkına dayanarak diğer borçlulara başvurabilir. Zira halefiyetten vazgeçilmesi, TBK md. 167 kapsamında rücu hakkının kullanımına engel olmaz¹⁷⁶.

Tüketicinin, halefiyet hakkından vazgeçen borçluya karşı halefiyetten kaynaklanan herhangi bir yükümlülüğü söz konusu olmayacaktır¹⁷⁷. Müteselsil borçlulukta halefiyeti düzenleyen TBK md. 168/1 hükmünün emredici nitelikte olmadığı ileri sürülmektedir¹⁷⁸. Bu durumda borçlu, payından fazla ifada bulunmuş ise diğer borçlulara karşı ancak rücu hakkına dayalı olarak başvuruda bulunabilecektir.

D. Halefiyetin Tabi Olduğu Zamanaşımı

Alacaklıyı tatmin eden müteselsil borçlu, alacaklının yerine geçerek onun sahip olduğu hakları kanunen devralmaktadır. Halefiyetle birlikte, ifada bulunan borçlunun şahsında yeni bir hak doğmamakta alacaklının mevcut hakkı borçluya devredilmektedir¹⁷⁹.

¹⁷³ Rodoslu, **a.g.e.**, s. 16

¹⁷⁴ Kapancı, **Borçlular Arası İlişkiler**, s. 366

¹⁷⁵ **A.e.**, s. 368, Kefalet sözleşmesi özelinde bkz. Reisoğlu, **Bankacılık Uygulamasında Kefalet**, s. 213, Reisoğlu, **Kefalet Hukuku**, s. 219 vd., Özen, **Kefalet Sözleşmesi**, s. 482 vd.

¹⁷⁶ Kapancı, **Borçlular Arası İlişkiler**, s. 561

¹⁷⁷ **A.e.**, s. 562

¹⁷⁸ Kılıçoğlu, **Halefiyet**, s. 10

¹⁷⁹ **A.e.**, s. 13

Borçlu, alacaklının hakkını devraldığından halefiyetten doğan rücu talebinin tabi olduğu zamanaşımı süresi alacağın tabi olduğu zamanaşımı süresine göre belirlenecektir. Asıl alacak için geçerli olan zamanaşımı süresi, halefin devraldığı alacak için de geçerli olacaktır¹⁸⁰.

Zamanaşımının başlangıç tarihi yönünden, alacaklının tatmin edildiği anda borç muaccel değil ise zamanaşımı, alacağın muaccel olduğu andan itibaren işlemeye başlayacaktır. Halefiyetin etkisi, alacaklının diğer borçlulardan talepte bulunabileceği zamanda ortaya çıkmaktadır. Alacaklının tatmin edildiği anda borç muaccel değil ise borçlunun alacaklıya halef olduğundan bahsedilemez. Muacceliyetin gerçekleşmesi ile birlikte halefiyet etkisini doğuracak ve zamanaşımı süresi bu tarih itibariyle işlemeye başlayacaktır¹⁸¹.

Halefiyetin doğumu anında, alacak için daha önceden işlemeye başlayan bir zamanaşımı süresi mevcut ise bu sürenin işlemeye devam mı edeceği yoksa yeni bir sürenin mi işlemeye başlayacağı doktrinde tartışmalıdır. Halefiyetin rücu hakkının ferî olduğunu görüşüne göre, halefiyetin doğduğu andan itibaren yeni bir zamanaşımı süresi işlemeye başlayacaktır. Bu halde, kanundan dolayı intikal eden halefiyet alacağı, rücu hakkından doğan bir alacak olup bu hakkın doğduğu anda muaccel olur. Halef olan kişiye kanundan dolayı intikal eden alacak, alacaklıya ait olan bir alacak olmayıp ondan bağımsız bir alacaktır. Bu nedenle bu yeni alacak için rücu hakkının doğduğu andan itibaren yeni bir zamanaşımı süresi işlemeye başlayacaktır¹⁸².

İkinci bir görüşe göre, alacaklıya ifada bulunan borçlu asıl alacağı işleyen zamanaşımı ile birlikte kazanır. Alacak, ifa anında zamanaşımı bakımından hangi durumda ise, borçlu alacağı o hali ile devralır. Halefiyet alacağı için zamanaşımı kaldığı yerden işlemeye devam eder. Halefiyet ile birlikte zamanaşımının yeniden işlemeye başlayacağından söz edilemez¹⁸³.

¹⁸⁰ Özdoğan, **a.g.e.**, s. 224

¹⁸¹ Kapancı, **Borçlular Arası İlişkiler**, s. 541, Kılıçoğlu, **Halefiyet**, s. 135 vd.

¹⁸² **A.e.**, s. 136 vd.

¹⁸³ Özdoğan, **a.g.e.**, s. 224, Nomer, **Halefiyetin Rolü**, s. 251, Kapancı, **Borçlular Arası İlişkiler**, s. 542: Yazar, halefiyetin rücu alacağının ferî olduğunu görüşünde olmasına rağmen zamanaşımının işlemeye başladığı hallerde halefiyetin gerçekleşmesi ile birlikte zamanaşımının kaldığı yerden işlemeye devam edeceğini belirtmektedir.

Kanaatime göre borçlu, alacağı, ifa anında zamanaşımı bakımından hangi durumda ise o hali ile devralmalıdır. Zira alacaklıyı tatmin eden müteselsil borçlu, alacaklının yerine geçerek onun sahip olduğu hakları kanunen devralmaktadır. Borçlu, alacağı mevcut hali ile devralacağından yeni bir zamanaşımı süresinin işlemeye başlaması söz konusu değildir.

TBK md. 155/1 hükmünün, borçlulardan birinin kendi davranışıyla diğerlerinin durumunu ağırlaştıramayacağı kuralının bir istisnası olduğunu ve müteselsil borçluluğun yapısı ile bağdaşmadığını açıklamıştık¹⁸⁴. Bu hüküm, borçlunun, tüketiciye halef olduğu esnada işlemeye başlayan bir zamanaşımı süresinin bulunduğu haller bakımından önem taşımaktadır¹⁸⁵. Zira işlemeye başlayan bir zamanaşımı süresi söz konusu değil ise zamanaşımı, alacağın muaccel olduğu tarih itibariyle işlemeye başlayacaktır. Müteselsil borçlulukta, borçlunun tüketiciye ifada bulunması ile birlikte TBK md. 155/1 hükmü doğrultusunda zamanaşımı tüm borçlular yönünden kesilecektir. Borçlunun tüketiciye ifada bulunması, borcun ikrarını da içermektedir. Müteselsil borçlu, kısmi ifada bulunsa bile bu durum geçerlidir¹⁸⁶. Borçlu, tüketiciye zamanaşımı süresi içinde ifada bulunduğu sürece zamanaşımı kesilecek ve yeniden işlemeye başlayacaktır. Halefiyetin söz konusu olduğu hallerde, alacak sona ermeyip ifada bulunan müteselsil borçluya geçmektedir. Bu nedenle, borçlunun tüketiciye ifada bulunduğu hallerde zamanaşımı tüm borçlular yönünden kesilecek ve her halükarda halefiyet alacağı için yeni bir zamanaşımı süresi işlemeye başlayacaktır.

Borçlu, tüketiciye ifada bulunduğu sırada zamanaşımı dolmuş ise yeni bir süre işlemeyecektir. Bazı borçlular yönünden zamanaşımı süresi zaten dolmuş ise, ifa sadece işlemekte olan zamanaşımı süresini keser¹⁸⁷. Zamanaşımı süresi, tüketicinin talepte bulunabileceği dönemde dolmuş ise borçlu da alacağı zamanaşımına uğramış bir şekilde devralacaktır¹⁸⁸. Bu nedenle diğer borçlular halefe karşı zamanaşımı defi

¹⁸⁴ Bkz. yuk. s. 32

¹⁸⁵ Kılıçoğlu, **Halefiyet**, s. 136

¹⁸⁶ Kapancı, **Borçlular Arası İlişkiler**, s. 544

¹⁸⁷ **A.e.**, s. 546

¹⁸⁸ **A.e.**, s. 542

ileri sürerek ifadan kaçınabilir. Zamanaşımı kesildikten sonra işlemeye başlayan yeni süre, kural olarak kesilen ilk süre ile aynıdır¹⁸⁹.

TKHK md. 12/1'e göre; tüketici, ayıptan doğan sorumlulukta sahip olduğu hakları taşınırlarda iki yıl, konut veya tatil amaçlı taşınmaz mallarda beş yıl içinde kullanmalıdır¹⁹⁰. İki yıllık ve beş yıllık zamanaşımı süresi, tüketicinin seçimlik hakkını kullanması bakımından düzenlenen bir süredir. Tüketici seçimlik hakkını kullandıktan sonra, satıcının borcu bakımından on yıllık genel zamanaşımı süresi uygulanacaktır¹⁹¹. Tüketici, sahip olduğu seçimlik hakları iki yıllık süre içerisinde kullanmamış ise ortak savunmaları ileri sürmeksizin tüketiciyi tatmin eden borçlu, diğer borçlulara karşı halefiyet alacağı ileri süremez. Nitekim tüketici satış sözleşmeleri açısından, aksi yönde bir belirleme olmadıkça zamanaşımı ortak savunma niteliğindedir. Tüketici, seçimlik hakkını iki yıllık süre içerisinde kullanmış ise tüketiciyi tatmin eden müteselsil borçlu, halefiyet alacağını on yıllık zamanaşımı süresi içinde diğer borçlulara ileri sürebilir.

TKHK md. 12/3' e göre, *“Ayıp, ağır kusur ya da hile ile gizlenmişse zamanaşımı hükümleri uygulanmaz.”* Zamanaşımı hükümlerinin uygulanmamasının ne anlam ifade ettiği hükümde açıklanmasa bile doktrinde ayıbın, ağır kusur veya hile ile gizlendiği hallerde genel zamanaşımı sürelerinin uygulanacağı kabul edilmektedir¹⁹².

¹⁸⁹ Eren, **Borçlar Genel**, s. 1318

¹⁹⁰ Çabri, **a.g.e.**, s. 274

¹⁹¹ Kapancı, **Ayıptan Doğan Sorumluluk**, s 80, Yeşim Atamer, “Revize Edilmiş Türk Borçlar Kanunu Tasarısı’na İlişkin Değerlendirme ve Teklifler”, **Hukuki Perspektifler Dergisi**, S. 6, 2006, s. 33 vd: Yazara göre, alıcının sahip olduğu seçimlik haklardan sözleşmeden dönme ve ayıp oranında indirim, yenilik doğuran hak olduğundan bu hakların zamanaşımına tabi tutulması doğru değildir. Zira yenilik doğuran haklar, hak düşürücü süreye tabidir. Bu nedenle maddede sadece süre kavramına yer verilmeli, bu sürenin niteliği seçimlik hakkın türüne göre zamanaşımı veya hak düşürücü süre olarak anlaşılmalıdır.

¹⁹² Atamer, Baş, **a.g.e.**, s. 58 vd., Çabri, **a.g.e.**, s. 282, İnceoğlu, **a.g.e.**, s. 200, Kapancı, **Ayıptan Doğan Sorumluluk**, s. 84, Yargıtay kararları için bkz. Turgut Uygur, **Açıklamalı İçtihatlı Borçlar Kanunu: Sorumluluk ve Tazminat Hukuku**, C. 4, 2. bsk., Ankara, Seçkin, 2003, s. 4774 vd.: Yarg. 13. HD., E. 2723, K. 3358, T. 5.6.1987: *“...Davalının hilesi bulunduğu ve bu husus ceza mahkemesi kararı ile sabit olduğundan, olayda BK. 207 maddesindeki bir yıllık değil, 125. Maddesindeki 10 yıllık zaman aşımı süresi uygulanmalıdır. O hâlden mahkemenin, satış tarihi itibarıyla 10 yıllık zaman aşımı süresi geçmemiş satış sözleşmeleri yönünden, iddia ve savunma çerçevesinde tarafların delillerini toplayarak davacıların zararlarının ödetilmesine karar vermesi gerekirken, yazılı gerekçe ile reddi usul ve yasaya aykırıdır...”*, Yarg. 13. HD. E. 2002/10673, K. 2002/13269, T. 10.12.2002, (Çevrimiçi), www.sinerjimevzuat.com.tr, 27.11.2017: *“...Satıcı bozuklukları bildiği halde gizlemeye çalışırsa veya pasif davranarak suskun kalırsa dahi, tüketicinin korunması hakkında kanunun 4/IV maddesi anlamında hilenin varlığının kabulü zorunlu olup, 2 yıl yerine 10 yıllık zamanaşımı uygulanmalıdır...”*

Satıcı, malı ayıplı olarak devretmekte ağır kusurlu ise ayıptan doğan sorumluluk TBK md. 146 hükmü doğrultusunda on yıllık zamanaşımı süresine tabi olacaktır¹⁹³.

Doktrinde ileri sürülen bir görüşe göre, üreticinin veya ithalatçının ağır kusurunun varlığı halinde, satıcı da ayrıca ağır kusurlu olmadıkça sadece üretici veya ithalatçının sorumluluğu on yıllık zamanaşımı süresine tabi olmalı, satıcının sorumluluğu ise iki yıllık zamanaşımı süresine tabi olmaya devam etmelidir. Aynı görüşe göre, satıcının ağır kusuru halinde, üretici veya ithalatçının ağır kusuru olmasa bile tüm sorumlular bakımından uzun zamanaşımı süreleri uygulama alanı bulmalıdır¹⁹⁴.

Aksi görüşte olan yazarlar için bkz. Şahiniz, **a.g.e.**, s. 131, dn. 431’de yer alan yazarlar, Sabih Arkan, **Ticarî İşletme Hukuku**, Haz. Başak Şit, Murat Gürel, Kübra Var, Pınar Tekin Akbal, Ankara, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 2013, s. 162: Yazara göre, ağır kusur halinde uygulanacak zamanaşımı süresi TBK md. 72’ye göre belirlenmelidir.

¹⁹³ Çabri, **a.g.e.**, s. 283

¹⁹⁴ Gümüş, **TKHK Şerhi**, s. 129 vd.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

MÜTESELSİL BORÇLULAR ARASINDAKİ TİCARİ SATIŞ SÖZLEŞMESİNE GÖRE BAŞVURU HAKKI

I. Genel Olarak

Müteselsil borçluların kendi aralarındaki anlaşmada farklı bir taksim şekli belirlenmediği, kanunda hüküm bulunmadığı ve hukuki ilişkinin niteliğinden aksinin anlaşılacağı durumlarda, borçlular iç ilişkide borçtan eşit paylarla sorumlu olacak ve ifada bulunan borçlu tüketiciye halef olacaktır. Bunun yanı sıra, üretici, ithalatçı ve satıcının, dâhil olduğu zincirleme satış ilişkisinden doğan talep hakları da mevcut olacağından borçluların iki farklı rücu imkânı söz konusu olacaktır¹. Müteselsil borçlular, kanundan doğan rücu hakkı veya halefîyetin yanı sıra aralarındaki ticari satış sözleşmesi talep temeline dayanarak da birbirlerine rücu edebilecektir.

Üretilen bir malın tüketiciye ulaşması ile sonuçlanan sürece ara satıcılar dâhil olabilmektedir. Üretici, ürettiği bir malı, doğrudan tüketiciye ulaştırmak yerine bayi, tek satıcı gibi ara satıcılara satmaktadır. Ara satıcılar da zincirleme satış ilişkisinde dağıtım görevini üstlenmektedir. Bu sürecin sonunda tüketicinin taraf olduğu satış sözleşmesi nihai satıcı ile kurulmaktadır². Tüketiciye ulaşan mal, çoğu zaman üretici veya ithalatçı tarafından nihai satıcıya ayıplı halde satılmaktadır. Satıcı da ayıplı malı tüketiciye satmaktadır. Bazı hallerde de, mal, üretici veya ithalatçı tarafından satıcıya ayıpsız olarak satılmasına rağmen satıcı, bu malı tüketiciye ayıplı olarak satmaktadır³. Örneğin, satıcı tarafından vaad edilen niteliklerin malda bulunmaması tüketiciye teslim edilen malı ayıplı hale getirmektedir. Ancak TKHK md. 11/2 düzenlemesi ile üretici ve ithalatçıya ayıbın, malın kendileri tarafından piyasa sürülmesinden sonra doğduğunu ispatlamak şartıyla sorumluluktan kurtulma imkânı tanınmıştır.

¹ Kapancı, *Ayıptan Doğan Sorumluluk*, s. 71

² Şahiniz, *a.ge.*, s. 174, Yavuz, *Satılanın Ayıplarından Sorumluluğu*, s. 197, Atamer, Baş, *a.ge.*, s. 51, Öztan, *İmalâtçının Sorumluluğu*, s. 40, Atamer, İnceoğlu, *a.ge.*, s. 20

³ Şahiniz, *a.ge.*, s. 174, Yavuz, *Satılanın Ayıplarından Sorumluluğu*, s. 198

Nihai satıcı, maldaki ayıp nedeniyle tüketiciye ifada bulunduktan sonra kendisi ile sözleşme ilişkisi içinde olan satıcıya rücu edecektir. Kendisine rücu edilen satıcı, ara satıcı olabileceği gibi üretici veya ithalatçı da olabilir⁴. Nihai satıcıya ifada bulunan ara satıcı da maldaki ayıp nedeniyle üretici veya ithalatçıya yönelecektir.

Nihai satıcının, aralarında sözleşme ilişkisi bulunan satıcıya alıcı sıfatı ile rücu edebilmesi için ayıptan doğan sorumluluk şartlarının gerçekleşmiş olması gerekmektedir⁵. Ancak nihai satıcı ile tüketici ile arasında tüketici satış sözleşmesi kurulmakta iken üretici, ithalatçı veya ara satıcı ile nihai satıcı arasında ticari satış sözleşmesi kurulmaktadır. Bu nedenle, her iki sözleşmeye uygulanacak sorumluluk hükümleri farklılaşabilecektir.

II. Tacirler Arası Ticari Satış Sözleşmesi

Ticari satış ve mal değişimi, TTK md. 23'te hükme bağlanmıştır. TTK md. 23/1'e göre; *"Bu maddedeki özel hükümler saklı kalmak şartıyla, tacirler arasındaki satış ve mal değişimlerinde de Türk Borçlar Kanununun satış sözleşmesi ile mal değişim sözleşmesine ilişkin hükümler uygulanır."*

TTK md. 23'te ticari satışın tanımı yapılmamış, sadece tacirler arasındaki satış ve mal değişimlerinde, özel hükümler saklı kalmak kaydıyla, TBK'nın ilgili hükümlerinin uygulanacağı belirtilmiştir⁶. TTK md. 23/1-(c)'ye göre;

"Malın ayıplı olduğu teslim sırasında açıkça belli ise alıcı iki gün içinde durumu satıcıya ihbar etmelidir. Açıkça belli değilse alıcı malı teslim aldıktan sonra sekiz gün içinde incelemek veya incelettirmekle ve bu inceleme sonucunda malın ayıplı olduğu ortaya çıkarsa, haklarını korumak için durumu bu süre içinde satıcıya ihbarla yükümlüdür. Diğer

⁴ Şahin, **a.g.e.**, s. 174, Öztan, **İmalâtçının Sorumluluğu**, s. 41, Yavuz, **Satılanın Ayıplarından Sorumluluğu**, s. 198

⁵ Şahin, **a.g.e.**, s. 175

⁶ Fahrettin Aral, Hasan Ayrancı, **6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu'na Göre Hazırlanmış Borçlar Hukuku: Özel Borç İlişkileri**, 10. bsk., Ankara, Yetkin, 2014, s. 99 Gümüş, **Borçlar Özel Cilt 1**, s. 52

durumlarda, Türk Borçlar Kanununun 223 üncü maddesinin ikinci fıkrası uygulanır.”

Satış sözleşmesi, TBK md 207/1’de tanımlanmıştır⁷. Bu hükme göre, “*Satış sözleşmesi, satıcının, satılanın zilyetlik ve mülkiyetini alıcıya devretme, alıcının ise buna karşılık bir bedel ödeme borcunu üstlendiği sözleşmedir.*”

TTK md. 23 hükmünün uygulanabilmesi için tarafların tacir olması ve onların ticari işletmelerini ilgilendiren bir satışın mevcut olması gerekmektedir⁸. Satış sözleşmesinin her ki tarafı da tacir olmasına rağmen satış sadece bir tarafın ticari işletmesi ile ilgili ise veya sözleşmenin sadece bir tarafı tacir ise TTK md. 23 kapsamında tacirler arası ticari satış sözleşmesinden bahsedilemez⁹.

Tacirler arası ticari satış sözleşmeleri, sözleşmenin her iki tarafının da tacir olduğu ve her iki tarafın da ticari işletmesini ilgilendiren satış sözleşmeleridir¹⁰.

III. Tacirler Arası Ticari Satış Sözleşmesi Kapsamında Rücu Hakkının Koşulları

Satıcının taşınır mal satışında ayıptan doğan sorumluluğu, TBK md. 219-231 hükümleri arasında kusurdan bağımsız yasal bir sorumluluk olarak düzenlenmiştir¹¹.

⁷ Eren, **Borçlar Özel**, s. 26

⁸ Arkan, **a.g.e.**, s. 67, Şahin, **a.g.e.**, s. 22

⁹ **A.e.**, s. 21, Yarg. 13. HD. E. 1994/6268, K. 1994/9913, T. 14.11.1994, (Çevrimiçi), www.sinerjimevzuat.com.tr, 07.09.2017: “...Hüküm, davacı Milli Eğitim Bakanlığı vekili Hazine avukatı tarafından temyiz edilmiştir. Bir davada ileri sürülen maddi olguların hukuki nitelendirmesini yapmak ve uygulanacak yasa maddelerini bulmak ve uygulamak hakimın doğrudan görevidir. (HUMK. Md. 76) Hemen vurgulayalım ki; mahkemenin hükmüne dayanak aldığı T.T.K.nun 25.inci maddesi tacirler arasındaki ticari satışlar hakkında uygulanır. Davacı tacir olmadığı için anılan yasa maddesinin olaya uygulanması isabetsizdir. O nedenle uyuşmazlık BK.nun genel hükümleri ile satıma ilişkin hükümleri altında çözümlenecektir...”

¹⁰ Ali Paşlı, “Ticari Satımda Ayıp Hâlinde Seçimlik Hakların Kullanılma Zamanı”, **Prof. Dr. Şener Akyol’a Armağan**, İstanbul, Filiz Kitabevi, 2011, s. 647: Yazarın ticari satımından kastı, TTK md. 23 kapsamına tabi olan satım sözleşmeleridir., Sami Karahan, **Ticari İşletme Hukuku**, 25. bsk., Konya, Mimoza, 2013, s. 107, Arkan, **a.g.e.**, s. 158, Nazlı Doğan, **Tacirler Arası Ticari Satım Sözleşmelerinde Satıcının Ayıba Karşı Tekeffül Borcu**, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, 2017, s. 3 vd., Ülgen vd., **a.g.e.**, s. 290

¹¹ Gümü, **Borçlar Özel Cilt 1**, s. 75

Satıcı, ayıptan doğan sorumluluğunu kendisine bir kusurun isnat edilemeyeceğini ileri sürmekle bertaraf etme imkânına sahip değildir¹².

A. Satılanın Zilyetliğini Devir ve Mülkiyetini Geçirme Borcu Yerine Getirilmiş Olmalıdır

TBK md. 207/1'e göre; *"Satış sözleşmesi, satıcının, satılanın zilyetlik ve mülkiyetini alıcıya devretme, alıcının ise buna karşılık bir bedel ödeme borcunu üstlendiği sözleşmedir."* Bu hükme göre; satıcının iki asli borcu bulunmaktadır. Bunlar, satılanın zilyetliğini devir ve mülkiyetini geçirme borcudur¹³.

Satıcının satılanın zilyetliğini devir ve mülkiyetini geçirme borçları, birbirine bağlı ancak içerikleri yönünden birbirinden bağımsız iki borç niteliğindedir. TBK md. 210'a göre; *"Satıcı, satılanın mülkiyetini geçirmek amacıyla, zilyetliğini alıcıya devretmekle yükümlüdür."* Bu hükme göre; taşınır satışlarında mülkiyeti geçirme borcu, zilyetlik alıcıya devredilmeksizin ifa edilmiş olmaz. Ancak satılanın zilyetliğinin devri, mülkiyet geçirilmeksizin de gerçekleşebilir¹⁴.

Tüketici satış sözleşmesinin tarafı olan satıcının, ayıplı mal nedeniyle malı kendisine satan satıcıya rücu edebilmesi için malın zilyetliğini ve mülkiyetini devralmış olması gerekmektedir. Satıcı, malın zilyetliğini ve mülkiyetini devraldıktan sonra malı tüketiciye satmış olmalıdır.

B. Satılan Mal Ayıplı Olmalıdır

Tüketicinin taleplerini yerine getiren satıcının, kendisi ile sözleşme ilişkisi içinde olan satıcıya rücu edebilmesi için malın kendisine ayıplı olarak satılmış olması gerekmektedir. TBK md. 219'a göre;

¹² Yavuz, **Satılanın Ayıplarından Sorumluluğu**, s. 33

¹³ Yavuz, Acar, Özen, **a.g.e.**, s. 33, Eren, **Borçlar Özel**, s. 59, Gümüş, **Borçlar Özel Cilt 1**, s. 81: Yazar, TBK md. 219-213 hükümlerinde geçen ve zilyetliğin devrini ifade eden devir kavramlarının teslim olarak okunması gerektiğini ileri sürmektedir. Zira teslim olmadan muayene ve ihbar külfetinin alıcıya yüklenebilmesi mümkün değildir.

¹⁴ Yavuz, Acar, Özen, **a.g.e.**, s. 49

“Satıcı, alıcıya karşı herhangi bir surette bildirdiği niteliklerin satılarda bulunmaması sebebiyle sorumlu olduğu gibi, nitelik veya niteliği etkileyen niceliğine aykırı olan, kullanım amacı bakımından değerini ve alıcının ondan beklediği faydaları ortadan kaldıran veya önemli ölçüde azaltan maddi, hukuki ya da ekonomik ayıpların bulunmasından da sorumlu olur. Satıcı, bu ayıpların varlığını bilmesa bile onlardan sorumludur.”

TKHK md. 8’e göre;

“(1) Ayıplı mal, tüketiciye teslimi anında, taraflarca kararlaştırılmış olan örnek ya da modele uygun olmaması ya da objektif olarak sahip olması gereken özellikleri taşınamaması nedeniyle sözleşmeye aykırı olan maldır. (2) Ambalajında, etiketinde, tanıtma ve kullanma kılavuzunda, internet portalında ya da reklam ve ilanlarında yer alan özelliklerinden bir veya birden fazlasını taşımayan; satıcı tarafından bildirilen veya teknik düzenlemesinde tespit edilen niteliğe aykırı olan; muadili olan malların kullanım amacını karşılamayan, tüketicinin makul olarak beklediği faydaları azaltan veya ortadan kaldıran maddi, hukuki veya ekonomik eksiklikler içeren mallar da ayıplı olarak kabul edilir. (3) Sözleşmeye konu olan malın, sözleşmede kararlaştırılan süre içinde teslim edilmemesi veya montajının satıcı tarafından veya onun sorumluluğu altında gerçekleştirildiği durumlarda gereği gibi monte edilmemesi sözleşmeye aykırı ifa olarak değerlendirilir. Malın montajının tüketici tarafından yapılmasının öngörüldüğü hâllerde, montaj talimatındaki yanlışlık veya eksiklik nedeniyle montaj hatalı yapılmışsa, sözleşmeye aykırı ifa söz konusu olur.”

Anılan düzenlemeler birlikte değerlendirildiğinde, TBK md. 219 hükmü ile TKHK md. 8 hükmünün benzer nitelikte olduğu, iki hüküm arasında esaslı bir farklılık bulunmadığı görülmektedir¹⁵. Ayıp kavramı, tüketicinin taleplerini yerine getiren müteselsil borçlunun malı kendisine satan satıcıya, ayıptan doğan sorumluluk

¹⁵ İnceoğlu, a.g.e., s. 157 vd., Çabri, a.g.e., s. 171

hükümleri kapsamında rücu ettiği hallerde önem arz etmektedir. Zira tüketici satış sözleşmesi açısından ayıp olarak nitelendirilebilecek bir eksiklik veya bozukluk, tacirler arası ticari satışta ayıp olarak nitelendirilmeyebilir. Bu halde tüketiciyi tatmin eden müteselsil borçlunun ayıptan doğan sorumluluğa istinaden satıcıya rücu etmesi mümkün değildir.

Ayıptan doğan sorumluluk, satıcı tarafından bildirilen niteliklerin satılarda bulunmamasından kaynaklı olarak veya satılanın değerini veya ondan beklenen faydaları ortadan kaldıran veya önemli ölçüde azaltan eksiklerin veya bozuklukların bulunması nedeniyle doğmaktadır¹⁶.

TBK md. 219/1'e göre, ayıp iki şekilde ortaya çıkar. Birinci durum, satıcı tarafından tek taraflı olarak bildirilen niteliklerin malda bulunmamasıdır. İkinci durum ise; bir nitelik vaadi bulunmasa bile satılanın değerini veya alıcının maldan beklediği faydaları ortadan kaldıran veya önemli derecede azaltan bir maddi, hukuki veya ekonomik nitelik eksikliğinin veya niteliği etkileyen nicelik eksikliğinin söz konusu olduğu hallerdir¹⁷.

1. Nitelik Vaadi

Nitelik vaadi veya bildirimi, satıcının satılanın objektif olarak belirlenebilir niteliklere sahip olduğu yönündeki iddiasıdır¹⁸. Taraflar sözleşmede nitelik vaadinde bulunmuş ise, bu husus sözleşmesel borç anlamına gelir. Satıcı tarafından vaad edilen niteliklerin malda bulunmaması alıcıya teslim edilen malın ayıplı olduğunu gösterir. Satıcı, alıcıya özel olarak nitelik vaadinde bulunmaktadır¹⁹.

Satıcının reklam amaçlı beyanlarının nitelik vaadi sayılıp sayılmayacağı yönünde doktrinde farklı görüşler ileri sürülmüştür. Bu tartışma, satıcının abartılı bir

¹⁶ Eren, **Borçlar Özel**, s. 100, Yavuz, Acar, Özen, **a.g.e.**, s. 71, Gümüş, **Borçlar Özel Cilt 1**, s. 81, İnceoğlu, **a.g.e.**, s. 157

¹⁷ Gümüş, **Borçlar Özel Cilt 1**, s. 82

¹⁸ **A.e.**, s. 96

¹⁹ Saibe Oktay Özdemir, “Yargıtay Kararları Işığında Ticari Satış Sözleşmesinde Ayıp Kavramı ve Ayıba Bağlı Hakları Kullanmak İçin Uyulması Gereken Külfetler”, **Prof. Dr. Hüseyin Ülgen'e Armağan**, C. 1, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2007, s. 41, Murat Aydoğdu, Nalan Kahveci, **Türk Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri: Sözleşmeler Hukuku**, 3. bsk., Ankara, Adalet, 2017, s. 143

şekilde malın satışını sağlamaya yönelik ve teamülden olan genel nitelikte reklam amaçlı beyanlarının ve güzel gösterme çabasının nitelik vaadi sayılıp sayılamayacağı noktasında meydana gelmektedir²⁰.

Bir görüşe göre, satıcının reklam amaçlı beyanları nitelik vaadi sayılmaz. Zira nitelik vaadi, satıcının satılanın objektif olarak belirlenebilir niteliklere sahip olduğu yönündeki ciddiye taşıyan iddiasıdır²¹.

Ticari satışlar yönünden ileri sürülen bir görüşe göre ise, alıcının piyasa şartlarını ve almak istediği malın özelliklerini az çok bilmesi gerektiğinden, reklam amaçlı beyanların alıcının bu malı satın alması yönünde bir etkisi olduğu hallerde bu beyanlar nitelik vaadi olarak kabul edilmelidir²².

TKHK md. 8'e göre, reklam ve ilanlarında yer alan özelliklerinden bir veya birden fazlasını taşımayan mal ayıplı maldır. Doktrinde ileri sürülen bir görüşe göre, reklamların her durumda nitelik vaadi teşkil ettiği söylenemez. Tüketici, reklamlarda yer alan açıklamanın ciddi olmadığını, abartılı olduğunu anlayabilecek durumda ise nitelik vaadinden söz edilememelidir. Ciddi nitelik vaatleri içeren reklamlar ise satıcı açısından bağlayıcı olmalıdır²³. İkinci bir görüşe göre, satıcı ciddi olmayan nitelik vaadinden de sorumlu tutulmalıdır. Satıcı iddianın ciddiye alınmaması gerektiğini ileri süremez. Aksi durumda reklamın, tüketiciyi istismar ettiği baştan kabul edilmiş olmaktadır²⁴. Ortalama bilgi ve dikkat seviyesindeki bir alıcıyı aldatan ya da aldatma

²⁰ Yavuz, **Satılanın Ayıplarından Sorumluluğu**, s. 79, AB'de, reklamlarda ileri sürülen özelliklerin sözleşmenin kurulması, içeriği vb. süreçler bakımından sözleşmenin parçası olarak kabul edilip edilmeyeceği yönündeki tartışmalar için bkz. Francisco de Elizalde, "Advertising as a source of terms-At the crossroads between contract and consumer law", (Çevrimiçi) <https://beck-online.beck.de>, 18.02.2018, s. 1 vd.

²¹ Gümüş, **Borçlar Özel Cilt 1**, s. 96, Halûk Tandoğan, **Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri**, C. I/1, 6. bs., İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2008, s. 167, Hayrunnisa Özdemir, **Türk Borçlar Kanuna Ve Viyana Satım Sözleşmesine (CISG) Göre Ayıptan Doğan Sorumluluğun Şartları**, Ankara, Yetkin, 2013, s. 127, Aral, Ayrancı, **a.g.e.**, s. 122: Yazara göre, nitelik vaadini reklam amacıyla söylenmiş genel sözlerden ayırt etmek gerekir; bu hususta yapılan beyanları güven teorisine göre yorumlamak ve değerlendirmek gerekir.

²² Özdemir, **a.g.e.**, s. 42

²³ Atamer, Baş, **a.g.e.**, s. 23 vd., Gümüş, **TKHK Şerhi**, s. 89

²⁴ Aydoğdu, Kahveci, **a.g.e.**, s. 144 vd.

ihtimali bulunan yanlış ya da yanıltıcı nitelikte reklamların nitelik vaadi sayılacağı kabul edilmelidir²⁵.

Nitelik vaadi açısından değinilmesi gereken husus malın, üretici veya ithalatçı tarafından satıcıya ayıpsız olarak satılmasına rağmen satıcının, bu malı tüketiciye ayıplı olarak satmasıdır. Bu durum, satıcı tarafından vaad edilen niteliklerin malda bulunmaması nedeniyle meydana gelebilir. Satıcı, malı kendisine satan kişiden bağımsız olarak tüketiciye nitelik vaadinde bulunmuş ve vaad edilen niteliklerin bulunmaması nedeniyle sorumluluğuna gidilmiş ise bu halde malı kendisine satan satıcıya rücu edemez. Zira malı, kendisine satan satıcıdan ayıpsız bir şekilde teslim almış olup üretici veya ithalatçının ayıp nedeniyle sorumluluğuna gidilmesi mümkün değildir.

Nitelik vaadi, iki şekilde gerçekleşebilir. Satıcı, satılanın belirli olumlu niteliklere sahip olduğunu ya da belirli olumsuz niteliklere sahip olmadığını ileri sürmektedir. Bu vaad, açık veya örtülü olarak yapılabilir²⁶.

Nitelik vaadinde ayıbın varlığı bakımından, vaad edilen nitelik eksikliğinin satılanın değerini veya satılardan beklenen faydayı önemli derecede azaltması veya ortadan kaldırması şart değildir²⁷. Bu hususa ek olarak, satıcının ayıp nedeniyle sorumluluğunun doğması için nitelik vaadinin alıcının satış sözleşmesi yapma kararını etkilemiş olmalı, yani nitelik vaadi ile satış sözleşmesinin kurulması arasında illiyet bağı mevcut olmalıdır²⁸.

²⁵ Yavuz, **Satılanın Ayıplarından Sorumluluğu**, s. 80: Yazar, bu görüşü, tüketici ile akdedilen satış sözleşmeleri bakımından ileri sürmektedir.

²⁶ Gümü, **Borçlar Özel Cilt 1**, s. 97

²⁷ Aral, Ayrancı, **a.g.e.**, s. 123

²⁸ Gümü, **Borçlar Özel Cilt 1**, s. 97 vd.

2. Gerekli Nitelik Eksikliği

TBK md. 219/1'e göre, bir nitelik vaadi bulunmasa bile satılanın değerini veya alıcının maldan beklediği faydaları ortadan kaldıran veya önemli derecede azaltan eksiklikler veya bozukluklar ayıptan sorumluluğa neden olur²⁹.

Satılanın değerinde veya alıcının maldan beklediği faydada meydana gelen azalmanın satıcının sorumluluğunu doğurabilmesi için bu eksikliğin önemli olması gerekmektedir. TBK md. 219/1'e göre, satıcı önemsiz ayıplardan sorumlu tutulamaz³⁰. Aksi yönde görüşe göre, ayıp önemli olmasa bile satıcı bu ayıptan sorumlu olur. Önemsiz ayıp söz konusu ise alıcı, ancak ücretsiz onarım veya bedel indirimi hakkını kullanabilir. Basit ayıplar yönünden, sözleşmeden dönme ve ayıpsız misli ile değişim hakkının kullanılması dürüstlük kuralına aykırılık teşkil eder³¹.

Ayıplı mal, TKHK md. 8/1'de, *"...tüketiciye teslimi anında, taraflarca kararlaştırılmış olan örnek ya da modele uygun olmaması ya da objektif olarak sahip olması gereken özellikleri taşınamaması nedeniyle sözleşmeye aykırı olan..."* mal olarak tanımlanmıştır. Hükmün ikinci fıkrasında *"...muadili olan malların kullanım amacını karşılamayan, tüketicinin makul olarak beklediği faydaları azaltan veya ortadan kaldıran..."* ifadesi ile malın objektif olarak sahip olması gereken niteliklerin nasıl belirleneceği hususu açıklanmıştır³². Anılan hükme göre tüketici sözleşmelerinde, satıcının sorumluluğuna gidilebilmesi için maldaki eksikliğin veya bozukluğun maldan beklenen faydayı önemli derecede azaltmış olması gerekmektedir. Ancak bu husus doktrinde tartışmalıdır. İleri sürülen bir görüşe göre, hüküm TBK md. 219'a uygun bir şekilde okunmalı ve satıcının sorumluluğuna gidilebilmesi için maldaki

²⁹ Eren, **Borçlar Özel**, s. 100, Yavuz, Acar, Özen, **a.g.e.**, s. 71, Gümüş, **Borçlar Özel Cilt 1**, s. 81 vd., İncoğlu, **a.g.e.**, s. 157

³⁰ Tandoğan, **Cilt I/1**, s. 173, Gümüş, **Borçlar Özel Cilt 1**, s. 88 vd. : Yazara göre, satılanın değerini veya alıcının satılardan beklediği faydaları ortadan kaldıran veya önemli ölçüde azaltan ayıplar esaslı ayıplardır. Yazar, Türk öğretisinde esaslı ayıbın önemli ayıp olarak nitelendirildiğini ancak kendisinin önemli ayıba farklı bir anlam yüklediğini belirtmektedir.

³¹ Aydoğdu, Kahveci, **a.g.e.**, s. 146, Bilgehan Çetiner, "Yeni Türk Borçlar Kanun'nda Yarar Ve Hasarın İntikali ile Satıcının Ayıptan Sorumluluğuna İlişkin Hükümlerin Değerlendirilmesi", **İÜHF**, C: LXVII, S. 1-2, 2009, s. 105

³² İncoğlu, **a.g.e.**, s. 158, Çabri, **a.g.e.**, s. 172 vd.

eksikliğin veya bozukluğun tüketicinin maldan beklediği faydayı önemli derecede azaltmış olması gerekmektedir³³.

İkinci bir görüşe göre; TKHK'da önemli ayıptan bahsedilmemesi bilinçli bir tercihtir. Satılanın değerini veya tüketicinin maldan beklediği faydaları azaltan her türlü eksiklik ayıp kapsamı içine alınmıştır. Böylelikle TBK'da yer alan ayıp kavramı TKHK'da tüketici lehine genişletilmiştir. Söz konusu eksikliğin veya bozukluğun, tüketicinin beklediği faydaları önemli derecede azaltması aranmaz. Ancak çok önemsiz ayıplar yönünden ayıptan doğan sorumluluk hükümlerine dayanmak hakkın kötüye kullanılması teşkil edebilir³⁴.

99/44/EC sayılı Direktif md. 3/6'ya göre; *“Akde uygunluk noksanlığının önemsiz olduğu durumlarda tüketicinin akdi feshetme hakkı yoktur.”* Anılan hükme göre, önemsiz ayıplar için dönme hakkının kullanılması mümkün değildir. Ancak bu halde de malın ayıplı olması nedeniyle satıcının sorumluluğuna gidilebilecektir³⁵. TKHK'da ise bu yönde bir düzenleme yapılmamıştır³⁶.

³³ Gümüş, **TKHK Şerhi**, s. 89 vd., Yavuz, **Tüketicinin Korunması**, s. 1297

³⁴ Aslan, **a.g.e.**, s. 132 vd., Çetiner, **a.g.e.**, s. 105: Yazara göre, her türlü satış sözleşmesinde önemsiz ayıplar nedeniyle satıcının sorumluluğuna gidilebilmesi ve alıcının özellikle onarım hakkından mahrum bırakılmaması gerekir.

³⁵ Tüketici Hukuku Enstitüsü, **a.g.e.**, s. 114 vd.: Yazar, çeviride fesih tabirini kullanmıştır. Direktifin orijinal metninde ise **rescinded** ibaresi bulunmaktadır. Rescinded iptal edilmiş, geçersiz kılınmış anlamına gelmektedir. Bu nedenle, feshetme hakkının dönme hakkı olarak okunması gerekmektedir.

³⁶ İnceoğlu, **a.g.e.**, s. 188, Yazar, TKHK'da dönme hakkına ilişkin bu yönde bir sınırlandırma getirilmemesini eleştirmekle beraber TBK md. 227/4 hükmünün tüketici satış sözleşmeleri açısından kıyasen uygulanması gerektiğini ileri sürmektedir, Yargıtay'ın eBK md. 202/2 hükmünün tüketici satış sözleşmesine uygulanamayacağı yönündeki kararı için bkz. Yarg. 13. HD. E. 2007/15789, K. 2008/616, T. 21.01.2008, (Çevrimiçi), www.sinerjimevzuat.com.tr, 07.09.2017: *“...Dava konusu araçtaki boya atmaları ve paslanmaların üretim hatasından kaynaklandığı ve aracın gizli ayıplı olduğu, yargılama sırasında da alınan bilirkişi raporundan anlaşılmıştır. Davacı süresi içinde davalılara ayıp ihbarında bulunarak, aracın yenisiyle değiştirilmesini istemiş, sonuç alamayınca iş bu davayı açmıştır. Davacı tüketici, satılan malın ayıplı olması halinde TKHK'nun 4/2 maddesindeki seçimlik haklarından birini kullanabilir. 4077 Sayılı Kanunun ayıplı hizmet ile ilgili 4/A maddesinin ikinci fıkrasında düzenlenen bedelden tenzil ile ilgili hükümlerin kıyasen uygulanma olanağı olmadığı gibi, BK. nun 202/2 maddesinin de müşahhay olayın mahiyeti gereği uygulama imkanı yoktur. Dolayısı ile satıcı tüketicinin tercih ettiği bu talebi yerine getirmekle yükümlüdür. Mahkemece davacının sözleşmeden caymakta haklı olduğunun kabulü ile ödediği bedelin tahsiline hükmedilmesi gerekirken yazılı şekilde tamir bedeli ve değer kaybına hükmedilmesi, usul ve yasaya aykırı olup, bozma nedenidir...”*, aksi yönde karar için bkz. Yarg. 13. HD. E. 2010/ 8333, K. 2010/16575, T. 13.12.2010, (Çevrimiçi), www.sinerjimevzuat.com.tr, 07.09.2017: *“...Davacı, satın aldığı aracın ayıplı olması nedeniyle araç bedelinin tahsilini bu mümkün olmaz ise aracın yenisi ile değiştirilmesi isteminde bulunmuş, davalılar davanın reddini savunmuş, mahkemece, yaptırılan bilirkişi incelemesine göre jant kapaklarının değiştirilmesi gerektiğini ancak davacının talebinin bedel iadesine yönelik olduğundan bahisle davanın*

Kanaatime göre, TBK ve TKHK'ya tabi olan satış sözleşmelerinde, mal ayıplı ise bu ayıbın önemli olup olmadığına bakılmaksızın satıcının sorumluluğuna gidilebilmelidir. Ancak tüketici veya alıcı, ayıbın önemsiz olduğu durumlarda seçimlik haklardan sadece ücretsiz onarım veya bedel indirimi hakkını kullanabilmelidir. Zira alıcının, önemsiz ayıplar yönünden sözleşmeden dönme ve ayıpsız misli ile değişim hakkının kullanılması dürüstlük kuralına aykırı nitelikte olacaktır.

3. Üretilen veya İthal Edilen Malın Montaj Talimatının Yanlış Olması

TKHK md. 8/3'e göre, montaj talimatındaki yanlışlık veya eksiklik yüzünden montajın gereği gibi yapılamaması satıcının ayıp nedeniyle sorumluluğunu doğurur. Bu düzenlemenin temelinde 99/44/EC sayılı Direktif md. 2/5 hükmü bulunmaktadır. Bu hükme göre;

“Tüketim mallarının yanlış montajından kaynaklanan akde uygunluk noksanlıkları, eğer montaj mallara ait satış kontratının bir parçasını oluşturuyorsa ve mallar satıcı tarafından ya da onun sorumluluğu altında monte edilmişse, mallardakine eşdeğer bir uygunluk noksanlığı sayılacaktır. Montajı tüketici tarafından yapılmak üzere tasarlanmış bir ürünün tüketici tarafından monte edildiği ve yanlış montajın montaj talimatlarındaki bir kusurdan kaynaklandığı durumlarda, bu hüküm eşit ölçüde geçerli olacaktır.”

Montajın tüketici tarafından yapıldığı hallerde yanlış montaj satıcı tarafından sunulan montaj talimatından kaynaklıyorsa ortaya çıkan bozukluk veya eksiklikler ayıp kavramına dâhildir³⁷.

reddine karar verilmiştir. 4077 sayılı Yasanın 30. maddesine göre, bu Kanunda hüküm bulunmayan hallerde genel hükümler uygulanır. B.K. 202. maddesi ise hakim hal icabı satımın feshini muhik görmüyorsa semenin tenziline karar verileceğini hüküm altına almıştır. Öyle olunca araç değişimi veya bedel iadesi şartları oluşmamışsa da, dosya kapsamından jantların ayıplı olduğu anlaşıldığı ve mahkemenin de kabulü bu yönde olduğuna göre çoğun içinde azda vardır kuralı gereğince ayıplı olan jant kapaklarının bedelinin tahsiline karar verilmesi gerekirken aksi düşüncelerle yazılı şekilde karar verilmesi usul ve yasaya aykırı olup bozma gerektirir...”

³⁷ Atamer, İnceoğlu, a.g.e., s. 10, İnceoğlu, a.g.e., s. 165 vd.

Montaj talimatındaki yanlışlık veya eksiklik nedeniyle montaj gereği gibi yapılamıyorsa satıcının ayıp nedeniyle sorumluluğuna gidilebilir³⁸. Bu nedenle tüketicinin taleplerini yerine getiren satıcı, malı kendisine satan üretici veya ithalatçıya montaj talimatındaki yanlışlık veya eksiklikten dolayı rücu edebilir. Zira satıcı, malı üretici veya ithalatçıdan satın aldığı malın montaj talimatı eksik veya yanlış olduğundan mal satıcıya ayıplı bir şekilde satılmaktadır.

C. Alıcı Ayıbı Bilmemelidir

Satıcı, satış sözleşmesinin kurulduğu esnada alıcının bildiği ayıplar sorumlu değildir. TBK md. 222'ye göre;

“Satıcı, satış sözleşmesinin kurulduğu sırada alıcı tarafından bilinen ayıplardan sorumlu değildir. Satıcı, alıcının satılanı yeterince gözden geçirmekle görebileceği ayıplardan da, ancak böyle bir ayıbın bulunmadığını ayrıca üstlenmişse sorumlu olur.”

TBK md. 222/1 anlamındaki “...bilme...” kavramı, bilmesi gerekme kavramını da içerir³⁹. Bu hususa ek olarak, satıcı, satış sözleşmesinin kurulduğu esnada, alıcının olağan dikkati göstermiş olsa idi fark edeceği ayıptan ancak bu ayıbın mevcut olmadığını garanti ettiği hallerde sorumludur⁴⁰.

1. Alıcı Tarafından Bilinen Ayıplar

TBK md. 222/1'e göre; *“Satıcı, satış sözleşmesinin kurulduğu sırada alıcı tarafından bilinen ayıplardan sorumlu değildir.”* Buradaki ayıp kavramı, hem nitelik vaadinden hem de gerekli nitelik eksikliğinden doğan ayıpları kapsamaktadır.

Bu düzenlemeye göre, ayıbı bilerek satış sözleşmesini kuran alıcı, satılanı zımnen kabul etmiş olmaktadır. Alıcının ayıbı bilerek satın aldığı bir mal için sonradan ayıptan sorumluluk hükümlerine dayanması çelişkili davranış oluşturur⁴¹. Tacir olan

³⁸ Çabri, **a.g.e.**, s. 179, Aslan, **a.g.e.**, s. 118

³⁹ Gümüş, **Borçlar Özel Cilt 1**, s. 91

⁴⁰ Doğan, **a.g.e.**, s. 34, Aydoğdu, Kahveci, **a.g.e.**, s. 151

⁴¹ Aral, Ayrancı, **a.g.e.**, s. 126

alıcı, maldaki ayıbı bilerek satış sözleşmesini kurmakta ise bu ayıp nedeniyle sorumluluğuna gidildikten sonra malı kendisine satan satıcıya rücu edemez.

Alicının, satış sözleşmesinin kurulduğu esnada satılndaki ayıbın varlığını bilmesi bir kabul varsayımı yaratmakla satıcının ayıp nedeniyle sorumluluğunun doğmasını engeller⁴².

2. Olağan Bir İnceleme İle Görülecek Ayıplar

TBK md. 222/2'ye göre; satıcı, satılanın yeterince gözden geçirilmekle görülebileceği ayıplardan ancak böyle bir ayıbın bulunmadığını üstlendiği hallerde sorumlu olmaktadır. Bu durumda da satıcı tarafından ayrıca taahhütte bulunulmadığı sürece ayıp nedeniyle satıcının sorumluluğuna gidilemeyecektir.

Anılan hükümde, “...yeterinde gözden geçirmekle...” görülebilecek ayıplardan bahsedilmektedir. EBK’nın 197. maddesinde ise “...kafi derecede muayene etmekle...” fark edilecek ayıplardan bahsedilmekteydi. TBK md. 223'te de “...gözden geçirmek...” kavramına yer verildiğinden TBK md. 222/2 anlamında gözden geçirmenin ne anlama geldiği belirlenmelidir⁴³.

Doktrinde ileri sürüldüğü üzere, eBK md. 197 düzenlemesi mehz İsviçre Borçlar Kanunu md. 200/2'e göre yanıltıcı bir lafza sahipti. İBK md. 200/2 hükmü, “*Alicının, mutat dikkati göstermiş olsaydı bilmesi gerekli bozukluklardan dolayı, satıcı ancak bu bozuklukların bulunmadığını vaat etmişse sorumludur.*” şeklinde kaleme alınmıştı⁴⁴. Bu hükümde yer alan “...mutat dikkati göstermiş olsaydı...” kavramı eBK döneminde “...kafi derecede muayene etmekle...” olarak tercüme edilmişti. EBK md. 197 hükmü, alıcı için malın satın alınmasından önce de bir muayene külfetinin bulunduğu anlamı taşıyordu. Bu nedenle, eBK md. 197 hükmü; satıcı, ayrıca bir taahhütte bulunmadıkça, alıcının satış sözleşmesinin kurulduğu anda satılanı olağan

⁴² Gümüş, **Borçlar Özel Cilt 1**, s. 91

⁴³ A.e., Yeşim M. Atamer, “Taşınır Satımı Sözleşmesi”, Türk Borçlar Kanunu Sempozyumu Makaleler – Tebliğler, Der. M. Murat İnceoğlu, (Çevrimiçi), http://www.bilgi.edu.tr/site_media/uploads/files/2013/03/26/11.pdf, 11.02.2018, s. 200,

⁴⁴ Herman Becker, **İsviçre Medeni Kanunu Şerhi: Borçlar Hukuku II. Kısım Çeşitli Sözleşme İlişkileri Mad. 184-551**, Çev. A. Suat Dura, Ankara, Yargıtay Yayınları, 1993, s. 88 vd.

bir inceleme ile bilebileceği ayıplardan sorumlu tutulmayacağı şeklinde okunmalıydı⁴⁵.

TBK md. 222/2 hükmü de, eBK md. 197 hükmü gibi yanlış bir şekilde kaleme alınmıştır. TBK md. 223'te de kullanılan "...gözden geçirmek..." kavramı, TBK md. 222/2 yönünden olağan inceleme olarak okunmalıdır. Bu kapsamda, alıcı, satılanı satış sözleşmesinin kurulduğu esnada muayene ile külfetli değildir. Ancak, satılanı satış sözleşmesi kurulurken özenli olarak seçmek ve incelemek durumundadır. Alıcıdan, sözleşmenin kurulmasından önce veya kurulması sırasında TBK md. 223 anlamında bir gözden geçirme yani muayene beklenmemekte, sadece satış sözleşmesi kurulurken satılanı özenli olarak seçmesi ve incelemesi beklenmektedir. Alıcının TBK md. 223'te yer alan muayene külfeti, satış sözleşmesinin kurulmasından sonra doğar⁴⁶.

Ancak olağan inceleme ile bilinebilecek bir ayıbın satıcının sorumluluğunu kaldırabilmesi için, alıcının satış sözleşmesinin kurulduğu esnada satılanı inceleyebilme imkânına sahip olması gerekmektedir⁴⁷. Gösterilmesi gereken bu özenin belirlenmesinde, somut olayın özellikleri ile alıcının şahsı ve bilgisi dikkate alınır⁴⁸.

Satıcı, satış sözleşmesinin kurulmasından önce veya kurulması sırasında olağan bir inceleme ile görebileceği ayıplar nedeniyle, satıcı tarafından ayrıca taahhütte bulunulmadığı sürece, malı kendisine satan satıcıya rücu edemez.

D. Ayıp Hasarın Geçtiği Anda Mevcut Olmalıdır

TBK md. 208/1'e göre; "*Kanundan, durumun gereğinden veya sözleşmede öngörülen özel koşullardan doğan ayrık hâller dışında, satılanın yarar ve hasarı; taşınır satışlarında zilyetliğin devri, taşınmaz satışlarında ise tescil anına kadar satıcıya aittir.*" Anılan hükme göre; hasar ve yarar, taşınır satışlarında zilyetliğin devrine, taşınmaz satışlarında ise tescil anına kadar satıcının üzerindedir⁴⁹. Ancak

⁴⁵ Gümüş, **Borçlar Özel Cilt 1**, s. 92, Atamer, **Taşınır Satımı Sözleşmesi**, s. 200,

⁴⁶ Gümüş, **Borçlar Özel Cilt 1**, s. 92: Yazar, TBK md. 222/2 kapsamında, alıcının satış sözleşmesi kurulurken satılanı olağan bir dikkat ile incelemesi ile görebileceği ayıpları aşık ar ayıp olarak nitelendirmektedir.

⁴⁷ **A.e.**

⁴⁸ Aral, Ayrancı, **a.g.e.**, s. 127

⁴⁹ Gümüş, **Borçlar Özel Cilt 1**, s. 37

taraflarca aksinin kararlaştırılması mümkündür. Zira maddede taraflar arasında sözleşme ile özel koşullar öngörülebileceği düzenleme alanı bulmuştur.

Satıcının, ayıplı mal nedeniyle sorumlu tutulabilmesi için, ayıp, yarar ve hasar alıcıya geçtiği anda mevcut olmalıdır. Zira bu andan itibaren malda meydana gelen hasarlara alıcı katlanmalıdır. Örnek olarak, maldaki ayıp üretim aşamasında meydana gelen bir ayıp ise alıcı ayıptan doğan seçimlik haklarını kullanabilir. Bu örnekte alıcı, malı ayıplı bir şekilde devralmaktadır. Ancak mal alıcının hâkimiyet alanındaiken ayıplı hale gelmiş ise bu ayıptan satıcı sorumlu tutulamaz. Alıcı, malı ayıptan ari bir şekilde devralmıştır.

Hasarın geçtiği anda ayıp sebebinin bulunması, TBK md. 219 anlamında ayıbın varlığı için yeterli olup ayrıca sebeplerinin haricen görülebilir olması gerekmez⁵⁰.

E. Ayıptan Doğan Sorumluluk Sınırlanmış veya Kaldırılmış Olmamalıdır

1. Genel Olarak

Taraflar yapacakları anlaşma ile borçlunun sorumluluğunu sınırlandırabilir veya kaldırabilir. Bu sonuç, TBK md. 115 hükmünün ters ifadesinden çıkarılmaktadır. Sorumluluğu sınırlayan veya kaldıran anlaşmalar, sorumsuzluk anlaşması olarak nitelendirilmektedir⁵¹.

TBK md. 219 ve devamında düzenlenen ayıptan sorumluluk, kural olarak sorumsuzluk anlaşması ile sınırlandırılabilir veya kaldırılabilir. Zira ayıptan doğan sorumluluk hükümleri, yedek hukuk kuralı niteliğindedir⁵². Sorumsuzluk anlaşması var ise satıcı ayıp nedeniyle sorumlu tutulamaz. Ancak satıcı, satılanı ayıplı olarak devretmekte ağır kusurlu ise sorumluluğu sınırlayan veya kaldıran anlaşmalar kesin

⁵⁰ Doğan, **a.g.e.**, s. 39, Aral, Ayrancı, **a.g.e.**, s. 125, İnceoğlu, **a.g.e.**, s. 168

⁵¹ Oğuzman, Öz, **Cilt 1**, s. 420 vd.,

⁵² Fahrettin Aral, **Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri**, 8. bsk. Ankara, 2010, s. 119, Şahiniz, **a.g.e.**, s. 63, Yavuz, **Satılanın Ayıplarından Sorumluluğu**, s. 34

hükümsüzdür. Bu doğrultuda, borçlunun, hafif kusur halinde ayıptan sorumlu olmayacağı kararlaştırılabilir⁵³.

Sorumsuzluk anlaşması, özellikle gerekli nitelik eksikliğinden doğan sorumlulukta söz konusu olur. Ancak nitelik vaadinde de yapılması mümkündür⁵⁴. Satıcının sorumluluğunu sınırlayan veya kaldıran anlaşmaların yanı sıra satıcının sorumluluğunu ağırlaştıran anlaşmalar da yapılabilir⁵⁵.

Sorumluğun sınırlanmasına veya kaldırılmasına ilişkin kayıtlar, tarafların karşılıklı ve birbirine uygun irade beyanı ile sonuç doğurur. Bu konudaki irade beyanı açık veya zımni olabilir⁵⁶.

Tüketici satış sözleşmeleri açısından, ayıptan doğan sorumluluğu kaldıran ya da sınırlayan sözleşmeler kesin hükümsüzdür. Zira bu nitelikte anlaşmalar, tüketici aleyhine sonuç doğurmaktadır. Ancak ayıptan doğan sorumluluk hükümlerinin tüketici lehine olacak şekilde değiştirilmesi mümkündür. Taraflar, borçluların sorumluluğunu ağırlaştıran anlaşmalar yapabilir.

Sorumsuzluk anlaşmasından sonra malı tüketiciye satan tacir olan alıcı, tüketicinin ayıptan doğan haklarını kullanması nedeniyle malı kendisine satan satıcıya karşı ayıptan sorumluluk hükümlerine başvuramaz.

2. Sorumsuzluk Kayıtlarının Yorumlanması

Sorumluluğu sınırlayan veya kaldıran kayıtlar, dar yoruma tabidir. Açık olmayan sorumsuzluk kayıtları, alıcı lehine yorumlanmalıdır⁵⁷. Satıcının sorumluluğunu kaldıran sorumsuzluk kayıtları, alıcının dürüstlük kuralı uyarınca tahmin edemeyeceği ayıpları kapsamaz⁵⁸.

⁵³ Aydın Zevkliler, Emre Gökyayla, **Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri**, 12. bs., Ankara, Turhan, 2013, s. 122, Oğuzman, Öz, **Cilt 1**, s. 420 vd.

⁵⁴ Tandoğan, **Cilt I/1**, s. 175

⁵⁵ Şahiniz, **a.g.e.**, s. 62

⁵⁶ Aral, **a.g.e.**, s. 151 vd., Gümüş, **Borçlar Özel Cilt 1**, s. 94, Tandoğan, **Cilt I/1**, s. 175

⁵⁷ Gümüş, **Borçlar Özel Cilt 1**, s. 94, Aral, **a.g.e.**, s. 152, Yavuz, **Satılanın Ayıplarından Sorumluluğu**, s. 98

⁵⁸ Şahiniz, **a.g.e.**, s. 64, Gümüş, **Borçlar Özel Cilt 1**, s. 94, Aral, **a.g.e.**, s. 152

Satıcının nitelik vaadinde bulunduğu hallerde sorumsuzluk anlaşması yapılması her zaman bir çelişki teşkil etmez⁵⁹. Bir nitelik vaadi ile sorumsuzluk kaydı birlikte yer almış ise, satıcının, satılanın sadece vaad edilen niteliklerinin gerçekleşmemesi durumunda sorumlu olacağı kabul edilmelidir⁶⁰.

3. Sorumsuzluk Kayıtlarının Kanuni Sınırları

TBK md. 221'e göre; *"Satıcı satılanı ayıplı olarak devretmekte ağır kusurlu ise, ayıptan sorumluluğunu kaldıran veya sınırlayan her anlaşma kesin olarak hükümsüzdür."* Anılan hüküm, sorumsuzluk kayıtlarını sınırlamaya yönelik özel bir hüküm niteliğindedir⁶¹. Bu hüküm ile amaçlanan, satıcının, sadakat yükümüne aykırı olarak alıcıya satılanın nitelikleri hakkında yanlış bilgi vermesini ve bu bilgilendirmeye dayanarak sorumsuzluk anlaşması yapmasını önlemektir⁶².

Satıcı, alıcının, satılan malda bir ayıp bulunup bulunmadığını anlamak için yapacağı incelemelere engel olmuş veya incelemeye imkân vermemiş ise sorumsuzluk anlaşması veya kaydı kesin hükümsüzdür⁶³. Ancak burada satıcı tarafından yapılacak engelleme veya izin vermemenin, sözleşmenin yapılması anında gerçekleşmesi gerekir. Hiç olmazsa hasarın alıcıya geçmesi anına kadar satıcının bu tutumunu sürdürmesinin zorunlu olduğu ileri sürülmektedir⁶⁴.

TBK md. 221 gerekçesinde, eBK md. 196'da kullanılan *"...hile ile gizlemiş ise..."* şeklindeki ibarenin, ağır kusurun kastı, dolayısıyla hileyi ve ağır ihmali içerdiği göz önüne alınarak maddede *"...ağır kusurlu ise..."* şeklinde ifade edildiği belirtilmiştir⁶⁵. Kusurun ağır olup olmadığını hâkim takdir edecektir⁶⁶. Bu durumda

⁵⁹ Yavuz, **Satılanın Ayıplarından Sorumluluğu**, s. 98, Galip Sermet Akman, **Sorumluluk Anlaşması: (Doktora Tezi)**, İstanbul, İÜHF Yayınları, 1976, s. 105 vd.

⁶⁰ Yavuz, **Satılanın Ayıplarından Sorumluluğu**, s. 98, Aral, **a.g.e.**, s. 153, Gümüş, **Borçlar Özel Cilt 1**, s. 98: Yazara göre, satıcı bir yandan nitelik vaadinde bulunurken aynı zamanda ayıptan doğan sorumluluğunu kaldırıyorsa, TMK md. 2 anlamında çelişkili bir davranış söz konusudur.

⁶¹ Şahiniz, **a.g.e.**, s. 65,

⁶² Aral, **a.g.e.**, s. 153

⁶³ Seyfullah Edis, **Türk Borçlar Hukukuna Göre Satıcının Ayıba Karşı Tekeffül Borcu**, Ankara, AÜHF Yayınları, 1963, s. 22 vd.

⁶⁴ Yavuz, **Satılanın Ayıplarından Sorumluluğu**, s. 103, dn. 220'da yer alan yazarlar.

⁶⁵ TBK md. 221 gerekçesi için bkz. (Çevrimiçi), <http://www2.tbmm.gov.tr/d23/1/1-0499.pdf>, 07.02.2018

⁶⁶ Gümüş, **Borçlar Özel Cilt 1**, s. 94

satıcı, satılana ilişkin bildiği ayıpları gizliyor ise veya satılndaki ayıpları bilmemesi ağır ihmeline dayanıyor ise sorumluluğunu kaldıran veya sınırlayan her anlaşma kesin hükümsüz olacaktır⁶⁷. Anılan madde gerekçesinde, TBK md. 225/2’de düzenlenen satıcılığı meslek edinmiş kişiler tarafından bilinmesi gereken ayıplar bakımından da TBK md. 221 hükmünün uygulanacağı belirtilmiştir⁶⁸. Satıcının ağır kusurunun sonuçlarının düzenlendiği TBK md. 225’e göre,

“Ağır kusurlu olan satıcı, satılndaki ayıbın kendisine süresinde bildirilmemiş olduğunu ileri sürerek sorumluluktan kısmen de olsa kurtulamaz. Satıcılığı meslek edinmiş kişilerin bilmesi gereken ayıplar bakımından da aynı hüküm geçerlidir.”

Bu doğrultuda, satıcının, satıcılığı meslek edinmiş bir kişi olması halinde bilmesi gereken ayıplar bakımından sorumluluğunu kaldıran veya sınırlayan anlaşma koşulları kesin hükümsüz olacaktır⁶⁹. Zira TBK md. 225/2 hükmü ile satıcılığı meslek edinen kişilerin bilmesi gereken ayıplardan farkında olmaması ağır kusur olarak kabul edilmektedir⁷⁰.

Sorumsuzluk kaydının geçersizliği söz konusu ise, borçlunun TBK md. 27/2’ye dayanarak, sözleşmenin tümünün geçersizliğini ileri sürmesine izin verilmemekte, sadece sorumluluğu daraltan ya da kaldıran kayıt hükümsüz sayılmaktadır. Borçlu bu durumda, sorumsuzluk kaydının geçersiz olduğun bilseydi sözleşmeye yapmayacağı iddiası ile sözleşmenin tümünün geçersiz sayılmasını talep edemez. Aksi takdirde, borçlu sözleşmenin geçersizliğine dayanarak sorumluluktan kurtulma imkânı bulmuş olur. Kanun hükmünün amacına aykırı şekilde kullanılması dürüstlük kuralına

⁶⁷ A.e., s. 93, Yavuz, **Satılanın Ayıplarından Sorumluluğu**, s. 101

⁶⁸ TBK md 221 gerekçesi için bkz. (Çevrimiçi), <http://www2.tbmm.gov.tr/d23/1/1-0499.pdf>, 07.02.2018

⁶⁹ Gümüş, **Borçlar Özel Cilt 1**, s. 95, Aksi yönde görüş için bkz. Çetiner, **a.g.e.**, s 105 vd.: Yazar, hükmün ticari satışlarda da uygulanabilir olması nedeniyle satıcıyı, hafif kusuru halinde dahi ayıptan sorumluluğunu kaldıran sözleşmeler yapmaktan mahrum bırakmanın ticari hayatın gerçeklerine ve dengelerine aykırı olacağını ileri sürmektedir.

⁷⁰ Yavuz, Acar, Özen, **a.g.e.**, s. 78

aykırılık teşkil eder⁷¹. Bunun yanı sıra, alıcı akdin tamamının geçersiz olacağı düşüncesiyle sorumsuzluk şartının geçersizliğini ileri sürmekten de vazgeçebilir⁷².

IV. Rücu Hakkının İleri Sürülebilmesi İçin Yerine Getirilmesi Gereken Külfetler

A. Genel Olarak

Tacirler arası ticari satışlarda uygulanacak olan muayene ve ihbar külfeti TTK md. 23'te özel olarak düzenlenmiştir. TTK md. 23/1-(c)'ye göre; malın ayıplı olduğu teslim sırasında açıkça belli ise alıcı iki gün içinde durumu satıcıya ihbar etmelidir. Ancak ayıp açıkça belli değilse alıcı, malı teslim aldıktan sonra sekiz gün içinde incelemek veya incelettirmekle ve bu inceleme sonucunda malın ayıplı olduğu ortaya çıkarsa aynı süre içinde ayıbı satıcıya ihbar etmekle yükümlüdür. Diğer durumlarda ise TBK md. 223/2 hükmü uygulanacaktır. TBK md. 223/2'ye göre;

“Alıcı gözden geçirmeyi ve bildirimde bulunmayı ihmal ederse, satılanı kabul etmiş sayılır. Ancak, satılanda olağan bir gözden geçirmeyle ortaya çıkarılamayacak bir ayıp bulunması hâlinde, bu hüküm uygulanmaz. Bu tür bir ayıbın bulunduğu sonradan anlaşılırsa, hemen satıcıya bildirilmelidir; bildirilmezse satılan bu ayıpla birlikte kabul edilmiş sayılır.”

TTK md. 23/1-(c) anlamında “...inceleme...” kavramı ile TBK md. 223 anlamında “...gözden geçirme...” birbiriyle özdeştir⁷³. Tacirler arası ticari satışlarda, alıcının, ayıptan doğan seçimlik hakları kullanabilmesi için TTK md. 23/1-(c)'de sayılan muayene ve ihbar külfetlerini yerine getirmesi gerekmektedir⁷⁴.

⁷¹ Doğan, **a.g.e.**, s. 45, Oğuzman, Öz, **Cilt 1**, s. 421 vd., Safa Reisoğlu, **Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, 23. Bası, İstanbul, Beta, 2012, s. 359

⁷² Aral, **a.g.e.**, s. 153

⁷³ Her iki kavram da çalışma kapsamında muayene olarak adlandırılacaktır.

⁷⁴ Gümü, **Borçlar Özel Cilt 1**, s. 98

B. Muayene Külfeti

1. Muayenenin Hukuki Niteliği

Doktrinde hâkim olan görüşe göre, muayene, hukuki niteliği itibariyle alıcı için bir borç değil külfettir⁷⁵. Külfet, hukuk düzeninin bir kişiye diğer bir kişi karşısında yüklemiş olduğu gerekli bir davranıştır. Kişi, bu gerekli davranışı yerine getirmediği takdirde ya elde edilmesi mümkün olan bir hakkı kazanamaz ya da böyle bir hakkı kaybeder⁷⁶. Külfetlerin yerine getirilmemesi herhangi bir tazminat borcu doğurmaz. Alıcı, muayene külfetini yerine getirmediği takdirde ayıptan doğan sorumluluk hükümlerinden yararlanamaz⁷⁷.

Külfetler, borçların ifasında değil hakların kullanılmasında söz konusu olur⁷⁸. Muayene külfeti, alıcının ayıptan doğan haklarını kullanmasının bir şartıdır⁷⁹. Alıcı, muayene külfetini yerine getirmez ise satılanı kabul etmiş sayılır.

2. Muayenenin Yapılacağı Zaman

TTK md. 23/1-(c)'de düzenlenen muayene külfeti, teslim sırasında açıkça belli olan ve teslim sırasında açıkça belli olmayan ayıp ayrımı temel alınarak düzenlenmiştir.

a. Teslim Sırasında Açıkça Belli Olan Ayıplar

TTK md. 23/1-(c)'ye göre; tacirler arası ticari satışta, teslim sırasında olağan bir inceleme ile sonucu görülebilecek bir ayıp var ise alıcı iki gün içerisinde satılanı inceleyip, ayıbı satıcıya ihbar etmekle külfetlidir⁸⁰.

⁷⁵ A.e., s. 99, Yavuz, **Satılanın Ayıplarından Sorumluluğu**, s. 107, Tandoğan, **Cilt I/1**, s. 176, Zevkliler, Gökyayla, **a.g.e.**, s. 126, Muayenenin hukuki niteliğine ilişkin ileri sürülen diğer görüşler için bkz. Aktürk, **a.g.e.**, s. 68 vd.

⁷⁶ Eren, **Borçlar Genel**, s. 45, Özdemir, **a.g.e.**, s. 51

⁷⁷ Aral, **a.g.e.**, s. 120, Gümüş, **Borçlar Özel Cilt 1**, s. 99, Zevkliler, Gökyayla, **a.g.e.**, s. 126

⁷⁸ Hatemi, Gökyayla, **a.g.e.**, s. 24 vd., Atamer, **CISG**, s. 222

⁷⁹ Şahiniz, **a.g.e.**, s. 71

⁸⁰ Gümüş, **Borçlar Özel Cilt 1**, s. 106: Yazar, teslim sırasında açıkça belli olan ayıpları aşikâr ayıp olarak nitelendirmektedir.

Bu konuda dikkat edilmesi gereken husus, tacir olan alıcı, satış sözleşmesi kurulurken satılndaki ayıbı olağan bir inceleme sonucu fark edebilecek durumda ise bu halde TTK md. 23/1-(c) hükmü değil, TBK md. 222/2 hükmü uygulanacaktır⁸¹. TTK md. 23/1-(c) hükmü, iki günlük inceleme ve ihbar süresini teslim sırasında açıkça belli olan ayıplar yönünden getirmiştir. TBK md. 222/2’de yer alan inceleme ise satış sözleşmesinin kurulduğu zamana ilişkin olan incelemedir.

Alıcının satılanı inceleyebilmesi için, satılanın alıcıya teslim edilmiş olması gerekmektedir. Satılan malın, teslim için taşıyıcıya teslim edilmiş olması veya satılana ilişkin belgelerin alıcıya verilmiş olması alıcının inceleme külfetinin doğması için yeterli değildir⁸².

Teslim sırasında açıkça belli olan ayıplarda, malın muayene edilmesi söz konusu değildir. Zira satılndaki ayıp olağan bir inceleme ile tespit edilmektedir. Bu nedenle malın muayene edilmesine gerek kalmamaktadır. Teslim sırasında açıkça belli olan bir ayıp söz konusu ise tacir olan alıcı, bu ayıbı iki gün içerisinde satıcıya ihbar etmelidir. Aksi halde tüketicinin taleplerini yerine getiren satıcı, malı kendisine satan satıcıya yönelik rücu hakkını kaybedecektir.

b. Teslim Sırasında Açıkça Belli Olmayan Ayıplar

TTK md. 23/1-(c)’ye göre; alıcı, teslim sırasında açıkça belli olan bir ayıp söz konusu değil ise satılanı sekiz gün içinde muayene etmek veya ettirmek ve bu muayene sonucunda satılanın ayıplı olduğu ortaya çıkarsa bu ayıbı satıcıya ihbar etmekle külfetlidir⁸³.

TTK md. 23 düzenlemesi ile tacirler arası ticari satışlarda, muayene sonucu ortaya çıkacak ayıplarda TBK md. 223/1’de yer alan düzenlemeden ayrılarak muayene

⁸¹ TBK md. 222/2 hükmünde yer alan “...gözden geçirmekle...” kavramının **olağan bir inceleme** olarak okunması gerektiğini açıklamıştık. Bkz. yuk. s. 155 vd.

⁸² Şahiniz, **a.g.e.**, s. 72, Yavuz, **Satılanın Ayıplarından Sorumluluğu**, s. 107

⁸³ Doğan, **a.g.e.**, s. 52, Gümüş, **Borçlar Özel Cilt 1**, s. 106: Yazar, teslim sırasında açıkça belli olmayan ancak muayene sonucunda ortaya çıkan ayıpları açık ayıp olarak nitelendirmektedir.

ve ayıp ihbarı için sekiz günlük bir süre kabul edilmiştir. Sekiz günlük muayene süresi, olağan bir muayene sonucu ortaya çıkabilecek ayıplara ilişkindir⁸⁴.

Alıcının satılanı muayene edebilmesi için, satılanın alıcıya teslim edilmiş olması gerekmektedir⁸⁵. Alıcı, satılanı, kendisine teslim edildikten sonra sekiz gün içinde muayene etmemiş veya ettirmemiş ya da süresinden sonra muayene etmiş ya da ettirmiş ise ayıptan doğan haklarını kullanamaz.

Art arda teslimli satış sözleşmelerinde, her teslim için muayene yapılması zorunludur⁸⁶.

Tacir olan alıcı, teslim sırasında açıkça belli olmayan ancak olağan bir muayene sonucu tespit edilebilen ayıplar yönünden muayene külfetini yerine getirmeden bu malı tüketiciye satar ve ayıp nedeniyle tüketicinin taleplerini yerine getirirse sonradan malı kendisine satan satıcıya rücu edemez. Zira muayene külfetini yerine getirmediği için malı kendisine satan satıcıya karşı ayıptan doğan haklarını kullanamaz.

c. Teslim Sırasında Açıkça Belli Olmayan ve Olağan bir Muayene Sonucu Ortaya Çıkmayan Ayıplar

TTK md. 23/1-(c)'ye göre, tacirler arası ticari satışlarda gizli ayıplar yönünden TBK md. 223/2 hükmü uygulanmalıdır.

Gizli ayıplar, sözleşme kurulurken veya teslim sırasında açıkça belli olmayan ve olağan bir muayene sonucu ortaya çıkmayan ayıplardır. Gizli ayıpların ortaya çıkabilmesi için malın belli bir süre kullanılması gerekmektedir⁸⁷.

TBK md. 223/2 doğrultusunda sekiz günlük muayene ve ihbar süresi, gizli ayıplarda uygulama alanı bulmaz. Tacir olan alıcı, ortaya çıkan gizli ayıbı satıcıya hemen bildirmelidir⁸⁸. Tüketici satış sözleşmeleri açısından tacir olan alıcı, malın gizli

⁸⁴ Şahiniz, **a.g.e.**, s. 72

⁸⁵ Yavuz, **Satılanın Ayıplarından Sorumluluğu**, s. 107

⁸⁶ **A.e.**, s. 108, Şahiniz, **a.g.e.**, s. 73, Tandoğan, **Cilt I/1**, s. 179, Gümüş, **Borçlar Özel Cilt 1**, s. 101

⁸⁷ Özdemir, **Ayıptan Doğan Sorumluluğun Şartları**, s. 191, Şahiniz, **a.g.e.**, s. 72, Eren, **Borçlar Özel**, s. 111

⁸⁸ Gümüş, **Borçlar Özel Cilt 1**, s. 107

ayıplı olduğundan tüketici tarafından kendisine yapılan bildirim neticesinde haberdar olacaktır. Tacir olan alıcının da ayıptan doğan haklarını kullanabilmesi için gizli ayıbı hemen malı kendisine satan satıcıya bildirmesi gerekmektedir.

3. Muayenenin Şekli ve Kapsamı

TTK md. 23/1-(c) anlamında muayeneyi, olağan bir muayene olarak kabul etmek gerekir. Satıcının, olağan bir muayene ile anlaşılamayan gizli ayıpları araştırma zorunluluğu bulunmamaktadır⁸⁹.

Muayenenin kapsamının belirlenmesinde genel olarak somut olayın şartları ve satılan malın özellikleri dikkate alınmalıdır⁹⁰. Tacirler arası ticari satışta, muayenenin kapsamı ticari teamüle göre belirlenmelidir. Tacir olan alıcının, belirli ölçüde uzmanlık bilgisi ile yeterli tecrübeye sahip olduğu kabul edilmektedir. Tacirler arası ilişkilerde, malın muayenesinin kapsamı tacir olmayanlar arası ilişkilere nazaran daha geniş kabul edilmektedir⁹¹. Nitekim alıcı aynı malı daha sonra tüketiciye satacağından muayenenin şekli ve kapsamı önem taşıyacaktır. Tacir olan alıcının gerekli özeni göstermeden malı muayene etmesi ayıptan doğan seçimlik haklarını kullanmasına engel olacağı gibi ayrıca tüketiciye ayıptan sorumluluk kapsamında ifada bulunmasına neden olabilecektir.

Doktrinde tacir olan alıcının, olağan muayene için bir uzmana başvurmakla yükümlü olup olmadığının somut olaya göre belirlenmesi gerektiği ve kural olarak da uzmana başvurmakla yükümlü olmadığı görüşü hâkimdir⁹². Tacirler arası ticari satışta, ticari değeri itibariyle masraf yapmayı haklı kılmayan mallar yönünden bir uzmana başvurulmaması nedeniyle daha sonra kullanma ile ortaya çıkan ayıplar bakımından gizli ayıbın varlığı kabul edilmelidir⁹³.

Tacir olan alıcı, satılanın muayenesi için gerekli özeni göstermelidir. Alıcının, göstermesi gereken özen kural olarak, ilgili iş ve meslek kolunda ortalama bir uzmanın

⁸⁹ Şahiniz, **a.g.e.**, s. 74, Aral, Ayrancı, **a.g.e.**, s. 131, Aktürk, **a.g.e.**, s. 94 vd.

⁹⁰ Özdemir, **a.g.e.**, s. 49

⁹¹ Aktürk, **a.g.e.**, s. 95 vd.

⁹² **A.e.**, s. 97, dn. 176'da yer alan yazarlar.

⁹³ Özdemir, **a.g.e.**, s. 49

göstermesi gereken özendir. Bu nedenle de tacir olan alıcının, uzmanlık bilgi ve tecrübesine sahip olması gerekmektedir. Ancak hiç veya yeteri kadar uzmanlık bilgi ve tecrübesine sahip olmayan tacirin bir uzmana başvurmakla yükümlü olduğu kabul edilmelidir⁹⁴. Nitekim TTK md. 23/1-(c)'de de satılanın alıcı veya bir üçüncü kişi tarafından muayene edilebileceği düzenlenmiştir.

Taraflar sözleşme ile muayenenin nasıl yapılacağını hüküm altına alabilir. Bu halde, muayenenin taraflarca belirlenen şekle göre yapılması gerekmektedir⁹⁵.

Kural olarak alıcı, teslim edilen malın tamamını gözden geçirmekle yükümlüdür. Ancak bazı hallerde muayenenin kapsamının sınırlandırılması veya genişletilmesi söz konusu olabilir.

a. Muayene Kapsamının Sınırlanması

Genel ifade ile toplu olarak teslim edilen çok sayıda malın, orijinal ambalajında teslim edilen malların ve sağlamlık ve dayanıklılık garantisi ile teslim edilen malların ayıplı olup olmadığının tespiti, muayenenin kapsamının sınırlandırılmasını gerektirebilir⁹⁶. Çok sayıda satın alınan mallar, genellikle ambalajı hiç açılmadan başka bir alıcıya satılmaktadır⁹⁷. Bu durum, tüketicilerle kurulan satış sözleşmeleri açısından da geçerlidir. Zira üreticiler, ürettikleri malları doğrudan tüketiciye ulaştırmak yerine bayi, tek satıcı gibi ara satıcılara satmaktadır. Ara satıcılar, zincirleme satış ilişkisinde dağıtım görevini üstlendiğinden çoğu zaman tek seferde çok sayıda mal satın almaktadır.

1) Toplu Olarak Teslim Edilen Çok Sayıda Mal

Toplu olarak teslim edilen çok sayıda mal aynı türden olup bu malların her birinin tek tek muayene edilmesi aşırı masraf ve zaman kaybına neden oluyor ise muayenenin amacı dikkate alınarak uygun bir muayene metodu belirlenmelidir. Bu durumda, satılan malın tamamından rastgele seçilecek bir bölümünün muayene

⁹⁴ Aktürk, **a.g.e.**, s. 99 vd.

⁹⁵ Özdemir, **a.g.e.**, s. 52, Doğan, **a.g.e.**, s. 58, Gümüş, **Borçlar Özel Cilt 1**, s. 100

⁹⁶ Aktürk, **a.g.e.**, s. 100 vd., Yavuz, **Satılanın Ayıplarından Sorumluluğu**, s. 110 vd.

⁹⁷ Özdemir, **a.g.e.**, s. 47

edilmesi veya ileride teslim edilecek malın tüm özelliklerini ve niteliklerini taşıyan bir örneğe göre muayene edilmesi metoduna başvurulabilir⁹⁸.

Satılan malın tamamından rastgele seçilecek bir bölümünün muayene edilmesi neticesinde tüm ayıpların varlığı veya kapsamı tespit edilemezse veya bunların ayıplı olmadığı tespit edilmekle beraber muayene edilmeyen kısımlarda sonradan ayıp ortaya çıkarsa bu ayıplar gizli ayıp kabul edilir. Ticari hayatın özellikleri, bu tür bir çözümü gerekli kılmaktadır⁹⁹. Toplu olarak teslim alınan malların bir bölümünün muayene edilmesi neticesinde tüketiciye satılan malların ayıplı olduğu anlaşılırsa tacir olan alıcı gizli ayıp nedeniyle ayıptan sorumluluk hükümlerine başvurabilir.

Teslim edilecek malın tüm özelliklerini ve niteliklerini taşıyan bir örneğinin muayene edilmesi neticesinde bir ayıp görülmemiş ise bu durum ileride teslim edilecek

⁹⁸ Özdemir, **Ayıptan Doğan Sorumluluğun Şartları**, s. 207

⁹⁹ Yavuz, **Satılanın Ayıplarından Sorumluluğu**, s. 112, Yargıtay'ın toplu olarak çok sayıda teslim edilen mallarda meydana gelen ayıbın gizli ayıp olup olmadığı yönünde araştırma yapılması gerektiğine ilişkin kararı için bkz. Yarg. 11. HD. E. 1981/389, K. 1981/647, T. 17.02.1981, (Çevrimiçi), www.sinerjimevzuat.com.tr, 30.11.2017: "...Karar: Davacı vekili, vekiledenin davalıdan 7.12.1977 tarihinde 11.100 kg. koyun ve sığı iç yağı satın aldığını ve bedelini kısmen nakten ve kısmen de toplam 40.000 liralık emre yazılı senetlerle ödediğini ve satılan bu mallar ayıplı çıkmakla, delil tespiti yaptırılarak ayıp ihbarının davalıya yapılmasına karşın, davalının senetleri tahsile koyduğunu ileri sürerek toplam 59.502 lira ayıplı mal bedelinin iadesine ve senetleri ödenmesinin durdurulmasını talep ve dava etmiştir. Davalı vekili cevap dilekçesinde, dava konusu malların davacı tarafından beğenilenrek alındığını ve süre geçtikten sonra tespit yaptırıldığını, yağların vekiledenden alınan yağlar olduğunun anlaşılmadığını belirterek davanın reddini istemiştir. Mahkemece, toplanan kanıt ve belgeler ile alınan bilirkişi raporu uyarınca satış konusu yağların bozuk olduğu anlaşıldığının toplam 59.502 liralık zarardan 19.502 lirasının davalıdan tahsiline, toplam 40.000 liralık emre yazılı senetlerin karşılıksız bulunduğu tespitine karar verilmiştir. Hüküm, davalı vekili tarafından temyiz edilmiştir. Yukarıdaki açıklamadan da anlaşılacağı gibi, davalıdan satın alınan içsağının kısmen bozuk çıkması nedeniyle, satış bedelinden ayıplı mala tekabül eden kısmen geri alınması isteminden ibarettir. Gerçekten gerek delil tespitine ilişkin 29.12.1977 tarihli raporda ve gerekse mahkemece bilirkişi kurulundan alınan 28.9.1979 tarihli rapor ile buna ek 31.3.1980 tarihli raporda söz konusu yağların küflenmiş ve tefessük etmiş oldukları belirtilmiş bulunmaktadır. Ne varki, iddianın kabul edilebilmesi için malın ayıplı olduğunun saptanması yeterli olmayıp, aynı zamanda muayene ve ihbarın da kanuni süreler içerisinde yapılmış olduğunun tespiti gerekir. Davacı alıcı tacir olduğuna göre gerek muayene ve gerekse ayıp ihbarı konularında TTK.nun 25 nci maddesinin üçüncü fıkrası ile bu fıkranın yollamada bulunduğu BK.nun 198 inci maddesinin ikinci ve üçüncü fıkra hükümlerinin nazara alınmasında yasal zorunluluk vardır. Malın ilk muayenesi teslim tarihi olan 7.12.1977'den itibaren 20 günden fazla bir süre geçtikten sonra 29.12.1977 tarihli tespit raporu ile yapılmış olduğuna göre, davacı TTK.nun 25/3 ncü maddesinde yer alan 2 ve 8 günlük muayene ve ihbar sürelerini geçirmiş bulunmaktadır. Ancak, bu durum karşısında davacının, BK.nun 198. maddesinin ikinci fıkrası uyarınca satılarda adi bir muayene ile meydana çıkarılamıyacak bir ayıp gizli ayıp bulunduğunu ileri sürmesi mümkün bulunduğu ve esasen dava niteliği itibarıyla gizli ayıp iddiasını da içermekte olduğundan, mahkemece, bilirkişilerden, bozulmasının gizli ayıp nedeniyle meydana gelip gelmediği hususunda ek rapor alınması ve böyle bir ayıp mevcut olduğu takdirde de ihbarın zamanında yapılmış olup olmadığı yönü araştırılıp sonucuna dairesinde bir karar verilmesi gerekirdi. Bu itibarla eksik incelemeye müştenden tesis edilen hüküm bozulmalıdır...."

malın ayıpsız olduğuna karine oluşturur¹⁰⁰. Ancak, malın muayenesi neticesinde herhangi bir ayıp görülememişse, diğer bir ifade ile gizli ayıp söz konusu ise alıcı, ileride teslim edilecek mal için tekrar bildirmek zorunda olmaksızın ayıptan doğan haklarını kullanabilir. Tacir olan alıcının, örnekte görülemeyen veya mevcut olmayan ayıpları sonradan ileri sürme hakkı vardır¹⁰¹.

2) Orijinal Ambalajında Satılan Mallar

Orijinal ambalajı ile tekrar satılacak mallarda, ambalajın kaldırılması malın değerini önemli ölçüde azaltmaktadır¹⁰². Orijinal ambalajda teslim edilen mallar yönünden, ikili bir ayırım yapılmalıdır. İlk ayırım, toplu olarak teslim edilen çok sayıda mal aynı türden olup ambalajın açılması herhangi bir zarara neden olmuyor ise malın tamamını temsil edecek nitelikte yeterli bir bölümünün rastgele seçilip açılarak

¹⁰⁰ Özdemir, **Ayıptan Doğan Sorumluluğun Şartları**, s. 217

¹⁰¹ Aktürk, **a.g.e.**, s. 106 vd., Özdemir, **Ayıptan Doğan Sorumluluğun Şartları**, s. 208, Yargıtay'ın toplu olarak çok sayıda teslim edilen malı görerek satın alan tacirin süresinde ayıp ihbarında bulunmadığına ilişkin kararı için bkz. Yarg. 19. HD. E. 2005/6939, K. 2006/2620, T.: 16.03.2006, (Çevrimiçi), www.sinerjimevzuat.com.tr, 30.11.2017: "...Karar: Davacı vekili, kömür ticareti yapan müvekkilinin davalıya ilişkin kömür ocağından 03.09.2003 gününde 3.190.000.000.-TL ödeyip, 50 ton kömürü 19 Mayıs/Samsun'da bulunan işyerinde satmak üzere satın aldığını, kömür torbaları üzerinde kömür vasfı, miktarı, kalorisinin yazılı olduğu satın alınan kömür torbaları içerisinde toz kömürün daha fazla olduğunu, taahhüt edilenden daha düşük kalori değeri olması sebebiyle kömürlerin yanmadığı yönündeki müşteri şikayetleri üzerine durumun şifahi olarak davalıya bildirildiğini, sonuç alınamaması üzerine 22.12.2003 tarihinde keşide edilenin ihtarname ile kömürlerin iade alınması ve zarar ziyanın tazmini isteminin de sonuçsuz kaldığını belirterek, ayıplı kömürlerin davalıya iadesine, fazlaya dair hak saklı tutularak şimdilik satım bedeline karşılık 100.000.000.- TL'nin 03.09.2003 gününden işleyecek ticari faizi ile nakliye ücreti ve yapılan giderler depolanma giderine ait 100.000.000.-TL'nin ticari faizi ile mahrum kalınan kar bedelinden 100.000.000.TL'nin ticari faizi ile davacının ticari itibarının zedelenmesine neden olduğundan manevi tazminat hükümlerine göre 3.000.000.000.TL'nin davalıdan tahsilini talep etmiş, 04.10.2004 günlü ıslah dilekçesi ile önceki beyan ve talepleriyle birlikte, satım bedelinden 3.090.000.000.-TL'nin nakliye ve depolama gideri olarak 5.100.000.000.- TL'nin mahrum kalınan kar olarak 3.500.000.000.- TL'nin toplam 11.690.000.000.- TL'nin de davalıdan ticari faiziyle tahsilini talep ve dava etmiştir. Davalı vekili, davacının kömürü ocak teslimi satın alıp, ocaktan çıkarılıp, tane ebadına göre yığın yapıp, kömürleri davacının görerek göstererek ceviz ve fındık diye tabir edilen ebatların eşit oranda karıştırıp torbalanmasını isteyip, ocakta olduğu sırada kömürün torbalar halinde paketlenildiğini, iddianın yerinde olmadığı gibi durumun açık ayıp olduğunu, ayıp ihbarının satış gününden 4 ay sonra yani süresinde yapılmadığını davanın reddi gerektiğini savunmuştur. Mahkemece, iddia, savunma, toplanan delillere göre, davacının torba kömürleri ocaktan 03.09.2003 gününde görerek satın aldığının davacının kabulünde olduğu, ayıp ihbarına ait ihtarnamenin 22.12.2003 gününde olup TTK. nun 25/3. maddesi uyarınca düzenlenen sürelerin geçmiş olduğu, davacının öncesinde ayıp ihbarının sözlü olarak yapıldığı iddiasını tanıkla ispat istemine TTK. nun 20/3. maddesi gereğince itibar edilemeyeceği gerekçesiyle davanın reddine karar verilmiş, karar davacı vekilince temyiz edilmiştir. Sonuç: Dosyadaki yazılara, kararın dayandığı delillerle gerektirici sebeplere, delillerin takdirinde bir isabetsizlik bulunmamasına göre, davacı vekilinin yerinde görülmeyen tüm temyiz itirazlarının reddiyle usul ve yasaya uygun bulunan hükmün ONANMASINA..."

¹⁰² Yavuz, **Satılanın Ayıplarından Sorumluluğu**, s. 111

muayene edilmesi yeterlidir¹⁰³. İkinci ayırım, aynı türden ve az sayıda malın ambalajının açılması malın büyük bir bölümünü zarara uğratma ihtimali taşıyor ise muayene dış niteliklere göre yapılmalıdır¹⁰⁴.

Tacir olan alıcı orijinal ambalajı ile tüketiciye satılacak mallarda, somut olayın özelliklerine göre muayene işlemini, malın tamamını temsil edecek nitelikte yeterli bir bölümünü rastgele seçerek veya malın dış özelliklerini dikkate alarak yapacaktır. Bu doğrultuda malın tüketiciye satılmasından sonra ortaya çıkan ayıplar yönünden ayıptan doğan sorumluluk hükümlerine başvurabilecektir. Tacir olan alıcıdan, malın tamamını muayene etmesi beklenmeyecektir.

3) Sağlık Ve Dayanıklılık Garantisi İle Teslim Edilen Mallar

Sağlık ve dayanıklılık garantisi ile teslim edilen mallar yönünden, bozulmaya elverişli malların muayenesinin hangi kapsamda ve hangi metoda göre yapılacağı, malın satıcı tarafından sağlık ve dayanıklılık garantisi ile teslim edilip edilmediğine göre farklılık göstermektedir. Sağlık ve dayanıklılık garantisi içermeyip çok sayıda ve bozulmaya elverişli olan malların hızlı bir şekilde muayenesi, malların tamamından rastgele seçilecek bir bölümünün muayene edilmesi metodunun uygulanmasını gerektirmektedir. Sağlık ve dayanıklılık garantisi içeren bozulmaya elverişli malların muayenesi, malın dış niteliklerine göre sınırlandırılabilir¹⁰⁵.

b. Muayene Kapsamının Genişletilmesi

Niteliği itibariyle zarar doğurmaya elverişli olan mallar ile karmaşık yapıda olan malların muayenesinin diğer malların muayenesine göre daha kapsamlı ve hızlı yapılması gerekmektedir. Bu hususa ek olarak, satın alınan malda sözleşmeye

¹⁰³ Özdemir, **a.g.e.**, s. 46 vd., Yavuz, **Satılanın Ayıplarından Sorumluluğu**, s. 111

¹⁰⁴ Aktürk, **a.g.e.**, s. 107 vd., Özdemir, **a.g.e.**, s. 47: Yazar, aynı türden ve çok sayıda malın, ambalajın malın satılma koşulu olduğu düşünüldüğünde ambalajın açılması malın bozulmasına neden oluyor ise malın tamamından rastgele seçilecek bir bölümünün muayene edilmesi yeterli olacağını ileri sürmektedir.

¹⁰⁵ Aktürk, **a.g.e.**, s. 110 vd.

aykırılığın varlığı veya ayıbı takip eden zararların yüksek olup olmadığı konusunda bir tereddüt söz konusu ise alıcı, dış muayene ile yetinmemelidir¹⁰⁶.

Niteliği itibariyle zarar doğurmaya elverişli olan malların muayenesinde, daha fazla özen ve dikkat gerekmektedir. Bu gibi durumlarda, alıcıdan bir uzmanın görevlendirilmesi yoluyla kapsamlı bir muayene yapması beklenebilir¹⁰⁷.

Karmaşık yapıda olan mallar, montaj yolu ile birden çok parçanın bir araya getirilmesi suretiyle belli bir amaca hizmet eden mallardır. Örnek olarak, otomobil, bilgisayar, küçük ev aletleri vb. mallar gösterilebilir. Bu tür malların ayıplı olup olmadığı kural olarak ancak bir uzman tarafından tespit edilebilir¹⁰⁸.

C. İhbar Külfeti

Tacirler arası ticari satışlarda, alıcının, ayıptan doğan sorumluluk kapsamında sahip olduğu seçimlik hakları kullanabilmesi için TTK md. 23/1-(c)'de sayılan muayene ve ihbar külfetini yerine getirmesi gerekmektedir¹⁰⁹. Karşı tarafa yapılacak olan ihbarın iki unsuru içermesi gerekmektedir. Birincisi, malda tespit edilen ayıbın ne olduğunun açıklanmasıdır. İkincisi ise malın bu hali ile kabul edilmediğinin bildirilmesidir¹¹⁰.

TTK md. 23/1-(c) hükmü, emredici nitelikte olmadığından tarafların aksine düzenleme yapması mümkündür. Muayene ve ihbar külfeti, tümüyle ortadan kaldırılabılır¹¹¹. Bu durumda, alıcı, muayene ve ihbar külfetini yerine getirmeden ayıptan doğan seçimlik haklarını kullanabilir.

Tacir olan alıcının, ayıptan doğan seçimlik haklarını kullanabilmesi için kural olarak muayene ve ihbar külfetini yerine getirmesi gerekmektedir. Ancak, satıcı, malın

¹⁰⁶ Özdemir, **Ayıptan Doğan Sorumluluğun Şartları**, s. 209

¹⁰⁷ A.e., s. 112: Yazar, bu durumun özellikle zarar doğurmaya elverişli malları işletmesinde kullanılabilecek olan tacirler arasındaki ilişkilerde söz konusu olabileceğini ileri sürmektedir.

¹⁰⁸ A.e., s. 113: Yazar, özellikle alelade alıcının karmaşık yapıdaki bazı malların muayenesini bizzat kullanımı ve işlerlik kontrolü yaparak gerçekleştirmesinin de yeterli olmasını gerektiğini ileri sürmektedir.

¹⁰⁹ Gümüş, **Borçlar Özel Cilt 1**, s. 98

¹¹⁰ Özdemir, **Ayıptan Doğan Sorumluluğun Şartları**, s. 249

¹¹¹ Doğan, **a.g.e.**, s. 52, Şahin, **a.g.e.**, s. 87, Yavuz, **Satılanın Ayıplarından Sorumluluğu**, s. 126

ayıplı olarak devredilmesinde ağır kusurlu ise ayıbın süresinde ihbar edilmediğini ileri sürerek sorumluluktan kurtulamaz. Satıcılığı meslek edinen kişiler tarafından bilinmesi gereken ayıplar yönünden de aynı husus geçerlidir¹¹². Zira TBK md. 225/2 hükmü ile satıcılığı meslek edinen kişilerin bilmesi gereken ayıplardan farkında olmaması ağır kusur olarak kabul edilmiştir¹¹³. Satıcılığı meslek edinen bir kişi, kendisi tarafından bilinmesi gereken ayıpların süresinde ihbar edilmemiş olduğunu ileri sürerek sorumluluktan kurtulamayacaktır. Anılan madde gerekçesine göre ise "...bilmesi gereken..." şeklindeki ifade, satıcılığı meslek edinen kişilerin her türlü ihmali kapsamaktadır¹¹⁴. Söz konusu madde ağır kusurun sonuçlarını düzenlemekte iken gerekçede satıcılığı meslek edinen kişinin hafif kusurlu olması halinde de satılardaki ayıbın kendisine süresinde bildirilmemiş olduğunu ileri sürerek sorumluluktan kurtulamayacağı belirtilmektedir. Satıcılığı meslek edinen kişilerin hafif kusurlu olması durumunda da ayıbın süresinde ihbar edilmediğini ileri sürerek sorumluluktan kurtulamaması ticari hayatın gerçeklerine ve dengelerine aykırılık teşkil etmektedir. Üstelik anılan madde ağır kusurun sonuçlarını düzenlenmektedir. Bu nedenle satıcının sadece ağır kusur halinde ayıbın süresinde ihbar edilmediğini ileri sürerek sorumluluktan kurtulamayacağını kabul edilmesi gerekmektedir.

Daha önce de ifade edildiği üzere TKHK'da ihbar külfeti tamamen kaldırılmıştır. Tüketici, ayıptan doğan sorumluluk hükümleri kapsamında seçimlik hakkını kullanırken maldaki ayıbı karşı tarafa bildireceğinden durumdan haberdar olan tacir olan alıcı da bu ayıbı malı kendisine satan satıcıya bildirecektir.

1. İhbarın Hukuki Niteliği

Doktrinde hâkim olan görüşe göre, ihbar, hukuki niteliği itibariyle alıcı için bir borç değil külfettir¹¹⁵.

¹¹² Yavuz, Özen, Acar, **a.g.e.**, s. 79

¹¹³ **A.e.**, s. 78

¹¹⁴ TBK md 225 gerekçesi için bkz. (Çevrimiçi), <http://www2.tbmm.gov.tr/d23/1/1-0499.pdf>, 07.02.2018

¹¹⁵ Gümü, **Borçlar Özel Cilt 1**, s. 99, Yavuz, **Satılanın Ayıplarından Sorumluluğu**, s. 113, Tandoğan, **Cilt I/1**, s. 176, Zevkliler, Gökyayla, **a.g.e.**, s. 126, İhbarın hukuki niteliğine ilişkin ileri sürülen diğer görüşler için bkz. Aktürk, **a.g.e.**, s. 71 vd., Özdemir, **Ayıptan Doğan Sorumluluğun Şartları**, s. 260

Alicının, ayıptan doğan haklarını kullanabilmesi için satılndaki ayıby satıcıya ihbar etmesi gerekmektedir¹¹⁶. Alıcı, ihbar külfetini yerine getirmez ise satılanı kabul etmiş sayılır.

2. İhbar Süresi

a. Teslim Sırasında Açıkça Belli Olan Ayıplar

TTK md. 23/1-(c)'ye göre; tacirler arası ticari satışta, teslim sırasında olağan bir inceleme ile sonucu görülebilecek bir ayıp var ise alıcı ayıby iki gün içerisinde satıcıya ihbar etmekle külfetlidir¹¹⁷.

Daha önce de ifade edildiği üzere, tacir olan alıcı, satış sözleşmesi kurulurken satılndaki ayıby olağan bir inceleme sonucu fark edebilecek durumda ise bu halde TTK md. 23/1-(c) hükmü değil, TBK md. 222/2 hükmü uygulanacaktır. TTK md. 23/1-(c) hükmü, iki günlük inceleme ve ihbar süresini teslim sırasında açıkça belli olan ayıplar yönünden getirmiştir¹¹⁸.

Teslim sırasında açıkça belli olan ayıplarda malın muayene edilmesi söz konusu değildir. Zira satılndaki ayıp olağan bir inceleme ile tespit edilmektedir. Bu nedenle malın muayene edilmesine gerek kalmamaktadır. Ancak tacir olan alıcı bu ayıby, iki gün içerisinde satıcıya ihbar etmelidir. İhbar külfetini yerine getirmeden malı tüketiciye satan satıcı, maldaki ayıp nedeniyle sonradan malı kendisine satan satıcıya rücu edemeyecektir.

¹¹⁶ Şahiniz, a.g.e., s. 71, Yavuz, **Satılanın Ayıplarından Sorumluluğu**, s. 113

¹¹⁷ Gümüş, **Borçlar Özel Cilt 1**, s. 106 vd. Yarg. 19. HD. E. 2016/12208, K. 2017/268 T. 19.01.2017, (Çevrimiçi), www.sinerjimevzuat.com.tr, 30.11.2017: "...Dava, satış sözleşmesinde ayıplı aracın iadesi veya bedelinin tahsili istemine ilişkindir. 6102 sayılı TTK'nın 23/1-c maddesi gereğince malın ayıplı olduğu teslim sırasında açıkça belli ise alıcı iki gün içinde durumu satıcıya ihbar etmelidir. Açıkça belli değilse alıcı malı teslim aldıktan sonra 8 gün içinde incelemek veya incelettirmek ve bu inceleme sonucunda malın ayıplı olduğu ortaya çıkarsa bu 2 ve 8 günlük süre içinde durumu satıcıya ihbarla yükümlüdür. Somut olayımızda dava konusu araç, davacı alıcıya 19.09.2012 tarihinde teslim edilmiştir. Davacı vekilinin dosya içindeki beyanı ve ihtarname içeriğinden de araçtaki ayıpların aynı gün öğrenildiği ayıp ihbarının ise 19.10.2012 tarihinde yapıldığı anlaşılmış olup, açıklanan ilkeler uyarınca ihbar yükümlülüğünün süresinde yerine getirilip getirilmediği üzerinde durularak sonucuna göre karar verilmesi gerekirken eksik inceleme sebebiyle yazılı şekilde karar verilmesi doğru olmamış hükmün bozulması gerekmiştir..."

¹¹⁸ Bkz. yuk. s. 161 vd.

b. Teslim Sırasında Açıkça Belli Olmayan Ayıplar

TTK md. 23/1-(c)'ye göre; alıcı, teslim sırasında açıkça belli olan bir ayıp söz konusu değil ise satılanı sekiz gün içinde muayene etmek veya ettirmek ve bu muayene sonucunda satılanın ayıplı olduğu ortaya çıkarsa bu ayıbı satıcıya ihbar etmekle külfetlidir. Sekiz günlük süre, muayene süresi yanında ihbar süresini de içermektedir¹¹⁹. Alıcı, bu tür bir ayıbı sekiz gün içinde satıcıya ihbar etmemiş ya da süresinden sonra ihbar etmiş ise ayıptan doğan haklarını kullanamaz.

Tacir olan alıcı, teslim sırasında açıkça belli olmayan ancak olağan bir muayene sonucu tespit edilebilen ayıplar yönünden ihbar külfetini yerine getirilmeden bu malı tüketiciye satar ve ayıp nedeniyle tüketicinin taleplerini yerine getirirse sonradan malı kendisine satan satıcıya rücu edemez. Zira ihbar külfetini yerine getirmediği için malı kendisine satan satıcıya karşı ayıptan doğan haklarını kullanamaz.

c. Teslim Sırasında Açıkça Belli Olmayan ve Olağan bir Muayene Sonucu Ortaya Çıkmayan Ayıplar

TTK md. 23/1-(c)'ye göre, tacirler arası ticari satışlarda gizli ayıplar yönünden TBK md. 223/2 hükmü uygulama alanı bulacaktır.

Gizli ayıpların ortaya çıkabilmesi için malın belli bir süre kullanılması gerektiğinden tacir olan alıcı, malın ayıplı olduğunu çoğu zaman tüketici ile kurulan satış sözleşmesi sonrasında öğrenmektedir¹²⁰.

Tacir olan alıcı, ortaya çıkan gizli ayıbı satıcıya hemen bildirmelidir. Hemen ifadesinden anlaşılması gereken ihbarın vakit geçirmeksizin yapılmasıdır¹²¹. Malın ayıplı olduğunu öğrenen alıcı, ayıptan doğan haklarını kullanabilmek için bu ayıbı vakit geçirmeksizin malı kendisine satan satıcıya ihbar etmelidir.

¹¹⁹ Doğan, **a.g.e.**, s. 52, Gümüş, **Borçlar Özel Cilt 1**, s. 107

¹²⁰ Mustafa Alper Gümüş, **Borçlar Hukuku Özel Hükümler**, C.1, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2008, s. 160

¹²¹ Gümüş, **Borçlar Özel Cilt 1**, s. 107: Yazara göre, hükümde geçen “...hemen...” ifadesi **uygun bir süreye yakın bir sürede** olarak okunmalıdır, Aral, Ayrancı, **a.g.e.**, s. 134 vd., Eren, **Borçlar Özel**, s. 121

Tacir olan alıcı, satılandaki ayıbı çeşitli şekillerde öğrenebilir. Tüketici, satıcıya ayıp ihbarında bulunabilir veya satıcı malın ayıplı olduğu iddiasını aleyhinde ikame edilen dava ile öğrenebilir. Bu durumda ihbar için, satılanın gerçekten ayıplı olup olmadığının veya ayıbın gizli ayıp olup olmadığının anlaşılmasının, diğer bir deyişle tespit edilmesinin gerekli olup olmadığı sorusu gündeme gelmektedir. Zira tüketici tarafından yapılan ayıp ihbarı veya ikame edilen davada ileri sürülen hususlar iddia niteliğindedir. TBK md. 223/2’de, “...ayıbın bulunduğu sonradan anlaşılırsa...” ibaresi yer almaktadır. Tacir olan alıcı, malın gerçekten ayıplı olup olmadığını veya ayıbın gizli ayıp olmadığını tespit edebiliyorsa vakit geçirmeksizin malı kendisine satan satıcıya ayıp ihbarında bulunabilir. Satılanın gerçekten ayıplı olduğunun veya ayıbın gizli ayıp olduğunun satıcı tarafından tespit edilemediği hallerde de tacir olan alıcı, kendisine yapılan ayıp ihbarını malı kendisine satan satıcıya vakit geçirmeksizin ihbar etmelidir. Nitekim tacirler arası ticari satışta, ayıptan doğan sorumluluğun tabi olduğu zamanaşımı süresi iki yıldır. Ayıptan doğan haklarını kullanmak isteyen alıcı, iki yıllık zamanaşımı süresi içinde ayıp ihbarında bulunmalıdır. Bu doğrultuda, tacir olan alıcı, tüketicinin malın ayıplı olduğunu bildirdiği ilk andan itibaren vakit geçirmeksizin ihbar bildirimini yapmalıdır.

Daha önce de ifade edildiği üzere, TKHK’da muayene ve ihbar yükümlülüğüne ilişkin bir düzenleme yapılmamıştır. Tüketicinin salt malın ayıplı olduğunu bildirerek seçimlik haklardan birini kullandığı hallerde tüketiciden ayıbı somutlaştırması talep edilmelidir. Tacir olan alıcının ihbar süresi, tüketicinin ayıbı somurlaştırdığı andan itibaren başlamalıdır. Zira ihbar süresi, alacaklının, ayıbı ihbar edebilmek için yeterli bilgiye sahip olması ile işlemeye başlamaktadır¹²².

3. İhbarın Şekli ve İçeriği

İhbarının ne şekilde yapılacağına ilişkin gerek TBK’da gerekse de TTK’da bir hüküm bulunmamaktadır. TTK md. 18/3’e göre, “*Tacirler arasında, diğer tarafı temerrüde düşürmeye, sözleşmeyi feshetme, sözleşmeden dönmeye ilişkin ihbarlar veya*

¹²² Özdemir, *Ayıptan Doğan Sorumluluğun Şartları*, s. 289

ihhtarlar noter aracılığıyla, taahhütlü mektupla, telgrafla veya güvenli elektronik imza kullanılarak kayıtlı elektronik posta sistemi ile yapılır. “

Tacirler arası ticari satışta, alıcı olan tacirin ayıp ihbarını anılan hükümde yer alan şekillerden birine göre yapmasının gerekli olup olmadığı tartışmalıdır. Doktrindeki hâkim olan görüşe göre, tacirler arası ayıp ihbarı şekle tabi değildir. Zira ayıp ihbarı, satıcıyı temerrüde düşürmek veya sözleşmeyi fesih ya da ondan dönme amacıyla yapılan bir ihbar niteliğinde değildir. Bu nedenle anılan hükümde öngörülen şekil zorunluluğu ayıp ihbarını da içine alacak şekilde genişletilemez¹²³.

Yargıtay 15. HD.'ye göre, tacirler arasında olsa dahi ayıp ihbarının yapılması herhangi bir şekle tabi değildir¹²⁴. Yargıtay 19. HD. ise aksi görüştedir. Daireye göre, ayıp ihbarı tacirler arasında TTK md. 18/3 hükmünde yer alan usule göre yapılmalıdır¹²⁵.

Kanaatime göre, tacirler arası ticari satışlarda ayıp ihbarı şekle tabi olmamalıdır. Ayıp ihbarı, satıcıyı temerrüde düşürmek veya sözleşmeyi fesih ya da ondan dönme amacıyla yapılan bir ihbar değildir. Tacir olan alıcı, ayıp ihbarında bulunurken sözleşmeden dönme seçimlik hakkını da kullanmış ise bu beyanın TTK md. 18/3'te belirtilen usule göre yapılması gerekir.

TBK md. 219'da yer alan sözleşmeye aykırılıklar, ayıp ihbarının konusunu oluşturur. Alıcı, gördüğü ve önem verdiği tüm ayıpları bildirmelidir. Gizli ayıplarda malın ayıplı olduğunun anlaşılabilmesi için malın belli bir süre kullanılması gerektiğinden tacir olan alıcı, malın ayıplı olduğunu çoğu zaman tüketici ile kurulan satış sözleşmesi sonrasında öğrenmektedir. Bu nedenle alıcı, tüketiciden ayıbı

¹²³ Arkan, **a.g.e.**, s. 161, Özdemir, **a.g.e.**, s. 55, Şahiniz, **a.g.e.**, s. 79, Aral, Ayrancı, **a.g.e.**, 2014, s. 134, Tandoğan, **Cilt I/1**, s.180, Aksi yönde görüş için bkz. Kenan Tunçomağ, **Türk Borçlar Hukuku: Özel Borç İlişkileri**, C. 2, İstanbul, y.y, 1977, s. 137, Gümüş, **Borçlar Özel Cilt 1**, s. 108, Aktürk, **a.g.e.**, s. 185

¹²⁴ Yarg. 15. HD. E. 2016/2612, K. 2017/2417 T. 06.06.2017, (Çevrimiçi), www.sinerjimevzuat.com.tr, 08.11.2017, Yarg. 15. HD. E. 2012/5185, K. 2013/343, T. 24.01.2013, (Çevrimiçi), www.sinerjimevzuat.com.tr, 08.11.2017, Aynı yönde Yarg. 23. HD. E. 2014/3002 K. 2014/8085, T. 11.12.2014, (Çevrimiçi), www.sinerjimevzuat.com.tr, 08.11.2017

¹²⁵ Yarg. 19. HD. E. 2015/11922, K. 2016/9422, T. 26.05.2016, (Çevrimiçi), www.sinerjimevzuat.com.tr, 08.11.2017, Yarg. 19. HD. E. 2008/6736, K. 2009/2806, T. 07.04.2009 (Çevrimiçi), www.sinerjimevzuat.com.tr, 08.11.2017, Yarg. 19. HD'nin konu ile ilgili kararlarında yer alan iki farklı değerlendirme için bkz. Özdemir, **a.g.e.**, s. 56

somutlaştırmasını talep etmelidir. Tacir olan alıcı, malı muayene edebilecek durumda ise ayıbı kendisi de tespit edebilir. Önemli olan husus, ayıp ihbarının somutlaştırılmasıdır¹²⁶. Zira olağan bir inceleme veya muayene ya da kullanım sonucu tespit edilen ancak ihbar edilmeyen ayıplar, malın bu hali ile kabul edilmiş sayılmasına neden olur. Satıcı, bildirilmeyen ayıplardan sorumlu tutulamaz¹²⁷. Bununla birlikte, alıcı ayıp ihbarında, ayıbın ne tür bir ayıp olduğunu ve ne şekilde ortaya çıktığını da belirtmelidir. Açıkça bir sebep bildirmeden genel bir ayıp iddiasında bulunmak yeterli değildir. Ayıp ihbarı, alıcının satılanı kabul etmediğine ilişkin iradesini taşımalıdır¹²⁸.

Alicı, ayıp ihbarında seçimlik haklardan hangisini kullanmak istediğini açıklamak zorunda değildir¹²⁹.

V. Alıcının Rücu Kapsamında Tercih Edebileceği Seçimlik Haklar

A. Genel Olarak

Satıcının, satılanın ayıplarından sorumlu olduğu hâllerde alıcının tercih edebileceği seçimlik haklar TBK md. 227/1’de dört bent halinde sayılmıştır. Anılan hükme göre;

“Satıcının satılanın ayıplarından sorumlu olduğu hâllerde alıcı, aşağıdaki seçimlik haklardan birini kullanabilir: 1. Satılanı geri vermeye hazır olduğunu bildirerek sözleşmeden dönme. 2. Satılanı alıkoyup ayıp oranında satış bedelinde indirim isteme. 3. Aşırı bir masrafi gerektirmediği takdirde, bütün masrafları satıcıya ait olmak üzere satılanın ücretsiz onarılmasını isteme. 4. İmkân varsa, satılanın ayıpsız bir benzeri ile değiştirilmesini isteme.”

¹²⁶ Özdemir, **Ayıptan Doğan Sorumluluğun Şartları**, s. 269 vd.

¹²⁷ A.e., Aktürk, **a.g.e.**, s. 173, Özdemir,

¹²⁸ Aral, Ayrancı, **a.g.e.**, s. 134, Özdemir, **a.g.e.**, s. 54, Yavuz, **Satılanın Ayıplarından Sorumluluğu**, s. 117 vd, Tandoğan, **Cilt I/1**, s. 180

¹²⁹ Yavuz, **Satılanın Ayıplarından Sorumluluğu**, s. 118

Alıcı, kural olarak anılan dört seçimlik haktan dilediğini kullanabilir, ancak aynı anda birden çok hakkını kullanması mümkün değildir. Alıcı, bu seçimlik haklardan birini tercih etmelidir¹³⁰.

Alıcı, seçimlik haklardan dilediğini tercih edebilirse de kanun koyucu, seçimlik hakkın belirlenmesine bazı sınırlamalar getirilmiştir. Bu sınırlamalar, TBK md. 227/3, md. 227/4 ve md. 227/5'te hükme bağlanmıştır¹³¹. Ayrıca, malın mülkiyetinin tüketicide kaldığı hallerde de seçimlik hakkın belirlenmesi bazı sınırlamalara tabidir. Bu husus TBK md. 228'de hüküm altına alınmıştır. Anılan hükme göre, *“Alıcıya ayıplı olarak devredilmiş olan satılanın ayıptan, beklenmedik hâlden veya mücbir sebepten dolayı yok olması veya ağır biçimde zarara uğraması, alıcının sözleşmeden dönme hakkını kullanmasını engellemez. Bu durumda alıcı, satılandan elinde ne kalmışsa onu geri vermekle yükümlüdür. Satılan alıcıya yüklenebilen bir sebep yüzünden yok olmuşsa veya alıcı onu başkasına devretmişse ya da biçimini değiştirmişse alıcı, ancak değerindeki eksiklik karşılığının satış bedelinden indirilmesini isteyebilir.”*

Tacir olan alıcının tercih edebileceği seçimlik hak, tüketicinin kullandığı seçimlik hakka göre şekillenecektir. Bu nedenle tacir olan alıcının hangi seçimlik hakları kullanabileceği, tüketicinin seçimlik hakkını kullandıktan sonra malı satıcıya iade edip etmediği ayrımına göre belirlenecektir.

B. Tüketicinin Dönme veya Ayıpsız Misli İle Değişim Hakkını Kullanması Halinde

Tüketici, dönme hakkını kullanmış ise satış sözleşmesinin bir tasfiye ilişkisine dönüşmesine bağlı olarak teslim aldığı ayıplı malı satıcıya geri vermekle yükümlü hale gelmektedir¹³². Aynı şekilde tüketici, ayıpsız misli ile değişim hakkını kullanmış ise teslim aldığı ayıplı malı satıcıya geri vermekle yükümlü olmaktadır¹³³.

¹³⁰ Aydoğdu, Kahveci, **a.g.e.**, s. 180

¹³¹ Yavuz, Acar, Özen, **a.g.e.**, s. 87

¹³² Gümüş, **Borçlar Özel Cilt 1**, s. 119

¹³³ Çabri, **a.g.e.**, s. 261

Satılanı iade alan tacir olan alıcı da, maldaki ayıp nedeniyle kendisi ile sözleşme ilişkisi içinde olan satıcıya rücu edecektir. Tüketicinin dönme veya ayıpsız misli ile değişim hakkını kullanması halinde tacir olan alıcı, satılanı iade alacağı için TBK md. 227/1’de dört bent halinde sayılan seçimlik haklardan dilediğini tercih ederek malı kendisine satan satıcıya rücu edebilecektir.

Tacir olan alıcı da maldaki ayıp nedeniyle dönme hakkını kullanabilir. Zira tüketici, ayıplı satılanı kendisine iade edeceği için o da aynı malı kendisi ile sözleşme ilişkisinde olan satıcıya iade edebilecektir. Malı alıkoymak alıcının lehine değilse alıcı dönme hakkını kullanacaktır. Alıcı dönme hakkını tercih etse bile hâkim TBK md. 227/4 hükmü doğrultusunda somut olayın özelliklerine göre, dönme yerine ücretsiz onarım veya bedel indirimine karar verebilir. TBK md. 227/4’e göre, “*Alıcının, sözleşmeden dönme hakkını kullanması hâlinde, durum bunu haklı göstermiyorsa hâkim, satılanın onarılmasına veya satış bedelinin indirilmesine karar verebilir.*” Ancak hâkim, satılanın ayıpsız misli ile değişimine karar veremez¹³⁴. Bu durumda, hâkim alıcıya ücretsiz onarım veya bedel indirimi haklarından hangisini seçmek istediğini sormalı, alıcının talebi doğrultusunda karar verilmelidir¹³⁵. Dönme hakkının kullanılması kural olarak şekle tabi değildir ancak tacirler arası ticari satışlarda sözleşmeden dönmeye ilişkin ihbarlar veya ihtarlar TTK md. 18/3 hükmü gereği noter aracılığıyla, taahhütlü mektupla, telgrafla veya güvenli elektronik imza kullanılarak kayıtlı elektronik posta sistemi ile yapılmalıdır¹³⁶.

Tacir olan alıcı, satılanı iade etmek istemiyorsa maldaki ayıp nedeniyle malın değerinde meydana gelen değer azalmasını yani satış bedelinden indirim hakkını da kullanabilir. TBK md. 227/5’ e göre, “*Satılanın değerindeki eksiklik satış bedeline çok yakın ise alıcı, ancak sözleşmeden dönme veya satılanın ayıpsız bir benzeriyle değiştirilmesini isteme haklarından birini kullanabilir.*” Alıcı, satılanın değerindeki eksiklik satış bedeline çok yakın ise bedel indirimi hakkını kullanamaz. Bu durumda, ancak sözleşmeden dönme veya ayıpsız misli ile değişim hakkını kullanabilecektir.

¹³⁴ Çabri, **a.g.e.**, s. 230: Yazara göre, dönme veya ayıpsız misli ile değişim neticesinde satılanın iade edilmesi satıcının aşırı zarara girmesine neden oluyorsa, onarım veya bedel indirimi hakkının kullanılması halinde alıcı maldan yararlanabiliyorsa dönme hakkı kullanılamayacaktır.

¹³⁵ Aydoğdu, Kahveci, **a.g.e.**, s. 187 vd.

¹³⁶ Gümüş, **Borçlar Özel Cilt 1**, s. 119

Alıcı indirim hakkını, satış bedelini ödedikten önce veya sonra kullanabilir. Alıcının satış bedelinden indirim talep etmesi, satıcı için ödenmiş satış bedelinden indirilen tutar kadar geri verme borcu doğurur¹³⁷.

Tacir olan alıcı, ayıplı satılan kendisine iade edildiği için imkân varsa satılanın ayıpsız misli ile değiştirilmesi hakkını da kullanabilir. Malın ayıpsız benzeri ile değişimi, dönme hakkının kullanılmasına benzer sonuçlar doğurduğundan dönme hakkının kullanılmasının mümkün olduğu hallerde talep edilebilir. Bu nedenle, TBK md. 227/4 hükmü kıyasen ayıpsız benzeri ile değişim hakkında da uygulanmalıdır¹³⁸. İfade edildiği üzere, satılanın değerindeki eksiklik satış bedeline çok yakın ise alıcı ancak sözleşmeden dönme veya ayıpsız misli ile değişim hakkını kullanabilir.

Tacir olan alıcı satılanı iade etmek istemiyorsa, aşırı bir masrafın söz konusu olmadığı hallerde ücretsiz onarım hakkını da kullanabilir. Onarım nedeniyle yapılacak masraf satış bedeline yakın ise alıcı onarım hakkını kullanamaz. Bu husus TBK md. 227/5 ile de hüküm altına alınmıştır. Bu hususa ek olarak, onarım hakkının kullanılabilmesi için onarımın objektif açıdan mümkün olması gerekir¹³⁹.

C. Tüketicinin Ücretsiz Onarım veya Bedel İndirimi Hakkını Kullanması Halinde

Bedel indirimi ve ücretsiz onarım hakkının kullanılması durumunda, satış sözleşmesi geçerliliğini korumaktadır¹⁴⁰.

Tüketici, ücretsiz onarım veya bedel indirimi hakkını kullanmış ise tüketicinin bu talebini yerine getiren tacir olan alıcı, maldaki ayıp nedeniyle kendisi ile sözleşme ilişkisi içinde olan satıcıya karşı ancak bedel indirimi hakkını ileri sürebilir. Bu husus, TBK md. 228/2 ile hüküm altına alınmıştır. Anılan hükme göre; *“Satılan alıcıya yüklenebilen bir sebep yüzünden yok olmuşsa veya alıcı onu başkasına devretmişse ya da biçimini değiştirmişse alıcı, ancak değerindeki eksiklik karşılığının satış bedelinden*

¹³⁷ Şahiniz, **a.g.e.**, s. 157, Aydoğdu, Kahveci, **a.g.e.**, s. 189, Gümüş, **Borçlar Özel Cilt 1**, s. 124

¹³⁸ Aydoğdu, Kahveci, **a.g.e.**, s. 194 vd.

¹³⁹ **A.e.**, s. 198

¹⁴⁰ Çabri, **a.g.e.**, s. 247

indirilmesini isteyebilir.” Zira ücretsiz onarım veya bedel indirimi hakkını kullanan tüketici, malik olmaya devam etmektedir.

Malın tüketiciye devredilmiş olması, tacir olan alıcının sözleşmeden dönme, ücretsiz onarım ve ayıpsız bir benzeri ile değiştirme hakkını ortadan kaldırır¹⁴¹. Alıcı, bu halde sadece satış bedelinden indirim talep edebilir. Tüketici, ayıplı malı satıcıya iade etmek istemediği hallerde ücretsiz onarım veya bedel indirimi seçimlik hakkını kullanmaktadır.

VI. Rücu Hakkının Tâbi Olduğu Zamanaşımı Süresi

Mülga 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu¹⁴² md. 25/4’te tacirler arası ticari satışta, ayıptan doğan sorumluluğun tabi olduğu zamanaşımı süresi altı ay olarak düzenlenmişti. Anılan hüküm, sürenin kısa olması nedeniyle eleştirilmekteydi. Nitekim tacir olan alıcı, malın ayıplı olduğunu çoğu zaman tüketici ile kurulan satış sözleşmesi sonrasında öğrenmekte ve olayların çoğunda altı aylık süre geçmekteydi. Bu nedenle, tacir olan alıcının malı kendisine satan satıcıya karşı ayıptan doğan sorumluluk hükümleri kapsamında sahip olduğu talep hakları zamanaşımına uğramaktaydı¹⁴³.

TTK md. 23’te ise zamanaşımına ilişkin bir düzenleme yapılmamıştır. Bu nedenle tacirler arası ticari satışlarda, ayıptan doğan sorumluluğun tabi olduğu zamanaşımı süresi TBK md. 231’e belirlenecektir¹⁴⁴. TBK md. 231’e göre;

“Satıcı daha uzun bir süre için üstlenmiş olmadıkça, satılanın ayıbından doğan sorumluluğa ilişkin her türlü dava, satılana ayıp daha sonra ortaya çıksa bile, satılanın alıcıya devrinden başlayarak iki yıl geçmekle zamanaşımına uğrar. Alıcının satılanın kendisine devrinden başlayarak iki yıl içinde bildirdiği ayıptan doğan def’i hakkı, bu sürenin geçmiş olmasıyla

¹⁴¹ Gümüş, **Borçlar Özel Cilt 1**, s. 133 vd.

¹⁴² RG. T. 9.7.1956, S. 9353

¹⁴³ Gümüş, **Borçlar Özel Cilt 1-2008**, s. 160

¹⁴⁴ Gümüş, **Borçlar Özel Cilt 1**, s. 107, Aydoğdu, Kahveci, **a.g.e.**, s. 219

ortadan kalkmaz. Satıcı, satılanı ayıplı olarak devretmekte ağır kusurlu ise, iki yıllık zamanaşımı süresinden yararlanamaz.”

İki yıllık zamanaşımı süresi, malın alıcıya teslim edildiği tarihten itibaren işlemeye başlar. Anılan hükümde, zamanaşımı süresinin satılanın alıcıya devrinden itibaren işlemeye başlayacağı ifade edilmekte ise de zamanaşımının başlangıç anını teslim olarak kabul etmek gerekir. Zira tacir olan alıcının, muayene ve ihbar külfeti TTK md. 23/1-(c) kapsamında satılanın teslimi ile başlamaktadır. Alıcının muayene ve ihbar külfetini yerine getirme imkânına sahip olmadığı hallerde zamanaşımı süresi işlemeye başlamaz. Zamanaşımı süresinin işlemeye başlaması için alıcının mal üzerinde fiili hâkimiyet sağlaması gerekmektedir¹⁴⁵.

TBK md. 231/1'e göre, taraflar iki yıldan daha uzun bir zamanaşımı süresi kararlaştırabilir. Doktrinde hâkim olan görüşe göre, zamanaşımı süresi en fazla, genel zamanaşımı süresi olan on yıl kadar kararlaştırılabilir. On seneyi aşan kısım ise hükümsüz kabul edilir¹⁴⁶. İki yıldan daha kısa bir zamanaşımı süresinin kararlaştırılıp kararlaştırılamayacağı konusunda ise farklı görüşler ileri sürülmektedir. Bir görüşe göre, zamanaşımı süresinin kısaltılması mümkündür¹⁴⁷. TBK md. 148'de öngörülen zamanaşımı sürelerinin sözleşmeyle değiştirilemeyeceği yasağı, TBK md. 231 hakkında uygulanmaz¹⁴⁸. Aksi yönde görüşe göre, zamanaşımı süresi alıcı lehine uzatılabilir ancak kısaltılamaz. Bunun nedeni, TBK 231 hükmünün nisbi emredici nitelikte olmasıdır¹⁴⁹.

Satıcı, satılanı ayıplı devretmekte ağır kusurlu ise iki yıllık ve beş yıllık zamanaşımı hükümlerinden yararlanamaz. Satıcı, satılanı ayıplı devretmekte ağır kusurlu ise ayıptan sorumluluk, taşınırlarda satılanın tesliminden itibaren on yıllık,

¹⁴⁵ Gümüş, **Borçlar Özel Cilt 1**, s. 136 vd., Atamer, **Taşınır Satımı Sözleşmesi**, s. 217, Yavuz, Acar, Özen, **a.g.e.**, s. 90, Yavuz, **Satılanın Ayıplarından Sorumluluğu**, s. 156 vd.

¹⁴⁶ Edis, **a.g.e.**, s. 131, Gümüş, **Borçlar Özel Cilt 1**, s. 138, Aksi yönde görüş için bkz. Yavuz, **Satılanın Ayıplarından Sorumluluğu**, s. 146, Aydoğdu, Kahveci, **a.g.e.**, s. 219 vd., Aral, Ayrancı, **a.g.e.**, s. 157

¹⁴⁷ Edis, **a.g.e.**, s. 131, Gümüş, **Borçlar Özel Cilt 1**, s. 138, Şahin, **a.g.e.**, s. 125, Yavuz, **Satılanın Ayıplarından Sorumluluğu**, s. 159 vd.: Yazara göre, sürenin kısaltılması alıcının seçimlik haklarını kullanma imkânını ortadan kaldıracak derecede olmamalıdır. Aksi durumda, bu sürenin dürüstlük kuralına göre uygun bir süreye dönüştürülmesi gerekir.

¹⁴⁸ Aral, Ayrancı, **a.g.e.**, s. 157

¹⁴⁹ Aydoğdu, Kahveci, **a.g.e.**, s. 219

taşınmazlarda ise mülkiyetin geçmesinden başlayarak yirmi yıllık zamanaşımı süresine tabidir¹⁵⁰. Ağır kusur, kastı, dolayısıyla hileyi ve ağır ihmali içermektedir¹⁵¹.

Satıcının ağır kusurunun sonuçları TBK md. 225 ile de hüküm altına alınmıştır. Satıcılığı meslek edinen kişilerin bilmesi gereken ayıplar bakımından ağır kusurlu olduğu kabul edildiğinden bu halde de TBK md. 231/2 hükmü uygulama alanı bulacaktır. Satıcılığı meslek edinen kişi, bilmesi gereken ayıplardan farkında olmadığı hallerde iki yıllık zamanaşımı süresinden yararlanamayacaktır.

¹⁵⁰ A.e., s. 218, Gümüş, **Borçlar Özel Cilt 1**, s. 138, Aral, Ayrancı, a.g.e., s. 159 vd.

¹⁵¹ Aydoğdu, Kahveci, a.g.e., s. 220, Tekinay vd., a.g.e., s. 495

SONUÇ

TKHK kapsamında ayıplı taşınır mal satışı nedeniyle müteselsilen sorumlu olan borçluların, tüketici ile olan dış ilişkide ve kendi aralarındaki iç ilişkide oluşan hukuki durum ve işlemlerinin incelendiği bu çalışmada varılan teknik sonuçlar şu şekilde özetlenebilir:

1. Tüketici satış sözleşmelerinde ayıptan doğan sorumluluk kusurdan bağımsız bir sorumluluk olup satıcı, ayıptan doğan sorumluluğunu kendisine bir kusurun isnat edilemeyeceğini ileri sürmekle bertaraf etme imkânına sahip değildir.
2. TKHK hükümleri emredici nitelikte olduğundan tarafların ayıptan doğan sorumluluğu kaldıran ya da sınırlayan sözleşmeler yapmaları mümkün değildir. Ancak ayıptan doğan sorumluluk hükümlerinin tüketici lehine olacak şekilde değiştirilmesi mümkündür.
3. Satıcı, satılanın ayıplı çıkması durumunda tercih edilebilecek tüm seçimlik haklardan sorumlu olup tüketicinin bildirdiği seçimlik hakkı yerine getirmekle yükümlüdür.
4. TKHK md. 11 düzenlemesi ile sözleşmeden dönme ve bedel indirimine ilişkin seçimlik haklarda ithalatçı ve üreticinin sorumluluğu kaldırılmıştır. Tüketici, satılan malın ayıplı çıkması nedeniyle tercih hakkını sözleşmeden dönme veya bedel indiriminden yana kullandığı hallerde bu taleplerini sadece satıcıya karşı ileri sürebilecek, ithalatçı ve üreticiye karşı bu seçimlik haklarını kullanamayacaktır.
5. Ücretsiz onarım veya ayıpsız misli ile değişim hakkının kullanılması borçlular için orantısız güçlükleri beraberinde getirecek ise tüketici, bu halde ancak sözleşmeden dönme veya bedel indirimi haklarından birini kullanabilecektir. Bu durumda tüketici ayıplı mal nedeniyle ancak satıcıya başvurabilecektir.
6. Üretici ve ithalatçı, malın ayıplı olması nedeniyle; tüketicinin tercihinine bağlı olarak ücretsiz onarım veya ayıpsız misli ile değişim talebini yerine getirmekle

yükümlüdür. Üretici ve ithalatçı, bu seçimlik haklardan satıcı ile birlikte müteselsilen sorumlu olacaktır.

7. Üretici ve ithalatçı, ayıbın; malın kendisi tarafından piyasaya sürülmesinden sonra doğduğunu ispatlamak şartıyla sorumluluktan kurtulma hakkına sahiptir. Bu nedenle, satılardaki ayıbın kaynağının ve ne zaman doğduğunun belirlenmesi üretici ve ithalatçının sorumluluğunun belirlenmesi açısından önem taşımaktadır.
8. Bedel indirimi talebinin satış bedelinin ödendiği kişiye yani satıcıya ileri sürülmesi isabetli bir düzenlemedir. Aynı şekilde tüketicinin, sözleşmeden dönme talebini satış sözleşmesinin tarafı olan satıcıya ileri sürebilmesi ancak üretici ve ithalatçıya karşı kullanamaması yerinde bir düzenlemedir. Bununla birlikte, tüketicinin sözleşmeden dönme hakkını kullanmasına rağmen satış bedelini iade alamadığı durumlarda satıcı, üretici ve ithalatçının satış bedelinin iadesinden müteselsilen sorumlu olacağı yönünde bir düzenleme yapılması tüketicinin menfaatine olacaktır.
9. Ayıpsız misli ile değişim ve ücretsiz onarım seçimlik haklarından satıcı, üretici ve ithalatçı müteselsilen sorumlu tutulmuş olup sözleşmeden dönme ve bedel indirimi seçimlik haklarına nazaran bu iki seçimlik hakta sözleşmenin nisbiliği ilkesine müdahale daha kabul edilebilir niteliktedir.
10. Bayinin son satıcı olduğu, yani malı tüketiciye satan taraf olduğu durumlarda maldaki ayıp nedeniyle bayinin sorumluluğuna gidilebilecektir. Zira bayi, satış sözleşmesinin tarafı olmakla aynı zamanda satıcı sıfatını kazanacaktır. Ancak bayinin son satıcı olmadığı, ara satıcı olduğu durumlarda bayinin sorumluluğuna gidilemeyecektir.
11. Acente, aracılık ettiği veya kurduğu sözleşmelerin tarafı olmasa da müvekkili adına ve hesabına hareket ettiğinden TKHK kapsamında satıcı konumunda olacaktır. Bu nedenle ayıplı maldan doğan seçimlik haklar, acenteye karşı da ileri sürülebilecektir.

12. Satılan malın hammaddesini veya ara malını üreten kişilerin sorumluluğuna gidilebilmesi için, maldaki ayıp ile üreticilerin üretim faaliyeti arasında bir nedensellik bağının bulunması gerekmektedir. Aksi halde hammaddeyi veya ara malı üreten kişinin sorumluluğuna gidilmemelidir.
13. TKHK md. 11’de düzenlenen müteselsil sorumluluk, kanundan doğan bir müteselsil borçluluktur. Tüketicinin, malın ayıplı olması nedeniyle talep edebileceği seçimlik hakları sözleşmenin tarafı olmayan üretici veya ithalatçıya karşı ileri sürmesi kural olarak mümkün değildir. Kanun koyucu, tüketiciye, talep edebileceği seçimlik hakların bazılarını üretici veya ithalatçıya karşı da ileri sürme hakkı vermiştir. Bu nedenle, TKHK md. 11’de düzenlenen sorumluluk, özellikle üretici ve ithalatçı açısından kanundan doğan bir müteselsil borçluluktur.
14. Ortak savunmaları ileri sürmeden tüketiciye ifada bulunan müteselsil borçlu, ortak savunmaları ileri sürmek suretiyle kendini borçtan kurtaracağı oranda diğer borçlulara rücu hakkını kaybedecektir. Ancak ortak savunmaları ileri sürmeyen borçlunun sorumluluğuna gidilebilmesi için borçlunun kusurlu olması gerekmektedir.
15. Borçlunun sorumlu olmadığı sonraki imkânsızlıkta, sübjektif imkânsızlık söz konusu ise borç, imkânsızlık şahsında meydana gelen borçlu açısından sona ermeli, diğer borçluların borcu ise devam etmelidir. İmkânsızlığın meydana gelmesi borçlunun kusurundan kaynaklanmadığından diğer borçluların borcunda bir indirime gidilmemelidir. Ayıpsız misli ile değişim veya ücretsiz onarım hakkında sübjektif imkânsızlık söz konusu ise borç, imkânsızlık şahsında meydana gelen borçlu açısından sona ermeli diğer borçlular bu seçimlik haktan sorumlu olmaya devam etmelidir.
16. Borçlunun sorumlu olduğu sonraki imkansızlıkta, tüketici imkânsızlaşan edimi seçerek borçludan bunun yerine tazminat talep ederse borç, diğer borçlular yönünden sona ermelidir. İmkânsızlığa kusuru ile neden olan borçlu, TBK md. 112 hükmü doğrultusunda alacaklının zararını karşılamakla sorumlu olmaya

devam edecektir. Ancak tüketici, imkânsızlaşmamış edimlerden birini talep ederse diğer borçluların borcunda bir indirimle gidilmeksizin tüm borçlular borçtan sorumlu olmaya devam etmelidir.

17. Tüketici satış sözleşmeleri açısından, tüketicinin müteselsil borçlulardan biri hakkında ikame ettiği davaya ilişkin kesin hüküm diğer borçlulara sirayet etmemelidir. Özellikle davanın borçlu lehine sonuçlandığı durumlarda kesin hükmün diğer borçlulara sirayet etmesi tüketicinin korunması ilkesine aykırılık teşkil eder niteliktedir.

18. Ayıpsız misli ile değişim veya ücretsiz onarım borcunu ifa eden borçlu, iç ilişkide sorumlu olduğu paydan daha fazla ifada bulunmuş ise bu fazla payı diğer borçlulardan iç ilişkide sorumlu oldukları pay oranında talep edebilecektir. Ayıpsız misli ile değişim veya ücretsiz onarım borcu kısmi ifaya elverişli olmadığından borçlu borcun tamamını ifa etmek durumunda kalacaktır. Bu nedenle borçlu iç ilişkide borcun tamamından sorumlu değil ise ifada bulunduğu fazla pay için diğer borçlulara rücu hakkı ve halefiyete istinaden başvurabilecektir.

19. İç ilişkide sorumlu olduğu paydan daha fazla ifada bulunan müteselsil borçlu, diğer borçlulara başvuruda hem rücu hakkına hem de halefiyete dayanabileceği için bu taleplerin yarışması söz konusu olacaktır.

20. TKHK kapsamında ayıp mal nedeniyle müteselsilen sorumlu olan borçlular, iç ilişkide borçtan ne oranda sorumlu olacaklarını kararlaştırabilir. Eşit pay kuralının aksine belirleme yapılan durumlarda taraflar arasındaki anlaşma hükümleri uygulanacaktır. Müteselsil borçlular, tüketiciyi tatmin eden borçlunun, iç ilişkide hiçbir şekilde diğer borçlulara başvuruda bulunmayacağını kararlaştırmış ise borçlular, tüketicinin seçimine bağlı olarak borcun nihai yükünü üzerine alacaktır.

21. Maldaki ayıp üretim aşamasında meydana gelen bir ayıp ise bu ayıptan satıcı ile üretici veya ithalatçının eşit olarak sorumlu tutulması taraflar arasındaki hukuki ilişkinin niteliğine aykırı olacaktır. Bu çerçevede eşit pay ilkesi değil,

ayıptan buna sebebiyet veren üretici veya ithalatçının sorumluluğu gündeme geldiğinden üretici veya ithalatçı iç ilişkide borcun tamamından sorumlu olacaktır.

22. Üretim aşamasında meydana gelen bir ayıp nedeniyle ayıpsız misli ile değişim veya ücretsiz onarım borcunu ifa eden satıcı, üretici veya ithalatçıya rücu edebilecektir. Buna karşılık üretici veya ithalatçı bu tür bir ayıp nedeniyle tüketiciye ifada bulunmuş ise satıcıya rücu edemeyecektir. Bunun nedeni, taşınırı ayıplı bir şekilde piyasaya süren üretici veya ithalatçının bu ayıptan sorumlu olmasıdır. Bu doğrultuda rücu, sadece satıcının tüketiciye ifada bulunduğu hallerde gündeme gelecektir.
23. Hakkında dava ikame edilen borçlunun bu davayı diğer borçlulara ihbar etmemesi rücu hakkının kaybına neden olmamalıdır. Önemli olan husus, borçlunun yargılama aşamasında ortak savunmaları ileri sürmesidir.
24. İç ilişkide sorumlu olduğu paydan daha fazla ifada bulunan borçlu, rücu talebini, kanunda öngörülen rücu hakkına veya müteselsil borçlular arasındaki hukuki ilişkiye dayandırabilecektir. Müteselsil borçlular arasındaki hukuki ilişki, sözleşme, vekâletsiz iş görme veya sebepsiz zenginleşme olabilecektir.
25. TKHK'da ayıplı mal nedeniyle düzenlenen müteselsil sorumluluk kanundan doğan bir müteselsil borçluluk hali olduğundan, borçlular arasında bir sözleşme ilişkisi bulunmadığı hallerde tüketiciyi tatmin eden müteselsil borçlu, rücu talebini vekâletsiz iş görme talep temeline dayandırabilecektir. Vekâletsiz iş görmeye dayalı rücu talebi, daha çok ücretsiz onarım borcunda gündeme gelecektir. Üretici veya ithalatçının nihai satıcı ile olmasa da yaptığı ilk satış sözleşmesi kapsamında ayıbı giderme borcu olduğu için nihai satıcı üretici veya ithalatçının bir işini görmektedir.
26. Tüketicinin tercih ettiği seçimlik hakkı yerine getiren ve iç ilişkide sorumlu olduğu paydan daha fazla ifada bulunan müteselsil borçlu, rücu hakkı veren

zenginleşme talep temeline dayanarak aralarında bir sözleşme ilişkisi bulunmayan borçlulara rücu edebilecektir. Sebepsiz zenginleşmeye dayalı rücu talebi, daha çok ayıpsız misli ile değişim borcunda gündeme gelecektir.

27. TBK md. 597 hükmünün kıyasen uygulanması neticesinde, tüketiciyi tatmin eden müteselsil borçlu bu ifadan diğer borçluları haberdar etmediği için borçluların ikinci kez ifade bulunmasına neden olursa rücu hakkını kaybedecektir. Bu durumda rücu hakkı, ikinci defa ifade bulunan müteselsil borçluya geçecektir.

28. Müteselsil borçlular, borçtan ne oranda sorumlu olacaklarını kararlaştırmış ise aciz nedeniyle tahsil edilemeyen miktar da bu orana göre paylaştırılmalıdır. Borçlular arasında bir belirleme olmasına rağmen paylaşımın eşit şekilde yapılması borçluların iradesine aykırılık teşkil edecektir.

29. TKHK'da, ayıplı mal nedeniyle doğan müteselsil sorumlulukta iç ilişkinin tabi olduğu hükümlere ilişkin özel bir düzenleme yapılmadığından borçlular rücu talebini hangi talep temeline dayandırıyor ise zamanaşımı süresi de bu talep temeline göre belirlenecektir.

30. Tüketici, seçimlik hakkını iki yıllık zamanaşımı süresi içerisinde kullanmış ise tüketiciyi tatmin eden müteselsil borçlu, halefiyet alacağını on yıllık zamanaşımı süresi içinde diğer borçlulara karşı ileri sürebilecektir.

31. Satıcı, üretici ve ithalatçı, kanundan doğan rücu hakkı veya halefiyetin yanı sıra aralarındaki ticari satış sözleşmesi talep temeline dayanarak da birbirlerine rücu edebilecektir.

32. Satıcı, malı kendisine satan kişiden bağımsız olarak tüketiciye nitelik vaadinde bulunmuş ve vaad edilen niteliklerin bulunmaması nedeniyle sorumluluğuna gidilmiş ise bu halde malı kendisine satan satıcıya aralarındaki ticari satış sözleşmesine göre rücu edemeyecektir. Zira malı, kendisine satan satıcıdan ayıpsız bir şekilde teslim almış olup üretici veya ithalatçının ayıp nedeniyle sorumluluğuna gidilmesi mümkün değildir.

- 33.** TBK ve TKHK'ya tabi olan satış sözleşmelerinde, mal ayıplı ise bu ayıbın önemli olup olmadığına bakılmaksızın satıcının sorumluluğuna gidilebilmelidir. Ancak tüketici veya tacir olan alıcı, ayıbın önemsiz olduğu durumlarda seçimlik haklardan sadece ücretsiz onarım veya bedel indirimi hakkını kullanabilmelidir.
- 34.** Montaj sırasında oluşan ayıp, montaj talimatındaki yanlışlık veya eksiklikten kaynaklanıyor ise satıcı malı kendisine satan üretici veya ithalatçıya aralarındaki ticari satış sözleşmesine göre rücu edebilir.
- 35.** Sorumsuzluk anlaşmasından sonra malı tüketiciye satan tacir olan alıcı, tüketicinin ayıptan doğan haklarını kullanması nedeniyle malı kendisine satan satıcıya karşı ayıptan doğan haklarını kullanamayacaktır. Ancak malı kendisine satan satıcı, satılanı ayıplı olarak devretmekte ağır kusurlu ise tacir olan alıcı ayıptan doğan haklarını kullanabilecektir.
- 36.** TBK md. 225/2 hükmü ile satıcılığı meslek edinen kişilerin bilmesi gereken ayıplardan farkında olmaması ağır kusur kabul edildiğinden satıcının, bilmesi gereken ayıplar yönünden sorumluluğunu kaldıran veya sınırlayan anlaşma koşulları kesin hükümsüz olacaktır.
- 37.** Teslim sırasında açıkça belli olan bir ayıp söz konusu ise tacir olan alıcı, bu ayıbı iki gün içerisinde satıcıya ihbar etmelidir. Aksi halde tüketicinin taleplerini yerine getiren satıcı, malı kendisine satan satıcıya yönelik rücu hakkını kaybedecektir.
- 38.** Tacir olan alıcı, teslim sırasında açıkça belli olmayan ancak olağan bir muayene sonucu tespit edilebilen ayıplar yönünden muayene külfetini yerine getirmeden bu malı tüketiciye satar ve ayıp nedeniyle tüketicinin taleplerini yerine getirirse sonradan malı kendisine satan satıcıya rücu edemeyecektir.
- 39.** Tüketici satış sözleşmeleri açısından tacir olan alıcı, maldaki gizli ayıptan tüketici tarafından kendisine yapılan bildirim neticesinde haberdar olacaktır.

Tacir olan alıcının da ayıptan doğan haklarını kullanabilmesi için gizli ayıbı hemen malı kendisine satan satıcıya bildirmesi gerekecektir.

- 40.** Toplu olarak teslim alınan çok sayıda malın, orijinal ambalajında teslim edilen malların ve sağlamlık ve dayanıklılık garantisi ile teslim edilen malların ayıplı olup olmadığının tespiti, muayenenin kapsamının sınırlandırılmasını gerektirebilecektir. Niteliği itibarıyla zarar doğurmaya elverişli olan mallar ile karmaşık yapıda olan malların muayenesinin ise diğer malların muayenesine göre daha kapsamlı ve hızlı yapılması gerekebilecektir.
- 41.** Tüketicinin salt malın ayıplı olduğunu bildirerek seçimlik haklardan birini kullandığı hallerde tüketiciden ayıbı somutlaştırması talep edilmelidir. Bu durumda tacir olan alıcının ihbar süresi, tüketicinin ayıbı somutlaştırdığı andan itibaren başlamalıdır.
- 42.** Tacir olan alıcının ayıptan doğan haklarını kullanırken tercih edebileceği seçimlik hak, tüketicinin kullandığı seçimlik hakka göre şekillenecektir. Tüketicinin sözleşmeden dönme veya ayıpsız misli ile değişim hakkını kullanması halinde tacir olan alıcı, satılanı iade alacağı için TBK md. 227/1’de dört bent halinde sayılan seçimlik haklardan dilediğini tercih ederek malı kendisine satan satıcıya rücu edebilecektir. Tüketici, ücretsiz onarım veya bedel indirimi hakkını kullanmış ise tüketicinin bu talebini yerine getiren tacir olan alıcı, maldaki ayıp nedeniyle kendisi ile sözleşme ilişkisi içinde olan satıcıya karşı TBK md. 228/2 hükmü nedeniyle ancak bedel indirimi hakkını ileri sürebilecektir.

KAYNAKÇA

- Acar, Faruk: **Türk – İsviçre Medeni Hukukunda Alacaklılar Arası Teselsül**, Ankara, Seçkin, 2003
- Akıntürk, Turgut: **Müteselsil Borçluluk**, Ankara, Sevinç Matbaası, 1971
- Akman, Galip Sermet: **Sorumsuzluk Anlaşması: (Doktora Tezi)**, İstanbul, İÜHF Yayınları, 1976
- Aktürk, İpek Yücer: **Satım ve Eser Sözleşmelerinde Gözden Geçirme ve Bildirim Külfetleri**, Ankara, Yetkin, 2012
- Aral, Fahrettin: **Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri**, 8. bsk., Ankara, 2010
- Aral, Fahrettin / Ayrancı, Hasan: **6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu'na Göre Hazırlanmış Borçlar Hukuku: Özel Borç İlişkileri**, 10. bsk., Ankara, Yetkin, 2014
- Arkan, Sabih: **Ticarî İşletme Hukuku**, Haz. Başak Şit, Murat Gürel, Kübra Var, Pınar Tekin Akbal, Ankara, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 2013

Arsebük, Esat:

Borçlar Hukuku, C. 1-2, 3. bs., Ankara, y.y, 1950

Aslan, Yılmaz:

6502 Sayılı Kanuna Göre Tüketici Hukuku, 4. bsk.,Bursa, Ekin, 2014

Atamer, Yeşim M.:

Revize Edilmiş Türk Borçlar Kanunu Tasarısı'na İlişkin Değerlendirme ve Teklifler”, **Hukuki Perspektifler Dergisi**, S. 6, 2006, s. 8-37 (“*Revize Edilmiş TBK Tasarısı*”)

Atamer, Yeşim M.:

“Taşınır Satımı Sözleşmesi”, Türk Borçlar Kanunu Sempozyumu Makaleler – Tebliğler, Der. M. Murat İncoğlu, (Çevrimiçi), http://www.bilgi.edu.tr/site_media/uploads/files/2013/03/26/11.pdf, 11.02.2018, s. 187-221 (“*Taşınır Satımı Sözleşmesi*”)

Atamer, Yeşim M.:

“Tüketici Satım Sözleşmelerine İlişkin TKHK M. 4 - Eleştiriler Ve Revizyon Teklifleri”, **BATİDER**, C. XXIV, S. 1, 2007, s. 81-106 (“*Eleştiriler ve Revizyon Teklifleri*”)

Atamer, Yeşim M.:

Uluslararası Satım Sözleşmelerine İlişkin Birleşmiş Milletler Anlaşması (CISG) Uyarınca Satıcının Yükümlülükleri ve Sözleşmeye Aykırılığın Sonuçları, İstanbul, Beta, 2005 (“CISG”)

Atamer, Yeşim M. / Baş, Ece:

“Avrupa Birliği Hukuku İle Karşılaştırmalı Olarak 6502 Sayılı Yeni Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Uyarınca Satım Sözleşmesinde Ayıptan Doğan Sorumluluk”, **İstanbul Barosu Dergisi**, C. 88, Özel S. 1, 2014, s. 19-60

Atamer, Yeşim M. / İnceoğlu, M. Murat:

Satım Sözleşmesinde Tüketicinin Seçimlik Hakları Ve Avrupa Birliği Hukuku İle Uyumu Sorunu, İstanbul, y.y, 2012

Atiyah, P. S. / Adams, John N. / Macqueen, Hector:

The Sale Of Goods, 11. bs., Great Britain, Pearson-Longman, 2005

Ayan, Özge:

“6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunun Acentelik Kısımında Getirdiği Yenilikler”, (Çevrimiçi),
<http://hukuk.deu.edu.tr/dosyalar/dergiler/dergimiz12-2/ozgeayan.pdf>, 07.02.2018, s. 79-120

Ayar, Ahmet / Engin, Hande:

“Teselsülde Rücu”, **Prof. Dr. Ali Güzel’e Armağan**, C. 2, İstanbul, Beta, 2010, s. 1293-1308

Aydoğdu, Murat:

“6502 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun’un Getirdiği Yeniliklere Genel Bakış, Sözleşmeye Aykırılık, Ayıplı İfa Kavramlarına Getirdiği Farklı Yaklaşım ve Bu Konudaki Önerilerimiz”, (Çevrimiçi), <http://hukuk.deu.edu.tr/dosyalar/dergiler/dergimiz-15-2/murataydogdu.pdf>, 06.02.2018, s. 1-62 (“Yeniliklere Genel Bakış”)

Aydoğdu, Murat:

Tüketici Hukuku Dersleri, Ankara, Adalet Yayınevi, 2015 (“*Tüketici Hukuku*”)

Aydoğdu, Murat / Kahveci, Nalan:

Türk Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri: Sözleşmeler Hukuku, 3. bsk., Ankara, Adalet, 2017

Barlas, Nami:

“Dürüstlük Kuralı ve Hakkın Kötüye Kullanılması Yasağının Alman Medenî Kanunundaki Düzenleme Tarzı ve Eleştirisi”, (Çevrimiçi), <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/95787>, 11.02.2018, s. 191-208 (“*Dürüstlük Kuralı ve Hakkın Kötüye Kullanılması*”)

Barlas, Nami:

Türk Hukuk Sisteminde Banka Teminat Mektupları, İstanbul, Kazancı Yayınları, 1986 (“*Banka Teminat Mektupları*”)

Becker, Herman:

İsviçre Medeni Kanunu Şerhi: Borçlar Kanunu I. Kısım Genel Hükümler İsviçre BK. 104-150 Türk BK. 103 – 148, Çev. Saim Özkök, Ankara, Adalet Bakanlığı Yayınları, 1972 (“*I. Kısım*”)

Becker, Herman:

İsviçre Medeni Kanunu Şerhi: Borçlar Hukuku II. Kısım Çeşitli Sözleşme İlişkileri Mad. 184-551, Çev. A. Suat Dura, Ankara, Yargıtay Yayınları, 1993 (“*II. Kısım*”)

Birsen, Kemaleddin:

Borçlar Hukuku Dersleri: Borçların Genel Hükümleri, 4. bs., İstanbul, İÜHF Yayınları, 1967

Buz, Vedat:

Medeni Hukukta Yenilik Doğuran Haklar, Ankara, Yetkin, 2005 (*“Yenilik Doğuran Haklar”*)

Buz, Vedat:

“Müteselsil Sorumluluktaki Rücu İlişkisinde Sigortacının Hukuki Konumu”, **BATİDER**; C. 28, S. 3, 2012, s. 5-42 (*“Müteselsil Sorumluluktaki Rücu”*)

Canbolat, Ferhat:

“Müteselsil Borcun Sona Erme Nedenleri: Borçlar Kanunu Tasarısı’ndaki İlgili Hükümlerin Kısa Değerlendirmesi İle Birlikte”, (Çevrimiçi), <http://www.ankarabarusu.org.tr/siteler/ankarabarusu/tekmakale/2008-3/5.pdf> , 11.02.2018, s. 68-81

Caner, Ayşenur Şahin:

Türk Borçlar Kanununda Müteselsil Borçluluk, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, 2017

Canyürek, Murat:

Müteselsil Borçlulukta İç Ve Dış İlişkiler, İstanbul, Vedat Kitapçılık

Coşkun, Mahmut:

Açıklamalı - İctihatlı İcra Ve İflas Kanunu, C. 3, 5. bsk.

Çabri, Sezer:

6502 Sayılı Kanun’a Göre Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Şerhi, Ankara, Adalet Yayınevi, 2016

Çetiner, Bilgehan:

“Yeni Türk Borçlar Kanun’nda Yarar Ve Hasarın İntikali ile Satıcının Ayıptan Sorumluluğuna İlişkin Hükümlerin Değerlendirilmesi”, **İÜHFM**, C: LXVII, S. 1-2, 2009, s. 97-113

Çukadar, Neslihan:

Borç İlişkilerinde Def’i Hakkı ve İtirazlar, Ankara, Yetkin, 2014

Dağdelen, Ahmet Hakan:

818 ve 6098 Sayılı Borçlar Kanunlarında Borçlular Arasında Teselsül, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, 2011

Doğan, Nazlı:

Tacirler Arası Ticari Satım Sözleşmelerinde Satıcının Ayıba Karşı Tekeffül Borcu, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, 2017

Dokutan, Canan:

“Tüketici Hukuku Bakımından Ayıplı İfa Çerçevesinde Bayi ve Servisin Sorumluluğu”, (Çevrimiçi), <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/arama.jsp> , 06.02.2018

Dural, Mustafa:

Borçlunun Sorumlu Olmadığı Sonraki İmkânsızlık, İstanbul, İÜHF yayınları, 1976

Dural, Mustafa / Öğüz, Tufan:

Kişiler Hukuku, C. 2, 8. bs., s. 65, İstanbul, Filiz Kitabevi, 2006

Edgü, Ekrem:

Borçlar Hukuku Umumî Hükümler, İstanbul, İ.İ.T.İ.A Yayınları, 1978

Edis, Seyfullah:

Türk Borçlar Hukukuna Göre Satıcının Ayıba Karşı Tekeffül Borcu, Ankara, AÜHF Yayınları, 1963

Eker, Halit:

“Tüketici İlişkilerinin Hukuksal Yönetimi: BK ve 4077 Sayılı TKHK. Bağlamında Yeni Perspektifler Mümkün Mü?”, **Prof. Dr. Ali Naim İnan’a Armağan**, Ed. Mehmet Ünal, Veysel Başpınar, Hasan Seçkin Ozanoğlu, Ankara, Seçkin, 2009, s. 33-74

Elizalde, Francisco de:

“Advertising as a source of terms-At the crossroads between contract and consumer law”, (Çevrimiçi), <https://beck-online.beck.de> , 18.02.2018, s. 1-10

Eren, Fikret:

Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 20. bsk., Ankara, Yetkin, 2016 (*“Borçlar Genel”*)

Eren, Fikret:

Borçlar Hukuku Özel Hükümler, 2. bsk., Ankara, Yetkin, 2015 (*“Borçlar Özel”*)

Erman, Eyüp Sabri:

“Müşterek ve Müteselsil Borçluluk ve Borçlulardan Birinin Beraatını Gerektiren Hallerin Diğer Borçlulara Etkisi”, **Adalet Dergisi**, S. 11-12, 1968, s. 597-605

Evliyaoğlu, Sadullah:

Acentenin Rekabet Yasağı Anlaşması, Ankara, Seçkin, 2017

Feyzioğlu, Feyzi Necmeddin:

Borçlar Hukuku Umumî Hükümler, C. 2, İstanbul, İÜHF Yayınları, 1969

Gümüş, Mustafa Alper:

6502 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Şerhi, C. 1, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2014 (*“TKHK Şerhi”*)

Gümüş, Mustafa Alper:

Borçlar Hukuku Özel Hükümler, C.1, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2012 (*“Borçlar Özel Cilt 1”*)

Gümüş, Mustafa Alper:

Türk-İsviçre Borçlar Hukukunda İbra Sözleşmesi, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2015 (*“İbra Sözleşmesi”*)

Gümüş, Mustafa Alper:

Borçlar Hukuku Özel Hükümler, C. 2, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2010 (*“Borçlar Özel Cilt 2”*)

Gümüş, Mustafa Alper:

Borçlar Hukuku Özel Hükümler, C.1, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2008 (*“Borçlar Özel Cilt 1-2008”*)

Hatemi, Hüseyin / Gökyayla, K. Emre:

Borçlar Hukuku Genel Hüküm, 3. bs., İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2015

Hatemi, Hüseyin / Serozan, Rona / Arpacı, Abdülkadir:

Borçlar Hukuku Özel Bölüm, İstanbul, Filiz Kitabevi, 1992

Havutçu, Ayşe:

Türk Hukukunda Örtülü Bir Boşluk: Üreticinin Sorumluluğu, Ankara, Seçkin, 2005

Howells, Geraint / Weatherill, Stephen:

Consumer Protection Law, 2. bs., UK, Ashgate Publishing, 2006

İnal, H. Tamer:

Tüketici Hukuku, 3. bsk., Ankara, Seçkin, 2014

İnceoğlu, M. Murat:

“Ayıba Karşı Tekeffül ve Garanti Sorumluluğu”, **Yeni Tüketici Hukuku Konferansı**, Der. M. Murat İnceoğlu, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, On İki Levha Yayıncılık, 2015, s. 153-238

İyimaya, Ahmet:

Sorumluluk ve Tazminat Hukuku Sorunları, Ankara, y.y, 1990

Kahveci, Nalan:

Taşınır Satımında Ayıplı Mal Nedeniyle Tüketicinin Sözleşmeden Dönmesi, Ankara, Adalet Yayınevi, 2014

Kapancı, Kadir Berk:

6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu Açısından Satış Hukukunda Ayıptan Doğan Sorumluluk ve Sözleşmesel Garanti Taahhütleri, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, 2012 (“*Ayıptan Doğan Sorumluluk*”)

Kapancı, Kadir Berk:

Birlikte Borçlulukta Borçlular Arası İlişkiler, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2014 (“*Borçlular Arası İlişkiler*”)

Kara, İlhan:

İlhan Kara, **Yeni Kanuna Göre Tüketici Hukuku**, Ankara, Engin, 2015

Karaege, Özge:

Acentenin Ücret Hakkı, Ankara, Adalet Yayınevi, 2016

Karahan, Sami:

Ticari İşletme Hukuku, 25. bsk., Konya, Mimoza, 2013

Karayalçın, Yaşar:

“İsviçre Hukukunda Müteselsil Sorumluluk Konusunda Tartışmalar ve Yasal Gelişmeler”, **Bilgi Toplumunda Hukuk: Ünal Tekinalp’e Armağan**, C. 2, İstanbul, Beta, 2003, s.651-672

Karlı, Abdurrahim

Usul Hukuku Rücû Davası, İstanbul, y.y, 1994

Kayıhan, Şaban:

Türk Hukukunda Acentelik Sözleşmesi, İstanbul, Beta, 1999

Kılıçoğlu, Ahmet M.:

Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 19 bs., Ankara, Turhan, 2015 (“*Genel Hükümler*”)

Kılıçoğlu, Ahmet M.:

“Özel ve Sosyal Sigortalarda Halefiyet ve Rücu”, (Çevrimiçi), <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/38/312/3010.pdf>, 12.02.2018, s. 395-446 (“*Halefiyet ve Rücu*”)

Kılıçoğlu, Ahmet M.:

Türk Borçlar Hukukunda Kanunî Halefiyet, Ankara, AÜHF Yayınları, 1979 (“*Halefiyet*”)

Kırca, Çiğdem:

“6098 Sayılı Borçlar Kanunu ile Müteselsil Sorumluluk Konusunda Getirilen Yenilikler”, **Yeni Türk Borçlar Kanunu ve Yeni Türk Ticaret Kanunu Sempozyumu**, Der. Çiğdem Kırca, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2013, s. 23-51

Kulaklı, Emrah:

“Avrupa Birliği Ürün Sorumluluğu Konsey Yönergesi ve Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun’a Göre Ayıp Kavramının Karşılaştırılması”, (Çevrimiçi), <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/arama.jsp>, 06.02.2018

Kuru, Baki:

İcra ve İflas Hukuku El Kitabı, 2. bsk., Ankara, Adalet Yayınevi, 2013 (“*El Kitabı*”)

Kuru, Baki:

İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medenî Usul Hukuku, İstanbul, Legal, 2016 (“*İstinaf Sistemine Göre Medeni Usul*”)

Kuru, Baki:

Medenî Usul Hukuku Ders Kitabı, İstanbul, Legal, 2015 (“*Ders Kitabı*”)

Kutoğlu, Tuba:

“Avrupa Birliği Ve Türk Hukuku Açısından Tüketim Mallarında Ayıp Ve Bu Yönden Tüketicinin Korunması”, (Çevrimiçi),

<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tarama.jsp>, 07.02.2018

McKendrick, Ewan:

Contract Law: Text, Cases and Materials, 2. bs., USA, Oxford University Press, 2005

Nebbia, Paolise / Askham, Tony:

EU Consumer Law, UK, Richmond, 2004

Nomer, Haluk N.:

“Halefiyet İle Rücû Hakkı Arasındaki İlişki, Özellikle Sosyal Sigortalar İle Özel Sigortaların Rücû Hakları Bakımından Halefiyetin Rolü”, **İÜHFİM**, C. 55, S. 3, 1997, s. 243-260 (“*Halefiyetin Rolü*”)

Nomer, Haluk N.:

“Rücu İstemine İlişkin Zamanaşımı”, **Prof. Dr. Cevdet Yavuz’a Armağan**, 2011, (Çevrimiçi), <http://hukuk.marmara.edu.tr/yayinlar/sem-pozyum-yayinlari/prof-dr-cevdet-yavuz-armagan/> , 16.02.2018, s. 251-257 (“*Zamanaşımı*”)

Oğuzman, M. Kemal / Barlas, Nami: **Medeni Hukuk: Giriş, Kaynaklar, Temel Kavramlar**, 21. bs. İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2015

Oğuzman, M. Kemal / Öz, M. Turgut: **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, C. 1, 12. bs., İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2014 (*“Cilt 1”*)

Oğuzman, M. Kemal / Öz, M. Turgut: **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, C. 2, 11. bs., İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2014 (*“Cilt 2”*)

Ozanoğlu, Hasan Seçkin: “Mukayeseli Hukuk Ve Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Açısından Tüketiciyi Koruyan Düzenlemelerin Kişi Bakımından Uygulanma Alanı: Tüketici Kavramına Mukayeseli Bir Yaklaşım”, **Prof. Dr. Kemal Oğuzman’ın Anısına Armağan**, Haz. Nami Barlas, İlhan Ulusan, Suat Sarı, İstanbul, Beta, 2000, s. 663-692

Öz, Turgut: **Öğreti Ve Uygulamada Sebepsiz Zenginleşme: Borçlar Kanunu 61-66 Maddelerine İlişkin İçtihatlar İle**, İstanbul, Kazancı Yayınları, 1990

Özdemir, Hayrunnisa:

Türk Borçlar Kanuna Ve Viyana Satım Sözleşmesine (CISG) Göre Ayrıtan Doğan Sorumluluğun Şartları, Ankara, Yetkin, 2013 (*“Ayrıtan Doğan Sorumluluğun Şartları”*)

Özdemir, Saibe Oktay:

“Yargıtay Kararları Işığında Ticari Satış Sözleşmesinde Ayıp Kavramı ve Ayıba Bağlı Hakları Kullanmak İçin Uyulması Gereken Külfetler”, **Prof. Dr. Hüseyin Ülgen’e Armağan**, C. 1, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2007, s. 39-58

Özdoğan, Nurcihan Dalcı:

Müteselsil Sorumluluk, Ankara, Seçkin, 2015

Özel, Çağlar:

“Hukuksal Açıdan Tüketicinin Korunması ve Tüketicinin Korunma Gerekliliğine İlişkin Bir Değerlendirme”, **HÜ İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi**, C. 26, S. 1, 2008, s. 287-299 (*“Tüketicinin Korunması Değerlendirme”*)

Özel, Çağlar:

“Tüketicinin Korunması Açısından Ayıplı Maldan Doğan Sorumluluk Kapsamında Yapımcının Sorumluluğu Sorunu”, **Prof. Dr. Kemal Oğuzman’ın Anısına Armağan**, Haz. Nami Barlas, İlhan Uluhan, Suat Sarı, İstanbul, Beta, 2000, s. 771-819 (*“Ayıplı Maldan Doğan Sorumluluk”*)

Özen, Burak:

“Kefilin Özel Rücu Talebi ve Bu Talebin Halefiyete Dayanan (Genel) Rücu Talebiyle İlişkisi”, **Prof. Dr. Rona Serozan’a Armağan**, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, 2010, s. 1445-1479 (*“Özel Rücu Talebi”*)

Özen, Burak:

6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu Çerçevesinde Kefalet Sözleşmesi, 4. bs. İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2017 (*“Kefalet Sözleşmesi”*)

Öztaş, Bilge:

Medeni Hukuk’un Temel Kavramları, 33. bs., Ankara, Turhan, 2010 (*“Temel Kavramlar”*)

Öztaş, Bilge:

İmalâtçının Sorumluluğu, Ankara, Turhan, 1982 (*“İmalâtçının Sorumluluğu”*)

Öztürk, İdil Zeynep: “Kişisel Teminat Sözleşmelerinde Rücu İlişkileri”, (Çevrimiçi), <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/arama.jsp>, 06.02.2018

Özyörük, Hasan Ali: **İkale Sözleşmesi**, Ankara, Seçkin, 2017, s. 52

Paslı, Ali: “Ticari Satımda Ayıp Hâlinde Seçimlik Hakların Kullanılma Zamanı”, **Prof. Dr. Şener Akyol’a Armağan**, İstanbul, Filiz Kitabevi, 2011, s. 645-661

Patti, Francesco Paolo: “The Effectiveness of Consumer Protection in Sales Contracts-Some Observations from Recent European Case Law”, (Çevrimiçi), <https://online.beck.de>, 28.2.2018, s. 1-13

Pekcanitez, Hakan: **Medenî Usûl Hukuku**, Ed. Muhammet Özekes, Mine Akkan, Hülya Taş Korkmaz, C. 1, 15. bs., İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, 2017 (“*Cilt 1*”)

Pekcanitez, Hakan: **Medenî Usûl Hukuku**, Ed. Muhammet Özekes, Mine Akkan, Hülya Taş Korkmaz, C. 3, 15. bs., İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, 2017 (“*Cilt 3*”)

Ramsay, Ian:

Consumer Law and Policy: Text and Materials on Regulating Consumer Markets, Third Edition, 3. bs, UK, Hart Publishing, 2012

Reisoğlu, Seza:

Garanti Mukavelesi, Ankara, AÜHF Yayınları, 1963 (*“Garanti Mukavelesi”*)

Reisoğlu, Seza:

Sebepsiz İktisap Davasının Genel Şartları, Ankara, AÜHF Yayınları, 1961 (*“Sebepsiz İktisap”*)

Reisoğlu, Seza:

Türk Hukukunda ve Bankacılık Uygulamasında Kefalet, Ankara, y.y, 1992 (*“Bankacılık Uygulamasında Kefalet”*)

Reisoğlu, Seza:

Türk Kefalet Hukuku, Ankara, AÜHF Yayınları, 1964 (*“Kefalet Hukuku”*)

Reisoğlu, Safa:

Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 23. Bası, İstanbul, Beta, 2012 (*“Borçlar Genel”*)

Riehm, Thomas / Lindner, Lukas:

“Dieselgate and Consumer Law: Repercussions of the Volkswagen Scandal in Germany”, (Çevrimiçi), <https://beck-online.beck.de>, 28.2.2018, s. 1-7

Rodoslu, Emine Koçano:

Rücu Hakkı, Ankara, Turhan, 2016

Samuel, Geoffrey:

Law of Obligations, UK, Edward Elgar Publishing, 2015, s. 84

Saymen, Ferit H.:

Ferit H. Saymen, **Borçlar Hukuku Dersleri Umumî Hükümler**, C. 1, İstanbul, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Yayınları, 1950

Serozan, Rona:

Borçlar Hukuku Genel Bölüm: İfa, İfa Engelleri, Haksız Zenginleşme, C. 3, 7. bs., İstanbul, Filiz Kitabevi, 2016

Sirmen, Lâle:

“Tüketici Hukukunun Amacı ve Özellikleri”, (Çevrimiçi), <https://journal.yasar.edu.tr/wp-content/uploads/2014/01/8-Lale-S%C4%B0RMEN.pdf>, 06.02.2018, s. 2465-2475

Şahin, Turan / Kizir, Mahmut:

“6502 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanunun Genel Esaslar, Haksız Şartlar İle Ayıplı Mal Ve Hizmetler Konusunda Getirdiği Yenilikler ve Değişiklikler”, **Terazi Aylık Hukuk Dergisi**, C. 9, S. 89, 2014, s. 68-78

Şahiniz, Salih:

Tacirler Arası Ticari Satımlarda Satıcının Ayıplı İfadan (Ayıplı Mal Tesliminden) Sorumluluğu, Ankara, Seçkin, 2008

Şenocak, Zarife:

“6502 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun’a Göre Ayıplı Mal Teslimi Halinde Tüketicinin Hakları”, **Terazi Aylık Hukuk Dergisi**, C. 9, Özel Sayı, 2014, s. 30-37

Şenol, A. Nilay:

Bayilik Sözleşmesi Sona Ermesi ve Sonuçları, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2011

Tandoğan, Halûk:

Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri, C. I/1, 6. bs., İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2008 (“*Cilt I/1*”)

Tandoğan, Halûk:

Mukayeseli Hukuk ve Hususiyle Türk – İsviçre Hukuku Bakımından Vekâletsiz İş Görme, İstanbul, AÜHF Yayınları, 1957 (“*Vekâletsiz İş Görme*”)

Tekinay, Selahattin Sulhi:

“Borçlular Arasında Akdî Teselsül”, İstanbul, y.y, 1956 (“*Akdi Teselsül*”)

Tekinay, Selahattin Sulhi:

“Müteselsil Borçlarda Zamanaşımının Rolü”, **İstanbul Barosu Dergisi**, C. 38, S. 1-4, 1964, s. 168-177 (“*Zamanaşımının Rolü*”)

Tekinay, Selahattin Sulhi / Akman, Sermet / Burcuoğlu, Haluk / Altop, Atilla:

Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Haz. Sermet Akman, Haluk Burcuoğlu, Atilla Altop, İstanbul, Filiz Kitabevi, 1993

Tunçomağ, Kenan:

Borçlar Hukuku: Genel Hükümler, C. 1, 5. bs., İstanbul, İÜHF Yayınları, 1972 (“*Genel Hükümler Cilt 1*”)

Tunçomağ, Kenan:

Borçlar Hukuku Dersleri, C. 1, İstanbul, Menteş Kitabevi, 1961 (“*Borçlar Hukuku Dersleri*”)

Tunçomağ, Kenan:

Türk Borçlar Hukuku: Özel Borç İlişkileri, C. 2, İstanbul, y.y, 1977 (“*Özel Borç İlişkileri*”)

Tüketici Hukuku Enstitüsü:

Tüketici Hukuku İle İlgili Avrupa Birliği Direktifleri: (Türkçe Metinleri),
Der. Hakan Tokbaş, İstanbul, Aristo, 2015

Tüzüner Özlem / Tokbaş, Hakan:

6502 Sayılı Kanun Kapsamında Otomotiv Hukuku: Güncelliğini Koruyan Yargıtay Kararları Derlemesi, İstanbul, Aristo, 2017, 2. bs.

Uluslan, İlhan:

İyiniyetli Sebepsiz Zenginleşenin İade Borcunun Sınırlanması Sorunu, İstanbul, Kazancı Yayınları, 1984

Uygur, Turgut:

Açıklamalı İçtihatlı Borçlar Kanunu: Sorumluluk ve Tazminat Hukuku, C. 4, 2. bsk., Ankara, Seçkin, 2003

Uygur, Turgut:

Açıklamalı İçtihatlı Borçlar Kanunu: Sorumluluk ve Tazminat Hukuku, C. 8, 3. bsk., Ankara, Seçkin, 2010

Ülgen, Hüseyin / Helvacı, Mehmet /
Kendigelen, Abuzer / Kaya, Arslan /
Ertan, Füzun Nomer:

Ticari İşletme Hukuku, 5. bs., İstanbul,
On İki Levha Yayıncılık

von Tuhr, Andreas:

Borçlar Hukukunun Umumi Kısım,
Çev. Cevat Edege, C. 1-2, Ankara,
Yargıtay Yayınları, 1983

Yavuz, Cevdet:

Özellikle Tüketicinin Korunması Sorunu Bakımından Satıcının Satılanın (Malın) Ayıplarından Sorumluluğu, İstanbul, Beta, 1989 (*“Satılanın Ayıplarından Sorumluluğu”*)

Yavuz, Cevdet:

“Tüketicinin Ayıplı Mal Ve Hizmetlere Karşı Korunması: TKHK M. 4”, **Prof. Dr. Kemal Oğuzman’ın Anısına Armağan**, Haz. Nami Barlas, İlhan Ulsan, Suat Sarı, İstanbul, Beta, 2000, s. 1293-1316 (*“Tüketicinin Korunması”*)

Yavuz, Cevdet / Acar, Faruk / Özen, Burak:

6098 Sayılı Türk borçlar Kanunu’na Göre Borçlar Hukuku Dersleri: Özel Hükümler, 14. bsk., İstanbul, Beta, 2016

Yenice, A. Özge:

Teminat Sözleşmelerinde Rücu İlişkileri, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, 2009

Yıldırım, Nevhis Deren:

Türk, İsviçre ve Alman Medeni Usul Hukukunda Kesin hükmün Sübjektif Sınırları, İstanbul, Alfa, 1996

Yıldırım, Efe Can:

“Birlikte Kefalet”, İstanbul, y.y, 2013

Zevkliler, Aydın / Emre Gökyayla:

Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri, 12. bs., Ankara, Turhan, 2013

Zevkliler, Aydın / Özel, Çağlar:

Tüketicinin Korunması Hukuku,
Ankara, Seçkin, 2016

Weatherill, Stephen:

EU Consumer Law and Policy, 2. bs.,
UK, Edward Elgar Publishing, 2013

ELEKTRONİK KAYNAKÇA

<http://eur-lex.europa.eu>
<https://beck-online.beck.de>
<https://www.tbmm.gov.tr>
<http://www.hukukturk.com>
<https://www.lexpera.com.tr>
<http://hukuk.deu.edu.tr/>
<http://dergipark.gov.tr/>
<http://www.ankarabarosu.org.tr>
<https://tez.yok.gov.tr>
<http://dergiler.ankara.edu.tr/>
<http://hukuk.marmara.edu.tr/>
<https://www.bilgi.edu.tr/tr/>
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr>
<https://journal.yasar.edu.tr/>